

กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม
ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย
THE PROCESS OF CREATING A NEW SENSE ON THE PREVIOUS
EXPERIENCE OF THAI ROLE MODELS

นางสาวชไมพร เจริญครบุรี

ดุขฎิณิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม
ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

นางสาวชไมพร เจริญครบุรี

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๙

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE PROCESS OF CREATING A NEW SENSE ON THE PREVIOUS
EXPERIENCE OF THAI ROLE MODELS

MISS CHAMAIPORN JARERNKORNBURI

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirement for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Psychology Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2016

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง
“กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุษฎีนิพนธ์

(พระศรีคัมภีรญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.)

ประธานกรรมการ

กรรมการ

(พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ, ดร.)

กรรมการ

(พระมหาสุทิตย์ อาภาโร, ดร.)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เมธวี อุดมธรรมานภาพ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

คณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์

พระมหาสุทิตย์ อาภาโร, ดร.

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวชไมพร เจริญครบุรี)

- ชื่อคุณิพนธ์** : กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคล
ต้นแบบในสังคมไทย
- ผู้วิจัย** : นางสาวไมพร เจริญศรีบุรี
- ปริญญา** : พุทธศาสตรคุณิพนธ์บัณฑิต (พุทธจิตวิทยา)
- คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์**
- : พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, ดร. ป.ธ.๗, ร.บ., พช.ม. (พัฒนาชุมชน),
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 - : ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง น.ธ.เอก, พธ.บ. (การบริหารการศึกษา),
M.A. (Psy.), Ph.D. (Psy.)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

คุณิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย (๒) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย และ (๓) เพื่อนำเสนอแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสอบถาม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมบุคคลต้นแบบ จากบุคคลต้นแบบ ๓ ท่าน ได้แก่ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และคุณลุงประยงค์ รณรงค์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า

๑. หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ประกอบด้วย หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ๔ หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ได้แก่ อริยสัจ ๔ มรรค ๘ หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ได้แก่ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ ปรีโฆสะกัลยาณมิตร อิทัปปัจจยตา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ และทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์

๒. จากการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยพบว่า ถึงแม้ว่าบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านจะมีประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกัน แต่ทุกท่านล้วนสามารถเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจาก

ทั้ง ๓ ท่าน มีส่วนที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันของหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการ

๓. จากผลการวิจัยสามารถนำเสนอแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบแต่ละท่าน แบบจำลองในภาพรวมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน และการสังเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาตนในรูปแบบของ “C-TRUE Yourself Model”

กล่าวโดยสรุป จากรูปแบบการวิเคราะห์แนวปรากฏการณ์วิทยา ถึงแม้ว่าบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านจะมีประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกัน แต่ทุกท่านล้วนสามารถเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ได้เช่นเดียวกัน ด้วยการเริ่มต้นด้วยทุกข์ที่เกิดขึ้น แต่ด้วยการเกิดสัมมาทิฐิ การได้พบกัลยาณมิตร ความพากเพียรพยายาม รวมถึง การมีหลักยึดและการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน จึงสามารถนำพาให้ท่านได้พบกับหนทางพ้นทุกข์ และพบกับความสุข ด้วยการลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และอุทิศตนเพื่อทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้นได้

Thesis Title : The Process of Creating a New Sense on the Previous Experiences of Thai Role Models

Researcher : Miss Chamaiporn Jarernkornburi

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Psychology)

Dissertation Supervisory Committee

: Dr. Phramaha Suthit Aphakara (Oboun), Pali VII, B.A. (Pol.), M.A. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Asst. Prof. Dr. Siriwat Srikrueadong, B.A. (Ed. Admn.), M.A. (Psychology), Ph.D. (Psychology)

Date of Graduation : 9 June 2016

Abstract

This study was composed of 3 objectives, namely, (1) to study Buddhadhamma and theories of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models; (2) to analyze the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models; and (3) to present the process model of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models. The study was the qualitative research in nature. The data collection methods included the semi-structured in-depth interview, the questionnaire and non-participatory observation from 3 key informants: Dr. Art-ong Jumsai Na Ayudhya, Dr. Pramual Pengjan, and Mr. Prayong Ronnarong and other relevant persons.

The results of the study were as follows:

1. Buddhadhamma and theories of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models included the basic Buddhadhamma of living earning, namely, the Threefold Training, the Four Cardinal Virtues; the Buddhadhamma of the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models including the Four Noble Truths, the Eightfold Noble Paths; the Buddhadhamma supporting the generation of the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models including the Five Attempts and the Five Powers, Paratoghosa, Kalyanamitra and Idappaccayata; and the theories related were Abraham Maslow's Hierarchy of needs theory and Ken Wilber's Integral theory.

2. From the analysis of the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models, it was found that even though three key informants possess the difference previous experiences they all have the similar way to generate the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models because they possess the some points of the relationship of Buddhadhamma and theories that related to the generation of a creating process.

3. From the results of the study, It could have presented the process model of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models of each key informant in general, which was synthesized in terms of “C-TRUE Yourself Model”.

In a nutshell, from the analysis method of a phenomenological study, it was found that even though three key informants possess different previous experiences they all could have generated the same process of creating a new sense, realizing the suffering by the right thought, good friend, right attempt and earning living based on the Buddhadhamma of the process of creating a new sense on the previous experiences of Thai role models, resulted in being free from the suffering and finding the happiness by reducing an attachment, service mind and social contribution.

กิตติกรรมประกาศ

คุณนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากท่านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระมหาสุทิตย์ อาภาภิโร,ดร. และ ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง ผู้เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา รวมถึง พระครูพิพิธปริยัติกิจ,ดร. พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ,ดร. พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา,ดร. ผศ.ดร.เสริมสิริ อัครพุดพันธ์ อาจารย์ ดร.ลำพอง กลมกุล และอาจารย์ ดร.อดุลย์ คนแรง ผู้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ

กราบขอบพระคุณ ท่านเจ้าคุณเทพโพรวิเทศ (พระวิริยธรร วรวิฑูโร) พระอาจารย์ปราโมทย์ ปาโมชโช พระมหาชิต วชิรญาณ,ดร. และดร.แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ผู้เมตตาสอนกรรมฐานและให้ความรู้ทางธรรม รวมถึง รศ.ดร.ลัดดา กิติวิภาต และอาจารย์ ดร.Laura Dodson ผู้ให้โอกาสและถ่ายทอดความรู้การค้นพบตนเองตามแนวคิด Virginia Satir

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา คุณลุงประยงค์ รณรงค์ ผศ. สมพงษ์ เพ็งจันทร์ อาจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุพงษ์ คุณชนวนท์ กาญจนสุวรรณ คุณภราดร พรอานวย และผู้ให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลในการวิจัยทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ผู้เป็นต้นแบบและจุดประกายการเรียนรู้ในการค้นพบตนเองแก่ผู้วิจัย

ขอบพระคุณเพื่อนนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์วิชชุดา ฐิติโชติรัตนารวมถึง คุณธีรวรรณ แก้วด้วง และคุณกนกกรส คำใบ เพื่อนนักศึกษาปริญญาเอก มหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมถึง หัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงานสำนักงาน ก.พ. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผอ.สมเกียรติและคุณจารวรรณ ปรีดาวรรณ ผชช.จิตรา ปานอ่อน คุณศรัณยา เทียนเสรี และคุณชุตติกาญจน์ สังข์แป้น ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ

กราบขอบพระคุณสมาชิกครอบครัวเจริญครบุรีทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพ่อช่วง และคุณแม่เชียง เจริญครบุรี ที่ให้โอกาส ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน และให้กำลังใจเป็นอย่างดีมาโดยตลอด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัย บูชาพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และผู้มีอุปการะคุณทั้งที่กล่าวถึงและไม่ได้กล่าวถึงทุกท่าน ตลอดจนสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ที่เป็นเสาหลักค้ำจุนชาติไทย

นางสาวชไมพร เจริญครบุรี

๓ ตุลาคม ๒๕๕๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

ดัชนีฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงโดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๒๗/๑๑๕.หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๑๒๗ หน้า ๑๑๕

พระวินัยปิฎก

คำย่อ	คำเต็ม		
วิ.ม. (ไทย)	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ขุ.จ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิตเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (ไทย)	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ส. (ไทย)	อภิธัมมปิฎก	ธัมมสังคณี	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสูตร

ส.ม.อ. (บาลี)	สํยุตตนิกาย	มหาวรรค	อฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
---------------	-------------	---------	--------	------------

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ด
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ถ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๖
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๒๕
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๒๖
บทที่ ๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	
๒.๑ แนวคิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory) ของแจ็ก เมซีโรว์	๒๘

สารบัญ (ต่อ)

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของแนวคิดการสร้าง	๒๘
ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	
๒.๑.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์	๓๑
๑) ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการ	
เปลี่ยนแปลง ของแจ๊ค เมชีโรว์	๓๑
๒) ประเภทของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ	
แจ๊ค เมชีโรว์	๓๒
๓) กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์	๓๓
๔) องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ	
แจ๊ค เมชีโรว์	๓๓
๒.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง	๓๔
๒.๒.๑ หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต	๓๕
๑) หลักไตรสิกขา	๓๕
๒) หลักพรหมวิหาร ๔	๓๘
๒.๒.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่	
บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	๔๓
๑) หลักอริยสัจ ๔	๔๓
๒) หลักมรรค ๘	๔๖
๒.๒.๓ หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่	
บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	๔๙
๑) หลักอินทริย์ ๕ - หลักพละ ๕	๔๙
๒) หลักปรโตโฆสะ-หลักกัลยาณมิตร	๕๕
๓) หลักอิทัปปัจจยตา	๕๙
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๖๒
๒.๓.๑ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ((Hierarchy of Needs)	
ของอับราฮัม มาสโลว์	๖๒
๑) ความเป็นมาและความสำคัญของทฤษฎีลำดับขั้น	
ความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์	๖๒

สารบัญ (ต่อ)

๒) หลักการแนวคิดของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์	๖๓
๓) องค์ประกอบของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์	๖๓
๔) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์	๖๗
๒.๓.๒ ทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของเคน วิลเบอร์	๖๘
๑) ความเป็นมาของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์	๖๘
๒) ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีบูรณาการ ของเคน วิลเบอร์	๗๒
๓) หลักการ แนวคิดของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์	๗๖
๔) องค์ประกอบของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์	๗๘
๕) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์	๘๐
๖) ทฤษฎีการบูรณาการกับจิตวิทยา	๘๒
๒.๓.๓ แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)	๘๓
๑) ความเป็นมาของแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา	๘๓
๒) สาระสำคัญของปรากฏการณ์วิทยา	๘๔
๓) แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา	๘๕
๔) แนวทางการศึกษาตามวิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยา	๘๘
๒.๔ ประวัติบุคคลต้นแบบ	๙๑
๒.๔.๑ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๙๑
๑) ประสบการณ์ชีวิตของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๙๑
๒) ฐานความรู้ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๙๒
(๑) การศึกษา	๙๒
(๒) การทำงาน	๙๒
(๓) ผลงานและรางวัล	๙๓
๒.๔.๒ ดร.ประมวณ เพ็งจันทร์	๙๖
๑) ประสบการณ์ชีวิตของ ดร.ประมวณ เพ็งจันทร์	๙๖

สารบัญ (ต่อ)

๒) ฐานความรู้ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๙๗
(๑) การศึกษา	๙๗
(๒) การทำงาน	๙๗
(๓) ผลงานและรางวัล	๙๗
๒.๔.๓ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๙๘
๑) ประสบการณ์ชีวิตของคุณลุงประยงค์ รณรงค์	๙๘
๒) ฐานความรู้ของคุณลุงประยงค์ รณรงค์	๙๘
(๑) การศึกษา	๙๘
(๒) การทำงาน	๙๙
(๓) ผลงานและรางวัล	๑๐๐
บทที่ ๓ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่	
บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	
๓.๑ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ	
(รูปแบบเดิม)	๑๐๒
๓.๑.๑ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๐๒
๑) ประสบการณ์ชีวิต	๑๐๒
๒) หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๐๔
๓) แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๑๐๔
๓.๑.๒ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๐๕
๑) ประสบการณ์ชีวิต	๑๐๕
๒) หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๐๖
๓) แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๑๐๘
๓.๑.๓ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๐๙
๑) ประสบการณ์ชีวิต	๑๐๙
๒) หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๑๐
๓) แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๑๑๐

สารบัญ (ต่อ)

๓.๒ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ	๑๑๒
๓.๒.๑ การวิเคราะห์หลักธรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ	๑๑๒
๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๑๒
(๑) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยาผ่านหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๑๒
(๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๑๖
ก. ปัจจัยภายใน	๑๑๖
ข. ปัจจัยภายนอก	๑๑๖
๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๑๙
(๑) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร. ประมวลเพ็งจันทร์ผ่านหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๑๙
(๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๒๕
ก. ปัจจัยภายใน	๑๒๕
ข. ปัจจัยภายนอก	๑๒๖
๓) คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์	๑๓๐
(๑) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ผ่านหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๓๐
(๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์	๑๓๒
ก. ปัจจัยภายใน	๑๓๒
ข. ปัจจัยภายนอก	๑๓๓

สารบัญ (ต่อ)

๓.๒.๒ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	๑๓๗
๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๓๗
(๑) การวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามแนว พุทธศาสนาของ ดร. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๓๗
(๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงจิตวิทยาของ ดร. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๔๒
ก. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์	๑๔๒
ข. การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา	๑๔๒
ค. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์	๑๔๒
๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๔๓
(๑) การวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามแนว พุทธศาสนาของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๔๓
(๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงจิตวิทยาของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๔๗
ก. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์	๑๔๗
ข. การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา	๑๔๘
ค. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์	๑๔๘
๓) คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๔๙
(๑) การวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามแนว พุทธศาสนาของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๔๙
(๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงจิตวิทยาของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๕๓

สารบัญ (ต่อ)

ก. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์	๑๕๓
ข. การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา	๑๕๔
ค. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์	๑๕๔
๓.๓ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ บุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)	๑๖๕
๓.๓.๑ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๖๕
๑) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง (ด้านจิตใจ ความคิด และพฤติกรรม)	๑๖๕
๒) การเปลี่ยนแปลงตามแนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๖๖
๓) การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์	๑๖๖
๔) ความเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๖๗
๓.๓.๒ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๗๑
๑) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง (ด้านจิตใจ ความคิด และพฤติกรรม)	๑๗๑
๒) การเปลี่ยนแปลงตามแนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๗๕
๓) การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์	๑๗๕
๔) ความเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๗๖
๓.๓.๓ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๗๙
๑) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง (ด้านจิตใจ ความคิด และพฤติกรรม)	๑๗๙
๒) การเปลี่ยนแปลงตามแนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๘๑
๓) การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์	๑๘๑
๔) ความเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๘๑

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม

๔.๑ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๙๓
๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (รูปแบบเดิม)	๑๙๓
๑.๑ ประสบการณ์ชีวิต	๑๙๓
๑.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๙๔
๑.๓ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๑๙๔
๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๙๔
๒.๑ การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	๑๙๔
๒.๒ หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๙๕
๒.๓ ปัจจัยเชิงจิตวิทยา	๑๙๕
๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (รูปแบบใหม่)	๑๙๖
๓.๑ หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๙๖
๓.๒ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๑๙๖
๔.๒ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	
๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ (รูปแบบเดิม)	๑๙๙
๑.๑ ประสบการณ์ชีวิต	๑๙๙
๑.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๑๙๙
๑.๓ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๑๙๙
๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๒๐๐
๒.๑ การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	๒๐๐
๒.๒ หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๐๑

สารบัญ (ต่อ)

๒.๓ ปัจจัยเชิงจิตวิทยา	๒๐๒
๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของดร.ประมวล เพ็งจันทร์ (รูปแบบใหม่)	๒๐๓
๓.๑ หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๒๐๓
๓.๒ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๒๐๓
๔.๓ คุณลุ่มประยงค์ รณรงค์	๒๐๖
๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของ คุณลุ่มประยงค์ รณรงค์ (รูปแบบเดิม)	๒๐๖
๑.๑ ประสบการณ์ชีวิต	๒๐๖
๑.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๒๐๖
๑.๓ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๒๐๖
๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุ่มประยงค์ รณรงค์	๒๐๗
๒.๑ การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม	๒๐๗
๒.๒ หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๐๗
๒.๓ ปัจจัยเชิงจิตวิทยา	๒๐๘
๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของคุณลุ่มประยงค์ รณรงค์ (รูปแบบใหม่)	๒๐๘
๓.๑ หลักธรรมทางพุทธศาสนา	๒๐๘
๓.๒ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก	๒๐๘
๔.๔ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	๒๑๒
๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม)	๒๑๒
๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ บุคคลต้นแบบ	๒๑๒
๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)	๒๑๓

สารบัญ (ต่อ)

๔.๕ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	๒๑๔
๔.๖ แบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model	๒๒๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๒๒๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๒๒๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๒๙
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย	๒๒๙
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๒๒๙
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๒๓๐
บรรณานุกรม	๒๓๑
บุคลากร	๒๔๘
ภาคผนวก	๒๕๑
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ	๒๕๒
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล	๒๕๓
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม	๒๖๓
ภาคผนวก ง การให้ความหมายรหัสคำทางหลักธรรมทางพุทธศาสนา	๒๗๑
ภาคผนวก จ การให้ความหมายรหัสคำแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๒๗๘
ภาคผนวก ฉ การวิเคราะห์ข้อคำถามแยกตามประเด็นในกรอบแนวคิดการวิจัย	๒๘๓
ภาคผนวก ช การวิเคราะห์ข้อมูลบุคคลต้นแบบตามประเด็นในกรอบแนวคิดการวิจัย	๒๙๔
ประวัติผู้วิจัย	๓๐๔

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
๒.๑ สรุประยะการพัฒนาของจิตออกเป็น ๔ ระยะ	๗๘
๓.๑ สรุปลวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยาของบุคคลต้นแบบ	๑๕๕
๓.๒ สรุปลวิเคราะห์การสร้างควมหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ บุคคลต้นแบบ	๑๘๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ	หน้า
๑.๑ สรุปรูปแผนภาพรวมขั้นตอนการวิจัย	๒๔
๑.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๒๕
๒.๑ ลำดับขั้นความต้องการตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของ อับราฮัม มาสโลว์	๖๔
๒.๒ The Four Quadrants	๗๐
๒.๓ The Great Nest with the Four Quadrants	๗๑
๒.๔ Ken Wilber's integral All Quadrant-All Level (AQAL pronounced "aqual")	๗๒
๒.๕ หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ สร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	๑๐๑
๓.๑ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๐๕
๓.๒ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๐๘
๓.๓ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๑๑
๓.๔ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความ ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๑๙
๓.๕ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่ บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๒๙
๓.๖ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่ บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๓๕
๓.๗ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยาของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๔๓
๓.๘ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยาของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๔๙
๓.๙ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยาของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๕๕
๓.๑๐ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๗๑

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพ	หน้า
๓.๑๑ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๑๗๙
๓.๑๒ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๑๘๕
๓.๑๓ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ บุคคลต้นแบบในสังคมไทย	๑๘๗
๔.๑ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๙๗
๔.๒ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	๑๙๘
๔.๓ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๒๐๔
๔.๔ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	๒๐๕
๔.๕ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๒๑๐
๔.๖ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์	๒๑๑
๔.๗ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	๒๑๘
๔.๘ ความเชื่อมโยงแบบจำลองการพัฒนาดน C-TRUE Yourself Model กับ หลักธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่ บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	๒๑๙
๔.๙ แบบจำลองการพัฒนาดน C-TRUE Yourself Model	๒๒๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทุกชีวิตที่ถือกำเนิดมาบนโลกใบนี้ ต่างล้วนต้องเผชิญกับความทุกข์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังคำกล่าวในบทแผ่เมตตาที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิดแก่เจ็บตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น” ใครหลายต่อหลายคนมองเพียงว่า จะหลีกเลี่ยงความทุกข์เพียงชั่วคราว ด้วยการนำพาตนเข้าไปสู่สถานที่อันรื่นเริงบันเทิงใจ เพื่อสร้างภาพลวงมายาให้ลืมความทุกข์ที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวชั่วคราว แต่พอกลับออกมาสู่โลกแห่งความเป็นจริง ก็ยังคงต้องวนเวียนอยู่กับวงจรแห่งความทุกข์อย่างไม่รู้จบ

ในความเป็นจริงได้มีคำกล่าวที่ว่า “ทุกปัญหา ต่างมีทางออก” ประโยคนี้ยังคงใช้ได้กับทุกสถานการณ์ เพียงแต่คนส่วนใหญ่ไม่ได้พยายามที่จะชวนขวยหาทางออกจากทุกข์นี้อย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม หากเราจะไม่มียุคใดที่จะสามารถหาทางออกจากทุกข์อย่างสิ้นเชิงได้ ในฐานะพุทธศาสนิกชนซึ่งได้ศึกษาพระพุทธศาสนาแล้วทราบดีว่า ได้มีมหาบุรุษผู้ทรงได้เล็งเห็นความไม่จีรังยั่งยืนของสิ่งต่างๆ และตระหนักถึงทุกข์ว่าเป็นสิ่งที่ควรละวาง ท่านจึงได้สละซึ่งความสุขในทางโลก ซึ่งเป็นความสุขอันฉาบฉวยที่แฝงไปด้วยความทุกข์ เพื่อออกแสวงหาความสุขที่แท้จริงภายในจิตใจ

ท่านได้มองว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นล้วนเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความทุกข์และไม่สามารถทำให้สามารถพบความสุขที่แท้จริงได้ ทรงยังเห็นว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายนั้นล้วนถูกครอบงำไปด้วย ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ไม่มีสิ่งมีชีวิตใดที่สามารถล่วงพ้นไปได้ แม้แต่พระองค์เองก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงซึ่งสังขาร คือ ธรรมอันเป็นความจริงนี้ไปได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ท่านจึงตัดสินใจที่จะแสวงหาความสุขที่แท้จริงเพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์ทั้งปวงได้อย่างสิ้นเชิง^๑

มหาบุรุษท่านนี้ คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงค้นพบหนทางออกจากวัฏสงสารซึ่งเป็นพันธนาการแห่งการยึดติด การยึดมั่นถือมั่น เพื่อมาสู่ความมีอิสรภาพทางจิตใจด้วยการมองโลกอย่างถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริงตามแนวทางแห่งสัมมาทิฐิ^๒ ถึงแม้ว่าการค้นพบธรรมะซึ่งเป็นสิ่งอันประเสริฐสูงสุดที่สรรพชีวิตควรจะได้เดินทางตามรอยของพระองค์ท่านในครั้งนี้

^๑ พระราชนิพนธ์ (สมณโช) พุทธประวัติ ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอส. เอ็ม. เค. พรินต์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๗.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๗๔.

จะได้ถูกจารึกและประกาศต่อสายตาผู้ที่นับถือพุทธศาสนาผ่านคัมภีร์อันล้ำค่าอย่างพระไตรปิฎกมาเป็นเวลากว่า ๒,๖๐๐ ปีแล้วก็ตาม แต่สิ่งนี้ก็ยังคงเป็นสัจธรรมของชีวิตซึ่งเป็นเพียงสิ่งเดียวที่จะสามารถนำพาให้ทุกท่านได้พบกับความสุขที่แท้จริงได้

ธรรมะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบ และได้ประกาศต่อเหล่าพุทธศาสนิกชนนี้ เป็นเหตุให้บุคคลต้นแบบในสังคมไทยหลายท่านได้เกิดการตระหนักและเปลี่ยนทัศนะที่มีต่อโลก มีวิถีการดำเนินชีวิตในรูปแบบใหม่ จากที่เคยยึดติดความเป็นตัวตน การปฏิบัติตนโดยใช้ตนเองเป็นที่ตั้งดังเช่นปุณฺณท้าวไป ได้เปลี่ยนทัศนะ มุมมอง การปฏิบัติต่อสิ่งรอบข้างในแง่มุมมองใหม่ ด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อ อ่อนโยน คำนึงถึงบุคคลรอบข้าง สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ด้วยการยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนลดลง ตัวอย่างบุคคลในสังคมไทยที่เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนะต่อโลก ได้แก่ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เปลี่ยนชีวิตจากวิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิ้ง ๒ ลำขององค์การนาซ่า เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย^๓ เป็นผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่^๔ ผู้สร้างแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างในการละทิ้งความสุขทางโลกเพื่อออกค้นหาความสุขที่แท้จริงภายในจิตใจ

รวมถึง คุณลุงประยงค์ รณรงค์ ผู้ได้รับรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย รางวัลแม่ไก่ไข่ สาขาพัฒนาชุมชน^๕ ท่านเป็นผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าและกว้างไกล เป็นบุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากการเกิดขึ้นของกระบวนการอันประเสริฐ ด้วยการเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงทัศนะที่มีต่อสิ่งรอบข้างในมุมมองใหม่ของบุคคลต้นแบบนี้ ได้สร้างสรรค์ให้เกิดความสุข ความดีงามขึ้นในสังคมไทย รวมถึงได้แผ่ขยายวงกว้างออกสู่ผู้คนแวดล้อมในสังคม จากหน่วยเล็กคือครอบครัว ค่อยๆ แผ่ขยายออกสู่หน่วยใหญ่คือสังคมและประเทศชาติ ด้วยเหตุที่ ท่านเหล่านี้มิได้หยุดนิ่งอยู่เพียงแค่

^๓ สานุพันธ์ ดันติศิริวัฒน์, อัจฉริยะบนทางสีขาว ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, (กรุงเทพมหานคร: พรีเมียม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๒.

^๔ ประมวล เพ็งจันทร์, เดิณสู่อิสรภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗-๑๙.

^๕ สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์, “แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รณรงค์และชุมชนแม่เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

การเก็บความสุขไว้เพียงลำพัง หากแต่ท่านได้ส่งมอบความสุขที่แท้จริงนี้ออกสู่ผู้คนในสังคม ด้วยผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ดังเช่น ผลงานด้านสื่อสิ่งพิมพ์ เอกสาร สาธารณะประโยชน์ รวมถึง การสร้างทรัพยากรมนุษย์ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกด้าน

จากการเริ่มต้นด้วยการตระหนักรู้จากภายในของบุคคลต้นแบบ ได้นำไปสู่กระบวนการ สร้างให้เกิดความหมายหรือมุมมองต่อโลกใบเดิมในแง่มุมใหม่ที่แตกต่างและสร้างสรรค์ รวมถึง การช่วยเหลือสังคมอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาถึงกระบวนการหรือ ขั้นตอนการเกิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยในเชิงลึก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระดับจิตใจของบุคคลในสังคมให้มีจิตใจที่ดีงามและเป็นผู้ที่ได้พบกับ ความสุขที่แท้จริงดังเช่นบุคคลต้นแบบในอนาคตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ สร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคล ต้นแบบในสังคมไทย

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย มีกระบวนการหรือขั้นตอนเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัจจัยใดที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้บุคคลต้นแบบในสังคมไทยเกิดกระบวนการสร้าง ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม

๑.๓.๓ ความแตกต่างของบุคคลต้นแบบก่อนและหลังการเกิดกระบวนการสร้าง ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมเป็นอย่างไร

๑.๓.๔ ผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดกระบวนการสร้างความหมาย ใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบมีอิทธิพลหรือเกิดประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างไร

๑.๓.๕ ความเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบส่งผลกระทบต่อแนวคิดหรือการดำเนิน ชีวิตของบุคคลในสังคมไทยอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยไว้ ๔ ด้าน ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Study) เพื่อศึกษา (๑) รูปแบบการดำเนินชีวิตก่อนเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (๒) รูปแบบของการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ และ (๓) รูปแบบการดำเนินชีวิตภายหลังการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) รวมถึง การสอบถาม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation)

๑.๔.๒ ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้หลักเหตุผลและวิจารณ์ญาณของผู้วิจัยตัดสินเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาศึกษาวิจัย โดยการเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาโดยมีการกำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการของผู้วิจัยมากที่สุด^๒ ได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๓ ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

(๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เปลี่ยนชีวิตจากวิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิ้ง ๒ ลำขององค์การนาซ่า เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย เป็นผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามวิถีทางของท่านสัตยาไส บาบ่า นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเชียงใหม่ในอดีต

(๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เจ้าของรางวัลชนะเลิศหนังสือประเภทสารคดีชีวิตจริง บุคคลผู้เป็นแบบอย่างการจุดประกายการค้นพบตนเอง การมองโลกในมุมมองใหม่ การนำพาตน

^๒ ธีรวุฒิ เอกะกุล, ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (อุบลราชธานี: วิทยาออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๒.

เพื่อความเข้าใจและละวางชั้น ๕ สู่การค้นพบสังขธรรมตามแนวทางคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นต้นแบบแนวคิด การดำเนินชีวิตต่อบุคคลอื่นในสังคมไทย

(๓) คุณลุงประยงค์ รณรงค์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย รางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้า และกว้างไกล บุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๒) ผู้ให้ข้อมูลรอง คือ ผู้ให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ ได้แก่ บุคคลที่นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ อาทิ บุคคลในครอบครัว เพื่อนฝูง ลูกศิษย์ โดยการเลือกบุคคลที่จะสอบถามจากเครือข่ายการเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interactive set) คือ เครือข่ายทางสังคมที่บุคคลต้นแบบมีปฏิสัมพันธ์ติดต่อสื่อสารกับบุคคลรอบข้างในลักษณะที่แตกต่างกัน^๗

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา (๑) รูปแบบการดำเนินชีวิตก่อนเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (๒) รูปแบบของการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ และ (๓) ภายหลังการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ จากการศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาประวัติและผลงานบุคคลต้นแบบ หลักธรรมทางพุทธศาสนา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลา

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสารและการวิจัยภาคสนาม (๑๐ เดือน) ระหว่างเดือนสิงหาคม ๒๕๕๗ ถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๘

๒) การวิเคราะห์ข้อมูล (๑๙ เดือน) ระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๕๗ ถึงเดือนเมษายน ๒๕๕๙

^๗ รัตนะ บัวสนธ์, วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: แอล.ที.เพรส, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๕.

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ กระบวนการสร้างความหมายใหม่ หมายถึง การเกิดกระบวนการหรือขั้นตอนของการตื่นรู้ จากการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจบนพื้นฐานของความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิดในการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตนเองลง และส่งผลสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมและคำพูดในการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น โดยรูปแบบหรือลักษณะของการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้อย่างฉับพลันหรืออย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแต่เหตุปัจจัย

๑.๕.๒ ประสบการณ์เดิม หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ยังไม่ได้มีความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานสำคัญ จึงยังมีความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในตนเอง และยังไม่เกิดความรู้สึกที่ต้องการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม

๑.๕.๓ บุคคลต้นแบบในสังคมไทย หมายถึง บุคคลผู้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ยอมรับ และได้รับยกย่อง เป็นแบบอย่างที่ดี มีทัศนคติ หลักการ แนวคิดในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถช่วยเหลือตนเอง ส่วนรวมให้ได้รับประโยชน์สุขเพิ่มขึ้น รวมถึง มีความยินดีและพร้อมถ่ายทอดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของตนด้วยความเต็มใจ

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ บทความที่เกี่ยวข้อง

๑) อัจจง ชุมสาย ณ อยุธยา^๔ ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยกล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คุณค่าความเป็นมนุษย์ว่า เป็นทางออกที่ดีที่สุดของสังคมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งทุกโรงเรียนจะต้องร่วมมือกันในการลดความต้องการ รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมีและต้องฝึกนิสัยประหยัด ซึ่งสิ่งนี้จะต้องฝึกตั้งแต่ระดับประถมศึกษาหรือก่อนนั้นให้เป็นนิสัย โดยผู้ปกครองจะต้องร่วมมือกับทางโรงเรียนด้วย

รูปแบบการสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดี ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการสร้างคนดีเหนือสิ่งใด ประกอบด้วย (๑) การเข้าใจผู้เรียนว่า เป็น

^๔ อัจจง ชุมสาย ณ อยุธยา, “รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คุณค่าความเป็นมนุษย์”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๐) : ๑-๑๐.

มนุษย์ มีกระบวนการเรียนรู้เหมือนกับผู้ใหญ่ ดังนั้น ผู้เรียนต้องมีความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์แบบมีคุณธรรม เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ สามารถใช้จิตใต้สำนึก จิตสำนึกและจิตเหนือสำนึกให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนรู้ รู้จักควบคุมอารมณ์ มีจิตใจที่สงบและมีความสุข (๒) บทบาทของครู ต้องเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอนมาเป็นครูผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พร้อมทั้งต้องเป็นแบบอย่างของคุณธรรมหรือคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อให้ผู้เรียนได้ลอกเลียนแบบ

๒) สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์^๙ ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง พัฒนาจิต ผุดบังเกิดสังคมตื่นรู้ โดยกล่าวถึงแนวคิดเพื่อให้สังคมดีขึ้นในสภาพที่มีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันอยู่ภายในสังคม โดยได้เสนอแนวคิด ๓ แนวคิด และแบบจำลองสังคมตื่นรู้โมเดล

แนวคิดทั้งสามประกอบด้วยแนวคิดการก้าวข้ามของบุคคล (self-transcendence) คือ การพัฒนาจิตของตนให้สูงขึ้น แนวคิดการผุดบังเกิดทางสังคม (social emergence) คือ การเปลี่ยนแปลงจนเกิดสิ่งใหม่ในสังคมที่มีความซับซ้อน และแนวคิดสังคมตื่นรู้ (the Awakening Society) คือ สังคมที่พึงประสงค์อันมีหลักธรรมใหญ่ขับเคลื่อนหน้าที่และระบบ อันได้แก่ อโหสิ อโมหะ รวมถึงมีหลักธรรมทั่วไปเชื่อมโยงระบบ คือการสื่อสารและการปฏิบัติต่อกันด้วยดีบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันหรือการวางตัวเสมอกัน ส่วนแบบจำลองสังคมตื่นรู้โมเดล เป็นการอธิบายถึงการพัฒนาจิตไปจนอย่างน้อยถึงขั้นบัณฑิตขั้นสูงซึ่งเป็นขั้นที่มีการเกื้อกูลตน ผู้อื่นและโลกต่อไปได้

๓) อรทัย มีแสง^{๑๐} ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง การพัฒนาจิตในศาสตร์สมัยใหม่ ได้กล่าวถึงการพัฒนาจิตของนักปราชญ์ชาวอเมริกันร่วมสมัยท่านหนึ่งอย่าง เคน วิลเบอร์ ซึ่งได้ให้ความหมายของจิตให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งนามธรรม กายภาพ วัฒนธรรม และสังคม และจิตยังมีหลายระดับ หลายแง่มุม จึงไม่สามารถสรุปได้ว่าจิตหมายถึงระดับใดระดับหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง หรือเป็นเรื่องของภายในบุคคลนั้นๆ เพียงอย่างเดียว จิตจึงกระจายไปในทุกภาคส่วน (consciousness is distributed)

การพัฒนาจิตของศาสตร์ตะวันตกนั้น สอดคล้องกับสมถกรรมฐาน ซึ่งมีในศาสนาอื่นๆ แต่ยังไม่สามารถเข้าถึงนิพพานได้ หากไม่พัฒนาต่อในด้านวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมีเฉพาะในพุทธศาสนาเท่านั้น และเป็นการค้นพบที่สำคัญที่สุดของพระพุทธเจ้า ดังนั้น จิตตามแนวคิดของศาสตร์ตะวันตกจึงยังไม่หลุดพ้นและยังไม่ได้เข้าสู่บรมสุขที่แท้จริง คือพระนิพพาน

^๙ สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์, **ดุขฎิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๔๑-๔๓.

^{๑๐} อรทัย มีแสง, **ดุขฎิบัติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๘-๒๙.

๔) แก้วจิต มากปาน วิไลวรรณ วัฒนานนท์ และทิพวรรณ กรทอง^{๑๑} ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง แนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น โดยกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาตนเองของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา พัฒนาขึ้นตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาที่กล่าวว่าเป็นการศึกษา ที่เน้นการเข้าใจด้านในของตนเองรู้ตัว เข้าใจ ความจริง เห็นองค์รวมของสรรพสิ่ง ทำให้เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญาและความรักต่อเพื่อนมนุษย์

ซึ่งวิธีการฝึกปฏิบัติตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษามีหลากหลายแนวคิด และในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดของ Center for contemplative mind in society ที่ได้ให้แนวทางการฝึกการนั่งสมาธิ สู้ใจอย่างใคร่ครวญหลากหลายวิธี ผู้วิจัยใช้วิธีปฏิบัติผ่าน ความสงบเงียบ (stillness practices) โดยการนั่งสมาธิ การทำให้จิตใจสงบและสะอาด (quieting and clearing the mind) เพื่อความสงบตั้งมั่นของร่างกายและจิตใจและวิธี การปฏิบัติผ่านกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ (relational practices) โดยใช้สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง เพื่อฝึกสติ ฝึกลมองสภาวะภายใน สะท้อนตนเองและอาศัยความสัมพันธ์ของกัลยาณมิตร สะท้อนกันและกัน โดยมีการเสริมกิจกรรมสร้างความตระหนักในความสำคัญ ของการให้คำปรึกษาและพัฒนาคุณลักษณะของผู้ให้คำปรึกษา

๕) พัชรี ศิริมาก^{๑๒} ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา โดยกล่าวถึงความสำคัญของจิตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ว่า จิตปัญญาศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อการศึกษาทุกประเภทและทุกระดับ บุคคลต่างๆ และองค์กรต่างๆ ควรทำความเข้าใจ เห็นคุณค่า และส่งเสริมการเรียนรู้ในแนวนี้นี้ให้มากที่สุด เพื่อจะช่วยให้มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดปัญญาสูงขึ้นอย่างแท้จริง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ตามความต้องการของแต่ละคนสามารถอยู่ร่วมกับสมาชิกในสังคมได้ด้วยดี อย่างมีความสุข

โดยแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในประเด็น กระบวนทัศน์ใหม่ และผู้นำใหม่ทางการศึกษานั้น มีจุดเปลี่ยนของสังคมนั้น กระแสวิชาหลักที่ควรนำมาใช้เพื่อแก้ไขสถานการณ์หรือวิกฤติต่างๆ ของสังคม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ การพัฒนา

^{๑๑} แก้วจิต มากปาน และคณะ, “แนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น”, วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๕) : ๕๙-๖๗.

^{๑๒} พัชรี ศิริมาก, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔) (อัดสำเนา).

สมองเพื่อความยั่งยืน การมุ่งสู่ความสุขด้วยศาสนา และจิตตปัญญาศึกษา คือการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ โดยมีแนวทางให้การศึกษา ดังนี้

(๑) Criticality-Based คือสอนให้มองโลกในแง่ดี ให้มีความคิดวิจารณ์ญาณ/รู้จักวิเคราะห์/หาเหตุผล

(๒) Creativity-Based คือสอนให้พัฒนาตัวเองให้เต็มที่ตามศักยภาพ/รู้จักสร้างสรรค์สิ่งใหม่

(๓) Productivity-Based คือสอนให้มองที่ผลงาน ให้รู้จักสร้าง/ผลิต/คิดอะไรใหม่ๆ

(๔) Responsibility-Based คือสอนให้รู้จักตัวเอง เสียสละ ให้ผลักดันสังคมให้ก้าวหน้า/ด้วยมือของเรา

๖) ธนพล พันธเสน^{๑๓} ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง อิทธิพลของจิตวิวัฒน์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืน ได้กล่าวว่า “การพัฒนา” ภายใต้กระบวนทัศน์อัตรา เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาวิกฤตระดับโลก ทั้งเชิงจิตวิญญาณและเชิงกายภาพ จนต้องมีการแก้ปัญหาด้วยการประกาศใช้กระบวนทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งส่งผลให้มีผลงานที่สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านต่างๆ ปรากฏออกมาอย่างต่อเนื่อง แต่ผลงานส่วนใหญ่มิได้เน้นการยกระดับจิตสำนึกหรือ “จิตวิวัฒน์” ทั้งที่ทุกวงการทั่วโลกต่างเห็นพ้องว่าจิตวิวัฒน์มีความสำคัญมากในสภาพปัจจุบันที่แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนยังมีอยู่อย่างจำกัดยิ่ง โดยเฉพาะในวงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ งานวิจัยนี้จึงต้องการชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของจิตวิวัฒน์ที่มีต่อคุณภาพของการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ด้วยการอาศัยพุทธธรรมประกอบกับทฤษฎีบูรณาการอันอยู่ภายใต้กระบวนทัศน์บูรณาการ ในการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืนจากกรณีตัวอย่างหมู่บ้านจัดสรรในหลายประเทศ

ซึ่งข้อค้นพบบ่งชี้ว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความยั่งยืนแบบบูรณาการโดยมีจิตวิวัฒน์เป็นตัวผลักดัน อันนำไปสู่การย้ำว่าการที่อสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ไม่สามารถอาศัยเฉพาะการพัฒนาระบบทางสังคมอย่างระบบเศรษฐกิจ กฎหมายและเทคโนโลยี แต่จะต้องอาศัยการพัฒนาปัจจัยทุกด้านที่สัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนายกระดับจิตให้สูงขึ้น พอที่จะลดอัตราอันจะส่งผลให้มนุษย์มองเห็นภาพรวมของปรากฏการณ์ รวมทั้งเห็นข้อดี ข้อด้อยของทุกศาสตร์และทุกกลุ่มบุคคล จนสามารถบูรณาการข้อดีเหล่านั้นอย่างสมดุล เกิดเป็นแนวทางที่จะช่วยนำพาโลกออกจากวิกฤต กลับคืนสู่ความสมดุลและยั่งยืน

^{๑๓} ธนพล พันธเสน, “อิทธิพลของจิตวิวัฒน์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืน”, วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน ๒๕๕๐) : ๑๑๕.

๗) องค์กร ประจันเขตต์^{๑๔} ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการแพทย์ ได้กล่าวว่า การทำงานของพยาบาลวิชาชีพในปัจจุบัน ต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพที่มีความซับซ้อน และมีความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน ซึ่งไม่เพียงแต่บทบาทด้านการรักษาพยาบาลเท่านั้น แต่พยาบาลยังต้องสามารถเพิ่มความสามารถในการดูแลตนเองของผู้รับบริการและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมไปถึงการเป็นผู้ติดต่อประสานงานร่วมกับสหสาขาวิชาชีพในสถานบริการทางสุขภาพระดับต่างๆ ดังนั้น การเตรียมนักศึกษาพยาบาลให้มีสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของเมซิโรว์ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ โดยการจัดสภาพการเรียนรู้ให้เผชิญกับวิกฤตการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองของตนเอง เกิดการใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ สนทนาเชิงวิพากษ์จนนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่

โดยบทความนี้ได้นำเสนอหลักของการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในการศึกษาทางการแพทย์ โดยมีเป้าหมายเอื้อสร้างศักยภาพทางการแพทย์ ที่ไม่เพียงแต่มีทักษะทางการแพทย์ แต่ต้องสามารถแสดงวิสัยทัศน์ทางการแพทย์ และเป็นผู้นำในการดูแลสุขภาพต่อไป

๘) สุธีร์ รัตนมงคลกุล^{๑๕} ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง Transformative Learning จากประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อแพทยศาสตรศึกษาในประเทศไทย ได้กล่าวว่า Transformative Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ โดยเริ่มจากการที่ผู้เขียนสนใจในรูปแบบการเรียนรู้แนวนี้ เนื่องจากผู้เขียนได้รับผิดชอบการสอนวิชาการบาติวิทยาให้นิสิตแพทย์ชั้นปีที่ ๓ ซึ่งวิชานี้ที่ผ่านมาจะถูกมองว่าเป็นวิชาที่เข้าใจยากและมีความเกี่ยวข้องกับการตรวจรักษาที่แสดงถึงความเป็นแพทย์น้อย และที่ผ่านมาได้ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายกับนิสิตทั้งห้องเกือบร้อยคน ดังนั้น ผู้เขียนจึงมองว่า หากกระบวนการเรียนการสอนสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมก็น่าจะส่งผลให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความสุขได้ ดังนั้น จึงได้นำรูปแบบการเรียนรู้แบบ Transformative Learning มาใช้ โดยการสร้างให้เกิดการเรียนรู้ภายในกลุ่ม จากการพบปะพูดคุย จากการเรียนรู้ด้วยการทดลองนำไปใช้จริง และนำกลับมาแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้นี้ทำให้ เห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกันและเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในของกลุ่ม

^{๑๔} องค์กร ประจันเขตต์, “การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการแพทย์”, วารสารพยาบาลทหารบก, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๗๙.

^{๑๕} สุธีร์ รัตนมงคลกุล, “Transformative Learning จากประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อแพทยศาสตรศึกษาในประเทศไทย”, วารสารธรรมศาสตร์เวชสาร, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๔๘๙-๔๙๑.

โดยกระบวนการที่ได้จัดดำเนินการนี้มีองค์ประกอบที่ครบถ้วนคือ การมีประสบการณ์ที่มีลักษณะที่ขัดแย้งกับความเชื่อเดิม การใคร่ครวญสะท้อนคิด และการแลกเปลี่ยนเพื่อตรวจสอบความคิด

๙) ณัฏฐชุตา วิจิตรจามรี^{๑๖} ได้ศึกษาและเผยแพร่บทความเรื่อง การสร้างความหมายและองค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ของสื่อทัศน์เพื่อโน้มน้าวใจในการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ ได้กล่าวว่า การสร้างความหมายของสื่อทัศน์ในการรณรงค์เพื่อไม่สูบบุหรี่ และการรับรู้ของเยาวชนที่มีต่อองค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ที่มีพลังโน้มน้าวใจของสื่อทัศน์ในการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่นั้น เกิดจากสื่อทัศน์ในการสร้างความหมายโดยเนื้อหาเชิงรูปธรรม เนื้อหาเชิงนามธรรม การใช้แสงและสี การจัดองค์ประกอบพื้นที่การแสดงออกทางอารมณ์ โดยใช้องค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ที่มีพลังในการโน้มน้าวใจของสื่อทัศน์ในการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่ตามการรับรู้ของเยาวชน ได้แก่ จุดมุ่งใจด้านเหตุผล การอุปมาอุปไมยเชิงภาพ จุดมุ่งใจด้านอารมณ์ การสื่อสารด้วยวจนภาษา การแสดงหลักฐาน การใช้ภาพสมจริง และการใช้จิตวิทยาของสี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การรณรงค์ควรนำเสนอภาพเชิงเปรียบเทียบควบคู่กับข้อความเพื่อต่อยอดผลกระทบของบุหรื ภาพผู้ที่กำลังสูบบุหรี่และการสื่อสารที่ใช้จุดมุ่งใจด้านความกลัว เราอารมณ์และโน้มน้าวใจได้ดี

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) อัจจง ชุมสาย ณ อยุธยา^{๑๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้าพบว่า ต่างประเทศได้ให้การยอมรับแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์มิใช่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น ในหลายประเทศทั่วโลกพบว่ามีหลักฐานการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียน ครู และผู้ปกครอง ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีคุณค่าความเป็นมนุษย์ ๕ ประการ ได้แก่ ความจริง ความประพฤติชอบ ความสงบสุข ความรัก และเอหิงสา การวิจัยแบบ ex post facto research ในโรงเรียนสัตยาไสพบว่า ปัจจัยที่ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมมาจาก การสวดมนต์ภาวนา นั่งสมาธิทุกวัน ได้รับแรงบันดาลใจจากครู เพื่อนๆ ในโรงเรียนและบรรยากาศของโรงเรียน

^{๑๖} ณัฏฐชุตา วิจิตรจามรี, “การสร้างความหมายและองค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ของสื่อทัศน์เพื่อโน้มน้าวใจในการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่”, วารสารปัญญาวิวัฒน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘) : ๘๗.

^{๑๗} อัจจง ชุมสาย ณ อยุธยา, “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเอง”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

จากการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ พบว่า มีแนวคิดที่ใกล้เคียงกับแนวคิดการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์และการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ขึ้นมา ซึ่งรูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย ทฤษฎีและแนวคิดของรูปแบบ วัตถุประสงค์ และกระบวนการเรียนการสอนที่สำคัญคือ (๑) การสวดมนต์นั่งสมาธิแบบใช้แสงสว่าง (๒) การสอนโดยสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน (๓) การสร้างบรรยากาศที่ดีโดยครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดี (๔) การดึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ออกมาจากภายในตัวผู้เรียน (Educare) (๕) การบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ในรายวิชาและกิจกรรมต่างๆ (๖) การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning)

นอกจากนั้นรูปแบบยังให้รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาทที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน และรัฐในการพัฒนาด้วย โดยผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ ต่อครูและอาจารย์ในต่างประเทศ พร้อมกับได้ทดลองสอนรูปแบบนี้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาและนิสิตในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งพบว่าสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์

๒) สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์^{๑๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รัตนรงค์และชุมชนไม่เรียง จังหวัดนครศรีธรรม โดยงานวิจัยนี้ได้แสดงถึงแนวคิดการก้าวข้ามของบุคคลด้วยขั้นของการพัฒนาจิต ในทางพระพุทธศาสนาขั้นการพัฒนาเริ่มตั้งแต่คนพาลจนถึงบัณฑิตขั้นสูงสุด ซึ่งในงานวิจัยบัณฑิตขั้นสูงสุดหมายถึงผู้มีความฉลาดลึกซึ้งในธรรม

การวิจัยนี้พบว่า การก้าวข้ามของประยงค์ รัตนรงค์เริ่มจากอันธพาลุชนในวัยเด็ก เป็นกัลยาณพุลุชนขั้นต้นเมื่อบวชและวางแผนชีวิต เป็นบัณฑิตขั้นต้นซึ่งหมายถึงผู้ดำเนินชีวิตด้วยกุศลกรรมและปัญญา เมื่อประยงค์เลิกลบามุขพร้อมทั้งเจริญสัจปฐิธรรม และก้าวข้ามสู่บัณฑิตขั้นสูงซึ่งในการวิจัยนี้หมายถึงผู้เกื้อกูลตน ผู้อื่นและโลก เมื่อเป็นผู้นำชุมชนหลังเกษียณจากอาชีพเกษตรกร นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการผุดบังเกิดทางสังคมของชุมชนไม่เรียงเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนจนเกิดปฏิบัติการ ๑๒ ปฏิบัติการที่สวนทางกระบวนการทัศน์กระแสหลักในสังคม และจากปฏิบัติการดังกล่าวได้เกิดการผุดบังเกิดคุณสมบัติใหม่ขึ้นหลายประการ อาทิ การเกิดโรงงานยางของเกษตรกรแห่งแรกในประเทศ การเกิดเครือข่ายยมนา วิสาหกิจชุมชน สภาผู้นำชุมชน การเกิด

^{๑๘} สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์, “แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รัตนรงค์และชุมชนไม่เรียง จังหวัดนครศรีธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

กระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชนแห่งแรกในประเทศ ซึ่งคุณสมบัติใหม่เหล่านี้สอดคล้องกับหลักการที่กำกับระบบย่อย รวมทั้งที่ขับเคลื่อนระบบสังคมในแนวคิดสังคมตื่นรู้

การวิจัยนี้ได้ค้นพบรวมทั้งได้แสดงเป็นแบบจำลอง “สังคมตื่นรู้โมเดล” เพื่อให้เห็นว่า การก้าวข้ามของบุคคลนำไปสู่การผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้ได้ โดยการประชุมกลุ่มบัณฑิตและกัลยาณมิตรในการคิดและทำอย่างเป็นกุศลในเวทีของตนซึ่งแตกต่างจากสังคมส่วนใหญ่ เป็นการทำอย่างต่อเนื่องซ้ำๆ และขยายผลทั้งด้านเวลา และพื้นที่ซึ่งแสดงถึงความเพียรในการแก้ปัญหา การรู้ชัดในสถานการณ์และการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ส่วนการผุดบังเกิดสังคมตื่นรู้อาศัยการยกระดับการรู้จักตนเองของคนในชุมชนสู่วัฒนธรรมแห่งสติ (อปปมาทะ) สังคมอุดมปัญญา (อโหมะ) เศรษฐกิจแห่งการแบ่งปัน (อโลกะ) และการเมืองของความการุญ (อโหสะ)

๓) อรทัย มีแสง^{๑๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาจิต : แนวคิดและการเปรียบเทียบเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า จิตในความหมายของเคน วิลเบอร์ และของพุทธศาสนาต่างกัน จิตของพุทธศาสนาเป็นธาตุรู้ เป็นความจริงสูงสุดที่ไม่อาจแบ่งได้อีก มีความเปลี่ยนแปลงเกิดดับตลอดเวลา เป็นนามธรรมเท่านั้น ส่วนจิตของเคน วิลเบอร์ นอกจากจะเป็นการรับรู้ในความรู้รวมถึงการรู้ด้านจิตวิญญาณแล้ว จิตยังปรากฏในทุกสรรพสิ่งทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม เป็นพลังที่ทำให้สรรพสิ่งเป็นอย่างที่เห็นและขับเคลื่อนอย่างที่เป็น จิตของเคน วิลเบอร์ไม่ใช่หน่วยที่เล็กที่สุดที่เป็นจริง แต่เป็นโฮลอน ที่ทำหน้าที่เป็นตัวรู้ในสิ่งต่างๆ โฮลอนและจิตของเคน วิลเบอร์และจิตของพุทธศาสนาในแง่ที่เป็นการรับรู้ มีความคล้ายคลึงกัน

การเปรียบเทียบเรื่องการพัฒนาจิต พบว่า ระดับขั้นของการพัฒนาจิตมีความสอดคล้องกับสมณธรรมฐานของพุทธศาสนาเถรวาท แต่ปลายทางของการพัฒนาไม่เหมือนกัน จิตในพุทธศาสนาเมื่อเข้าสู่พระนิพพานจะดับทุกข์และกิเลสโดยสิ้นเชิง และเมื่อดับขั้นแล้ว ก็จะไม่มาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีก ในขณะที่จิตของเคน วิลเบอร์จะหยุดอยู่เพียงฉณานที่ ๘ และอาจจะเข้าใจว่าเป็นจิตว่างหรือศูนยตา หรืออาจคิดว่าเป็นจุดสูงสุด

การพัฒนาจิตเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการบูรณาการแนวคิดของเคน วิลเบอร์เรื่องการพัฒนาจิตปัญญาอย่างบูรณาการกับของพุทธศาสนาเพื่อให้สมสมัยเข้ากับคนรุ่นใหม่ที่มีวิถีชีวิตที่รวดเร็ว ชอบความสะดวกสบาย และไม่ได้ปรารถนาความสุขขั้นสูงสุดหรือระดับปรมาตมหรือนิพพาน การประยุกต์พุทธวิธีกับแนวทางปฏิบัติของเคน วิลเบอร์ มีความสอดคล้องและเป็นไปได้อย่างมาก เพราะทั้งสองแนวทางควบคุมทั้งกาย จิต และจิตวิญญาณเช่นเดียวกัน การปฏิบัติให้สมบูรณ์ทั้งกายและจิตนี้ นอกจากจะทำให้จิตใจเป็นสุข สงบ ร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ยังจะเป็น

^{๑๙} อรทัย มีแสง, “การพัฒนาจิต : แนวคิดและการเปรียบเทียบเชิงพุทธบูรณาการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พื้นฐานต่อการพัฒนาจิตใจในระดับสูง และสามารถเข้าถึงบรมสุข คือพระนิพพานตามแนวทางของพุทธศาสนาอีกด้วย

๔) เสริมศิริ อัครพุมิพันธ์^{๒๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเพื่อก้าวข้ามพ้นตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการก้าวข้ามพ้นตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนา มี ๒ ประเภท คือ สมถะและวิปัสสนาโดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นกรอบใหญ่ มีสมถะและวิปัสสนาเป็นภายใน สมถะจัดเป็นศีลและสมาธิ ส่วนวิปัสสนาจัดเป็นปัญญา โดยจะต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ในกรอบของหลักธรรม คือ โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ซึ่งผู้ปฏิบัติจะต้องนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาพิจารณา คือ แนวทางเรื่องกัลยาณมิตร ปลิตโป ๑๐ อย่าง จริต ๖ และสัปปายะ แนวทางบูรณาการรูปแบบการก้าวข้ามพ้นตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท ต้องใช้หลักโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการเป็นเสาหลัก ยึดเอาสติปัญญา ๔ และอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นวิธีปฏิบัติ

โดยมีแนวคิด วิธีการของมาสโลว์ คาร์ล จี จุง สเตนนิสลาฟ โกรฟ ศรี อโรบินโด และเคน วิลเบอร์ เป็นส่วนประกอบ อีกทั้งผู้ปฏิบัติมีการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ การเรียนรู้องค์รวม การเรียนรู้มีส่วนร่วมและการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง โดยใช้อิทธิบาท ๔ และพละ ๕ เป็นแรงขับเคลื่อน สัมปทาน ๔ เป็นความเพียรพยายาม อินทรีย์ ๕ เป็นทางเสื่อปรับทิศทางเพื่อไปสู่จุดหมายบนเส้นทางโพชฌงค์ ๗ เข้าสู่ความสมบูรณ์แห่งชีวิต ตามหลักไตรสิกขา โดยมีนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด

๕) ธนภณ พันธเสน^{๒๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืน : จากกระบวนการทัศน์อัตตาสู่บูรณาการ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของกระบวนการทัศน์บูรณาการอันเกิดจากความเข้าใจแก่นของพุทธธรรม เกี่ยวกับอทิปปัจจยตา หรือ กฎธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงสรรพสิ่งล้วน สัมพันธ์กันอย่างเป็นปัจจัยต่อกันและกัน รวมถึงคำสอนที่ย้ำให้มนุษย์คำนึงถึงความเป็นทั้งหมดในการแก้ปัญหาเพื่อนำพาโลกกลับคืนสู่สภาพปกติ ซึ่งต้องอาศัยการยกระดับจิตสำนึกใหม่หรือจิตวิวัฒน์ โดยผู้วิจัยได้ใช้หลักพุทธธรรมและ แนวคิดเชิงบูรณาการอื่น ๆ ได้แก่ แนวคิด “ส่วนหนึ่งของทั้งหมด” หรือ “โฮลอน” (holon) ของอาเธอร์คอสตเลอร์ (Arthur Koestler) และแนวคิด “ทุกด้าน ทุกระดับ” ในทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของเคน วิลเบอร์ (Ken Wilber) เพื่อใช้ในการศึกษากรณีตัวอย่างในบริบทของแต่ละประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้ขอค้นพบคือ

^{๒๐} เสริมศิริ อัครพุมิพันธ์, “การพัฒนาเพื่อก้าวข้ามพ้นตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๑} ธนภณ พันธเสน, “กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืน : จากกระบวนการทัศน์อัตตาสู่บูรณาการ”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔).

(๑) รากปัญหาของการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืน คือ การที่จิตวิวัฒน์นั้นยังไม่แพร่ขยายมากพอ ผู้คนส่วนใหญ่จึงยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของความสัมพันธ์กันอย่างเป็นปัจจัย ต่อกันและกัน ระหว่างมิติเชิงจิตวิญญาณและเชิงกายภาพ

(๒) ความสัมพันธ์อย่างเป็นปัจจัยต่อกันและกัน ระหว่างจิต พฤติกรรม วัฒนธรรม ระบบสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาการแบบบูรณาการไปสู่ระดับที่สูงขึ้นของสิ่งเหล่านี้มีจริง

(๓) ในวงการอสังหาริมทรัพย์การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ซึ่งเป็นผลของจิตวิวัฒน์จากที่ถือว่าตนสำคัญที่สุดมาเป็นที่ถือว่าธรรมชาติสำคัญที่สุด หรือแม้ที่ถือว่าดุลยภาพของสรรพสิ่ง เป็นสิ่งที่ สำคัญที่สุดมีอยู่จริง และเป็นปัจจัยหลักที่เกื้อหนุนการเกิดขึ้นของอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืน

(๔) จิตวิวัฒน์เป็นผลจากเหตุปัจจัยซึ่งปรากฏแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ถึงกระนั้น ก็ยังมีเหตุปัจจัยร่วมที่สำคัญได้แก่ การแสวงหาความรู้และการปฏิบัติด้วยตนเอง ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิด วัฒนธรรมท้องถิ่น หนังสือและสื่อต่าง ๆ ธรรมชาติ และการเคลื่อนไหวทางสังคม

(๕) การออกแบบก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์ให้มีคุณลักษณะยั่งยืนมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับ ระดับพัฒนาการของสถาปนิกมากที่สุด ในขณะที่สุขภาวะหรือคุณภาพความยั่งยืนของชุมชนแห่งใดแห่งหนึ่งจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับระดับพัฒนาการของผู้อยู่อาศัย

(๖) ชุมชนแบบยั่งยืนที่มีแนวโน้มที่จะรบกวนธรรมชาติน้อยที่สุด ในขณะที่เกื้อหนุนสุขภาวะทางกายและใจมากที่สุด ย่อมมีพัฒนาการในระดับบูรณาการ

๖) นฤมล อเนกวิทย์^{๒๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษาพยาบาล พบว่านักศึกษาพยาบาลที่ผ่านหลักสูตรมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรและหลักสูตรนี้สามารถส่งเสริมการตระหนักรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์และการปฏิบัติกรพยาบาลแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล โดยหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์ และมีความสามารถในการปฏิบัติกรพยาบาลแบบองค์รวม โดยเนื้อหาหลักสูตรประกอบด้วย แนวคิดและความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษา วิธีการส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษาโดยใช้สุนทรียสนทนา การน้อมสู่ใจอย่างใคร่ครวญด้วยการคิดโดยแยกกาย หรือโยนิโสมนสิการ และการปฏิบัติกรพยาบาลแบบองค์รวม

๗) พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ)^{๒๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาภิธานียม พบว่า การศึกษานั้นต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ผู้เรียน

^{๒๒} นฤมล อเนกวิทย์, “การพัฒนาหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาพยาบาล”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒).

^{๒๓} พระมหาทองมา อรุณรสี, (แสงอรุณ). “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาภิธานียม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ต้องการ จึงเป็นการศึกษาที่ติดตามผู้เรียนตลอดไป และในขณะเดียวกันการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดจิตสำนึกในเสรีภาพของตนกับความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งที่การศึกษาต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นไปด้วยกัน

๘) ศิวพร ละม้ายนิล^{๒๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา พบว่า การศึกษานี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยาแบบอูตรวิสัย ในการทำความเข้าใจและเก็บข้อมูล เพื่อค้นหาแก่นประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครดวงตามืด ซึ่งพบว่า แก่นประสบการณ์ดังกล่าวคือ การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ที่เป็นอาสาสมัคร โดยเริ่มต้นที่การเห็นคุณค่าในตนเองน้อยหรือไม่เห็นคุณค่าในตนเองเลย และตามด้วยการก่อรูปของการเห็นคุณค่าในตนเอง และการพัฒนาสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะของการมีความเชื่อมั่นในตนเอง และการเคารพตนเอง

สรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยพบว่า การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิตให้มีความเป็นปกติสุข โดยการเกิดขึ้นของการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมนี้อาจสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ทั้งจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเกิดจากกระบวนการทางจิตที่พัฒนาและสามารถส่งผลต่อคำพูด พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ร่วมกับการสอบถาม และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation)

๑.๗.๒ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

๑) ลักษณะของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๓ ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย และ (๒) ผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน ๒๒ ท่าน เป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ

^{๒๔} ศิวพร ละม้ายนิล, “ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา”, ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗).

๒) การเลือกผู้ให้ข้อมูล

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลครั้งนี้ เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้หลักเหตุผลและวิจารณ์ญาณของผู้วิจัยตัดสินเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาศึกษาวิจัย โดยการเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เป็นการได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมาโดยมีการกำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการของผู้วิจัยมากที่สุด^{๒๕} โดยผู้วิจัยได้กำหนดเป็น ๒ กลุ่ม คือ

(๑) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๓ ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย กล่าวคือ เป็นผู้ที่เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ยอมรับ และได้รับยกย่อง เป็นแบบอย่างที่ดี มีทัศนคติ หลักการ แนวคิดในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถช่วยเหลือตนเอง ส่วนรวมให้ได้รับประโยชน์สุขเพิ่มขึ้น รวมถึง มีความยินดีและพร้อมถ่ายทอดประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของตนด้วยความเต็มใจ ประกอบด้วย

ก. ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เปลี่ยนชีวิตจากวิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิ้ง ๒ ลำขององค์การนาซา เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย เป็นผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามวิถีทางของท่านสัตยาไส บาบา นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยอัมมีชื่อเสียงในอินเดีย

ข. ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เจ้าของรางวัลชนะเลิศหนังสือประเภทสารคดีชีวิตจริง บุคคลผู้เป็นแบบอย่างการจุดประกายการค้นพบตนเอง การมองโลกในมุมมองใหม่ การนำพาตนเพื่อความเข้าใจและละวางชั้น ๕ สู่การค้นพบสัจธรรมตามแนวทางคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นต้นแบบแนวคิด การดำเนินชีวิตต่อบุคคลอื่นในสังคมไทย

ค. คุณลุงประยงค์ ธรรมรงค์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย รางวัลแม่ข่าย สาขาพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าและกว้างไกล บุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

(๒) ผู้ให้ข้อมูลรอง จำนวน ๒๒ ท่าน คือ เป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลต้นแบบ ได้แก่ บุคคลที่นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ อาทิ บุคคลในครอบครัว เพื่อนฝูง ลูกศิษย์ โดยการเลือกบุคคลที่จะสอบถามจากเครือข่าย

^{๒๕} ธีรฤทธิ เอกะกุล, ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, หน้า ๑๒๒.

การเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interactive set) คือ เครือข่ายทางสังคมที่บุคคลต้นแบบมีปฏิสัมพันธ์ติดต่อกับบุคคลรอบข้างในลักษณะที่ต่างกันไป^{๒๖}

๓) วิธีการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ในการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- (๑) การติดต่อประสานงานผู้ให้ข้อมูลแบบไม่เป็นทางการ เพื่อแนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์ พร้อมทั้ง สอบถามความพร้อมและความสนใจของผู้ให้ข้อมูล
- (๒) การทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ จากมหาวิทยาลัย
- (๓) การเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยการเริ่มต้นแนะนำตัว สร้างความคุ้นเคย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ร่วมกับการสอบถาม และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation) โดยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑) แบบบันทึกข้อมูล ประกอบด้วย

- (๑) แบบบันทึกข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สำหรับเก็บข้อมูลบุคคลต้นแบบ และผู้ให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ
- (๒) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) สำหรับสัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ เป็นการสัมภาษณ์ตามแบบที่ได้สร้างขึ้นล่วงหน้า ซึ่งช่วยให้ผู้สัมภาษณ์ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง เหมาะสำหรับการสัมภาษณ์รายบุคคลหรือกลุ่มย่อย^{๒๗} เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นของวัตถุประสงค์การวิจัยมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นปัญหาที่ต้องการทราบในการวิจัยครั้งนี้มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างประเด็นคำถามที่มีความยืดหยุ่น และเหมาะสมตามบริบทของแต่ละท่าน

(๓) แบบสอบถามความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบได้ โดยแบบสอบถามประกอบด้วย แบบสอบถามปลายปิดในส่วนของคุณสมบัติทั่วไป และแบบสอบถามปลายเปิดในส่วนของคุณสมบัติเฉพาะ

^{๒๖} รัตน์ บัณฑิต, วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา, หน้า ๑๖๕.

^{๒๗} ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๒.

ทักษะที่มีต่อบุคคลต้นแบบ ซึ่งแบบสอบถามรูปแบบนี้ไม่ได้กำหนดคำตอบไว้แน่นอนแต่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างอิสระด้วยคำพูดของตนเอง^{๒๘}

(๔) แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation) บุคคลต้นแบบ และผู้ให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในประเด็นของวจนภาษา ในส่วนของการแสดงออกทางคำพูด อวจนภาษา ในส่วนของพฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สัตว์ หรือสิ่งแวดล้อม รวมถึง ประเด็นของบริบทแวดล้อมอื่น อาทิ การแต่งกาย หรือสิ่งของเครื่องใช้

โดยการได้มาซึ่งข้อคำถามด้วยวิธีการตรวจสอบหาความเชื่อถือของข้อคำถาม จากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ

๒) อุปกรณ์ภาคสนาม ได้แก่

การเก็บข้อมูลภาคสนามมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการเก็บข้อมูล เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยในการได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน เพื่อนำมาซึ่งข้อสรุปและการวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัยได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยได้ใช้อุปกรณ์ภาคสนามในการเก็บข้อมูล ดังนี้

(๑) สมุดจดบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยได้ใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บข้อมูล การจดบันทึกข้อมูลภาคสนามมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการวิจัย เนื่องจากมีส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้วิจัยไม่พลาดข้อมูลหรือเรื่องราวที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสอบถาม และการสังเกตการณ์

(๒) เครื่องบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อช่วยในการเก็บรายละเอียดของข้อมูลและเรื่องราวที่ได้จากการสัมภาษณ์ และสอบถาม เพื่อเป็นการป้องกันการขาดตกบกพร่องของข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตบันทึกเสียงจากผู้ให้ข้อมูลก่อนดำเนินการบันทึกเสียงทุกครั้ง

(๓) กล้องถ่ายรูป ผู้วิจัยได้ใช้กล้องถ่ายรูปเป็นเครื่องบันทึกภาพขณะดำเนินการเก็บข้อมูล และบรรยากาศโดยรอบ เพื่อนำมาประกอบการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการขออนุญาตบันทึกภาพจากผู้ให้ข้อมูลและเจ้าของสถานที่ก่อนดำเนินการบันทึกภาพทุกครั้ง

๑.๗.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ก่อนการดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร งานวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อมัลติมีเดียที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และผู้ให้ข้อมูล เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในงานวิจัยและก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

^{๒๘} ฌรรงค์ โพธิ์พุกษานันท์, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, หน้า ๑๙๑.

๒) การดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม

(๑) การสร้างความคุ้นเคย

ผู้วิจัยได้แนะนำตัว สร้างความคุ้นเคย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคย และชี้แจงวัตถุประสงค์ด้วยระยะเวลาที่เหมาะสม เนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓ ท่าน ได้เป็นผู้ที่ได้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมแล้ว ประกอบกับเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องตรงตามนิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓ ท่านจึงพร้อมถ่ายทอดความรู้และอุทิศตนเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมและส่วนรวม ซึ่งภายหลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง ๓ ท่านได้รับการติดต่อประสานงานอย่างไม่เป็นทางการจากผู้วิจัย ท่านก็มีความยินดีและพร้อมให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจเป็นอย่างยิ่ง

ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลรอง อาทิ ครอบครัว เพื่อนฝูง ลูกศิษย์ และชาวบ้านภายในชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคย และชี้แจงวัตถุประสงค์ด้วยระยะเวลาที่ไม่ยาวนานเช่นเดียวกัน เนื่องจาก โดยส่วนใหญ่ผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น จะชื่นชมในความเป็นแบบอย่างและได้ดำเนินรอยตามแนวคิดของบุคคลต้นแบบ ด้วยเหตุนี้ พวกเขาเหล่านี้จึงมีความยินดีและพร้อมในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดีด้วยเช่นกัน

(๒) การเก็บข้อมูล

ก. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) สำหรับสัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นปัญหาที่ต้องการทราบในการวิจัยครั้งนี้มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างประเด็นคำถามที่มีความยืดหยุ่น และเหมาะสมตามบริบทของแต่ละท่าน

ข. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ ซึ่งสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบได้ โดยแบบสอบถามประกอบด้วย แบบสอบถามปลายปิดในส่วน of ข้อมูลทั่วไป และแบบสอบถามปลายเปิดในส่วน of ทักษะที่มีต่อบุคคลต้นแบบ ซึ่งแบบสอบถามนี้ได้นำประเด็นคำถามที่สอดคล้องกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากบุคคลต้นแบบ

ค. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการใช้แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation) ในการสังเกตบุคคลต้นแบบ และผู้ให้ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในประเด็นของวจนภาษา ในส่วนของการแสดงออกทางคำพูด อวจนภาษา ในส่วนของพฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์

กับบุคคล สัตว์ หรือสิ่งแวดล้อม รวมถึง ประเด็นของบริบทแวดล้อมอื่น อาทิ การแต่งกาย หรือสิ่งของ
เครื่องใช้

๑.๗.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) รูปแบบที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Study) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่อาศัยแนวความคิดและโลกทัศน์จากปรัชญาปรากฏการณ์วิทยามาใช้เป็นเครื่องมือและแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์และประสบการณ์^{๒๙} ของบุคคลต้นแบบที่ได้ทำการศึกษาแต่ละท่าน โดยการวิจัยรูปแบบนี้มีเป้าประสงค์หลักในการศึกษาเพื่อมุ่งทำความเข้าใจความหมายประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลต้นแบบแต่ละท่านได้ประสบพบเจอ รวมทั้ง เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบที่เป็นแก่น (Essence) หรือความหมายที่บุคคลต้นแบบเข้าใจร่วมกันหรือเข้าใจตรงกัน เพื่อหาลักษณะร่วมของกระบวนการของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน เพื่อเชื่อมโยงกลับไปสู่การหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในประเด็นต่อไปนี้

(๑) การศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย โดยการศึกษา (๑) หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการและหลักธรรมที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ และ (๒) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

(๒) การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย โดยการศึกษาจาก (๑) รูปแบบการดำเนินชีวิตก่อนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (๒) รูปแบบของการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ และ (๓) รูปแบบการดำเนินชีวิตภายหลังการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

(๓) การศึกษาวิเคราะห์โดยใช้หลักธรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสาร และภาคสนาม ในประเด็นเกี่ยวกับ ประสบการณ์ชีวิตระดับการศึกษา ฐานความรู้เดิม อาชีพ ประสบการณ์การทำงาน รวมถึง ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ รูปแบบลักษณะการเกิดกระบวนการ และความเป็น

^{๒๙} ขยาย โพธิ์สิตา, ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๙-๑๙๑.

แบบอย่าง ผลงาน และรางวัลที่บุคคลต้นแบบได้รับภายหลังเกิดกระบวนการโดยการวิเคราะห์ผ่าน การเปลี่ยนแปลงของบุคคลต้นแบบ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านจิตใจ (๒) ด้านความคิด และ (๓) ด้านพฤติกรรม

๒) เจาะลึกการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้เงื่อนไขที่สำคัญ ๔ ประการ^{๓๐} ดังนี้

(๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มกระทำพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และกระทำ ต่อภายหลังการเก็บข้อมูลสิ้นสุด เพื่อป้องกันการจางคลายและผิดพลาดของข้อมูลที่เก็บรวบรวม

(๒) การวิเคราะห์ข้อมูลต้องมีมุมมองของคนใน (Emic) คือ การทำความเข้าใจ จากปรากฏการณ์ของบุคคลต้นแบบ ตามที่บุคคลต้นแบบมองและให้ความสำคัญ โดยการนำข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง รวมถึงจากการสอบถามผู้ที่ เกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบ และจากการศึกษาผลงานของบุคคลต้นแบบมาใช้ในการประกอบการวิเคราะห์

(๓) การวิเคราะห์ข้อมูลจะอาศัยสมมติฐานชั่วคราว เนื่องจากสมมติฐานที่มีใน ตอนต้นจะเป็นไปในลักษณะที่ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ภายหลังจากที่พบข้อมูลปรากฏการณ์ใน สนามวิจัย

(๔) ผู้วิจัยจะเป็นผู้วิเคราะห์ด้วยตนเอง เนื่องจากเป็นผู้ที่นำข้อมูลที่ได้เก็บ รวบรวมมาเพื่อทำการทดสอบสมมติฐานชั่วคราว เพื่อนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง ต่อไปด้วยตนเอง

๑.๗.๖ การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของ ข้อมูล ดังนี้

๑) การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลในประเด็น ต่อไปนี้

(๑) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่า ๑ วิธี (Methodological Triangulation) โดย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์กับ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการสอบถามและสังเกตการณ์กับผู้ให้ข้อมูลรอง และใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ที่เกี่ยวข้อง

^{๓๐} รัตน์ บัณฑิต, วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา, หน้า ๑๕๖-๑๕๗.

(๒) แหล่งข้อมูลมากกว่า ๑ แหล่ง (Data Triangulation) การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยมากกว่า ๑ แหล่ง คือ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลรอง รวมถึง จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อมัลติมีเดียที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือของข้อมูลหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยการตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลอื่นถึงคำตอบที่ได้รับว่ามีความสอดคล้องเป็นไปในทำนองเดียวกันมากน้อยเพียงใด^{๓๑}

๒) การตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing)

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้มีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอน

๓) การทำวิจัยอย่างมีขั้นตอนและเป็นกระบวนการ

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Study) มาใช้ในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนที่ระบุ

๔) ความสามารถในการนำไปศึกษาหรืออธิบายกรณีอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน (Transferability) การศึกษานี้ ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการอ้างอิงไปยังประชากร แต่อาจนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ที่ต้องการนำไปใช้

๑.๗.๗ การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล โดยการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์และขออนุญาตในการเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งได้ดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์และกระบวนการในการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน มีการสร้างความคุ้นเคยและสัมพันธภาพอันดีระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล รวมถึงได้สอบถามความสมัครใจก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ขออนุญาตในการบันทึกภาพและเสียงก่อนดำเนินการทุกครั้ง ไม่เปิดเผยข้อมูลใดๆ หากผู้ให้ข้อมูลไม่อนุญาตหรือยินยอม และนำเสนอข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาตามข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๑.๗.๗ สรุปภาพรวมขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยนี้ประกอบด้วย การดำเนินการ ๖ ขั้นตอน ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๑.๑ ดังนี้

^{๓๑} อีรุณี เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์, หน้า ๑๙๙.

ขั้นที่ ๑ การกำหนดบุคคลต้นแบบกรณีศึกษา

กำหนดบุคคลต้นแบบผู้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมและมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ จำนวน ๓ ท่าน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง โดยการเลือกให้สอดคล้อง เหมาะสม และตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

(๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เปลี่ยนชีวิตจากวิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิง ๒ ลำขององค์การนาซ่า เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย เป็นผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามวิถีทางของท่านสัตยาไส บาบ่า นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญในอินเดีย

(๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เจ้าของรางวัลชนะเลิศหนังสือประเภทสารคดีชีวิตจริง บุคคลผู้เป็นแบบอย่างการจุดประกายการค้นพบตนเอง การมองโลกในมุมมองใหม่ การนำพาตนเพื่อความเข้าใจและละวาง ขั้น ๕ สู่การค้นพบสัจธรรมตามแนวทางคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นต้นแบบแนวคิด การดำเนินชีวิตต่อบุคคลอื่นในสังคมไทย

(๓) คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่ายรางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าและกว้างไกล บุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

ขั้นที่ ๒ การสร้างและออกแบบบันทึกข้อมูล

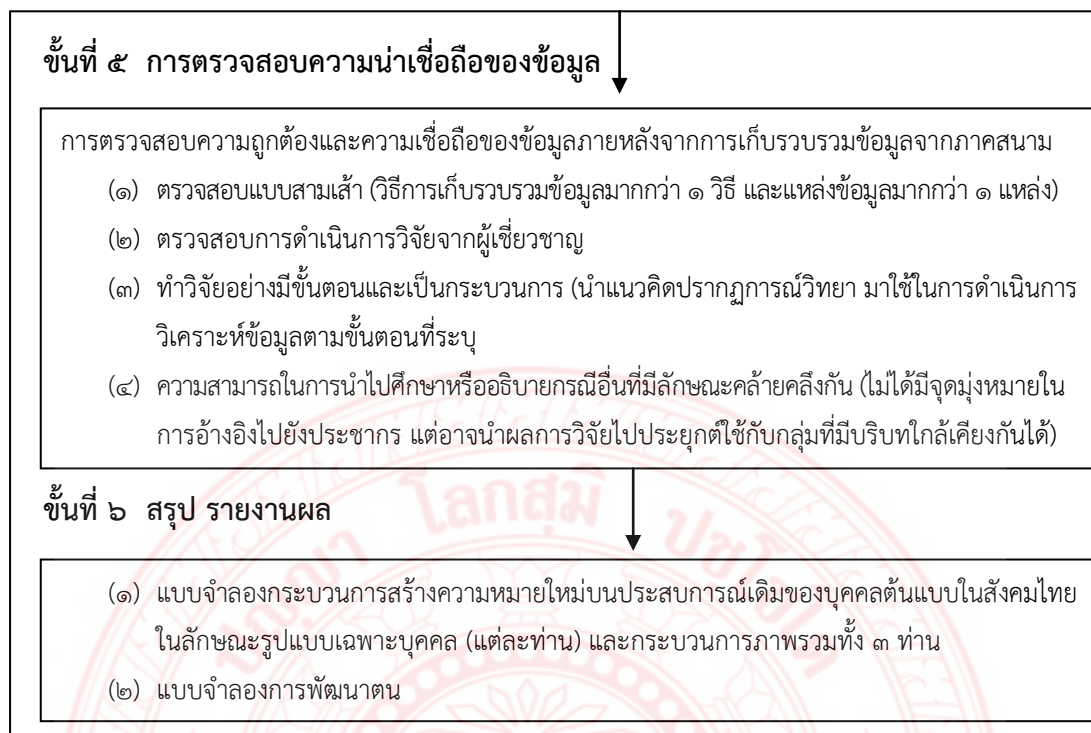
สร้างแบบบันทึกข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารเชิงเนื้อหา แบบเก็บข้อมูลภาคสนาม (แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม แบบสังเกตการณ์) ตรวจสอบหาความน่าเชื่อถือของข้อความจากอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ ๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารเชิงเนื้อหาและภาคสนามเกี่ยวกับ สิ่งที่บุคคลต้นแบบได้ลงมือปฏิบัติและได้เรียนรู้เชิงเนื้อหา เกี่ยวกับ (๑) ประสบการณ์เดิม (๒) กระบวนการเกิดการสร้างความหมายใหม่ และ (๓) การเกิดความหมายใหม่ จากการศึกษาเอกสาร และผลงานด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การสัมภาษณ์ สอบถาม และสังเกตการณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างและออกแบบขึ้น จากบุคคลต้นแบบและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ ๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

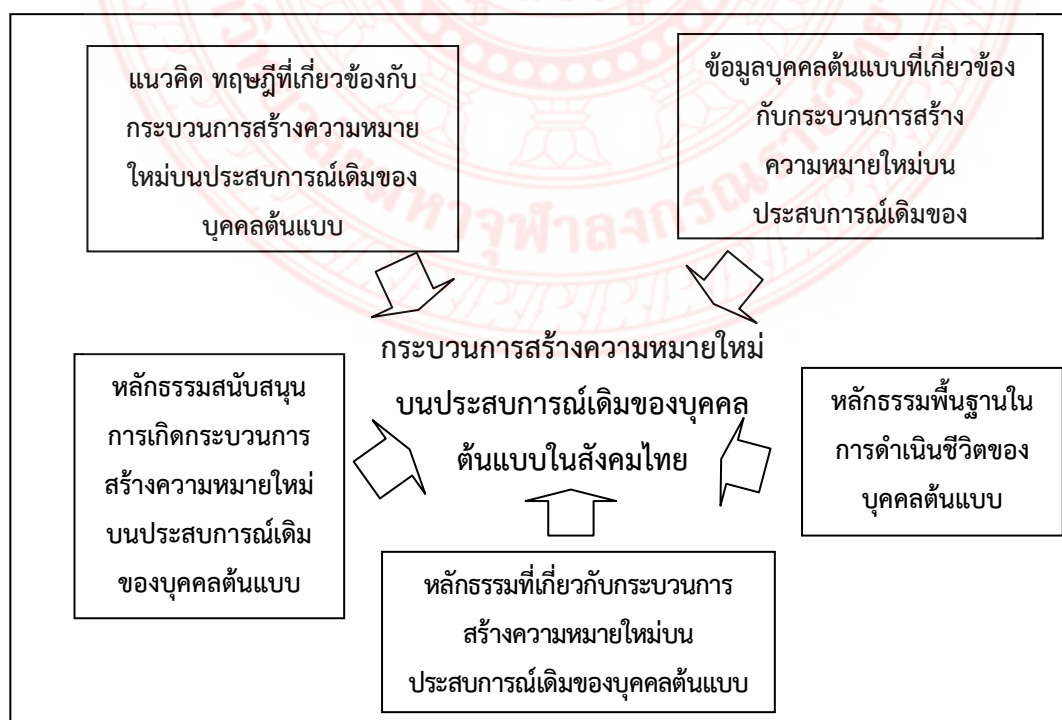
วิเคราะห์ข้อมูลด้วยรูปแบบการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Study) ของบุคคลต้นแบบที่ได้ทำการศึกษาทั้ง ๓ ท่าน โดยการวิจัยรูปแบบนี้มีเป้าประสงค์หลักในการศึกษาเพื่อมุ่งทำความเข้าใจความหมายประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลต้นแบบได้ประสบพบเจอ รวมทั้ง เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบแก่น (Essence) หรือความหมายที่บุคคลต้นแบบเข้าใจร่วมกันหรือเข้าใจตรงกัน เพื่อหาลักษณะร่วมของกระบวนการของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน เพื่อเชื่อมโยงกลับไปสู่การหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แผนภาพที่ ๑.๑ สรุปภาพรวมขั้นตอนการวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๘.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๑.๒

แผนภาพที่ ๑.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๙.๑ ทราบหลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

๑.๙.๒ ทราบการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

๑.๙.๓ สามารถนำแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยมาเป็นแนวทางเพื่อสังเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาตนได้

บทที่ ๒

หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ สร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

๒.๑ แนวคิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อ
การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory) ของแจ๊ค เมซีโรว์

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของแนวคิดการสร้างความหมายใหม่
บนประสบการณ์เดิม

๒.๑.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์

- ๑) ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง
ของแจ๊ค เมซีโรว์
- ๒) ประเภทของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์
- ๓) กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์
- ๔) องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ
แจ๊ค เมซีโรว์

๒.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

๒.๒.๑ หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

- ๑) หลักไตรสิกขา
- ๒) หลักพรหมวิหาร ๔

๒.๒.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม
ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

- ๑) หลักอริยสัจ ๔
- ๒) หลักมรรค ๘

๒.๒.๓ หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่
บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

- ๑) หลักอินทรีย์ ๕ - หลักพละ ๕
- ๒) หลักปรโตโฆสะ - หลักกัลยาณมิตร
- ๓) หลักอิทัปปัจจยตา

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๓.๑ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของอับราฮัม มาสโลว์

๒.๓.๒ ทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของเคน วิลเบอร์

๒.๓.๓ แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

๒.๔ ประวัติบุคคลต้นแบบ

๒.๔.๑ ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลต้นแบบ

๒.๔.๒ ฐานความรู้ของบุคคลต้นแบบ

๒.๑ แนวคิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory) ของแจ็ก เมซีโรว์

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม

การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมนั้น เป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงกรอบอ้างอิง (Frame of Reference) ได้แก่ มุมมองในการให้ความหมาย แบบแผนความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ซึ่งจะสามารถส่งผลสู่คำพูด พฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนานี้มีพื้นฐานที่สำคัญ คือ

๑) การปรับกรอบอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเชิงปริวิสัย (Objective Reframing) เป็นการใคร่ครวญเกี่ยวกับข้อสรุปหรือสมมติฐานของบุคคลอื่น จากการอ่าน การวิเคราะห์ปัญหาหรือการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ

๒) การปรับกรอบอ้างอิงเชิงอัตวิสัย (Subjective Reframing) เป็นการตีความเรื่องราวชีวิตของตนเองใหม่ เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมและวัฒนธรรมใหม่ รวมถึงทบทวนบทบาท ระบบการเรียนรู้ และกรอบอ้างอิงของตนใหม่^{๓๒}

นอกจากนี้ แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ยังเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนา ด้านอารมณ์ ความรู้สึก จินตนาการ รวมถึงพฤติกรรม^{๓๓} การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมหรือการเปลี่ยนแปลงยังหมายถึง การเปลี่ยนแปลงขั้นรากฐานในบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดมาจากการแก้ไขปัญหายภายในตนเองและพัฒนาขึ้นสู่การเปิดกว้างแห่งจิตสำนึก อันจะนำไปสู่การบูรณาการของบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ได้ในที่สุด^{๓๔}

^{๓๒} Mezirow, J., "Transformative Learning as discourse", *Journal of Transformative Education*, Vol. 1 No. 1 (2003) : 31.

^{๓๓} O'Sullivan, E. W., Bringing a perspective of Transformative learning to globalized consumption, "*International Journal of Consumer Studies*, Vol. 27 No. 4 (2003) : 326-330.

^{๓๔} Boyd, R., "Facilitating personal transformations in small group: part I", *Small Group Behavior*, Vol. 20 No. 4 (1989) : 459-474.

การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมยังเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งกล่าวคือ การสร้างความรู้ ทักษะ เจตคติ โดยการนำประสบการณ์เดิมของตนมาบูรณาการเพื่อสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่แตกต่างและสร้างสรรค์ขึ้น โดยกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนผ่านจากประสบการณ์นี้ (Transformation of Experience) ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ต้องมีประสบการณ์ในเชิงรูปธรรม (Concrete Experience) บางอย่างเป็นจุดตั้งต้นในการเรียน
- ๒) ต้องมีการคิดใคร่ครวญต่อประสบการณ์เหล่านั้น ผ่านมุมมองต่างๆ จากการสังเกตอย่างใคร่ครวญ (Reflective Observation)
- ๓) ต้องเริ่มต้นสร้างโมทัศน์ในเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) เพื่อเป็นการสร้างฐานความคิดหรือมุมมองใหม่ อันเกิดจากการบูรณาการข้อสังเกตต่างๆ เพื่อนำมาเป็นทฤษฎี
- ๔) ต้องนำฐานความคิดเหล่านั้น ลงมือปฏิบัติจริง (Active Experimentation) ซึ่งสุดท้ายจะเกิดเป็นประสบการณ์เชิงรูปธรรม และจะวนกลับสู่ขั้นตอนในขั้นเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง^{๓๕}

การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ยังเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้ผ่านการเห็นความสัมพันธ์ของตนเองต่อสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติรอบตัว โดยองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- ๑) การเรียนรู้อย่างอิสระเสรี (Freedom) ยึดหยุ่นไม่เฝ้ารับ โดยพิจารณาจากศักยภาพของตนเป็นสำคัญ
- ๒) เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้รู้จักการพิจารณาความจริง รวมถึงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Good Judgement) โดยอาศัยการเชื่อมโยงตนเองกับสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- ๓) มีแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ และส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นส่วนที่สำคัญต่อการจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Meta-learning)
- ๔) พัฒนาความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Ability)
- ๕) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถระบุคุณค่าของการเรียนรู้ต่อตนเองได้ (Refining Values) หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ของตนเอง
- ๖) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Self Knowledge) และให้เกิดความเชื่อว่า ความรู้นั้นจะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ เพื่อไปสู่การมองในเชิงองค์รวมได้^{๓๖}

^{๓๕} Kolb, A.Y. & Kolb, D.A., “Learning Style and Learning Spaces: Enhancing experiential learning in higher education”, *Academy of Management Learning & Education*, Vol. 4 No. 2 (2005) : 193-213.

^{๓๖} Foebe, S, *What Holistic Education Claims About Itself; An Analysis of Holistic Schools Literature*, (Oxford: American Education Research Association, 2004), pp. 4-9.

นอกจากนี้ การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมยังมีแนวคิดพื้นฐานที่ได้กล่าวถึง ทฤษฎีในเชิงปรากฏการณ์วิทยา หรือประสบการณ์นิยมแบบตีความ หรืออาจหมายถึงสนามแห่งปรากฏการณ์ซึ่งเป็นการเข้าใจหรือให้ความหมายในสิ่งที่รับรู้ตามมุมมองหรือการให้ค่าตามประสบการณ์เดิมของผู้รับรู้ ซึ่งไม่สามารถแยกส่วนในการรับรู้ได้ เนื่องจากทุกสิ่งต่างล้วนมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้งภายในและภายนอกของผู้รับรู้

โดยสนามแห่งปรากฏการณ์นี้สามารถเปลี่ยนไปตามการตระหนักรู้ของบุคคลในช่วงขณะเวลาหนึ่ง โดยอาจเน้นที่ภายในตัวบุคคลหรือความสัมพันธ์ของตนต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกได้ กล่าวคือ เมื่อจุดเน้นอยู่ที่ภายในตัวบุคคล สนามแห่งปรากฏการณ์ก็จะหมายถึง ส่วนต่างๆของตัวบุคคลผู้นั้น ได้แก่ จิตใจ ร่างกาย ความคิด ความรู้สึก การรับสัมผัส และพฤติกรรมกระทำ ที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในทำนองเดียวกันกับความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เป็นการปฏิสัมพันธ์กันแบบองค์รวม

สนามแห่งปรากฏการณ์เป็นประสบการณ์ที่เป็นอัตวิสัยของแต่ละบุคคล ซึ่งถูกให้ความหมายหรือคำจำกัดความโดยตัวบุคคลขณะที่ได้สังเกตประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลกล่าวคือ ประสบการณ์ภายใน อาทิ จิตใจ ร่างกาย ความคิด ความรู้สึก การรับรู้ การรับสัมผัส ส่วนประสบการณ์ภายนอก อาทิ ความสัมพันธ์ของตัวบุคคลต่อสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบองค์รวมภายในครอบครัว ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เนื่องจากการรับรู้ครอบครัวแบบแยกส่วนนั้น จะไม่สามารถเข้าใจหรืออธิบายถึงพลวัตรของธรรมชาติขององค์รวมภายในครอบครัวได้^{๓๗}

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรทัย มีแสง^{๓๘} และเสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์^{๓๙} ที่กล่าวถึงการพัฒนาจิตหรือการพัฒนาจิตเพื่อก้าวข้ามพ้นตัวตนว่า เมื่อได้ปฏิบัติตามแนวทางของพุทธศาสนาให้เกิดความสมบูรณ์พร้อม นอกจากจะสามารถส่งผลให้เกิดความสุข สงบ อันเนื่องมาจากความเข้าใจโลกตามความเป็นจริงและลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลงแล้ว ยังสามารถพัฒนาจิตในระดับสูงจนเข้าถึงพระนิพพานได้ในที่สุด เช่นเดียวกับ ธนภณ พันธเสน^{๔๐} ที่ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยถึงความเข้าใจแก่นของพุทธธรรม ในความเป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกันตามกฎธรรมชาติ อันจะนำพามนุษย์หลุดพ้นจากการแบ่งแยกและการยึดมั่นในตัวตนของตน เพื่อกลับคืนสู่สภาพปกติ โดยอาศัย

^{๓๗} ศิริบุรณ สายโกศล, **ทฤษฎีการให้คำปรึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๐.

^{๓๘} อรทัย มีแสง, “การพัฒนาจิต : แนวคิดและการเปรียบเทียบเชิงพุทธบูรณาการ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๓๙} เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์, “การพัฒนาเพื่อก้าวข้ามพ้นตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๔๐} ธนภณ พันธเสน, “กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบยั่งยืน : จากกระบวนการทัศน์อรรถาภิธานการ”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙).

กระบวนการตื่นรู้ของจิตดังเช่น คุณลุงประยงค์ วรรณรงค์ ในการศึกษางานวิจัยของ สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์^{๔๑} ที่ได้ช่วยเหลือและทำประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งได้ถ่ายทอดผ่านแบบจำลองสังคมตื่นรู้โมเดล รวมถึงการศึกษา งานวิจัยของ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา^{๔๒} ที่ได้นำรูปแบบการพัฒนาจิตโดยเน้นหลักคุณค่าความเป็น มนุษย์ใช้เพื่อประกอบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อเน้นการสร้างคนให้เป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดี พัฒนาจิต มีคุณธรรมควบคู่กับความรู้ และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

สรุป การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมนั้น เป็นขั้นตอนหรือวิธีการอย่างหนึ่ง ในการลดละอัตตา หรือความเป็นตัวตนลง โดยอาศัยการเกิดกระบวนการตื่นรู้ หรือเกิดการ เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาขึ้นภายในจิตใจ ด้วยการเรียนรู้จากเหตุและปัจจัยของสิ่งต่างๆ ในมุมมองใหม่ ที่แตกต่าง ด้วยการลดลงความยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนลง และมองวัฏจักรของสิ่งต่างๆ อย่าง เป็นองค์รวมและเข้าใจความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงมากขึ้น พร้อมทั้งจะช่วยเหลือหรือทำประโยชน์ต่อ ส่วนรวมมากขึ้น

๒.๑.๒ ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชิโรว์

๑) ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของ แจ๊ค เมชิโรว์

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ถือเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ ของผู้ใหญ่ เนื่องจาก สามารถเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะภายในตนที่อยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลง มุมมอง และความหมายต่อโลกและชีวิต โดยแจ๊ค เมชิโรว์ ซึ่งถือเป็นนักทฤษฎีคนแรกที่ใช้คำว่า Transformative Learning และได้ให้ความหมายของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่า หมายถึงการ เรียนรู้ที่เปลี่ยนกรอบการอ้างอิงเดิมที่ยังไม่ชัดเจน ไปสู่กรอบการอ้างอิงที่ใหญ่ กว้าง และลึกขึ้นทำให้ สามารถแยกแยะความแตกต่าง สะท้อนและนำเสนอภาพความรู้สึกได้มากขึ้น รวมทั้ง เกิดความรู้สึกว่า สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงและถูกต้องได้มากขึ้น

โดยนิยามของคำว่า กรอบการอ้างอิงนั้น จะหมายถึงชุดความเชื่อ สมมติฐาน การรับรู้ ความคิด ความตั้งใจ ความคาดหวัง อันจะสามารถนำไปสู่การให้ความหมายตามการตีความต่อการมี

^{๔๑} สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์, “แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของ บุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ วรรณรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๔๒} อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเอง”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิต วิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

ประสบการณ์การรับรู้ที่มีต่อโลก ซึ่งมีฐานความคิดมาจากนิสัยของจิตใจ อันนำไปสู่ชุดความคิดในการตั้งข้อสมมติฐานอย่างกว้างๆ ในมิติด้านต่างๆ ที่บุคคลได้วางไว้ตามการรับรู้ ภูมิหลัง ที่มาของแต่ละคน โดยธรรมชาติประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ของแบบแผนเชิงความหมาย หรือชุดของความคาดหวัง ความเชื่อ ความรู้สึก ความคิด และการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงนี้ จะทำให้ทราบถึงธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคล จากกรอบแนวคิดเดิม หาเหตุและผลจนกระทั่งนำไปสู่การมองในแง่ใหม่^{๔๓}

๒) ประเภทของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์

ประเภทของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย ๒ ประเภทหลัก^{๔๔} ดังนี้

(๑) การเรียนรู้แบบมีเงื่อนไข (Instrumental Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับกับการเรียนรู้แบบมุ่งแก้ปัญหาในงาน การควบคุมทางเทคนิคต่างๆ และเป็นการเรียนรู้

(๒) การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร (Communicative Learning) เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการแสดงออกซึ่งความรู้สึก ความต้องการ และความปรารถนาของตนเองต่อผู้อื่น อันจะนำไปสู่ความเข้าใจอย่างรู้แจ้ง ลึกซึ้ง สามารถอธิบายแยกแยะ ระบุ ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นได้

โดยแจ๊ค เมซีโรว์ เชื่อว่า การเรียนรู้ทั้งส ๒ ประเภทนี้จะสามารถเกิดขึ้นได้จากการอาศัยเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญ ๒ ประการ ได้แก่

(๑) การใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเองอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical Self-reflection) ซึ่งถือเป็นกระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริง เพื่อจะส่งผลให้เกิดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรัก ความเมตตาต่อสรรพสิ่ง

จิตตปัญญาศึกษา ถือเป็นแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ถึงซึ่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง องค์กร และสังคม โดยลักษณะของการเปลี่ยนแปลงจะเป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้ง เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการเห็นภายในตนเอง ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จากการอ่าน การฟัง หรือการสั่งสอนจากภายนอก

(๒) การสนทนาเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse) เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล เป็นการสนทนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยใช้การฟังอย่างลึกซึ้ง เข้าใจ เคารพ และไม่ตัดสิน เมื่อได้สนทนา รับฟังผู้อื่นจะช่วยให้เกิดสติ สมาธิ และปัญญา พร้อมกับรับฟังเสียงของตนเองว่าจะให้ความหมายกับ

^{๔๓} วิจารย์ พานิช, การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง Transformative Learning, (กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๘), หน้า ๘-๙.

^{๔๔} องค์กร ประจันเขตต์, “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล”, วารสารพยาบาลทหารบก, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑๘๐-๑๘๑.

สิ่งที่ได้รับฟังนั้นอย่างไรในท้ายที่สุด ซึ่งผลที่ได้จากการสนทนา จะก่อให้เกิดการตัดสินใจหรือการตีความให้ค่าอย่างใหม่ รวมถึง เห็นมุมมอง ความเชื่อ และการให้เหตุผลที่มีความถูกต้องและครอบคลุมมากขึ้นกว่าเก่า อันจะช่วยนำไปสู่การเป็นตัวของตัวเองที่ชัดเจน และสามารถนำไปสู่การมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซึ่งได้แก่ การตระหนักรู้ การควบคุมตนเอง การเห็นอกเห็นใจ การตั้งมั่น การซื่อตรงต่อตนเอง การคิดอย่างแจ่มชัด และการมีทักษะทางสังคม ได้ในที่สุด

๓) กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซิโรว์

กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ของแจ๊ค เมซิโรว์ ๑๐ ขั้นตอน^{๔๕} ประกอบด้วย

(๑) การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน (Disorienting Dilemma)

(๒) การตรวจสอบอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง (Self-Examination)

(๓) การประเมินสมมติฐาน ความคิด หรือความเชื่อของตนอย่างจริงจัง (Sense of Alienation)

(๔) การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง แลกเปลี่ยนกับผู้อื่น (Relating Discontent of New Others)

(๕) การสำรวจ ค้นหาทางเลือกในการกระทำใหม่ (Explaining Options of New Behavior)

(๖) การวางแผนการกระทำใหม่ (Planning a Course of Action)

(๗) การหาความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามแผน (Knowledge to Implement Plans)

(๘) การเริ่มทดลองทำตามบทบาทใหม่ในชีวิตจริง (Experimenting with New Roles)

(๙) การสร้างความสามารถ ความมั่นใจในบทบาท การกระทำ และความสัมพันธ์ใหม่ (Building Confidence in New Ways)

(๑๐) การบูรณาการจนเป็นวิถีชีวิตใหม่ของตน (Reintegration)

๔) องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซิโรว์

องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง หรือการเรียนรู้ของผู้ใหญ่^{๔๖} ประกอบด้วย

^{๔๕} แจ๊ค เมซิโรว์, อังใน องค์กร ประจันเขตต์, “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล”, วารสารพยาบาลทหารบก : ๑๘๑.

^{๔๖} แจ๊ค เมซิโรว์, อังใน สุธีร์ รัตนมงคลกุล, “Transformative Learning จากประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาศาสตร์ศึกษาในประเทศไทย”, วารสารธรรมศาสตร์เวชสาร, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕ (ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๔๙๐.

(๑) ประสบการณ์ของผู้เรียนที่มีมาก่อนหรือที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเป็นวัตถุดิบที่สำคัญที่มีลักษณะย้อนแย้งในความคิด ความเชื่อ และการให้คุณค่าภายใน

(๒) ใคร่ครวญสะท้อนคิดอย่างลึกซึ้งภายในตนเองระกวางประสบการณ์กับสมมติฐานความเชื่อที่มีอยู่เดิม

(๓) การตรวจสอบความคิดกับผู้อื่นผ่านการพูดคุยร่วมกับผู้อื่น

โดยองค์ประกอบที่ ๒ และ ๓ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการนำไปสู่การตัดสินใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ซึ่งได้มีผู้ศึกษาบทความที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ในการนำทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์ไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างและพัฒนาแนวคิดและบุคลากร ได้แก่ บทความของ องค์กร ประจันเขตต์^{๔๗} ที่ทำการได้ศึกษาและวิจัยเรื่อง การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล รวมถึง สุธีร์ รัตนมงคลกุล^{๔๘} ที่ได้ศึกษาและวิจัยเรื่อง Transformative Learning จากประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อแพทยศาสตรศึกษาในประเทศไทย และณัฐชดา วิจิตรจามรี^{๔๙} ที่ได้ศึกษาและวิจัยเรื่อง การสร้างความหมายและองค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ของสื่อทัศน์เพื่อโน้มน้าวใจในการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่

สรุป ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนโลกทัศน์ หรือกระบวนการสู่ความตระหนักรู้ว่า สมมติฐาน ความเชื่อของตน ที่เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ ทำความเข้าใจ และรู้สึกเกี่ยวกับโลกอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความเคยชิน ไปสู่มุมมองที่ยอมรับความแตกต่าง แยกแยะ และบูรณาการมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง

๒.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาในส่วนของหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง โดยได้แบ่งการศึกษาเป็น ๓ หัวข้อ ได้แก่ (๑) หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต (๒) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย และ

^{๔๗} องค์กร ประจันเขตต์, “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล”, วารสารพยาบาลทหารบก : ๑๗๙.

^{๔๘} สุธีร์ รัตนมงคลกุล, “Transformative Learning จากประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อแพทยศาสตรศึกษาในประเทศไทย”: ๔๘๙-๔๙๑.

^{๔๙} ณัฐชดา วิจิตรจามรี, “การสร้างความหมายและองค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ของสื่อทัศน์เพื่อโน้มน้าวใจในการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่”, วารสารปัญญาภิวัฒน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘) : ๘๗.

(๓) หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย โดยได้กล่าวถึงหลักธรรม และองค์ประกอบของหลักธรรมไว้ในประเด็นต่อไปนี้

๒.๒.๑ หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ถือเป็นหลักธรรมหลักเบื้องต้น ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลต้นแบบในการใช้เป็นส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน อันจะมีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ซึ่งประกอบด้วย

๑) หลักไตรสิกขา

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต)^{๕๐} และพุทธทาสภิกขุ^{๕๑} ได้กล่าวถึงไตรสิกขา ว่าถือเป็นเรื่องใหญ่มาก คือ เป็นทั้งหมดของพุทธศาสนาในภาคปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค คือ การทำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตในวิถีของอาयरชนหรือที่เรียกว่า อริยมรรค ซึ่งถือเป็นทางสายเอกทางสายเดียว หรือมัชฌิมาปฏิปทา ในการก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรค

หลักทั้ง ๓ นั้นคือ ศีล สมาธิ ปัญญา หลักปฏิบัติข้อที่ ๑ คือ ศีล หมายถึง การประพฤติดี ประพฤติถูกต้องโดยปราศจากโทษขั้นต้นๆ ทางกาย ทางวาจาของตนที่เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวมโดยหลักการพูดอันเป็นองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ (๑) กล่าวแล้วควรแก่กาล (๒) กล่าวแล้วตามสัจจจริง (๓) กล่าวแล้วอย่างอ่อนหวาน (๔) กล่าวแล้วอย่างประกอบด้วยประโยชน์ และ (๕) กล่าวแล้วด้วยเมตตาจิต^{๕๒} หรือสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นแก่การเป็นอยู่ จดเว้นการทำร้าย การเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยศีลที่สำคัญของชาวพุทธทั่วไปคือ ศีล ๕ ซึ่งเหตุที่ทำให้บุคคลสำรวมในศีลด้วย ๒ ประการ คือ การพิจารณาโทษของการละเมิดศีล และการพิจารณาอันสงส์ของศีล^{๕๓}

หลักปฏิบัติข้อที่ ๒ คือ สมาธิ หมายถึง การฝึกบังคับจิตใจของตนให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุดตามที่ตนต้องการ ซึ่งสมาธินอกจากจะเป็นการทำจิตให้สงบ บริสุทธิ์ ตั้งมั่น แน่วแน่แล้วยังหมายถึง จิตที่มี “กมมนิโย” หรือเป็นจิตที่สมควรแก่การทำงาน

หลักปฏิบัติข้อที่ ๓ คือ ปัญญา หมายถึง การฝึกฝนอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุดในสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง ซึ่งปัญญานั้นประกอบด้วย

^{๕๐} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๕ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๖๑๑-๖๑๓.

^{๕๑} พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือมนุษย์**, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๕๕-๖๑.

^{๕๒} มุลินธิพุทธโฆษณ์, **พุทธวจน ฉบับ ๙ ปฐมธรรม**, (ปทุมธานี: มูลนิธิพุทธโฆษณ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๙.

^{๕๓} พระเอฮาร่า พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, **วิมุตติมรรค, แปลโดย พระพรหมบัณฑิต** (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สยาม, ๒๕๕๗), หน้า ๓๗.

(๑) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาอันเกิดจากการฟัง การอ่าน การได้เรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งเป็นปัญญาขั้นแรกในการนำความรู้เพื่อกำหนดแนวคิดและใช้ประโยชน์ในทางโลก

(๒) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาอันเกิดจากการนำสุตมยปัญญามาพิจารณาตามเหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้

(๓) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาที่ต่อยอดจากสุตมยปัญญา และจินตามยปัญญาเป็นปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติจนรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นปัญญาที่แท้จริง ภาวนามยปัญญาในทางธรรมเพื่อการหลุดพ้นจะเกิดจากการลงมือปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน และวิปัสสนา ส่วนภาวนามยปัญญาในทางโลก คือการลงมือกระทำสิ่งที่ตนเชี่ยวชาญ^{๕๔}

ดังคำกล่าวของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า “ในการทำงานทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี ในศิลปะทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี ในวิชาทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี บุคคลมิได้ฟังจากผู้อื่น ย่อมได้กัมมัสสกตาญาณ หรือย่อมได้สัจจานุโลมิกญาณ ว่ารูปไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ว่าเวทนาไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ว่าสัญญาไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ว่าวิญญาณไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ย่อมได้อนุโลมิกญาณขันติญาณ ทิฐิญาณ รุจิญาณ มุติญาณ เปกขญาณ อัมมนิชฌานขันติญาณอันใด ซึ่งมีลักษณะอย่างนั้น นี้เรียกว่า จินตามยปัญญา

ในการทำงานทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี ในศิลปะทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี ในวิชาทั้งหลายที่ต้องน้อมนำไปด้วยปัญญาก็ดี บุคคลได้ฟังจากผู้อื่นแล้วจึงได้กัมมัสสกตาญาณ หรือได้สัจจานุโลมิกญาณ ว่ารูปไม่เที่ยงดังนี้บ้าง ว่าเวทนาไม่เที่ยง ดังนี้บ้างว่าสัญญาไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ว่าสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ว่าวิญญาณไม่เที่ยง ดังนี้บ้าง ได้อนุโลมิกญาณ ขันติญาณ ทิฐิญาณ รุจิญาณ มุติญาณ เปกขญาณ อัมมนิชฌานขันติญาณ อันใด ซึ่งมีลักษณะอย่างนั้น นี้เรียกว่า สุตมยปัญญา ปัญญาของผู้เข้าสมาบัติแม้ทั้งหมด เรียกว่า ภาวนามยปัญญา”^{๕๕}

ด้วยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงมีระเบียบปฏิบัติที่เรียกว่า ปัญญาสิกขา ขึ้นมาเพื่อฝึกฝนอบรมให้เกิดความเข้าใจ ให้เห็นแจ้งสิ่งทั้งหลายทั้งปวงได้ตามความเป็นจริงโดยสมบูรณ์

หลักปฏิบัติทั้ง ๓ ข้อนี้จะเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน คือ เมื่อปฏิบัติข้อแรกสมบูรณ์ ชีวิตก็จะเป็นสุขสบาย มีความโปร่งใจ โล่งใจ ความโปร่งโล่งเบาสบายนั้นจะเป็นฐานทำให้ฝึกสมาธิได้ง่าย เมื่อจิตนิ่งสงบ ย่อมจะโน้มไปหาความจริงได้ง่าย จิตที่ยังเห็นความจริงย่อมตระหนักว่า ไม่มีอะไรควรยึดถือ ปัญญาซึ่งเป็นเครื่องช่วยให้หลุดพ้นจากทุกข์ก็จะเกิดขึ้น

^{๕๔} สอนง วรอุไร. สุขยิ่งกว่าสุขเมื่อจิตเป็นอิสระ และธรรมบรรยาย เรื่องปัญญา, สัตยา นารายณ์ โกเอ็นก้า. บทความดัดแปลงจาก ธรรมบรรยาย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://blogpanya.com/mindset/ปัญญา-3-ประการ-ความสำเร็จ/?page=2> [๕ พ.ย. ๒๕๕๗].

^{๕๕} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๘๐๔/๔๗๕-๔๗๖.

โดยกระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย

(๑) อธิศีลสิกขา คือ การฝึกศึกษาด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีความสุจริต ทางกาย วาจาและอาชีวะ (Training in Higher Morality)

(๒) อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกศึกษาทางจิตใจ พัฒนาคุณธรรม สร้างความสุข เสริมคุณภาพจิต และรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนการสมาธิ (Training in Higher Mentality หรือ Mental Discipline)

(๓) อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกศึกษาทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นโดยบริบูรณ์ เป็นอิสระไร้ทุกข์สิ้นเชิง (Training in Higher Wisdom)^{๕๖}

ไตรสิกขา ถือเป็นเรื่องใหญ่มาก คือ เป็นทั้งหมดของพุทธศาสนาในภาคปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค คือ การทำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตในวิถีของอาयरชนหรือที่เรียกว่า อริยมรรค^{๕๗} ซึ่งถือเป็นทางสายเอก หรือมัชฌิมาปฏิปทา ในการก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรค

ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เนื่องจาก เป็นหลักธรรมในการพัฒนา จิต ความคิด และพฤติกรรม ทั้งในการปฏิบัติเจริญปัญญาทางธรรมและการปฏิบัติให้เกิดความก้าวหน้า ในทางโลก ทั้งที่อยู่ในเพศฆราวาสและบรรพชิต ดังที่ครูบาอาจารย์อย่างท่านพุทธทาสที่ได้ยึดหลัก ไตรสิกขาใช้ในการดำเนินชีวิตและเป็นแบบอย่างแก่ลูกศิษย์และผู้พบเห็นซึ่งได้ปรากฏผ่านงานวิจัย ของ แม่ชีศุภรภาวดี ณ พัทลุง ในประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนตามหลัก ไตรสิกขา^{๕๘} งานวิจัยของ พระครูวีระญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ)^{๕๙} ที่ได้กล่าวว่า การนำหลัก ไตรสิกขามาใช้ในการเรียนการสอนของสามเณรนั้น สามารถช่วยพัฒนาระดับจิตใจ สติปัญญา และ พฤติกรรมให้ดีขึ้นได้ รวมถึง การนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระดับ ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนซึ่งได้เสนอผ่านบทความของ พงศธร สุกิจญาณ และเอมอชฌา วัฒนบุรณนัท^{๖๐}

^{๕๖} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). พุทธธรรมฉบับขยาย, หน้า ๕๔๖.

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). มองหนังสือ พุทธธรรม ตามหาอนาคต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ผลิตัมม์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔-๑๕.

^{๕๘} แม่ชีศุภรภาวดี ณ พัทลุง, “การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาพุทธทาสสิกขุ”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๕๙} พระครูวีระญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ), “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษา วัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๖๐} พงศธร สุกิจญาณ และเอมอชฌา วัฒนบุรณนัท, “การจัดการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง เพศศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น”, วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๗) : ๑๙๘.

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยอีกหลายงานที่ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการนำหลักไตรสิกขาไปใช้เพื่อการพัฒนา ดังตัวอย่างงานวิจัยที่ถ่ายทอดผ่านบทความของชัยยศ เดชสุระ^{๖๑} ที่ได้กล่าวถึง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ด้วยขั้นตอนของศีล สมาธิ และปัญญาของหลักไตรสิกขาในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา รวมถึง งานวิจัยของ พระมหาทรงวุฒิ อายุโท (อัมเอี่ยม) เรชา อรัญวงศ์ และพิสมัย รบชนะชัย พูลสุข^{๖๒} ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงคุณค่าของหลักไตรสิกขาในการสร้างให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณของนักเรียน

สรุป ไตรสิกขาเป็นหลักธรรมที่นำมาซึ่งความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นหนทางเพียงสิ่งเดียวที่จะสามารถนำมนุษย์ให้ก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรคหรือทางแห่งความสิ้นกรรม^{๖๓} ได้อย่างสมบูรณ์ หากมีความพากเพียร มุ่งมั่น และแน่วแน่ ในการประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นกิจวัตร ไม่เพียงแต่จะสามารถปฏิบัติได้เพียงแคในวัด หรือสถานปฏิบัติธรรม หากแต่มีมนุษย์ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือแม้กระทั่งในสถานที่ทำงาน เพื่อการสำรวม ระวัง รักษา กาย วาจา และใจ ให้เป็นปกติ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ และสามารถเป็นเหตุนำมาซึ่งความเห็นสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ได้ตามความเป็นจริง และสามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขได้ต่อไป

๒) หลักพรหมวิหาร ๔

นอกจากหลักไตรสิกขาซึ่งถือเป็นหัวใจของพุทธศาสนาในภาคปฏิบัติซึ่งบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านได้นำมาใช้เป็นหลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิตแล้ว ท่านทั้งสามยังได้นำหลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน

หลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งถือเป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ซึ่งถือเป็นธรรมที่ต้องอาศัยเป็นหลักใจเพื่อกำกับความประพฤติ และยังหมายรวมถึง ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของผู้มีคุณยิ่งใหญ่ หรืออาจเรียกพรหมวิหาร ๔ ได้ว่า

^{๖๑} ชัยยศ เดชสุระ, “การพัฒนาโปรแกรมโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะนักศึกษาปริญญาบัณฑิต”, วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๒๑๗.

^{๖๒} พระมหาทรงวุฒิ อายุโท (อัมเอี่ยม) เรชา อรัญวงศ์ และพิสมัย รบชนะชัย พูลสุข, “การศึกษาผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพุทธศาสนาและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”, วารสารการวิจัยสักทอง, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๔) : ๑๑๑-๑๒๐.

^{๖๓} พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ปลดบ่วงชีวิตพิชิตกรรม หนังสือประกอบการสัมมนาวิชาการ ชีวิตและความตาย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สามลดา, ๒๕๕๔), หน้า ๕๓.

เป็นอุปมัญญา ๔ เนื่องจากเป็นธรรมที่สามารถแผ่ไปได้อย่างสม่ำเสมอโดยทั่วไปทั้งในมนุษย์ สรรพสัตว์ อย่างไม่มีประมาณ ไม่มีจำกัด^{๖๔}

โดยหลักพรหมวิหาร ๔ นี้ นอกจาก ท่านได้ใช้เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญในการ ดำเนินชีวิตแล้ว ท่านยังได้ใช้เป็นแบบอย่างในความประพฤติอันดีงามให้แก่ผู้คนรอบข้างอีกด้วย ซึ่งหลักพรหมวิหาร ๔ ประการสำคัญที่ท่านทั้ง ๓ ได้ยึดถือและถ่ายทอดออกมาอย่างเป็นรูปธรรม คือ หลักของเมตตา

เมื่อกล่าวถึงหลักเมตตาจะถือเป็นหลักการตั้งต้นที่สำคัญของหลักพรหมวิหาร ๔ กล่าวคือ เมตตา จะหมายถึง ความมีน้ำใจ ความมีเอื้อโย มีความปรารถนาให้เกิดประโยชน์สุข ต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย มักจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่คนอื่นอยู่เป็นปกติ โดยเป็นอาการเกื้อกูล แก่คนสัตว์ทั้งหลาย เพื่อน้อมนำประโยชน์เข้าไปให้ พร้อมทั้งเพื่อกำจัดความอาฆาตโกรธแค้น ให้หมดไป เพื่อให้เกิดภาวะที่น่าเจริญใจของคนสัตว์ทั้งหลายขึ้น

หลักเมตตาตามพุทธศาสนานิกายมหายาน ซึ่งมหายานนั้นมีเป้าหมายเดียวกับเถรวาท คือ พระนิพพาน^{๖๕} มหายานนั้นไม่ใช่เซ็น และเซ็นก็ไม่ใช่มหายาน แต่ลัทธิเซ็นทุกนิกายก็ได้สอน ตรงกันว่า อย่างมีอุปาทานในขั้นนี้ทั้งห้าคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอน ทางพุทธศาสนาเพียงแต่ภาษาหรือโวหารเปรียบเทียบนั้นลึกซึ้งและแฝงนัย ส่วนมหายานนั้นก็เป็นการสอน โดยใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย ใช้พิธีกรรมเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย^{๖๖}

เมื่อกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ในมหายาน แล้วจะหมายถึง ผู้ที่ข้องอยู่ในความรู้ หรือโพธิญาณ เป็นผู้ได้ความรู้ใกล้เคียงกับความรู้สูงสุด จึงมีอำนาจ มีความรู้ที่จะช่วยเหลือสัตว์อื่นได้ หรือผู้ที่มุ่งไปสู่ความ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งความคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ของมหายานนี้ ถือว่าเป็นจุดสำคัญ ในการเผยแผ่ศาสนา คุณลักษณะของพระโพธิสัตว์ประกอบด้วย ความเมตตากรุณา เป็นที่พึ่ง เป็นสิ่งที่ เคารพสักการะบูชา เป็นแบบอย่างให้ศาสนิกชนประพฤติตาม และบำเพ็ญตนในการช่วยเหลือ สรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริง^{๖๗}

ซึ่งพระศากยมุณีพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าในฝ่ายมหายาน ซึ่งก็คือพระมหาสมณโคดม หรือเจ้าชายสิทธัตถะ พระพุทธเจ้าในฝ่ายเถรวาทนั้นเป็นพระองค์เดียวกัน พระองค์ทรงประกาศ

^{๖๔} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๔-๑๒๕.

^{๖๕} ส.ศิริรักษ์, **ความเข้าใจเรื่องมหายาน**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ไทยธิเบต, ๒๕๔๒), หน้า ๔-๕.

^{๖๖} พุทธทาสภิกขุ, **ดอกโมกข์ ฉบับพิเศษ พุทธทาสจวนา**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๘๒-๑๘๖.

^{๖๗} ผาสุก อินทรารุ, “พระโพธิสัตว์บารมีกับอุดมการณ์สร้างสรรค์สังคม”, **ดำรงวิชาการ**, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (๒๕๔๖): ๑๐.

พระศาสนาเพื่อยังประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งปวงว่า “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ ธรรม ๓ อย่างนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

พระพุทธองค์ทรงยังประโยชน์และตรัสแสดงพระธรรมเทศนาแบ่งเป็น ๓ หมวด หรือ พระไตรปิฎกอันมี (๑) พระวินัยปิฎก (๒) พระอภิธรรมปิฎก และ (๓) พระสุตตันตปิฎก (พระสูตร) ซึ่งสามารถแบ่งย่อยเป็นข้อธรรม ๘๔,๐๐๐ หมวด ซึ่งล้วนแต่เป็นอุบายธรรมที่ใช้ขัดเกลาสรรพสัตว์ที่เหมาะสมแต่ละบุคคล พระศากยมุณีพุทธเจ้า ตามแบบมหายานโดยมากจะทรงถือดวงแก้วมณีที่พระหัตถ์ซ้าย ซึ่งจะวาดเป็นสีแดง และพระหัตถ์ขวาจะทรงทำรัตนตรัยมูทรา หรือทำประธานเทศนา หรือประธานพร^{๖๘}

หากจะกล่าวถึงหลักการให้ทานในมหายาน จะหมายถึง การสร้างทานบารมี ซึ่งเป็นสิ่งที่พระโพธิสัตว์ในมหายานจะต้องสละทรัพย์ อวัยวะ และชีวิต ซึ่งลักษณะของทานนี้ ถือว่าเป็นการบำเพ็ญบารมี ที่จะต้องทำด้วยการบริจาค โดยทานบารมีแบ่งออกเป็น ๓ อย่าง คือ “ธรรมทาน อามิขทาน โมตริทาน”

องค์ประกอบของทาน คือ วัตถุที่ตั้งของทานแบ่งเป็น ๒ หลัก คือ (๑) พาหิรทาน ของที่ให้เป็นของนอกกาย และ (๒) อัจฉัตติกทาน ของที่ให้เป็นร่างกายของตนเอง ลักษณะของการบำเพ็ญทานบารมีโดยจะต้องพิจารณาว่า ของที่ให้จะต้องเป็นของที่ดีงาม และเมื่อจะให้ทานต้องให้แก่ผู้ต้องการ แม้ไม่ได้ขอก็ให้ก่อนที่ผู้ต้องการนั้นจะขอ วิธีการให้ทาน ตามแบบของพระโพธิสัตว์นั้นจะต้องทำทานด้วยความกรุณา และปัญญาควบคู่กัน

ซึ่งหากจะเปรียบเทียบทานด้านความหมายและลักษณะของพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายานแล้ว จะมีความคล้ายคลึงกันทางพื้นฐาน กล่าวคือ ทาน คือจุดเริ่มต้นอันเป็นวิธีการหลักการ อุปกรณ์เครื่องมือแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อละความชั่ว ส่วนวิธีการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ทานนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ ๖ คือ ฝ่ายผู้ให้ ๓ องค์ ฝ่ายผู้รับ ๓ องค์ ทานก็จะมีผลมาก

ซึ่งฝ่ายผู้ให้ ๓ องค์ ได้แก่

- (๑) ก่อนให้ทาน เป็นผู้ตั้งใจ
- (๒) กำลังให้ทานอยู่ ยังจิตให้เลื่อมใส
- (๓) ให้ทานแล้ว ปลื้มใจ

ส่วนฝ่ายผู้รับ ๓ องค์ ได้แก่

- (๑) เป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดราคะ

^{๖๘} ภิกษุจีนวิศวกัทร, ประวัติพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ของมหายาน (โดยสังเขป), แปลโดย พระสุตรมหายาน, (ชลบุรี: หมื่นคุณธรรมสถาน, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

(๒) เป็นผู้ปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ

(๓) เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโมหะ^{๖๙}

ในขณะที่ฝ่ายมหายาน วิธีการให้ทาน เน้นที่พระโพธิสัตว์ผู้ให้ทานจะต้องให้ทานด้วยความสุภาพ ต้องต้อนรับผู้รับทานอย่างเคารพนอบน้อมเป็นผู้ยินดีในการทำทานของตน ไม่เลือกทั้งมิตรและศัตรู ทั้งผู้ควรรับและไม่ควรรับ อานิสงส์และจุดมุ่งหมายของการให้ทานของเถรวาทและมหายานนั้น คืออรรถธรรม โดยที่พระพุทธศาสนาเถรวาท เน้นอรหัตตภูมิ ส่วนมหายาน เน้นที่พุทธภูมิ ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน แต่สาระหลักของแนวคิด วิธีการ ความเชื่อ และข้อปฏิบัติเพื่อเข้าไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ พระนิพพาน^{๗๐}

นอกจาก หลักของความเมตตาซึ่งถือเป็นหลักธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านแล้ว ในส่วนของหลักของความกรุณานั้น ก็ถือเป็นหลักธรรมสำคัญในพรหมวิหาร ๔ ด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าในการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบบางท่านอาจจะไม่ได้แสดงออกซึ่งหลักของความกรุณาที่เด่นชัด แต่ภายใต้การกระทำหลายอย่างที่ย่ำทอดแก่ผู้คนรอบข้าง ก็อาจสามารถกล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่ท่านได้แสดงออกมานี้ได้ถ่ายทอดออกมาจากจิตใจอันประกอบด้วย ความกรุณา

ความกรุณานั้นหมายถึง การแผ่ใจไปรับรู้ต่อคนสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์หรือการถ่ายทอดความทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป รวมถึงไม่เบียดเบียน หน่วงอยู่ต่อทุกข์ของคนสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้เกิดความไม่เบียดเบียน หรืออวิหิงสา เมื่อต้องเห็นภาวะไร้ที่พึ่ง หรือสภาพอันน่าอนาถของคนสัตว์ทั้งหลายที่ถูกทุกข์ครอบงำ ซึ่งก็คือความปรารถนาที่ต้องการให้ผู้อื่น สัตว์อื่นพ้นจากความทุกข์ยากลำบาก เดือดร้อน

หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ความเมตตา กรุณา เป็นความรัก ความปรารถนาดีที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข พ้นจากความทุกข์อันเกิดขึ้นทั้งทางกายทางใจ ทั้งจากสาเหตุภายนอกหรือภายในของบุคคล มุทิตา หรือความอ่อนโยนที่ได้แสดงออกผ่านทางกายกระทำ คำพูด ด้วยมีจิตใจที่ตั้งต้นถึงความรู้สึกแสดงความยินดีกับสิ่งที่เขาได้รับอย่างจริงใจ ส่วนอุเบกขา เป็นองค์ธรรมที่แสดงถึงสภาพจิตใจที่เข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคงไม่หวั่นไหว หากผู้ที่เราพบเห็นต้องได้รับผลจากการกระทำของเขา เนื่องจากได้เกิดความเข้าใจแล้วว่า สรรพสัตว์ล้วนตกอยู่ใต้กฎแห่งพระไตรลักษณ์

อย่างไรก็ตาม เมื่อจะกล่าวถึงพรหมวิหาร ๔ แล้ว ยังมีหลักธรรมที่สำคัญอีก ๒ ประการ ซึ่งต่างแผ่รวมอยู่ภายใต้พฤติกรรม และคำพูดอันเกิดจากจิตใจอันเป็นกุศลจิตของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านด้วยเช่นกัน ได้แก่ หลักมุทิตา หรือ การแสดงความชื่นชมยินดีต่อผู้อื่นเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับผลดี

^{๖๙} อก.ฉก.ก. (ไทย) ๓๖/๓๐๘/๖๒๘-๖๒๙.

^{๗๐} ส.ศิริรักษ์, ความเข้าใจเรื่องมหายาน, หน้า ๔-๕.

ได้รับความเจริญก้าวหน้า เป็นความไม่มีจิตคิดริษยา เพื่อให้เกิดจิตอันดีงามต่อผู้อื่นเมื่อเห็นผู้อื่นประสบความสำเร็จ และหลักอุเบกขา คือ การวางเฉย เป็นกลาง เสมอภาคเมื่อสรรพสัตว์ได้รับผลจากการกระทำของตน เป็นการรักษารธรรมตามความรับผิดชอบต่อกรรมที่สัตว์เหล่านั้นได้กระทำลงไป รวมถึงเป็นการระงับซึ่งความขัดเคืองเศร้าโศกเสียใจหรือคล้อยตามจิตใจ เมื่อสัตว์เหล่านั้นได้สวຍวิบากกรรมของตน เพื่อให้เกิดการมองเห็นภาวะที่ทุกคนเป็นเจ้าของกรรมของตน^{๗๑}

เมื่อก้าวถึงหลักพรหมวิหาร ๔ ได้มีผู้ให้ความสนใจและศึกษา พร้อมทั้ง ได้ถ่ายทอดผ่านบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นการสนับสนุนถึงประโยชน์และความสำคัญของหลักพรหมวิหาร ๔ ว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ ความสำเร็จให้เกิดขึ้นในงานที่หลากหลายสาขาอาชีพ ดังเช่นผลงานของ พระมนัส อคฺคธมฺโม (ก้อนใหญ่)^{๗๒} ที่ได้ศึกษาการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร การศึกษาของพระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ)^{๗๓} ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปประยุกต์ใช้เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในหน่วยงาน รวมทั้ง การศึกษาการนำพรหมวิหาร ๔ ไปใช้เพื่อการเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ของจิตติวิสส์ สุขป้อม^{๗๔} และงานวิจัยของเพียรพร พิมพ์ชุมเหล็ก^{๗๕} ที่ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของหลักพรหมวิหาร ๔ ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยกู้ภัย

สรุป หลักพรหมวิหาร ๔ ถือเป็นคุณธรรมอันประเสริฐในการเป็นเครื่องค้ำจุนให้หมู่มวลสรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั้งหลายได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เสียสละ เกื้อกูล ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ถือเป็นองค์ธรรมที่สำคัญในการนำมาซึ่งการปฏิบัติบำเพ็ญบารมีให้ถึงพร้อม

^{๗๑} พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๕-๑๒๖.

^{๗๒} พระมนัส อคฺคธมฺโม, (ก้อนใหญ่), “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๗๓} พระไพฑูรย์ เมธิโก (มหาบุญ), “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามปราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๗๔} จิตติวิสส์ สุขป้อม, “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม”, วารสารเกษมบัณฑิต, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๕๖-๕๗.

^{๗๕} เพียรพร พิมพ์ชุมเหล็ก, “แนวคิดธรรม ๔ ประการ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยกู้ภัย มูลนิธิธรรมรังษี มณีนคร จังหวัดชลบุรี”, วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน-กันยายน ๒๕๕๓) : ๑-๒.

๒.๒.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคล ต้นแบบในสังคมไทย

นอกจากหลักธรรมพื้นฐาน ซึ่งถือเป็นหลักธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบแล้ว ท่านยังได้นำหลักธรรม อันประกอบด้วย หลักอริยสัจ ๔ และหลักมรรค ๘ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของคำสอนในพุทธศาสนามาใช้เพื่อเป็นหลักธรรมที่มีส่วนสร้างให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่านด้วยเช่นกัน

๑) หลักอริยสัจ ๔

เมื่อกล่าวถึงหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ เนื่องจาก ปัจจัยสำคัญของการเริ่มต้นที่บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน เกิดความปรารถนาอันแรงกล้าในการที่จะก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งพุทธะเส้นนี้ ด้วยเหตุเพราะท่านทั้งสามเกิดสภาวะของความบีบคั้นและทนอยู่ได้ยากไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกายหรือด้านจิตใจ ซึ่งเป็นเหตุให้ท่านเกิดสภาวะแห่งทุกข์ขึ้น และด้วยสภาวะที่ไม่พึงประสงค์เหล่านี้เอง จึงทำให้ท่านต้องการหาหนทางของการหลุดพ้นจากสภาวะแห่งทุกข์นี้ และสภาวะแห่งทุกข์ที่ได้บุคคลต้นแบบได้ประสบพบเจอนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักอริยสัจ ๔

หลักอริยสัจ ๔ ถือเป็นหลักธรรมสำคัญ ซึ่งเป็นหลักใหญ่ใจความสำคัญของคำสอนของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังสามารถกล่าวได้ว่า อริยสัจ ๔ นั้นเป็นหลักธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ทั้งหมด อันปรากฏแสดงในรูปของลำดับกระบวนการขั้นตอน ซึ่งทรงคำนึงถึงความสามารถที่จะทำความเข้าใจและเกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ โดยมุ่งที่การสอนอย่างเข้าใจได้ง่าย และนำไปปฏิบัติได้ผลจริง อริยสัจ ๔ นี้เป็นธรรมตามธรรมชาติล้วนๆ แต่มีจุดที่เป็นแก่นแท้ที่เข้าใจได้ยากที่สุดอยู่ที่ปัจจุสมุปบาท และนิพพานเท่านั้น^{๗๖}

อริยสัจ ๔ ซึ่งพระองค์ได้ทรงค้นพบ เริ่มต้นจากสิ่งซึ่งถือเป็นสภาวะที่ทุกคน ทุกสิ่งต้องเผชิญในวงจรแห่งการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งก็คือ ทุกข์นั่นเอง ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ เป็นปัญหาหรือเรื่องต่างๆ ที่บีบคั้นจิตใจ เป็นความคับข้องใจ เป็นสภาวะที่ทุกสรรพสิ่งไม่ต้องการจะเผชิญแต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นพระพุทธองค์จึงได้ทรงตรัสถึงหน้าที่ต่อทุกข์ที่ทุกชีวิตควรทำ คือ รู้ ดังพุทธพจน์ที่กล่าวว่า “...ทุกข์ อริยสัจจํ ปริณฺเฑยฺยัง ทุกขอริยสัจจํ ควรกำหนดรู้...”^{๗๗}

^{๗๖} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับขยาย, หน้า ๘๔๗-๘๕๔.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

ทุกสิ่งบนโลกล้วนเกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยอันเหมาะสมที่เอื้ออำนวยให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หรือสิ่งที่ไม่ปรารถนาให้เกิดขึ้นก็ตาม ทุกๆอย่างก็เช่นกันที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยดลยๆ แต่ต้องเกิดขึ้นด้วยอาศัยเหตุปัจจัย การมีที่มาที่ไปของทุกข์ ซึ่งก็คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์หรือสมุทัยนั่นเอง

สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา มีสาเหตุมาจากต้นเหตุ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) กามตัณหา ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น (๒) ภวตัณหา ความอยากให้สภาวะนั้นคงอยู่ และ (๓) วิภวตัณหา ความไม่ อยากได้ ความอยากให้สิ่งที่มีอยู่นั้นสลายไป ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสว่า หน้าที่ต่อสมุทัยที่ควรทำ คือ ละ ดังพุทธพจน์ที่กล่าวว่า “...ทุกข์สมุทัย อริยสัจ ปหาตพฺพํ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ควรละ...” ^{๗๘}

ภายหลังจากที่ได้เกิดทุกข์ขึ้น นอกจากจะต้องการค้นหาสาเหตุของทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้ว ทุกชีวิตต่างล้วนต้องการหลีกเลี่ยงหรือหลุดพ้นไปจากสภาวะแห่งทุกข์นั้น ซึ่งความต้องการดับทุกข์นี้เองที่พระองค์ได้ทรงค้นพบ นั่นก็คือ นิโรธ

นิโรธ คือ ความดับทุกข์ เป็นภาวะที่สิ้นไปแห่งปัญหา เป็นสิ่งที่บอกว่าทุกข์ที่บีบคั้นนั้นสามารถดับได้ ปัญหาที่กีดตันนั้นสามารถแก้ไขได้ ยังมีทางออกที่พึงใจอยู่ เนื่องจาก ทุกข์หรือปัญหานั้น ตั้งอยู่ได้โดยอาศัยเหตุ เมื่อกำจัดเหตุ ทุกข์ที่เป็นผล ก็ดับไปด้วย เมื่อทุกข์ดับ ปัญหาก็หมดตาม ก็ถึงซึ่งภาวะแห่งการหมดปัญหา และมีภาวะไร้ทุกข์ปรากฏขึ้นมาเอง เมื่อวุ่นวายก็กลายเป็นว่าง

ซึ่งหน้าที่ต่อนิโรธที่ควรทำ คือ ทำให้แจ้ง หาจุดมุ่งหมายให้พบ ดังพุทธพจน์ที่กล่าวว่า “...ทุกข์นิโรธ อริยสัจ สจฺจิกตพฺพํ ทุกขนิโรธอริยสัจ ควรทำให้แจ้ง...” ^{๗๙}

อย่างไรก็ตาม การที่จะสามารถเข้าถึงความดับทุกข์หรือนิโรธได้นั้น ล้วนต้องมีเส้นทางในการเดินเพื่อเข้าสู่ภาวะที่สิ้นไปแห่งทุกข์ และพระองค์ก็ได้ทรงค้นพบหนทางแห่งมรรค หรือทางดับทุกข์ ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยพระองค์เอง ซึ่งแบบอย่างการลงมือของพระองค์ถึงแม้จะผ่านมานานหลายพันปี แต่ยังคงเป็นวิธีปฏิบัติเพื่อกำจัดสาเหตุแห่งปัญหาที่บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านได้ยึดถือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้รู้ถึงสาเหตุของปัญหา และจุดมุ่งหมายที่เป็นภาวะหมดสิ้นปัญหาด้วยความพากเพียรพยายาม จนกระทั่งบุคคลต้นแบบทั้งสามจะสามารถได้รับผลของความเพียรนั้นตามแต่กำลังแห่งความเพียรของแต่ละท่าน เพื่อเป็นการสั่งสมบุญบารมีในภพชาติต่อไป

ในทางกลับกันหากเกิดทุกข์ขึ้นแล้ว ไม่สามารถเข้าใจและปฏิบัติต่อทุกข์ได้อย่างถูกต้อง ก็สามารถส่งผลให้เกิดทุกข์ในธรรมชาติ หรือก็คือ ทุกข์ในไตรลักษณ์ขึ้น ทุกข์ในไตรลักษณ์

^{๗๘} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรมฉบับขยาย, หน้า ๗๖.

^{๗๙} อ้างถึงแล้ว.

หรือทุกข้อในธรรมชาติที่กล่าวนี้ เป็นเรื่องธรรมดาของธรรมชาติที่มีอยู่ ซึ่งเราไม่สามารถทำให้สลายหายไปได้ หากแต่ต้องหมั่นฝึกที่จะเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และปฏิบัติต่อกฎในธรรมชาตินี้อย่างถูกต้อง^{๘๐}

ดังเช่นงานวิจัยและบทความซึ่งมีผู้สนใจและทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความสำคัญของหลักอริยสัจ ๔ ที่ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ของอริยสัจ ๔ ในการช่วยเหลือและพัฒนาด้านจิตใจอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและช่วยเหลือสังคม ดังเช่นบทความของรังษิ์ สุนนท์^{๘๑} และโสรัจ โปธิแก้ว^{๘๒} รวมถึง งานวิจัยที่ได้กล่าวถึง หลักอริยสัจ ๔ ที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งในระดับจิตใจ สติปัญญา และพฤติกรรมได้ อาทิงานวิจัยของสุวิมล อินทร์บริสุทธิ์ และสมเกียรติ ทานอก^{๘๓} ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงผลดีของการนำหลักอริยสัจ ๔ มาใช้ในการเรียนรู้เช่นเดียวกับงานวิจัยของชมพูนุท ศรีจันทร์นิล^{๘๔} ที่ได้กล่าวถึงการนำหลักอริยสัจ ๔ เพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจของมนุษย์ นอกจากนี้ ยังมีการศึกษางานวิจัยของจิตจรลดา ผึ้งทอง และคณะ^{๘๕} ที่ได้เสนอผลการวิจัยผ่านบทความเกี่ยวกับการนำหลักอริยสัจ ๔ มาใช้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดของนักเรียน

สรุป หลักอริยสัจ ๔ นี้พระพุทธองค์ได้ทรงกล่าวไว้ว่า เป็นก้าไม้หนึ่งก้ามี่ ที่จะสามารถนำพาให้เหล่ามวลมนุษย์ หม่อมวลสัตว์น้อยใหญ่ ให้ก้าวข้ามพ้นสังสารวัฏไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก หากเราได้ศึกษาทำความเข้าใจ พร้อมทั้งหมั่นฝึกฝนลงมือปฏิบัติอย่างไม่ย่อท้อ เราก็สามารถก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งพระนิพพานได้เช่นกัน

^{๘๐} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับขยาย**, หน้า ๗๖.

^{๘๑} รังษิ์ สุนนท์, “ความรู้เรื่องอริยสัจ ๔”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.mcctak.com/default.asp?content=contentdetail&id=27640> [๑๓ ธ.ค. ๒๕๕๘].

^{๘๒} โสรัจ โปธิแก้ว, “การประยุกต์อริยสัจ ๔ ของพระพุทธศาสนา กับการศึกษาเชิงจิตวิทยาและจิตวิทยา”, **รายงานการวิจัยเอกสารจิตวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๘๓} สุวิมล อินทร์บริสุทธิ์ และสมเกียรติ ทานอก, “ผลของการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ ๔ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้แรงและการเคลื่อนที่ที่ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”, **เอกสารการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี ๒๕๕๖**, หน้า ๒๖๑.

^{๘๔} ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล, “จิตวิทยาแนวพุทธ : แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์”, **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**, ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๒) : ๑๘๘.

^{๘๕} จิตจรลดา ผึ้งทอง และคณะ, “ผลการสอนแบบอริยสัจ ๔ เรื่องหลักธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลสุริยาอุทัยพิมาย จังหวัดนครราชสีมา”, **เอกสารการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ ๒**, หน้า ๑.

๒) หลักมรรค ๘

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงอริยสัจ ๔ ว่าเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญและมีความครอบคลุมคำสอนทั้งหมดในพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคแล้วนั้น สิ่งที่สำคัญในการไปสู่ความดับทุกข์ หรือนิโรธ คือ ทางดับทุกข์ หรือมรรค ดังนั้น บุคคลต้นแบบที่ทำการศึกษาจึงได้นำพาตนเองเพื่อไปสู่ความดับทุกข์ดังกล่าวด้วยการดำเนินรอยตามหนทางแห่งมรรค

อริยมรรค^{๘๖} ซึ่งถือเป็นทางสายเอก ทางสายเดียว หรือมัชฌิมาปฏิปทา ในการก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรค มัชฌิมาปฏิปทา หรือ อริยอัฏฐังคิกมัคค์/อารยอัษฎางคิก-มรรค (มรรคอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง หรือทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง) มรรคมองค์ ๘ ประกอบด้วย

(๑) สัมมาทิฐิ	ความเห็นชอบ (Right View หรือ Right Understanding)
(๒) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ (Right Thought)
(๓) สัมมาวาจา	วาจาชอบ (Right Speech)
(๔) สัมมากัมมันตะ	การกระทำชอบ (Right Action)
(๕) สัมมาอาชีวะ	เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)
(๖) สัมมาวายามะ	พยายามชอบ (Right Effort)
(๗) สัมมาสติ	ระลึกชอบ (Right Mindfulness)
(๘) สัมมาสมาธิ	จิตมั่นชอบ (Right Concentration)

องค์ประกอบทั้ง ๘ นี้มีใช้ทาง ๘ ทาง หรือหลักการที่ต้องยกขึ้นมาปฏิบัติให้เสร็จสิ้นไปทีละข้อตามลำดับ แต่เป็นส่วนประกอบของทางสายเดียวกัน ต้องอาศัยกันและกัน เหมือนเกลียวเชือก ๘ เกลียว ที่รวมกันเข้าเป็นเชือกเส้นเดียว และต้องปฏิบัติเคียงข้างกันไปโดยตลอด โดยองค์ประกอบสำคัญของมรรค ในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มแรกของการระบบในการศึกษาตามหลักทางพุทธศาสนา คือ สัมมาทิฐิ อันถือเป็นธรรมที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดความบริสุทธิ์ ชัดเจน และเป็นอิสระจนกระทั่งบรรลุซึ่งการตรัสรู้ในท้ายที่สุด เฉกเช่นข้อความในพระไตรปิฎกความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ มี ๒ ประการ ดังนี้คือ ปรัโตโมสะ และโยนิโสมนสิการ”^{๘๗}

ในระหว่างการศึกษาปฏิบัติมาเรื่อยๆ มาด้วยความรู้ความเข้าใจ หรือความเชื่อที่มีไว้เป็นทุนเดิม นั้น ก็จะค่อยๆ เจริญเพิ่มพูนและชัดเจนยิ่งขึ้นโดยลำดับ ด้วยอาศัยการฝึกอบรมในทางกายและทางจิต จนในที่สุดปัญญาก็จะเจริญถึงขั้นรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงถึงขั้นหลุดพ้นบรรลุนิพพานได้อย่างที่ว่า “มัชฌิมาปฏิปทานี้เป็นญาณกรณี (สร้างการรู้) จักขุกรณี (สร้างจักขุคือการเห็น)

^{๘๖} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต). มองหนังสือ พุทธธรรม งามทอขนาด, หน้า ๑๔-๑๕.

^{๘๗} อง.ทก. (ไทย) ๒๐/๓๗๑/๑๑๐ ; ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๗/๕๓๙.

เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้เพื่อนิพพาน” กล่าวคือ ในตอนท้ายของมรรคก็จบลงด้วยปัญญา ซึ่งเป็นองค์ธรรม

ตัวทำงานที่มีบทบาทเด่นชัดในการทำให้บรรลุถึงจุดหมายต่อจากมรรคมืองค์ ๘ จึงเพิ่มองค์ประกอบได้อีก ๒ ข้อ คือ สัมมาญาณะ (ความรู้ชอบ เทียบจากญาณกรณีจักขุกรณี) และ สัมมาวิมุตติ (หลุดพ้นชอบ เทียบจากความสงบ ฯลฯ นิพพาน) โดยนัยนี้ในทางปฏิบัติเมื่อจัดเป็นระบบการศึกษาฝึกอบรมแบบช่วงกว้าง โดยถือว่าผู้ปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเป็นทุนเดิมที่จะเริ่มต้นก้าวออกเดินไปได้แล้ว การฝึกอบรมจึงเริ่มที่ความประพฤติหรือการแสดงออกภายนอกทางกาย วาจา (ศีล) ก่อน แล้วประณีตขึ้นมาสู่การฝึกอบรมจิต (สมาธิ) จนถึงระดับสุดท้าย คือ ทำความรู้ความเข้าใจ และการหยั่งเห็นความจริง (ปัญญา) ให้แก่กล้า จนพ้นจากอวิชชาต้นหาอุปาทานได้

ซึ่งหน้าที่ต่อมรรคที่ควรทำ คือ เจริญ ลงมือปฏิบัติจริงอย่างจดจ่อต่อเนื่อง ดังพุทธพจน์ ที่กล่าวว่า “...ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสัจ ภาเวตัพพ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ควรเจริญ...”^{๘๘}

ดังเช่นที่ได้มีการศึกษาและนำเสนอผ่านผลงานทั้งในรูปของบทความ และงานวิจัยจาก นักวิจัยหลายท่านที่ได้ให้ความสำคัญกับหลักธรรมที่สำคัญอย่างเช่นมรรค ๘ นี้ เนื่องจาก นักวิจัย เหล่านี้ได้ตระหนักถึงความสำคัญของมรรค ๘ ในการเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาดนเอง ดังเช่นที่ได้ ปรากฏในงานวิจัยของ ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล^{๘๙} ในการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตวิทยาแนวพุทธ แนวทาง เพื่อการเยียวยาพัฒนาจิตใจมนุษย์ รวมถึงงานวิจัยของ วนิตา ขำเขียว^{๙๐} ในงานวิจัยเรื่อง งานวิจัยการ วิเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนามนุษย์จากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนางานวิจัยของ บุญเรือน เทียรทอง^{๙๑} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทศนคติและความเข้าใจ

ต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับอริยมรรคมืองค์ ๘ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลาย และงานวิจัยของน้ำอ้อย หอมจริง^{๙๒} ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมกิจกรรม

^{๘๘} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต). **พุทธธรรมฉบับขยาย**, หน้า ๘๕๔, ๘๕๙-๘๖๓.

^{๘๙} ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล, “จิตวิทยาแนวพุทธ: แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์”, **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**, ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๒) : ๑๘๘.

^{๙๐} วนิตา ขำเขียว, **งานวิจัยการวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนามนุษย์จากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา**, (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓).

^{๙๑} บุญเรือน เทียรทอง, “ทศนคติและความเข้าใจต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับอริยมรรคมืองค์ ๘ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนโพธิสารพิทยากร เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๙๒} น้ำอ้อย หอมจริง, “ผลของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาตามแนวอริยสัจ ของนักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ ๒ แผนกณิชยการ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

กลุ่มเพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาตามแนวอริยสัจ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และบทความของศิริศักดิ์ นันตี^{๙๓} ที่ได้ศึกษาและนำเสนอเกี่ยวกับการบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งทั้งงานวิจัยและบทความของนักวิจัยข้างต้นต่างกล่าวถึงความสำคัญของมรรคในหนทางการเยียวยาและพัฒนาจิตใจของมนุษย์ รวมถึงการพัฒนาปัญญาให้มีความสามารถในการคิดแยกแยะ ทำความเข้าใจตนเอง รู้เท่าทันกิเลสภายในจิตใจ เพื่อให้สามารถเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่สนับสนุนถึงประโยชน์และการนำมรรค ๘ ไปใช้ในการเรียนรู้ และสร้างทัศนคติต่อการเรียน ดังเช่น

สรุปได้ว่า มรรคนั้นเป็นทางสายกลางที่จะก้าวเข้าสู่อริยมรรค รวมถึงมีความสัมพันธ์กับหลักอริยสัจ ๔ ดังที่ได้กล่าวขยายความไว้ในพระวินัยปิฎกดังนี้

“...ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกขอริยสัจ คือ แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาก็เป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานขันธ ๕ ก็เป็นทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกขสมุททอริยสัจ คือ ตัณหาอันทำให้เกิดอีกประกอบด้วยความเพติดเพลินและความกำหนด มีปกติให้เพติดเพลินในอาภรณ์นั้น ๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกขนิโรธอริยสัจ คือ ความดับตัณหาไม่เหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสละทั้ง ความพ้น ความไม่อาลัยในตัณหา

“...ภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แหละ คือ

๑. สัมมาทิฐิ	๒. สัมมาสังกัปปะ
๓. สัมมาวาจา	๔. สัมมากัมมันตะ
๕. สัมมาอาชีวะ	๖. สัมมาวายามะ
๗. สัมมาสติ	๘. สัมมาสมาธิ...” ^{๙๔}

ซึ่งพระองค์ได้ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายของพระองค์ อันเป็นเครื่องยืนยันว่า สิ่งนี้หากได้ลงมือปฏิบัติตามอย่างไม่ลดละความพยายามจะต้องถึงยังจุดมุ่งหมายสมดังที่ตั้งใจไว้อย่างแน่นอน

^{๙๓} ศิริศักดิ์ นันตี, “การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทางพระพุทธศาสนา”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๔๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘) : ๗๕.

^{๙๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔/๒๑-๒๒.

“...ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใด ความรู้เห็นตามเป็นจริงของเราในอริยสัจ ๔ เหล่านี้ ๓ รอบ ๑๒ อาการอย่างนี้ หมดจตติแล้ว เมื่อนั้น เราจึงยืนยันได้ว่า เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก กับทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ญาณทัสสนะเกิดขึ้นแก่เราว่า “ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ ภพใหม่ไม่มีอีก...” ^{๙๕}

๒.๒.๓ หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

นอกจากหลักธรรมพื้นฐานที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ และหลักธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบแล้ว ยังมีหลักธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลต้นแบบเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมอีกด้วย ซึ่งหลักธรรมที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ซึ่งบุคคลต้นแบบได้ใช้เป็นหลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการดังกล่าวคือ (๑) หลักอินทรี ๕-หลักพละ ๕ (๒) หลักปรโตโมสะ-หลักกัลยาณมิตร และ (๓) หลักอิทัปปัจจตา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑) หลักอินทรี ๕ – พละ ๕

อินทรี หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ สิ่งที่เป็นใหญ่ คือ เป็นใหญ่ในหน้าที่ของตน มีความรับผิดชอบต่องานนั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า หมายถึงธรรมที่เป็นใหญ่ ๕ ประการ ได้แก่ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(๑) สัทธา คือ ความเชื่อ ซึ่งหมายถึงเฉพาะสิ่งที่ควรเชื่อ สิ่งที่มีความสมเหตุสมผลในการที่จะเชื่อ เป็นความเชื่อที่เกิดจากปัญญาซึ่งได้พิจารณาโดยแยบคายแล้วตามหลักแห่งโยนิโสมนสิการ มิใช่ความเชื่อที่เกิดจากการขาดซึ่งปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน เชื่อตามผู้อื่น หรือเชื่อแบบงมงายไร้เหตุผล อย่างอติโมกข์ ซึ่งตามหลักแห่งกาลามสูตรได้กล่าวถึงหลักในการเชื่อไว้ ๑๐ ประการว่า (๑) อย่าเพิ่งเชื่อตามที่ฟังๆ กันมา (๒) อย่าเพิ่งเชื่อตามที่ทำต่อๆ กันมา (๓) อย่าเพิ่งเชื่อตามคำเล่าลือ (๔) อย่าเพิ่งเชื่อโดยอ้างตำรา (๕) อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกเดา (๖) อย่าเพิ่งเชื่อโดยคาดคะเน (๗) อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกคิดตามแนวเหตุผล (๘) อย่าเพิ่งเชื่อเพราะถูกกับทฤษฎีของตน (๙) อย่าเพิ่งเชื่อเพราะมีรูปลักษณะที่ควรเชื่อได้ (๑๐) อย่าเพิ่งเชื่อเพราะผู้พูดเป็นครูอาจารย์ของตน

^{๙๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๖/๒๔.

สัทธา มี ๔ ประการ ได้แก่ (๑) กัมมสัทธา เชื่อเรื่องกรรม (๒) วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม (๓) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์โลกมีกรรมเป็นของของตน (๔) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ^{๙๖}

(๒) วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม ความกล้าที่จะลงมือกระทำในสิ่งที่เบญจศีล ความมานะบากบั่น กล้าเผชิญ พินฝ่าต่ออุปสรรค ความยากลำบากเพื่อไปถึงจุดหมาย อย่างไม่ย่อท้อ ไม่ลดละความพยายาม ^{๙๗}

(๓) สติ คือ ความระลึกได้ ความนึกขึ้นได้ เป็นอาการที่ไม่หลงลืม ผลของจิต เป็นการระงับยับยั้งชั่งใจ เป็นความไม่ประมาท เป็นคุณธรรมซึ่งต้องได้รับการฝึกฝน ^{๙๘} ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เกี่ยวกับสติดังนี้

“...ลักษณะผู้มีสติ ๔ คำว่า มีสติ ในคำว่า ภิกษุ ... มีสติดำรงอยู่ อธิบายว่า มีสติด้วยเหตุ ๔ อย่าง คือ

๑. ชื่อว่ามีสติ เมื่อเจริญสติปัฏฐานพิจารณาภายในกาย
 ๒. ชื่อว่ามีสติ เมื่อเจริญสติปัฏฐานพิจารณาเวทนาในเวทนาทั้งหลาย
 ๓. ชื่อว่ามีสติ เมื่อเจริญสติปัฏฐานพิจารณาจิตในจิต
 ๔. ชื่อว่ามีสติ เมื่อเจริญสติปัฏฐานพิจารณาธรรมในธรรมทั้งหลาย
- มีสติด้วยเหตุอีก ๔ อย่าง คือ
๑. ชื่อว่ามีสติ เพราะเว้นจากความเป็นผู้ไม่มีสติ
 ๒. ชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้กระทำสิ่งทั้งหลายที่ควรทำด้วยสติ
 ๓. ชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้กำจัดสิ่งทั้งหลายที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับสติ
 ๔. ชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้ไม่หลงลืมธรรมทั้งหลายที่เป็นมูลเหตุแห่งสติ
- มีสติด้วยเหตุอีก ๔ อย่าง คือ
๑. ชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยสติ
 ๒. ชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้ชำนาญในสติ
 ๓. ชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้คล่องแคล่วในสติ
 ๔. ชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้ไม่หวนกลับจากสติ

^{๙๖} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, (กรุงเทพมหานคร: วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘), หน้า ๖๗, ๙๕๐, ๑๓๗๔.

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๒๔.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๘๐.

มีสติด้วยเหตุอีก ๔ อย่าง คือ

๑. เชื่อว่ามีสติ เพราะมีอยู่ตามปกติ
 ๒. เชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้สงบ
 ๓. เชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้ระงับ
 ๔. เชื่อว่ามีสติ เพราะเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของสัตบุรุษ
- (มีสติด้วยเหตุอีก ๑๐ อย่าง คือ)

๑. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงพุทธานุคุณ
๒. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงธรรมคุณ
๓. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงสังฆคุณ
๔. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงศีลที่ตนรักษา
๕. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงทานที่ตนบริจาคแล้ว
๖. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงคุณที่ทำให้เป็นเทวดา
๗. เชื่อว่ามีสติ เพราะตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก
๘. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงความตายที่จะต้องมีเป็นธรรมดา
๙. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกทั่วไปในกาย(ให้เห็นว่าไม่งาม)

๑๐. เชื่อว่ามีสติ เพราะระลึกถึงธรรมที่สงบระงับ (กิเลสและความทุกข์) คือนิพพาน สติ ฯลฯ สัมมาสติ สติสัมโพชฌงค์ เอกายนมรรคตรัส เรียกว่า สติ ภิกษุเป็นผู้ประกอบพร้อม ดำเนินไป ดำเนินไปพร้อม เป็นไป เป็นไปพร้อม เพียบพร้อมแล้วด้วยสตินี้ ภิกษุนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า ผู้มีสติ...”^{๙๙}

(๔) สมาธิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต ความที่จิตตั้งมั่น เป็นสภาวะที่จิตมีความมั่นคง ไม่หวั่นไหว ไม่ฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่างๆ ภายนอกด้วยอำนาจแห่งสติที่จับอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไว้อย่างมั่นคง สมาธิจะสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการบำเพ็ญสมถกรรมฐาน^{๑๐๐}

สมถกรรมฐาน เป็นการกระทำเพื่อความได้มาซึ่งความสงบทางใจ เป็นอุบายวิธีหยุดระงับ ความฟุ้งซ่านไม่ให้เกิดขึ้น โดยมีสติเป็นเครื่องยึดให้อารมณ์เกาะเกี่ยวอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาทิ คำบริกรรม เพื่อมุ่งให้จิตสละระงับจากนิเวศซึ่งเป็นเครื่องขัดขวางจิตไม่ให้บรรลุความดี และไม่เกี่ยวกับการใช้ปัญญา หรืออาจกล่าวได้ว่า สมถกรรมฐานนั้นมุ่งที่การบริหารจิตเป็นหลัก ส่วนวิปัสสนากรรมฐานมุ่งการอบรมปัญญาเป็นหลัก^{๑๐๑}

^{๙๙} ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๘/๗๐-๗๒.

^{๑๐๐} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, หน้า ๑๐๑๑.

^{๑๐๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐๑.

(๕) ปัญญา คือ ความรู้ทั่วถึงเหตุถึงผล ความรู้อย่างกระจ่างแจ่มชัด ความรู้เรื่องบาปบุญคุณโทษ ความไม่หลงใหลมกายนในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ ซึ่งปัญญานั้นสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการ (๑) สดับตรับฟัง หรือการเล่าเรียน หรือที่เรียกว่า สุตมยปัญญา (๒) คิดค้น หรือการตรึกตรอง หรือที่เรียกว่า จินตามยปัญญา (๓) อบรมจิต หรือการเจริญภาวนา หรือที่เรียกว่า ภาวนามยปัญญา^{๑๐๒} เมื่อกล่าวถึงปัญญาพระพุทธรองค์ได้ตรัสไว้ ความว่า

“...ว่าด้วยปัญญาคำว่า ปัญญา ในคำว่า ปัญญา สติ อธิบายว่า ความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกเฟ้น ความสอดส่องธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียดความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ปัญญาจุณแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ปัญญาเครื่องเห็นแจ้ง ความรู้ดี ปัญญาจุณปาก ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ ปัญญาจุณศีลตรา ปัญญาจุณปราสาทความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาจุณดวงประทีป ปัญญาจุณดวงแก้วความไม่หลงมกายน ความเลือกเฟ้นธรรม สัมมาทิฐิคำกว่า สติ ได้แก่ สติ คือ ความระลึกถึง ฯลฯ สัมมาสติ รวมความว่า ปัญญา สติ...”^{๑๐๓}

พละ คือ หลักการบำรุงให้ใจมีกำลังสามารถที่จำทำสมาธิ กระทั่งเกิดปัญญาอุบายอันยิ่งใหญ่ และสามารถทำให้ลุล่วงมรรคผลนิพพาน ได้แก่

(๑) ศรัทธาพละ คือ ความเชื่อมั่นแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สามารถที่จะละสิ่งของของตนที่มีอยู่ได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งใด ซึ่งศรัทธาในทางที่ถูกที่ควร อาทิ การหมั่นรักษาศีลภาวนา การหมั่นทำทานบริจาคสิ่งของเพื่อผู้อื่น สัตว์อื่น การให้ความช่วยเหลือตามแต่กำลังและโอกาสจะเอื้ออำนวย เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งควรหมั่นฝึกฝนและยึดมั่นอย่างมั่นคงแน่วแน่ ไม่คลอนแคลนอยู่เป็นนิจ เพื่อสามารถเป็นพื้นฐานของการก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมต่อไป

ศรัทธา ในทางพุทธศาสนามี ๔ อย่าง คือ

ก. กัมมสัทธา คือ ความเชื่อเรื่องกรรม กฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เชื่อว่าเมื่อทำสิ่งใดโดยเจตนา จงใจทำทั้งที่รู้ย่อมเป็นกรรม เชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการลงมือกระทำ ไม่ใช่การอ้อนวอน หรือรอคอยโชคชะตา

ข. วิปากสัทธา คือ เชื่อว่ากรรมที่กระทำแล้วย่อมมีผล และผลย่อมต้องเกิดจากเหตุผลดี ย่อมเกิดจากกรรมดี ผลชั่วย่อมเกิดจากกรรมชั่ว

ค. กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อว่าสัตว์ย่อมมีกรรมเป็นของๆ ตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยผลของวิบากกรรมตามแต่กรรมของตน

^{๑๐๒} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, หน้า ๕๗๔.

^{๑๐๓} พ. จุ. (ไทย) ๓๐/๔-๕/๕๗-๕๘.

ง. ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพุทธเจ้า มั่นใจในพระองค์ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ พระองค์ได้ทรงตรัสธรรม บัญญัติพระวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์หากฝึกฝนด้วยดี สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง

(๒) **วิริยพละ** คือ การมีความเพียรพยายามอยู่ตลอดเวลา ดังเช่น การหมั่นพยายามรักษาศีลไม่ให้ขาด ครั้งแรกอาจรักษาได้เป็นครั้งเป็นคราว แต่เมื่อมีความเพียรพยายามนานเข้าก็สามารถกลายเป็นศีลบริบูรณ์ในที่สุดได้ ดังนั้นจึงควรพยายามให้เห็นคุณค่าของศีล คุณค่าของปัญญา คุณค่าของสมาธิและหมั่นรักษาอย่างเคร่งครัด สม่่าเสมอกระทั่งกลายเป็นศีล ปัญญา และสมาธิโดยอัตโนมัติและสมบูรณ์ การปฏิบัติด้วยความเข้มแข็งเบิกบานอันประกอบด้วยปัญญา มิใช่เป็นการปฏิบัติความเพียรตามกำลังของกิเลส

(๓) **สติพละ** คือ การมีสติจดจ่อตั้งมั่นอยู่ในเรื่องนั้น ๆ การมีศรัทธาวิริยะนั้นอาจที่จะหลงหรือเผลอไปเชื่อในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร หรืออาจจะเพียรพยายามในสิ่งที่ผิด ถ้าหากสติไม่ควบคุมไว้ว่าสิ่งนั้นควรหรือไม่ควรสิ่งนั้นผิดหรือถูก ถูกต้องตามธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือไม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องมีสติคอยควบคุมระวัง จึงจะเดินถูกทาง ซึ่งผู้มีสติเดินเสมอภาคไม่เอนเอียงข้างใดข้างหนึ่งนั้น เรียกว่า “ มัชฌิมาปฏิปทา ” หรือเป็นผู้ที่เดินอยู่ในทางสายกลาง ซึ่งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติธรรมที่ก้าวหน้าและถูกต้องได้ในที่สุด

(๔) **สมาธิพละ** ถือเป็นหลักใหญ่ที่สุด แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ศรัทธา วิริยะ สติ จะต้องรวมกันเพื่อเป็นสมาธิก่อน คำสอนในพระพุทธศาสนานั้นถ้าไม่เข้ามาถึงใจแล้วก็ถือว่าไม่ถึงพระพุทธศาสนา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลกนี้ ต้องมีที่รวมเป็นจุด พระพุทธศาสนาสอนกว้างขวาง ถ้าหากไม่รวมลงเป็นสมาธิก็ไม่สามารถเข้าถึงแก่นศาสนา ดังคำกล่าวที่ว่า “พระพุทธศาสนาสอนมีจุดที่รวมได้ มีที่สุดหมดสิ้นสงสัย หมดเรื่อง ไม่เหมือนวิชาชีพอื่นเขาสอนไม่มีที่สิ้นสุด” อย่างธรรมทั้งหลายรวม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ รวมลงที่ “ความไม่ประมาท” อันเดียว มรรค คือ ทางดำเนินไปให้ถึงมรรคผลนิพพานก็มารวมลงที่ “มรรคสมังคี” อันเดียว จึงว่าพระพุทธศาสนาสอนถึงที่สุด แต่บุคคลผู้ทำตามนั้นทำไม่ถึงที่สุด จึงไม่สามารถเข้าถึงใจได้อย่างบริบูรณ์

(๕) **ปัญญาพละ** คือ การมีปัญญาพิจารณาเห็นสังขารร่างกายของตน ว่าเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เห็นเพียงเท่านั้นไม่ต้องเห็นอื่นไกลพยายามให้เห็นอยู่อย่างนั้นเสมอ เพราะเหตุที่คนจะเห็นความแก่ความชราครุฑทรุมโทรม ความเสื่อมความสิ้นของสังขารไม่ใช่ของง่าย ๆ บางทีจนหนุ่มจนสาว จนเฒ่าจนแก่ก็ไม่เคยเห็นเลย แก่จะตายแล้วยังมัวเมาอยู่ว่าเป็นหนุ่มเป็นสาวอยู่รำไป ผู้ที่มองเห็นความแก่ ความชรา ความชราครุฑทรุมโทรมนั้นนับว่าดีที่สุดในหนทางที่จะหลุดพ้นได้ทางเดียวเท่านั้น ซึ่งปัญญานั้นประกอบด้วย

ก. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาอันเกิดจากการฟัง การอ่าน การได้เรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งเป็นปัญญาขั้นแรกในการนำความรู้เพื่อกำหนดแนวคิดและใช้ประโยชน์ในทางโลก

ข. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาอันเกิดจากการนำสุตมยปัญญามาพิจารณาตามเหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้

ค. ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่ต่อยอดจากสุตมยปัญญา และจินตามยปัญญาเป็นปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติจนรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นปัญญาที่แท้จริง ภาวนามยปัญญาในทางธรรมเพื่อการหลุดพ้นจะเกิดจากการลงมือปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน และวิปัสสนา ส่วนภาวนามยปัญญาในทางโลก คือ การลงมือกระทำสิ่งที่ตนเชี่ยวชาญ^{๑๐๔}

ความเกี่ยวข้องกันของทั้ง ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญานั้น จึงไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ ซึ่งหากไม่มีปัญญาไม่เกิดสมาธิ หากไม่มีปัญญาไม่มีศรัทธาไม่มีวิริยะ จิตจะรวมได้ก็เพราะปัญญา จะเป็นสมาธิได้เพราะปัญญา ปัญญาพวกนั้นยังอ่อน ถ้าปัญญาขั้นสูง คือ ปัญญาที่พิจารณาเข้าใจสังขารตามความเป็นจริงจึงจะเรียกได้ว่าเป็น “วิปัสสนาปัญญา”^{๑๐๕} ในประเด็นของพละ ๕ นี้ พระพุทธองค์ได้ทรงอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างแก่เหล่าสาวกของพระองค์ไว้ว่า

“...วิริยพละ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น เป็นไฉนการปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความชวนช่วยความพยายาม ความอดุสสาเห ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ท้อถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิริยะวิริยินทรีย์ วิริยพละ มิจฉาวายามะ ในสมัยนั้น นี้ชื่อว่าวิริยพละที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นสมาธิพละ ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น เป็นไฉนความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ซัดส่าย ความไม่ฟุ้งซ่านความที่จิตไม่ซัดส่าย สมณะ สมาธิในทรีย์ สมาธิพละ มิจฉาสมาธิ ในสมัยนั้น นี้ชื่อว่าสมาธิพละที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น”^{๑๐๖}

ซึ่งในประเด็นของอินทรีย์ ๕-พละ ๕ นี้ได้มีงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องสอดคล้องดังเช่นงานวิจัยของณัฐจิตต์ เล่าห์วีระ^{๑๐๗} ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการนำหลักอินทรีย์ ๕ เพื่อใช้ประกอบการสนับสนุนให้เกิดปัญญาเพื่อนำมาสู่การพัฒนาจิตใจและการหลุดพ้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่น่าเสนอถึงคุณประโยชน์ของอินทรีย์ ๕ และพละ ๕ โดยได้เน้นประเด็นสำคัญของ

^{๑๐๔} สอนอง วรอุไร, สุขยิ่งกว่าสุขเมื่อจิตเป็นอิสระ และธรรมบรรยาย เรื่องปัญญา, [ออนไลน์]. [๕ พ.ย. ๒๕๕๗].

^{๑๐๕} พระพรหมคุณาภรณ์, (ปอ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: จันทรเพ็ญ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗๔.

^{๑๐๖} อภิ.สั (ไทย) ๓๔/๑๑๓/๓๘๕-๓๘๖.

^{๑๐๗} ณัฐจิตต์ เล่าห์วีระ, “ศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในอินทรีย์ภาวนาสูต”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ศรัทธาซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญข้อแรกในการเป็นจุดตั้งต้นของการเจริญภาวนา ดังที่ได้แสดงไว้ในงานวิจัยของพระชัยพร จนทวโส (จันทวงศ์)^{๑๐๘} งานวิจัยของพระครูพิศิษฐ์ชัยโชติ (สำรวย โชติวโร)^{๑๐๙} และงานวิจัยของอณิวัชร เพชรนรรรัตน์^{๑๑๐} รวมถึง งานวิจัยของจิตตินันท์ บุญสถิรกุล^{๑๑๑} ซึ่งได้กล่าวถึงประโยชน์ของการนำหลักอินทรีย์ ๕ ไปใช้ในการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยอีกด้วย

สรุป เมื่อกล่าวถึงอินทรีย์ ๕ ซึ่งหมายถึง ธรรมผู้เป็นใหญ่ และพละ ๕ ซึ่งหมายถึง ธรรมอันเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดแห่งกำลังอันจะนำมาซึ่งการเกิดปัญญานั้น อาจกล่าวได้ว่า หลักธรรมทั้งคู่นี้ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เพราะเป็นหลักธรรมอันจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการอบรมจิตใจให้เกิดปัญญาเข้าใจ เรียนรู้ เข้าถึง และลงมือปฏิบัติ จนกระทั่งผ่านพ้นความทุกข์ไปได้

๒) หลักปรัโตโสสะ-หลักกัลยาณมิตร

นอกจากหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความพากเพียรพยายามของบุคคลต้นแบบเองแล้วนั้น การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหรือองค์ประกอบรอบข้างก็ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ อันได้แก่ หลักปรัโตโสสะ และหลักกัลยาณมิตร

ปรัโตโสสะ หรือเสียงจากผู้อื่น หมายถึง คำพูด การแนะนำ คำชี้แจง ข้อเขียน บทความ คำโฆษณา ข่าวสารต่างๆ ซึ่งมีทั้งที่เป็นจริง มีประโยชน์ เป็นเหตุเป็นผล เป็นกุศล และที่เป็นเท็จ มุ่งทำลายร้าย ไม่เกิดประโยชน์ ไม่เป็นเหตุเป็นผล โดยปรัโตโสสะนี้เป็นวิถีทางเบื้องต้นแห่งสัมมาทิฐิ อันนำมาสู่การเกิดปัญญา โดยต้องมีหลักโยนิโสมนสิการ หรือการพิจารณาโดยแยกคายคอยเป็น

^{๑๐๘} พระชัยพร จนทวโส, (จันทวงศ์), ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ตามแนวสติปัฏฐาน ๔, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๐๙} พระครูพิศิษฐ์ชัยโชติ, (สำรวย โชติวโร), “ศึกษาวิริยะในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๑๐} อณิวัชร เพชรนรรรัตน์, “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๑๑} จิตตินันท์ บุญสถิรกุล, “ผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนวอินทรีย์ ๕ ที่มีต่อการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรี กรณีศึกษารายวิชาจิตวิทยาการศึกษา”, **เอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ ๕๑**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๐-๓๗.

ตัวกำกับที่สำคัญ เพื่อให้สามารถพิจารณาแยกแยะปรโตโฆสะที่เป็นกุศลตั้งงามได้^{๑๑๒} ดังกล่าวไว้ว่า “...ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย) เป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ”^{๑๑๓}

ปรโตโฆสะอันจะนำไปสู่ทางแห่งปัญญา มีเหตุจากการกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เป็นเสียงที่ติงาม ถูกต้อง เป็นเสียงที่บอกกล่าวชี้แจงถึงความจริง มีเหตุมีผล มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเสียงที่เกิดด้วยความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดี อันเกิดจากบุคคลผู้มีปัญญา มีคุณธรรม ผู้ซึ่งเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้อย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือเป็นเหตุให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมไปเหมือนความมีกัลยาณมิตร(มิตรดี) นี้ เมื่อมีกัลยาณมิตร กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น และอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป”^{๑๑๔}

กัลยาณมิตรซึ่งควรเข้าไปคบหาสมาคมนั้นอาจสามารถพิจารณาได้จากคุณธรรม หรือความมีกัลยาณมิตร (กัลยาณมิตรตต) ซึ่งประกอบด้วย กัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ อันได้แก่

(๑) ปิโย น่ารัก กล่าวคือ มีความเป็นกันเอง มีความดีดูดในการชักชวนให้อยากเข้าใกล้ คบหาสมาคม

(๒) ครุ น่าเคารพ กล่าวคือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ เป็นที่พึ่งพิงได้

(๓) ภาวนีโย น่าเจริญใจ กล่าวคือ มีปัญญา มีความรู้จริง หมั่นฝึกฝนและพัฒนา ปรับปรุงตนอยู่เสมอ

(๔) วัตตา รู้จักพูดให้ได้ผล กล่าวคือ พูดเป็น พูดถูกเรื่อง ถูกที่ ถูกเวลา

(๕) วณัณโฆ ทนต่อถ้อยคำ กล่าวคือ พร้อมรับฟังความปรึกษา คำแนะนำ ตักเตือน

(๖) คัมภีรญจะ เกะกัง กัดดา แฉลงเรื่องล้าลึกได้ กล่าวคือ สามารถกล่าวชี้แจงเรื่องราวที่ลึกซึ้งให้เข้าใจได้

(๗) โน จัญฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำในอฐาน กล่าวคือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เหลวไหล ไม่เหมาะสม^{๑๑๕}

ปรโตโฆสะเป็นหนทางหนึ่งที่น่ามาซึ่งการเกิดกุศล และเป็นหนทางเริ่มต้นแห่งสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นหนทางข้อแรกของมรรคมงคล ๘ ปรโตโฆสะที่ถูก ที่ควรนั้นจะต้องเกิดจากการคบหาสมาคมกับบุคคลที่มีคุณสมบัติของความเป็นกัลยาณมิตร นอกจากนี้ การจะเกิดซึ่งปรโตโฆสะยังต้องอาศัยองค์ธรรมสำคัญ คือการพิจารณาโดยแยบคายเพื่อแยกแยะปรโตโฆสะที่ดี ที่เป็นกุศลอันจะนำพาให้เรา

^{๑๑๒} พระธรรมกิตติวงศ์, (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, หน้า ๕๑๒.

^{๑๑๓} อภ.ทก. (ไทย) ๒๐/๑๒๗/๑๑๕.

^{๑๑๔} อภ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๑๓.

^{๑๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับขยาย, หน้า ๕๖๑-๕๗๔.

สามารถเดินตามเส้นทางอันประกอบด้วยปัญญาตามเส้นทางสายแห่งพุทธะได้ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ปรัตโฆสะและกัลยาณมิตรเป็นองค์ธรรมที่เกี่ยวพันกัน

ซึ่งคุณสมบัติของกัลยาณมิตร หรือเพื่อนที่ดี ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติในการสอนสั่ง แนะนำ ตักเตือน ชักชวน ชี้แนวทาง หรือเป็นผู้ซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่น รวมถึงผู้ที่เป็นปรัตโฆสะที่สามารถนำพาให้ผู้ที่คบหาสมาคมสามารถดำเนินตามมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้องได้นั้น จะต้องมีความสัมพันธ์เฉพาะตัวของผู้ซึ่งเปี่ยมด้วยธรรมหรือที่เรียกว่า สัตบุรุษ ซึ่งก็คือ ต้องเป็นผู้ที่ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม ๗ โดยสัปปุริสธรรม ๗ ประการนี้ ประกอบด้วย

(๑) ฉัมมัญญุตารู้หลักและรู้จักเหตุ กล่าวคือ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รวมไปถึง รู้หลักการ แบบแผน กฎเกณฑ์ หน้าที่ ซึ่งเป็นเหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตรงตามเป้าหมาย

(๒) อัตถัญญุตารู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล กล่าวคือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรม หรือรู้ผลของกิจที่จะลงมือกระทำ

(๓) อัตตัญญุตารู้จักตน กล่าวคือ รู้ฐานะ เพศ ความรู้ ความสามารถ ความถนัด คุณธรรม และสภาพของตนตามความเป็นจริง เพื่อสามารถลงมือปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมและบังเกิดผล

(๔) มัตตัญญุตารู้จักประมาณ กล่าวคือ รู้ความพอเหมาะ พอดี พอควรพอประมาณ ในการดำเนินชีวิต

(๕) กาลัญญุตารู้จักกาล กล่าวคือ รู้จักว่าเวลาใดควรกระทำสิ่งใด

(๖) ปริสสัญญุตารู้จักชุมชน กล่าวคือ รู้จักมารยาท ข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติของแต่ละชุมชน สังคม

(๗) ปุคคลัญญุตารู้จักบุคคล กล่าวคือ รู้ความแตกต่าง อธิษายศัยใจคอ คุณธรรม ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละบุคคล^{๑๑๖}

ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า กัลยาณมิตรมีหน้าที่ป้อนข้อมูลให้เราซึ่งเป็นผู้รับสาร ในขณะที่หน้าที่ของผู้รับสารคือ การใช้เหตุผลในการพิจารณาข้อมูลนั้น ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ โดยการพิจารณาใคร่ครวญด้วยใจโดยแยกคายตามหลักปัญญา ๓ คือ การรับข้อมูล (สุตมยปัญญา) และการคิดวิเคราะห์ข้อมูล (จินตามยปัญญา)^{๑๑๗} จนสามารถเกิดเป็นปัญญาที่แท้จริงได้ (ภาวนามยปัญญา)

^{๑๑๖} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๘๗.

^{๑๑๗} พระพรหมบัณฑิต, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ขอบฟ้าแห่งความรู้, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑.

ดังเช่นที่ปรากฏในผลงานของ ยุภาติ ปณะราช^{๑๑๘} ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการได้รับโปรโตโมสจาก กัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรู และผลงานวิจัยของ วิไลรัตน์ พุกษาภิรมย์^{๑๑๙} ที่ได้นำเสนอ ถึงความสำคัญของความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ประเมินในสถานศึกษา

นอกจากนี้ หลักโปรโตโมสและกัลยาณมิตรยังได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา เยาวชนในการสร้างเสริมให้เกิดพฤติกรรมตามแนวพุทธที่พึงประสงค์ ดังผลงานวิจัยของ สมสุข นิธิอุทัย^{๑๒๐} รวมทั้ง ได้มีผู้ตระหนักถึงความสำคัญของโปรโตโมสของกัลยาณมิตรซึ่งสิ่งนี้ได้ให้ ความสำคัญมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงในสมัยปัจจุบัน ดังเช่นการศึกษาของ พระจะจุ ญาณวิโย (รักษาป่า)^{๑๒๑} ซึ่งได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ความเป็นกัลยาณมิตรของพระสารีบุตรเถระ และบทความ ของ มาประเสริฐ มาลี^{๑๒๒} ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรของผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอน

สรุป หลักโปรโตโมสและกัลยาณมิตรถือเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนา ของจิตใจ การจะพิจารณาว่าบุคคลใดมีคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การเป็นกัลยาณมิตร หรือเพื่อนที่ดีใน การที่สมควรคบหาสมาคมด้วยนั้น ควรพิจารณาว่าบุคคลผู้นั้นมีคุณสมบัติสอดคล้องกับหลักสัปปุริส ธรรม ๗ ซึ่งถือเป็นธรรมของสัตบุรุษหรือไม่อย่างไร เนื่องจาก การคบหากับบุคคลผู้ซึ่งรู้จักตนเอง รู้จัก ผู้อื่น รู้จักกาลเทศะว่าเวลาใดควรหรือไม่ควรพูด กระทำ หรือปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น เป็นสิ่งที่มี ความสำคัญยิ่งในการนำพาให้เราสามารถก้าวเข้าสู่หนทางอันไปสู่ความเจริญได้ ซึ่งในประเด็นของ กัลยาณมิตรนี้ยังสอดคล้องกับมงคล ๓๘ ประการในมงคลข้อที่ ๑ ไม่คบคนพาล และมงคลข้อที่ ๒ คบบัณฑิต^{๑๒๓}

^{๑๑๘} ยุภาติ ปณะราช, “การพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพรู มหาวิทยาลัยราชภัฏ”, วารสารพฤติกรรมศาสตร์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (กันยายน, ๒๕๕๑) : ๑๐๒.

^{๑๑๙} วิไลรัตน์ พุกษาภิรมย์, “ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ประเมินภายนอกตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๒๐} สมสุข นิธิอุทัย, “การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๒๑} พระจะจุ ญาณวิโย, (รักษาป่า), “การศึกษวิเคราะห์ความเป็นกัลยาณมิตรของพระสารีบุตรเถระ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๒๒} มาประเสริฐ มาลี, “การปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖).

^{๑๒๓} สายฝน ศิลปพรหม, โขคดีมีมงคล, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒, ๑๕.

นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ทรงกล่าวถึงบุคคลผู้ควรคบหาสมาคมไว้เพิ่มเติมอีกว่า “...บุคคลพึงคบมิตรผู้เป็นพหูสูต ทรงธรรม ผู้ยิ่งใหญ่ มีปฏิภาณ รู้จักประโยชน์แล้ว พึงกำจัดความสงสัยประพฤติอยู่ผู้เดียว เหมือนนอแรด...”^{๑๒๔}

๓) หลักอิทัปปัจจยตา

อิทัปปัจจยตา ถือเป็นข้อธรรมที่สำคัญและลึกซึ้งยิ่ง ซึ่งถือเป็นหัวใจของพุทธศาสนา หลักธรรมนี้ได้บ่งบอกให้ทราบถึง ความเป็นไปตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติของสิ่งทั้งปวง ที่จะเกิดขึ้นตาม เหตุปัจจัย ความที่เมื่อมีสิ่งนี้ๆ เป็นปัจจัย สิ่งนี้ๆ จึงเกิดขึ้น โดยหลักธรรมข้อนี้ก็ถือว่าเป็นส่วน สนับสนุนที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างให้บุคคลต้นแบบเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม

อิทัปปัจจยตา เป็นคำพูดกันตามธรรมดาสามัญทั่วไป แต่ภายใต้ตามธรรมดา ตามธรรมชาตินี้ยังไม่ถือว่าหมดกระแสความแห่ง อิทัปปัจจยตา เนื่องจาก ได้กินความย้อนลงไปถึง ประเภทที่เป็นเหตุ ประเภทที่เป็นปัญหาเบื้องต้น ก่อนที่จะนำมาสู่การเกิดผล ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ ว่า ไม่มีเหตุการณ์อันใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับ อิทัปปัจจยตา

การพิจารณาอิทัปปัจจยตาให้ลึกซึ้งนั้น มิใช่เพียงแค่การพิจารณาที่ตัวต้นตอของสาเหตุ ความเป็นมา หรือพิจารณาเพียงแค่ผลลัพธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น หากแต่ต้องพิจารณาให้ลึกซึ้งถึง ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงสืบต่อกันของเหตุและผล ซึ่งความเป็นเหตุนี้ เรียกว่า ปัจจัย ส่วนความเป็นผล นั้นเรียกว่า ปฏิจสุมุปันนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล นี้รวมความ เรียกว่า ปฏิจสุมุปาท

นอกจากนี้ อิทัปปัจจยต่ายังสามารถแสดงในแง่มุมของปรากฏการณ์ของกิเลสซึ่งเป็นเหตุ ให้ทำกรรม และเมื่อทำกรรมแล้วก็เป็นเหตุให้เกิดผลของกรรม เมื่อผลของกรรมเกิดขึ้น ก็นำไปสู่การทำให้เกิดกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นอีก แล้วทำกรรมอีก วนเวียนอยู่เป็นวัฏสงสาร คือ กิเลส-กรรม-และวิบาก อันเป็นบ่อเกิดแห่งความทุกข์อยู่ร่ำไป

อิทัปปัจจยตานี้ มิได้เกิดมีขึ้นเพียงเพราะการบงการของอำนาจแห่งกิเลสแต่เพียงอย่าง เดียว หากแต่ยังมีอิทัปปัจจยตาในฝ่ายดี ฝ่ายถูก ซึ่งถือเป็นอิทัปปัจจยตาในฐานะที่เป็นพระรัตนตรัย และเป็นไตรสิกขาด้วยได้ หากได้พิจารณาถึงกฎของไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา แล้วนั้นจะพบว่า สิ่งนี้เป็นความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่ยอมหยุดในการที่จะแสวงหาสิ่งที่ ดีขึ้นไป ซึ่งสิ่งนี้เรียกว่า เป็นวิวัฒนาการทางจิตใจ และทางวิญญาณ

^{๑๒๔} พ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๔๔/๔๖๓-๔๖๔.

คำว่า ศิล ในไตรสิกขานั้นหมายถึง ความเป็นอยู่อย่างถูกต้องทั้งทางกาย วาจา ทั้งโดย ส่วนตัวและส่วนสังคม ส่วนสมาธิ คือความมีจิตใจที่อบรมดีแล้ว คือเมื่อมีสมาธิแล้วก็กลายเป็นจิตใจ ที่มีสมรรถภาพ และเมื่อมีสมรรถภาพแล้วก็พร้อมที่จะมีความสุขตามธรรมชาติ และปัญญาในทาง พุทธศาสนา นั้นหมายถึง ความรอบรู้ รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ สิ่งที่เป็นและสำคัญจะต้องรู้เพียงพอ แก่ความเป็นมนุษย์ และเมื่อเหตุ คือมีศีล คือความบริสุทธิ์ทั้งทางกาย วาจา มีสมาธิ คือบริสุทธิ์ทางใจ และปัญญา คือบริสุทธิ์ทางทวิญญูความคิด เมื่อนั้นผล คือความดับทุกข์ เกิดวิมุตติและวิมุตติญาณทัสสนะ ก็บังเกิดขึ้นตามมา ตามกฎแห่งอิทัปปัจจยตาในฝ่ายดี ฝ่ายกุศล ^{๑๒๕}

ซึ่งหากกล่าวถึงกุศลนี้ ความหมายเชิงอธิบายในทางธรรมที่ถือได้ว่าเป็นหลักมี ๔ ประการ ดังนี้

(๑) อโรคยะ หรือความไม่มีโรค คือสภาพจิตที่ไม่มีโรค อย่างที่เรียกกันตามภาษาทางโลกว่า มีสุขภาพจิตดี หมายถึง สภาวะหรือองค์ประกอบที่เกื้อกูลแก่สุขภาพจิต ส่งผลให้จิตไม่ป่วยไข้ ไม่ถูกบีบคั้น ไม่กระสับกระส่าย ไม่ทรุดโทรม ไม่อ่อนแอ เป็นจิตที่เข้มแข็ง คล่องแคล่ว ว่องไว สบาย ควรแก่การใช้งาน หรือการพัฒนา เป็นต้น

(๒) อนวัชชะ หรือไม่มีโทษ หรือไร้ตำหนิ แสดงถึงภาวะจิตที่สมบูรณ์ ไม่บกพร่องไม่เสียหาย ไม่ขุ่นมัว ไม่หม่นหมอง มีความสะอาด หอมสด กลิ่นกลา ผ่องแผ้ว กระจ่างใส เป็นต้น

(๓) โกศลสัมภุต หรือเกิดจากปัญญา หรือเกิดจากความฉลาด หมายถึง ภาวะที่จิต ประกอบอยู่ด้วยปัญญา มีปัญญาเป็นพื้นฐานแห่งจิต หรือมีคุณสมบัติต่างๆ ซึ่งเกิดจากความรู้ ความ เข้าใจ สว่าง สามารถมองเห็น สามารถรู้เท่าทันต่อสภาพความเป็นจริง สอดคล้องกับหลักคำกล่าวที่ว่า กุศลธรรมมีโยนิโสมนสิการ คือความรู้จักคิดพิจารณาอย่างละเอียดแยกคาย หรือการรู้จักทำใจอย่าง ฉลาด เป็นรากฐานของจิตอันเป็นกุศล

(๔) สุขวิบาก หรือมีความสุขเป็นวิบาก หรือมีความสุขเป็นผลที่เกิดตามมา คือ เป็นสภาพที่ทำให้มีความสุข เมื่อกุศลธรรมเกิดขึ้นในใจ ย่อมเกิดความสุขสบายในทันที โดย ไม่ต้องรอผลตอบแทนหรือรางวัลจากภายนอก เปรียบดังเช่นเมื่อร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัย เบียดเบียน (อโรค) ไม่มีสิ่งสกปรก มัวหมอง ปราศจากมลทิน (อนวัชชะ) ประกอบกับรู้ตัวว่า ตนอยู่ในที่ซึ่งปลอดภัยมั่นคงเหมาะสมและถูกต้อง (โกศลสัมภุต) แม้จะไม่ได้เสพสิ่งที่พิเศษ แต่อย่างไร ก็ย่อมได้รับความสุข ความสบายเกิดขึ้นอยู่ภายในตัว ^{๑๒๖}

^{๑๒๕} พุทธทาสภิกขุ, **อิทัปปัจจยตา**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๖),

หน้า ๓๓๓-๓๖๑.

^{๑๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรมฉบับขยาย**, หน้า ๒๔๖-๒๔๗.

ดังที่ได้แสดงไว้ในบทความของ อุบล เลี้ยววาริณ^{๑๒๗} ที่ได้กล่าวถึง คุณประโยชน์ในการนำหลักอทิปปัจจยตาเพื่อไปใช้ในการเสริมสร้างความกตัญญู ความรับผิดชอบ และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักศึกษา นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการนำหลักอทิปปัจจยตามาใช้ประโยชน์ในการเอื้อให้เกิดปัญญาในกระบวนการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ ดังเช่นปรากฏในบทความของ สุภาพร ประดับสมุทร โสรีย์ โพธิแก้ว และสุภางค์ จันทวานิช^{๑๒๘} และบทความของ ศุภพร ปรมาภูดี และณัฐสุดา เต้พันธ์^{๑๒๙} และยังได้มีการกล่าวถึงประโยชน์ของหลักอทิปปัจจยตาในการนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างสุขภาพ และการบำบัดโรคมะเร็งในผลงานที่ถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ตรงของตนเองของ รุจิรา มังคละศิริ^{๑๓๐} รวมถึง คำปรารภของนายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช^{๑๓๑} ที่ได้กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งและความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาว่าล้วนเหตุปัจจัย ดังนั้น หากนำหลักอทิปปัจจยตามาใช้ในการพิจารณาอย่างถ่องแท้ ก็จะสามารถนำพาให้เกิดความเข้าใจ ความเป็นธรรมในสังคม และการลดความเห็นแก่ตัวของตนเองลงและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมได้มากขึ้นด้วย

สรุป ทุกสรรพสิ่ง สรรพชีวิตต่างล้วนเกิดขึ้นและเป็นไปตามเหตุ ปัจจัย ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องสอดคล้องกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า ไม่มีสิ่งใดเลยที่จะสามารถเกิดขึ้นมาได้อย่างโดดๆ ลอยๆ อยู่เพียงลำพังโดยที่ไม่ต้องมีความสอดคล้อง หรือสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ไม่ว่าจะเป็นการสัมพันธ์กันในทางลบหรือในทางบวก ในทางที่เป็นกุศลหรือทางอกุศล ดังนั้น การดำรงอยู่ของสิ่งหนึ่งจึงเป็นปัจจัยเกื้อกูลให้อีกสิ่งหนึ่งสามารถดำรงอยู่ได้เสมอ เมื่อเป็นดังนี้จึงควรพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนว่า การที่เราจะกระทำการสิ่งใดลงไปในนั้นเกิดการกระทบกระทั่งต่อสิ่งอื่นหรือไม่ หรือสิ่งที่เราได้กระทำลงไปในนั้น จะส่งผลให้เกิดกรรมใดสืบต่อเนื่องไปได้หรือไม่ ฉะนั้น จึงควรพิจารณาโดยละเอียดก่อนลงมือพูด หรือกระทำการสิ่งใดเพื่อการไม่สร้างกรรมสัมพันธ์ต่อกันและกันอีก

^{๑๒๗} อุบล เลี้ยววาริณ, “การวิจัยและพัฒนาชุดฝึกความสำนึกคุณเพื่อเสริมสร้างความกตัญญูรู้คุณ ความรับผิดชอบ และผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา”, วารสารวิจัยและพัฒนา, ปีที่ ๔ (๒๕๕๕) : ๔.

^{๑๒๘} สุภาพร ประดับสมุทร และคณะ, “การเกิดปัญญาในกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ: กรณีศึกษา”, เอกสารการประชุมวิชาการศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์จิตวิทยาตะวันออก-ตะวันตก ครั้งที่ ๙, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๕๓) : ๕๕.

^{๑๒๙} ศุภพร ปรมาภูดี และณัฐสุดา เต้พันธ์, “ผลของกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธด้วยการใช้รูปภาพเป็นสื่อต่อปัญญาในสตรีหลังการรักษามะเร็งเต้านม”, วารสารพยาบาลศาสตร์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๖) : ๑๙-๒๘.

^{๑๓๐} รุจิรา มังคละศิริ, โพชนงค์ องค์ธรรมแห่งการตรัสรู้พุทธวิธีเสริมสุขภาพและดูแลสุขภาพตนเองแบบองค์รวม ธรรมะประยุกต์สำหรับผู้ป่วยโรคมะเร็ง (ฉบับปรับปรุงใหม่ จิตวิทยาแนวพุทธเสริมสติปัญญา รักษาใจ), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๙), หน้า ๕-๒๒.

^{๑๓๑} บรรลุ ศิริพานิช, “ความเป็นธรรมในสังคม”, ก้าวใหม่เพื่อคนไทยในชนบท, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๕-๖, (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๓) : ๑.

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นอกจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีทฤษฎีทางตะวันตกที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๓.๑ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของอับราฮัม มาสโลว์

๑) ความเป็นมาและความสำคัญของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ เป็นหนึ่งในทฤษฎีสำคัญในจิตวิทยา กลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic psychology) ซึ่งมาสโลว์ นั้นถือว่าเป็นหัวหน้ากลุ่มของจิตวิทยาแนวนี้ โดยหลักการสำคัญของแนวคิดจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมนี้ มีความแตกต่างจากจิตวิทยากลุ่มอื่น คือ เป็นแนวคิดที่ไม่ได้มีระบบหรือการรวบรวมเฉพาะสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการแสดงคุณลักษณะของความเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นการเข้ามารวมกันของความคิดหลายๆ อย่าง หรือ พลังที่ ๓ ของจิตวิทยา (third force psychology) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้แสดงออกถึงพื้นฐานของธรรมชาติมนุษย์ ซึ่งแนวคิดนี้สามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลักคิดของสาขาปรัชญา ในประเด็นที่กล่าวถึงความเป็นเอกัตบุคล อันสามารถเชื่อมโยงไปถึง ความเป็นไปเฉพาะของแต่ละบุคคล ในปรากฏการณ์วิทยา

ทฤษฎีในกลุ่มจิตวิทยามนุษยนิยมนี้ ยังมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแนวคิดที่กล่าวถึง ผลของการเลือกกระทำของแต่ละบุคคล ชีวิตเป็นไปตามที่ตนสร้างขึ้น มนุษย์เป็นผู้ที่กำหนดว่าสิ่งใดที่เขาจะกระทำหรือสิ่งใดที่เขาจะไม่กระทำ มนุษย์มีอิสระที่จะเป็นในสิ่งที่เขาต้องการ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นสิ่งที่เขาเป็นคนตัดสินใจเลือกก็ใช่ว่าจะดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุดสำหรับเขา แต่เขาก็ต้องพร้อมยอมรับและรับผิดชอบต่อผลจากการตัดสินใจเลือก หรือกระทำของเขาด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงต้องพร้อมเผชิญกับความจริงของชีวิตได้ มนุษย์เป็นผู้ค้นหาความเป็นจริงของชีวิต นอกเหนือไปจากความต้องการในการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ด้วยเหตุผลประการสำคัญเหล่านี้จึงนำมาซึ่งทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ในการที่จะไม่หยุดยั้งในการค้นหาความจริงของมนุษย์ ความสามารถที่จะยืนหยัดต่อสู้กับชีวิตด้วยตนเอง รวมถึง ความต้องการเจริญเติบโต หรือการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงในธรรมชาติที่เกี่ยวกับมนุษย์^(๑๓๒)

นอกจากนี้ ทฤษฎีดังกล่าวของมาสโลว์ยังได้กล่าวถึง การเน้นประสบการณ์ส่วนตัวที่ทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ดังนั้นการศึกษารวมชาติของมนุษย์จึงมุ่งอธิบายพฤติกรรมที่เกิด

^(๑๓๒) P. Uma and D. Deepa, "A Study on the Personal Attributes in Service Employee Governing Career Success", *Global Journal of Management and Business Studies*, vol. 3 No. 10 (2013) : 7-15.

ภายในจิต ซึ่งเขาถือว่าเป็นประสบการณ์ภายในหรือประสบการณ์ส่วนตัว ซึ่งแนวคิดนี้เองที่เป็นแนวคิดสำคัญในการนำมาซึ่งการเชื่อมโยงสู่แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาที่ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยชิ้นนี้

๒) หลักการแนวคิดของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์

หลักการสำคัญของแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ ได้กล่าวถึง การมุ่งที่จะพัฒนาเพื่อค้นหาความจริงของชีวิต และศักยภาพภายในของบุคคลที่ไม่มีสิ้นสุดที่แตกต่างกันไป รวมถึงการเรียนรู้การเจริญเติบโต และพัฒนาการของแต่ละบุคคลตามระดับของการเติบโตในการเปลี่ยนแปลงภายในของแต่ละบุคคล จนกระทั่งสามารถเข้าถึงการพัฒนาของจิตใจที่สมบูรณ์

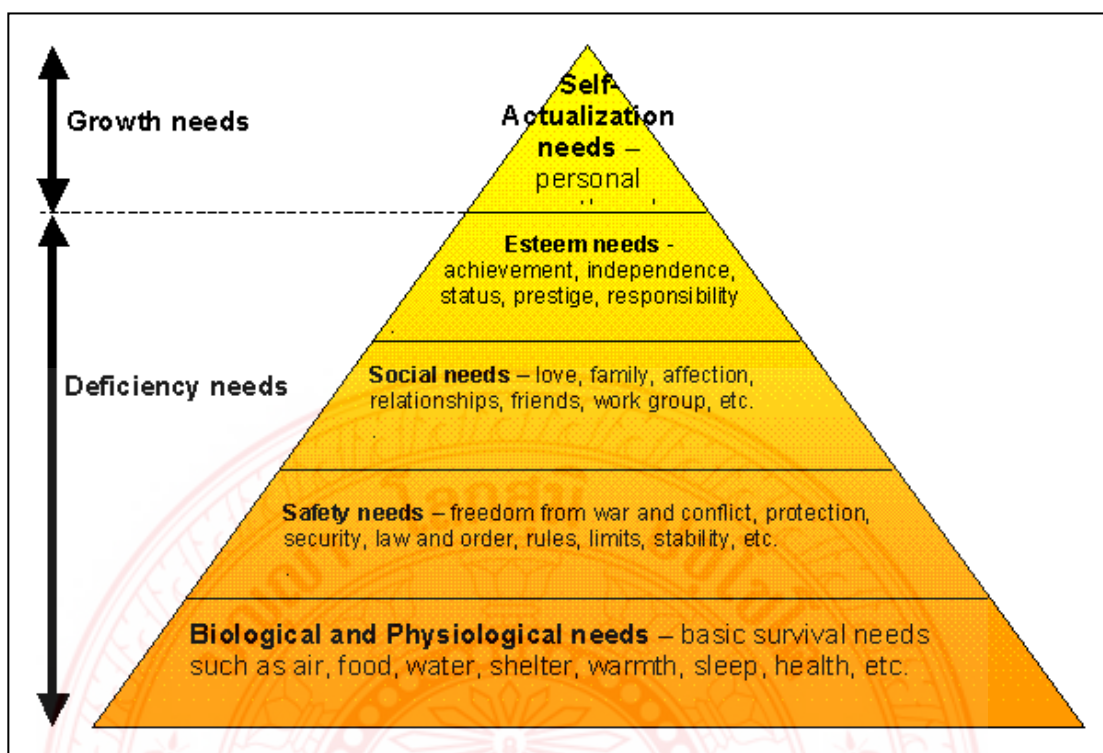
โดยมาสโลว์มีความเชื่อว่า การศึกษาในเรื่องความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualizing) จะเป็นการศึกษาบุคคลที่มีรากฐานกว้างขวางในศาสตร์ของจิตวิทยา ซึ่งจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมพิจารณาว่า การกระทำตนให้สมบูรณ์ (Self-fulfillment) เป็นเรื่องสำคัญในชีวิตมนุษย์

มาสโลว์เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นจำนวนมากสามารถอธิบายโดยใช้แนวโน้มของบุคคลแต่ละคน ในการค้นหาเป้าหมายที่จะทำให้ชีวิตของแต่ละบุคคลนั้น ได้รับความต้องการ ความปรารถนา และได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตน ทั้งนี้ กระบวนการของแรงจูงใจเป็นหัวใจของการพัฒนาบุคลิกภาพของ มาสโลว์ โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการ (wanting animal) ซึ่งในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ กล่าวว่า เมื่อบุคคลปรารถนาที่จะได้รับความพึงพอใจ และเมื่อบุคคลได้รับความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งแล้วก็จะยังคงเรียกร้องความพึงพอใจสิ่งอื่นๆ ต่อไป สิ่งนี้ถือเป็นคุณลักษณะของมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความต้องการจะได้รับสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ และสิ่งนี้ถือเป็นแรงจูงใจสำคัญในการนำไปสู่การพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น^{๑๓๓}

๓) องค์ประกอบของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์

มาสโลว์ เรียงลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นสูงขึ้นดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๒.๑ ดังนี้

^{๑๓๓} Anita Sarma and André van der Hoek, *A Need Hierarchy for Teams*, (California: California University, 2004), pp. 1-2.

แผนภาพที่ ๒.๑ ลำดับชั้นความต้องการตามทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์^{๑๓๔}

จากภาพจะพบว่า ทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์นั้น จะเริ่มจากความต้องการในลำดับขั้นต้น ได้แก่ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs) ก่อนที่จะไปสู่ลำดับขั้นที่สูงขึ้นอย่าง ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem needs) และความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs)

โดยความต้องการในแต่ละลำดับขั้นสามารถอธิบายได้ ดังนี้

(๑) ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs)

ความต้องการในลำดับขั้นนี้ ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีอำนาจมากที่สุด ซึ่งสามารถสังเกตได้ชัดเจนที่สุด เนื่องจาก เป็นความต้องการที่ช่วยในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่นตลอดจนความต้องการที่จะถูกกระตุ้นอวัยวะรับสัมผัส ซึ่งความต้องการในลำดับขั้นนี้ หากยังไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอ บุคคลผู้นั้นก็จะไม่สามารถพัฒนาไปสู่ความต้องการในลำดับที่สูงขึ้นต่อไปได้

^{๑๓๔} ทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=wbj&month=07-12-2007&group=29&gblog=3> [31 ตุลาคม 2555].

(๒) ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs)

ภายหลังจากที่ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้รับการตอบสนองจนกระทั่งบุคคลผู้นั้น ได้รับความพึงพอใจอย่างเพียงพอแล้ว เขาก็จะพัฒนาการไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น คือ ความต้องการความปลอดภัย หรือความรู้สึกมั่นคง (safety or security) ซึ่งมาสโลว์ กล่าวว่า ความต้องการความปลอดภัยนี้เป็น ความต้องการความช่วยเหลือและต้องพึ่งพาผู้อื่น โดยความต้องการในลำดับขั้นนี้ ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นใน วัยเด็กเท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดขึ้นได้ในช่วงวัยอื่นด้วยเช่นกัน หากบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดที่ในช่วงวัยเด็ก ไม่ได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นความต้องการในช่วงวัยนี้เพียงพอ ก็สามารถส่งผลกระทบไปสู่ ช่วงวัยอื่นได้เช่นกัน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สัมพันธภาพของบุคคลภายในครอบครัว สามารถส่งผล หรือมีอิทธิพลต่อความรู้สึกหรือพัฒนาที่ดีในลำดับขั้นถัดไปได้

(๓) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs)

ลำดับขั้นความต้องการในขั้นที่ ๓ นี้ เป็นความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางด้านร่างกาย และความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนอง เรียบร้อยแล้ว โดยที่บุคคลผู้หนึ่งผู้ใดนั้น เกิดความรู้สึกต้องการได้รับความรัก และความเป็นเจ้าของ โดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น อาทิ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สังคม สำหรับความต้องการ ความรักในลำดับขั้นนี้ มาสโลว์มองว่า ไม่ใช่สัญลักษณ์ของเรื่องเพศ (sex) แต่เป็นความรักที่แท้จริง ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ดี ความสัมพันธ์ของความรักระหว่างคน ๒ คน รวมถึง ความรู้สึกนับถือ การยกย่อง และความไว้วางใจ เป็นการรู้จักให้และรับความรักจากผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคล เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ซึ่งประสบการณ์ในช่วงวัยเด็กที่ไม่ได้รับการเติมเต็มอย่างเพียงพอ ต่อความต้องการของบุคคลผู้หนึ่งผู้ใด มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อพัฒนา จิตภาวะ และทัศนคติต่อเรื่อง ความรักในลำดับขั้นความต้องการนี้^{๑๓๕}

(๔) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Self-Esteem needs)

ภายหลังจากที่ความต้องการในลำดับขั้นที่ ๓ ได้การตอบสนองอย่างเพียงพอ ความต้องการ ในลำดับขั้นที่ ๔ คือ ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง ก็จะเกิดในตามมา ซึ่งความต้องการใน ลำดับขั้นนี้สามารถแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ความต้องการนับถือตนเอง (self-respect) และ ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (esteem from others)

โดยความต้องการนับถือตนเอง เป็นความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่น มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนโดยที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น รวมถึง ความเป็นอิสระ รู้สึกว่าตนมีคุณค่า และ มีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จ

^{๑๓๕} Maslow, A. H., *Motivation and personality*, (New York: Harper & Row, 1970), p. 170.

ส่วนความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น เป็นความต้องการมีเกียรติยศ ได้รับการยกย่อง ยอมรับ ความสนใจ เป็นที่ชื่นชมยินดี มีชื่อเสียง ส่งผลให้รู้สึกว่าคุณค่าและได้รับการยอมรับและต้องการจากผู้อื่น

โดยลำดับชั้นความต้องการความนับถือยกย่องนี้ สามารถเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ในเชิงปรากฏการณ์วิทยาได้ เนื่องจาก การรับรู้ต่อความต้องการสามารถส่งผลต่อการเรียนรู้ในมุมมองเชิงประสบการณ์เฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ในลำดับชั้นความต้องการที่สูงขึ้นต่อไป

(๕) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs)

ความต้องการในลำดับชั้นนี้ ถือเป็นความต้องการในลำดับชั้นสุดท้าย หรือลำดับชั้นสูงสุด ตามทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ ซึ่งจะสามารถเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อลำดับชั้นความต้องการทั้ง ๔ ชั้นได้รับการตอบสนองจนกระทั่งบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดเกิดความรู้สึกเพียงพอแล้ว

มาสโลว์ อธิบาย ความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ว่าเป็นความปรารถนาในทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งบุคคลสามารถจะได้รับอย่างเหมาะสม บุคคลที่ประสบผลสำเร็จในขั้นสูงสุดนี้จะใช้พลังอย่างเต็มที่ในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ และศักยภาพของเขา เป็นความต้องการที่จะพัฒนาปรับปรุงตนเอง ในการที่จะกระทำพฤติกรรมสอดคล้องตรงตามกับความสามารถและศักยภาพของตน ซึ่งหากบุคคลผู้นี้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่ตนตั้งไว้ มาสโลว์กล่าวว่า บุคคลผู้นั้นจะสามารถเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้อย่างแท้จริง^{๑๓๖}

นอกจากนี้ มาสโลว์ยังกล่าวอีกด้วยว่า ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงจะดำเนินไปอย่างอัตโนมัติได้ก็ต่อเมื่อ ความต้องการในลำดับชั้นนี้เกิดขึ้นจากพลังความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และในมุมที่ถือว่าดีงามที่สุดของบุคคลผู้นั้น^{๑๓๗} ซึ่งมาสโลว์เชื่อว่า มนุษย์สามารถเข้าถึงความเข้าใจตนเองได้อย่างแท้จริงหากบุคคลผู้นั้นสามารถทำในสิ่งที่ตนต้องการให้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตาม รูปแบบเฉพาะของการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกัน ตามแต่ตัวแปรต่างๆ ทางการเรียนรู้ทางสังคม โดยจากงานวิจัยของเขาทำให้สามารถสรุปได้ว่าการรู้ถึงศักยภาพของแต่ละบุคคลนั้น เกิดจากพลังตามธรรมชาติ และจากความจำเป็นบังคับส่วนในด้านของพรสวรรค์ก็มีส่วนเกี่ยวข้องแต่เพียงร้อยละ ๑ ของประชากรที่เขาประมาณการ นอกจากนี้ มาสโลว์ ยังเชื่อว่าการนำศักยภาพของบุคคลหนึ่งๆ ออกมาใช้ นั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมาก เนื่องจาก บุคคลมักไม่ทราบถึงความสามารถหรือศักยภาพของตน และไม่ทราบถึงวิธีการนำศักยภาพนั้นออกมาใช้ มนุษย์ส่วนใหญ่ยังคงไม่มั่นใจในตัวเองหรือไม่มั่นใจในความสามารถของตน

^{๑๓๖} Maslow, A. H., *Motivation and personality*, 46.

^{๑๓๗} Maslow, A. H., *Toward a psychology of being*, (New Jersey: Van Nostrand, 1962), p. 58.

ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้หมดโอกาสเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง รวมถึง การบดบังของสิ่งแวดล้อมทางสังคมในการพัฒนาทางด้านความต้องการของบุคคลอีกด้วย^{๑๓๘}

การเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงนี้ สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนโดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด อย่างไรก็ตาม บุคคลที่พัฒนามาถึงจุดสูงสุดของความต้อการก็ไม่ได้หมายความว่า บุคคลผู้นั้นจะเป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์แบบทุกอย่าง เนื่องจาก เขาก็ยังคงเป็นบุคคลธรรมดาที่ยังมีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเหมือนบุคคลอื่นทั่วไป แต่ที่แตกต่างคือ เขาจะสามารถระงับและขจัดอารมณ์ต่างๆ ได้อย่างดีโดยไม่ให้อารมณ์เหล่านั้นแสดงออกมาอย่างไม่สมเหตุสมผล

๔) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์

การนำทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ไปประยุกต์ใช้นี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในจิตวิทยาหลายแขนง อาทิ จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาเด็กและวัยรุ่น จิตวิทยาในการทำงาน การปรับตัว จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาครอบครัว โดยสามารถนำไปใช้เพื่อประกอบการทำความเข้าใจ และเรียนรู้ความเป็นเหตุปัจจัยของบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดถึงความเป็นมาของลักษณะ บุคลิก นิสัยใจคอ หรือความคิด ทศนคติ คำพูด การกระทำ ว่ามีสาเหตุหรือเหตุผลใดจึงส่งผลให้บุคคลผู้นั้นเกิดความรู้สึนึกคิด คำพูด หรือพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกันไป

ประกอบกับสามารถใช้ในการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนเพื่อให้บุคคลผู้นั้นเกิดการเรียนรู้ ทำความรู้จักตนเองเพิ่มมากขึ้น เกิดพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ หรือพัฒนาตนไปในลำดับขั้นที่สูงขึ้น ด้วยการอาศัยแรงจูงใจเป็นแรงขับเคลื่อนภายในที่สำคัญ เพื่อการนำมาสู่พัฒนาการตามลำดับขั้นที่สูงสุดอย่างความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสู่ลำดับขั้นที่สูงขึ้นตามทฤษฎีการบูรณาการของเคน วิลเบอร์ในลำดับถัดไป

โดยทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์นี้ มีความสอดคล้องกับการนำไปใช้ในงานวิจัยของเนตรนภา เดชหัสติน^{๑๓๙} ที่กล่าวถึง บุคลิกภาพ ความต้องการตามแนวคิดของมาสโลว์ที่สามารถนำไปสู่บรรยากาศ และพฤติกรรมการให้บริการของพยาบาลประจำการในโรงพยาบาลศิริราชได้

^{๑๓๘} D. Martin and K. Joomis, Text material adapted from, Building Teachers: A Constructivist Approach to Introducing Education, (California: Wadsworth, 2007), pp. 72-75.

^{๑๓๙} เนตรนภา เดชหัสติน, “บุคลิกภาพ ความต้องการตามแนวคิดของ Maslow บรรยายภาพองค์การกับพฤติกรรมการให้บริการของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศิริราช”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓).

นอกจากนี้ ในจิตวิทยากรกลุ่มมนุษยนิยมยังได้มีงานวิจัยที่กล่าวถึง ประโยชน์ของการนำจิตวิทยาตามแนวคิดมนุษยนิยมไปใช้ในการเสริมสร้างพฤติกรรมที่ดี ดังเช่น งานวิจัยของนิลภา สุอังคะ^{๑๔๐} ที่ได้กล่าวถึง ผลของกระบวนการกลุ่มทางจิตวิทยาแบบผสมผสานแนวคิดมนุษยนิยมและปัญญานิยมต่อความคิดเชิงบวกและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของเยาวชน ของกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสันทรายวิทยาคม อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่

และงานวิจัยของธัญญานันท์ เนตรธนู^{๑๔๑} ที่กล่าวถึง ผลของการปรึกษารายบุคคลอิงทฤษฎีมนุษยนิยมสำหรับหญิงตั้งครรภ์แรกที่มีต่อความวิตกกังวลและพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านสุขภาพจิต

สรุป ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ ถึงแม้จะเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงพัฒนาในลำดับขั้นสูงสุดด้วย การเป็นผู้ที่เข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าผู้ที่เข้าใจตนเองอย่างแท้จริงจึงจะเป็นบุคคลที่มีความสุข สมบูรณ์ หรือประสบความสำเร็จในความสำเร็จปรารถนาในชีวิต หรือเป็นผู้ที่มีความสามารถปรับตัวได้ดียิ่ง แต่สิ่งสำคัญของบุคคลเหล่านี้คือ เป็นผู้ที่มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการนำพาให้เขาผู้นั้นสามารถดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จได้ดีกว่าบุคคลอื่นได้

๒.๓.๒ ทฤษฎีบูรณาการ (Integral Theory) ของเคน วิลเบอร์

๑) ความเป็นมาของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์

ทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในช่วงเริ่มแรกระหว่างปี ค.ศ. 1977-1979 โดยได้มีแนวคิดคล้ายคลึงกับจิตวิทยาแนว Jung ซึ่งเชื่อว่า การเติบโตทางจิตวิญญาณเป็นการเดินทางกลับไปสู่ภาวะดั้งเดิมที่เคยเป็นมาก่อน แต่ได้ถูกหลงลืมไป ต่อมาในปี ค.ศ. 1980-1982 ได้มีการบูรณาการจิตวิทยาตะวันตกและจิตวิทยาตะวันออก จึงมีแนวคิดที่เปลี่ยนไปคือ มองว่าการเติบโตทางจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง นั่นคือไม่ได้เป็นการเดินทางกลับไปสู่พระเจ้า แต่เป็นการเดินทางไปหาพระองค์

^{๑๔๐} นิลภา สุอังคะ, “ผลของกระบวนการกลุ่มทางจิตวิทยาแบบผสมผสานแนวคิดมนุษยนิยมและปัญญานิยมต่อความคิดเชิงบวกและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของเยาวชน”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

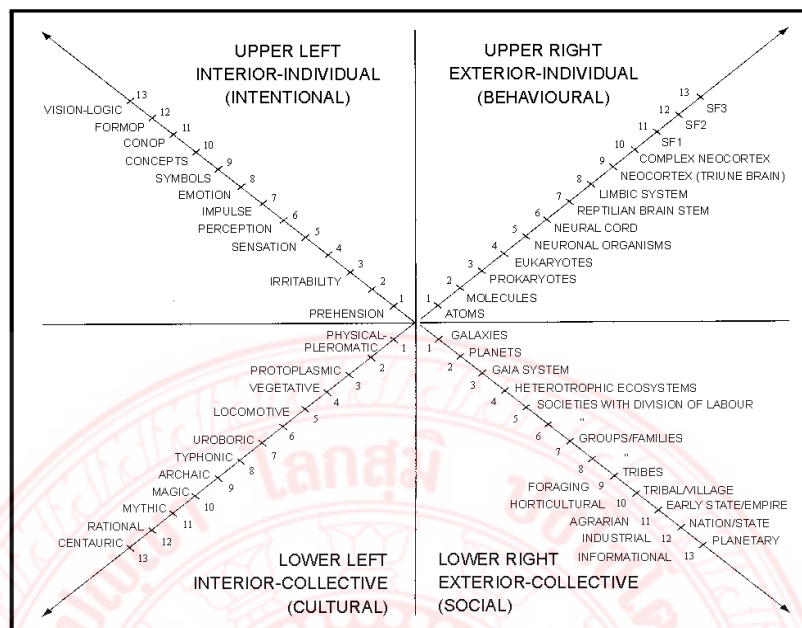
^{๑๔๑} ธัญญานันท์ เนตรธนู, “ผลของการปรึกษารายบุคคลอิงทฤษฎีมนุษยนิยมสำหรับหญิงตั้งครรภ์แรกที่มีต่อความวิตกกังวลและพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านสุขภาพจิต”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑).

และในเวลาต่อมาระหว่างช่วงปี ค.ศ. 1983-1987 มองว่าพัฒนาการไม่ได้เป็นเส้นตรง และไม่ได้มีเส้นเดียว แต่มีหลายเส้น เช่น ปัญญา (cognitive) อารมณ์ (emotional) สังคม (social) จิตวิญญาณ (spiritual) ส่วนตัวตนจะทำหน้าที่รักษาสมดุลระหว่างเส้นต่างๆเหล่านี้ ส่วนในช่วงปี ค.ศ. 1995-2001 ได้ผนวกเอามิติสังคม วัฒนธรรม พฤติกรรม และจิตเข้าด้วยกัน หรือที่เรียกว่า จตุรทัศน์ (the four quadrants) เข้าอยู่ในการพัฒนาของปัจเจกบุคคล โดยได้แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพิงอิงอาศัยซึ่งกันและกันของทั้งสี่มิติและวิพากษ์การมองเพียง ทัศนเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาศาสตร์ที่มองแต่ทัศนพฤติกรรมและสังคม (ในแง่ของระบบสังคม)

ต่อมาในช่วง ค.ศ. 2001 จนถึงปัจจุบันได้มีแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาหลังอภิปรัชญาที่สมบูรณ์ (Integral Post-Metaphysics) โดยใช้วิธีวิทยาที่หลากหลายที่ถูกพัฒนาขึ้นมาทั้งในยุคก่อนสมัยใหม่ ยุคสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ในการเข้าถึงความจริงในมิติต่างๆของ โลกียธรรม หรือ ความเป็นไปในโลก (being-in-the-world) และอาศัยแนวคิดของ Sheldrake เรื่อง การปรากฏของอดีตในปัจจุบัน (Presence of the Past) เป็นหลักในการอธิบายพัฒนาการในจตุรทัศน์ (หรือที่เรียกว่า กรรมของจักรวาลและความสร้างสรรค์ Kosmic Karma and Creativity) หรือแบบจำลองที่มีชื่อว่า AQAL ก็คือ All Quadrants, All Levels, All Lines, All States, All Types หรือทุกทัศน์ ทุกระดับ ทุกเส้น ทุกสถานะ ทุกประเภท ซึ่งวิธีนี้ช่วยขยายกรอบความคิดพื้นฐาน รวมไปถึงการมองโลกในมุมมองที่กว้างขึ้นได้อีกด้วย^{๑๔๒}

แนวคิดในช่วงรอยต่อของยุคก่อนสมัยใหม่และยุคสมัยใหม่ ได้มีการกล่าวถึงสี่เสี้ยวส่วน (The Four Quadrants) ได้แก่ Interior-Individual (เจตนา) Exterior-Individual (พฤติกรรม) Interior-Collective (วัฒนธรรม) และ Exterior-Collective (สังคม) ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๒.๒ ดังนี้

^{๑๔๒} เสริมศิริ อัครพัฒน์, “การพัฒนาเพื่อก้าวข้ามพ้นตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

แผนภาพที่ ๒.๒ The Four Quadrants

โดยในสี่ขั้วบนซ้าย (The Upper-Left Quadrant) จากสี่ขั้วบน (The Four Quadrants) ได้กล่าวถึง Interior-Individual (เจตนา) ซึ่งเป็นส่วนที่กล่าวในเชิงจิตวิสัย (Subjective) อันแสดงถึงจิตสำนึก ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ การรับรู้ มุมมอง แรงกระตุ้นจากภายใน หรือการตระหนักรู้เฉพาะของแต่ละบุคคล โดยภาษาที่ใช้แทนสี่ขั้วบนนี้คือ I ซึ่งเป็นการกล่าวถึงกระแสแห่งความรู้สึกภายในของสรรพนามบุรุษที่ ๑

สำหรับสี่ขั้วบนขวา (The Upper-Right Quadrant) ได้กล่าวถึง Exterior-Individual (พฤติกรรม) ซึ่งเป็นส่วนที่กล่าวในเชิงวัตถุวิสัย (Objective) หรือความสัมพันธ์ภายนอกที่มีต่อสภาพของจิตสำนึกจากภายใน หรือกล่าวคือ การรับรู้ สิ่งการของสมองในส่วนต่างๆ ซึ่งเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับจิตสำนึกภายในของบุคคลนั้นๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านการแสดงออกในลักษณะของพฤติกรรมได้ โดยภาษาที่ใช้แทนสี่ขั้วบนนี้คือ It ซึ่งเป็นการกล่าวแทนด้วยสรรพนามบุรุษที่ ๓ ในเชิงวัตถุวิสัยซึ่งได้แสดงออกผ่านข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นของอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย

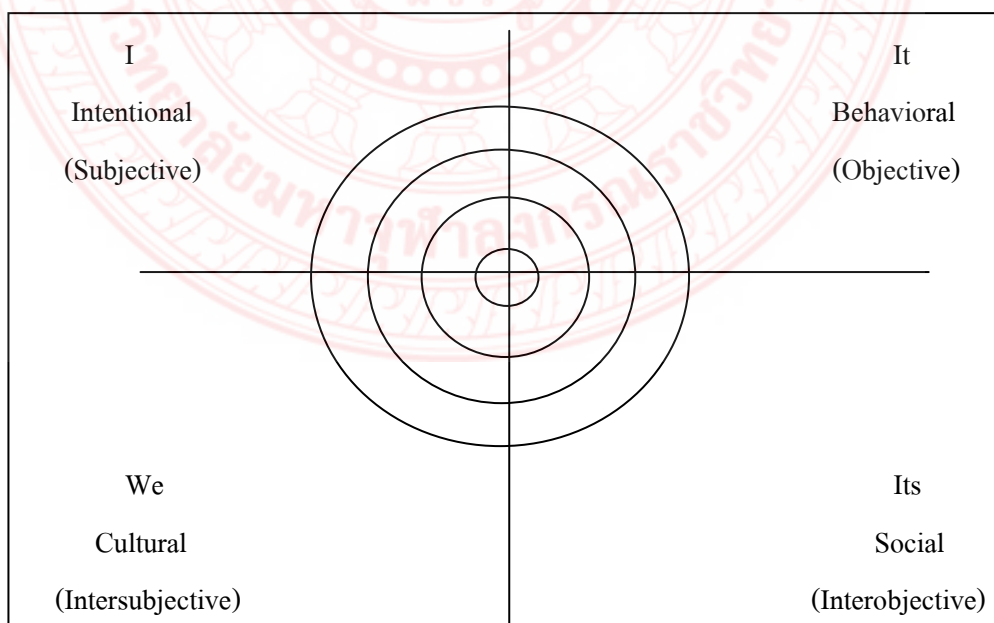
ในส่วนของสี่ขั้วล่างซ้าย (The Lower-Left Quadrant) ได้กล่าวถึง Interior-Collective (วัฒนธรรม) และสี่ขั้วล่างขวา (The Lower-Right Quadrant) ได้กล่าวถึง Exterior -Collective (สังคม) ซึ่งเป็นการสั่งสมจากภายใน และภายนอก หรือหมายความว่าคำนึง ความหมาย มุมมองที่มีต่อโลกรวมถึงคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งถ่ายทอดแบ่งปันผ่านการรวมกลุ่มของบุคคล โดยภาษาที่ใช้แทนสี่ขั้วล่างส่วนของการสั่งสมจากภายในนี้คือ We ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ ๒ ซึ่งเป็นสิ่งที่ฉันและเธอมี

วุฒิภาวะมุมมองและการรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับความถูกต้อง ยุติธรรม และความเมตตากรุณา ส่วนภาษาที่ใช้แทนสี่ส่วนของ การสั่งสมจากภายนอกนี้คือ Its

ในสี่ส่วนที่เกี่ยวข้องในเชิงสังคมนี้ จะรวมถึงสถาบัน องค์กร ช่างสาร และข้อมูลหรือ สิ่งที่เกี่ยวข้องในเชิงวัตถุวิสัย (Objective) ซึ่งในสี่ส่วนนี้ จะมีความหมายในเชิงจิตวิสัยเช่นเดียวกับ It ในสี่ส่วนบน (The Upper-Right Quadrant) ฉะนั้น จึงอาจกล่าวรวมความของทั้งสองส่วนได้

สี่ส่วนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งประกอบด้วย I We และ It นี้สามารถเรียกรวมได้ในนาม Big Three ซึ่งอาจกล่าวแทนด้วย จริยธรรม ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ หรือความจริง ความดี ความงาม หรือสรรพนามบุรุษที่ ๑ สรรพนามบุรุษที่ ๒ และสรรพนามบุรุษที่ ๓ หรือตัวตน วัฒนธรรม และธรรมชาติ โดยอาจกล่าวได้ว่าสี่สี่ส่วน (The Four Quadrants) หรือ Big Three นี้ เป็นความแตกต่างทางคุณค่าของศิลปะ จริยธรรม และวิทยาศาสตร์ ซึ่งยุคก่อนสมัยใหม่ยังคงมีความ สับสนและไม่ชัดเจน

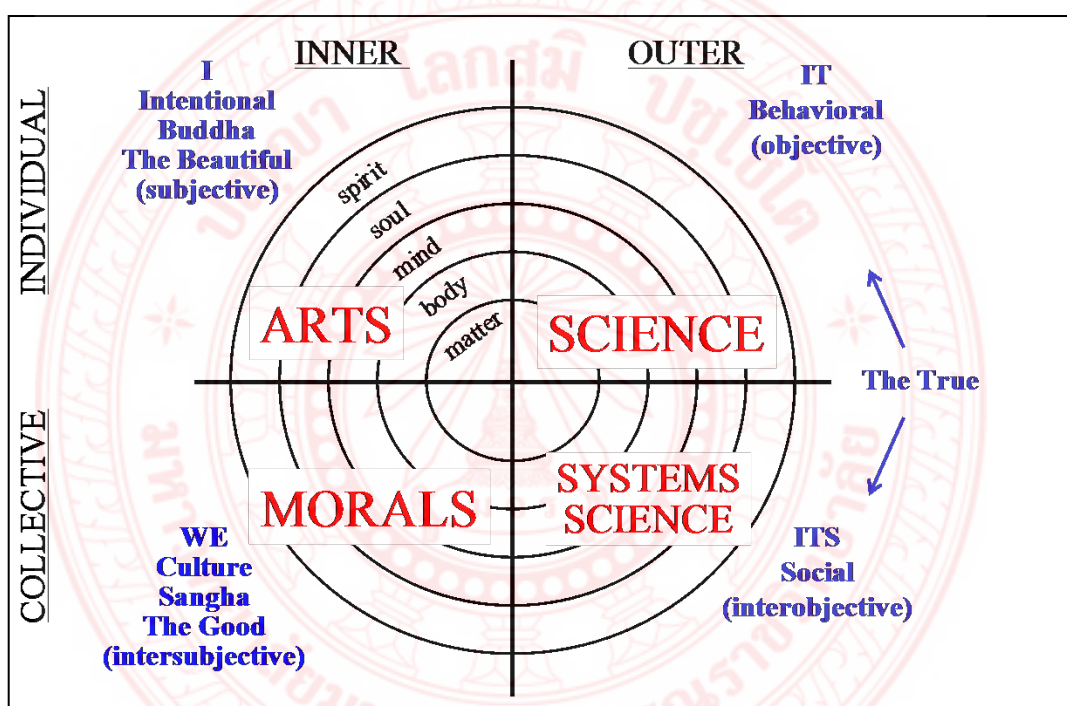
การบูรณาการของยุคก่อนสมัยใหม่กับยุคสมัยใหม่จำเป็นต้องบูรณาการความแตกต่าง ของ Great Nest เพื่อหลอมรวมความเป็นสิ่งต่างๆ ในเชิงจิตวิสัย (Subjective) เข้ากับวัตถุวิสัย (Objective) เพื่อการก้าวข้ามพ้นขีดจำกัดทางความรู้สึก และหลอมรวมความเป็นสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยในยุคก่อนสมัยใหม่โดยภาพรวมจะเป็นการบูรณาการในทุกระดับ (All-Level) ส่วนในยุคสมัยใหม่ จะเป็นการบูรณาการในทุกสี่ส่วน (All-Quadrant) ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๒.๓ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ The Great Nest with the Four Quadrants

การบูรณาการในทุกสี่ส่วน (All-Quadrant) โดยการเรียงร้อยเป็นห่วงโซ่ที่ใหญ่ (Great Chain) จากจิตสำนึกในส่วนบนซ้าย (The Upper-Left Quadrant) ให้เชื่อมสัมพันธ์กับกระบวนการทางสมองในส่วนบนขวา (The Upper-Right Quadrant) และเป็นการหลอมรวมสภาพการณ์จากภายนอกและภายในโดยไม่จำกัดว่าสูงหรือต่ำกว่า

ส่วนในยุคหลังสมัยใหม่จะเป็นการบูรณาการในทุกระดับ (All-Level) และทุกสี่ส่วน (All-Quadrant) เพื่อความเป็นหนึ่งเดียวกันของการไร้ซึ่งขีดจำกัดและขอบเขตแห่งพัฒนาการ^{๑๔๓} ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๒.๔ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๔ Ken Wilber's integral All Quadrant-All Level (AQAL pronounced aqual) view of reality according to his integral postmodern vision

๒) ความหมายและความสำคัญของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์

การบูรณาการได้ถูกนิยามความหมายในหลากหลายแง่มุม ซึ่งสามารถประมวลความได้ดังนี้ การบูรณาการรูปธรรม (Factual Integral) หมายถึง การนำสิ่งที่มีอยู่จริงหรือนำองค์ประกอบที่อยู่อย่างแยกส่วนมารวมกัน หรือมาทำให้เป็นระบบที่มีลักษณะสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยใช้ในลักษณะ

^{๑๔๓} Wilber, K., *Integral Psychology : Consciousness, Spirit, Psychology, Therapy*, (London: Shambhala, 2000), pp. 61-68.

ของกระบวนการที่มีองค์ประกอบตั้งแต่สองหน่วยขึ้นไปมารวมตัวกัน และมีการจัดโครงสร้างใหม่ หรือ มีการปรับกระบวนการทำงานใหม่ตามหน้าที่ รวมทั้ง มีการประสานงานอย่างเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างให้องค์ประกอบดังกล่าวบรรลุถึงสภาพที่ดีกว่าสภาพก่อนการบูรณาการ

การบูรณาการในลักษณะดังกล่าว อาจหมายถึงการผสมผสานศักยภาพระหว่างกัน เพื่อช่วยให้สามารถถึงศักยภาพหรือความถนัดที่มีอยู่ของแต่ละฝ่าย แต่ละหน่วยมาใช้งานได้อย่างเต็มที่ โดยจะช่วยให้ต่างฝ่ายต่างสามารถกระทำในสิ่งที่ตนถนัด ส่วนสิ่งที่สามารถทำร่วมกันได้ก็ให้ทำร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะเป็นวิธีการช่วยประหยัดเวลาและทรัพยากรแล้ว ยังสามารถช่วยเพิ่มพูนให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานได้อย่างสูงสุด ตัวอย่างของการบูรณาการเช่น การบูรณาการระบบ องค์กร หน่วยงาน หรือบุคคล

การบูรณาการนามธรรม (Conceptual Integral) หมายถึง การบูรณาการแนวคิดตั้งแต่สองแนวคิดขึ้นไปมาผสมผสานและก่อรูปใหม่อย่างสอดคล้องกลมกลืน เพื่อลดช่องว่างระหว่างความแตกต่างของทั้งสองฝ่ายลง เช่น การบูรณาการแผนงาน โครงการ สมมติฐาน กระบวนทัศน์ หรือ ทฤษฎี

นอกจากนี้ ยังเป็นการรวมคุณค่าของแนวคิดที่มีลักษณะแบบชั่วคราวข้าม หรือ การบูรณาการแนวคิดที่มีลักษณะซึ่งได้รับการยอมรับกับแนวคิดที่ได้รับการปฏิเสธเข้าด้วยกัน เช่น การบูรณาการวิทยาศาสตร์กับศาสนา การบูรณาการแนวคิดอนุรักษ์กับแนวคิดการพัฒนาแบบสมัยใหม่ หรือการบูรณาการในลักษณะสหวิทยาการ (Multidisciplinary) ซึ่งเป็นการนำศาสตร์ในหลากหลายสาขามาผนวกเข้ากับศาสตร์ซึ่งเป็นแกนหลักสาขาหนึ่ง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการบูรณาการมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยให้สามารถเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ที่มีความแตกต่างและซับซ้อนเข้าด้วยกัน ซึ่งการคิดในเชิงบูรณาการนับว่าเป็นแนวทางที่จะส่งผลให้สามารถนำสิ่งที่ดีซึ่งมีอยู่ในบริบทแวดล้อมมาช่วยสร้างความสมบูรณ์และความสำเร็จได้^{๑๔๔}

การบูรณาการในเชิงพุทธศาสนาที่ถึง กระแสแห่งความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง (อนิจจัง) ซึ่งไม่อยู่นิ่งอยู่กับที่ (นิจจัง) มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามกระแสของความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่หมุนเนื่องอย่างไม่ขาดสาย (อิทัปปัจจยตา) ซึ่งไม่มีสิ่งใดสามารถอยู่ได้

^{๑๔๔} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การคิดเชิงบูรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัคเชส มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑-๑๔.

อย่างแยกส่วนโดยไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ถึงแม้จะมีความแตกต่างหลากหลาย ก็ยังเชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการทั้งหมดทั้งปวงเหล่านี้จึงเป็นองค์รวม (Holism)^{๑๔๕}

อิทะ แปลว่า นี่ และปัจฉยตา หรือความเป็นปัจฉยให้เกิด หรือปัจฉายการ โดยศัพท์ หมายถึง นี่ทำให้เกิดนี้ นี่ทำให้เกิดนี้ และนี่ทำให้เกิดนี้เรื่อยๆ ไปอย่างไม่ขาดสาย หรือความเป็นกระแสของเหตุปัจฉยที่ผลักดันกันต่อไปอย่างไม่มีจุดเริ่มต้น ไม่มีจุดสิ้นสุด เป็นมา และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นธรรมชาติเรื่อยไป^{๑๔๖} นอกจากนี้ อิทัปปัจฉยตา ยังมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลากหลายบริบท กล่าวคือ ในบริบทของพุทธวจนะที่ถูกมองข้าม เป็นวิชาหรือศาสตร์ทั้งปวงของโลก เป็นตัวเราในทุกความหมายและทุกอิริยาบถ เป็นพระเป็นเจ้า เป็นวิวัฒนาการทุกแขนงของสิ่งมีชีวิต เป็นธรรมทั้งปวงหรือทุกสิ่งรอบตัวเรา เป็นพระรัตนตรัยและไตรสิกขา เป็นสิ่งต่อรองระหว่างศาสนา เป็นสิ่งที่ฆราวาสต้องเรียนรู้และปฏิบัติ เป็นกฎที่เหนือกฎทั้งปวง รวมถึงเป็นกฎแห่งกรรม กรรมและกัมมกัมมชย และเป็นปฏิจรรยสมุปบาทต่างแบบ^{๑๔๗}

อิทัปปัจฉยตายังได้เชื่อมโยงการบูรณาการในแง่ของความหลากหลายทางชีวภาพ อันเกิดจากโครงสร้างที่มากมายของวัตถุ และเชื่อมโยงไปสู่วิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งทำให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

ความหลากหลายทางชีวภาพไม่ได้หมายความว่าเฉพาะมิติด้านวัตถุ แต่ยังหมายความว่า การเชื่อมโยงกับมิติด้านจิต-สังคม และสังคม-วัฒนธรรมด้วย ดังนั้น การเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพจึงควรเป็นไปในลักษณะของการบูรณาการเพื่อเชื่อมโยงมิติทางกายภาพ ชีวภาพ จิตสังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งทุกมิติของการเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงกลับมาที่การเข้าใจตนเอง (Self Realization) ว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จนกระทั่งเกิดจิตสำนึก และดำรงชีวิตด้วยความถูกต้องหรือบนพื้นฐานแห่งความมีคุณธรรมจริยธรรม^{๑๔๘}

การเชื่อมโยงมิติด้านต่างๆ ในเชิงองค์รวม (Holistic) โดยผ่านฐานแนวคิดในเชิงศาสนา ที่มุ่งสู่การเกิดปัญญา รู้แจ้ง เน้นความเชื่อมโยงระหว่างสรรพชีวิต รวมถึงความกลมกลืนสอดคล้องกันระหว่างชีวิตทั้งภายในและภายนอก ส่วนในเชิงจิตวิทยา เป็นการมุ่งสู่การตระหนักเข้าใจ และการ

^{๑๔๕} ประเวศ วะสี และคณะ, ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓.

^{๑๔๖} ประเวศ วะสี, วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปลนพริ้นท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖๕.

^{๑๔๗} พุทธทาสภิกขุ, อิทัปปัจฉยตา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไทยควอลิตี้บุ๊กส์ (๒๐๐๖) จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๕๑.

^{๑๔๘} ประเวศ วะสี และคณะ, ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน, หน้า ๒๓-๒๖.

บรรลุลสัมฤทธิ์ในตน โดยอาศัยแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ตนเอง การยืดหยุ่นปรับตัว สุนทรียะ
ในสิ่งรอบตัว รวมถึงความสัมพันธ์ในการเข้าใจสังคม และอารมณ์^{๑๔๙}

ตามพจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้นิยามความหมายของการ
บูรณาการ (Integration) ไว้ว่าหมายถึง กระบวนการจัดองค์ประกอบต่างๆ เข้าเป็นภาพรวม^{๑๕๐}
ส่วนการบูรณาการ (Integral) ตามแนวคิดของเคน วิลเบอร์ จะมีความหมายที่แตกต่างจากพจนานุกรม
ทั่วไป ซึ่งหมายถึง อันเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความเป็นทั้งหมด ดังนั้น คำว่า องค์รวม
กับบูรณาการ จึงมีความหมายเดียวกันและสามารถใช้แทนกันได้เมื่อต้องการแสดงออกถึง (๑) ความ
เข้าใจธรรมชาติของวัตถุ และความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิตใจมนุษย์ (๒) ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง
ที่ผสานกลมกลืนและเกี่ยวโยงกันทั้งโลกจักรวาล (๓) การกระทำที่ไม่ขัดกับธรรมชาติแต่กลมกลืนกับ
ธรรมชาติ (๔) การมีดุลยภาพที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ภายใน หรือภาวะสมดุลที่เป็นพลวัตร (๕) ความ
ไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง (๖) การมองเชิงนิเวศวิทยาหรือแบบกระบวนการระบบ ที่มี
ธรรมชาติสุดท้ายเป็นศาสนธรรมหรือเป็นเรื่องทางจิตวิญญาณ และ (๗) การให้ความสำคัญต่อความ
เป็นทั้งหมดมากกว่าส่วนย่อยแต่ละส่วนของตัวเองเพราะเชื่อว่าความเป็นทั้งหมดเป็นตัวกำหนด
พฤติกรรมของส่วนย่อย^{๑๕๑}

ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า การบูรณาการ (Integral) ตามแนวคิดของเคน วิลเบอร์ นั้นคือ
ความสมดุล ครอบคลุมไว้ด้วยกัน ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดย
สังคมในโลกอนาคตจะเป็นสังคมแห่งการบูรณาการทางจิตใจ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมในระดับสูงขึ้น
ไป แต่เนื่องด้วยระบบแบบแผน กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันส่งผลให้มนุษย์ขาดความต่อเนื่องใน
การก้าวเดินไปสู่การพัฒนาอย่างไร้ขีดจำกัด จนสามารถก้าวข้ามพ้นตัวตน หรือสามารถสร้าง
ความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ประสบการณ์หรือสิ่งเดิมๆ ที่เคยประสบพบเจอได้

การบูรณาการนับเป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำมาซึ่งการพัฒนาทรัพยากรบุคคลใน
อนาคตให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนนั้น ควรใช้รูปแบบการพัฒนาแบบผสมผสาน บูรณาการสิ่งที่มีอยู่
ให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน เนื่องจาก สรรพสิ่งล้วนไม่สามารถเกิดความสุขสมบูรณ์
พร้อมได้ด้วยตัวของตัวเองแต่เพียงอย่างเดียว คือ การผสานองค์รวมของทุกสิ่งทุกอย่างให้แนบสนิท
เป็นเนื้อเดียวกัน หรือการลดช่องว่างซึ่งกันและกันให้มากที่สุด ตามแนวคิดซึ่งได้นำเสนอไว้ในรูปแบบ

^{๑๔๙} ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา, จิตตปัญญาศึกษา คืออะไร, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า ๑๙.

^{๑๕๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: หจก.
ไอเดียสแควร์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๓๙.

^{๑๕๑} ธนณ พันธ์สน, “กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาองค์กริมทรัพย์แบบยั่งยืน : จากกระบวนการทัศน์สู่
บูรณาการ”.

ของการบูรณาการของเคน วิลเบอร์ ซึ่งได้กล่าวไว้เกี่ยวกับสังคมในโลกแห่งอนาคตที่ว่า หากต้องการพัฒนาได้อย่างไร้ขีดจำกัด เพื่อความก้าวหน้าข้ามพ้นตัวตน หรือกรอบแห่งความคิดในแงุ่มุมที่เคยเกิดขึ้น แล้วในอดีตหรือจากการสร้างให้ความหมายใหม่ได้เกิดมีขึ้นบนสิ่งรับรู้เก่าๆหรือบนประสบการณ์เดิมๆ มนุษย์จึงต้องก้าวออกจากกฎเกณฑ์ หรือแนวคิดเดิมๆ สู่การบูรณาการอย่างไร้ขอบเขต เพื่อความเป็นอิสระทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อออกมาสู่โลกแห่งการปลดปล่อยซึ่งพ้นจากการ หรือข้อจำกัดเก่าๆ ออกสู่ความมีอิสรภาพอย่างใหม่ๆ ซึ่งมนุษย์สามารถพัฒนาได้ในสังคมแห่งโลกอนาคต

๓) หลักการ แนวคิดของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์

แนวคิดเชิงบูรณาการ (Integral) และความเป็นองค์รวม (Holistic) เป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาต่อยอดมาจากความเชื่อ และศรัทธาเชิงศาสนา และยุคหลังสมัยใหม่โดยมีแนวคิดที่สำคัญ คือ แนวคิดเรื่องความเป็นองค์รวมหรือความยั่งยืน และเกี่ยวกับนิเวศวิทยาเชิงลึกซึ่งก้าวเข้าสู่มิติแห่งจิตวิญญาณ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการหวนกลับเข้าสู่ยุคที่มนุษย์มีความเชื่อในมิติเชิงจิตวิญญาณของธรรมชาติ โดยไม่ใช่การกลับไปสู่จุดเดิมของความเชื่อเชิงบุคลาธิษฐานเช่นเดียวกับวัฒนธรรมชนเผ่าเมื่อครั้งสมัยในอดีตที่ผ่านมา แต่เป็นการเดินทางเพื่อก้าวข้ามพ้นวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่เกิดขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าทางวัตถุของมนุษย์ในยุคสมัยปัจจุบัน

โดยแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติบูรณาการอย่างเป็นองค์รวมในธรรมชาตินี้ เป็นไปโดยนัยแห่งการหลอมรวมของจิตวิญญาณของธรรมชาติกับจิตวิญญาณของมนุษย์ มากกว่าที่จะเป็นไปในลักษณะของเทพเจ้าผู้กำหนดกฎเกณฑ์ อยู่เหนือมนุษย์ หรือสามารถเป็นผู้ให้คุณให้โทษต่อมนุษย์ได้ ซึ่งวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ อย่างควอนตัมฟิสิกส์ ก็เป็นอีกหนึ่งแนวคิดที่ช่วยสนับสนุนแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นองค์รวมของธรรมชาติ

นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นเชื่อมโยง การคิดเชิงระบบ และเครือข่ายชุมชนล้วนเป็นแนวคิดที่ก่อตัวขึ้นเพื่อแสวงหาทางออกให้แก่วิกฤติของความแปลกแยก และโดดเดี่ยวในสังคมยุคสมัยใหม่ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาภายใน คือการเรียนรู้ที่ตระหนักใคร่ครวญ รวมถึงให้ความสำคัญต่อมิติชุมชนและเครือข่าย หรือที่เรียกว่า สังฆะ^{๑๕๒}

แนวคิดการบูรณาการของเคน วิลเบอร์ มีส่วนหนึ่งที่มาจากคำกล่าวที่ว่า ไม่มีใครฉลาดพอที่จะคิดผิดได้ตลอดเวลา ซึ่งคำกล่าวนี้มีความหมายว่า ทุกความคิดล้วนมีความจริงซ่อนอยู่เสมอ และหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอ้างว่า ความจริงในฝ่ายของตนเป็นความจริงที่ถูกต้องทั้งหมดย่อมต้องเกิดปัญหาหรือความขัดแย้งตามมา ในทางตรงกันข้ามหากต่างฝ่ายต่างเปิดใจยอมรับและมองภาพรวม

^{๑๕๒} ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา, จิตตปัญญาศึกษา คืออะไร, หน้า ๒๓-๒๔.

ของข้อมูลและหลักฐานที่มีอยู่จริงของทั้งสองฝ่าย ก็จะเป็นการนำพาความคิดไปสู่ข้อตกลงที่ถูกต้องร่วมกันได้^{๑๕๓}

ดังนั้น แนวคิดการบูรณาการของเคน วิลเบอร์ จึงเป็นแนวคิดแบบไม่แยกส่วน โดยมีการมองภาพแบบองค์รวม มองจากหลายมุม หลายมิติ หลายขั้นตอนของวิวัฒนาการ ด้วยการพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ จากองค์ประกอบหลักทั้ง ๔ ด้านของชีวิต อันได้แก่ (๑) ด้านจิต (๒) ด้านพฤติกรรม (๓) ด้านวัฒนธรรม และ (๔) ด้านระบบสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างแนวคิด ทุกด้านทุกระบบ ทุกแนว ทุกสภาวะ ทุกประเภท (All Quadrants, All Levels, All Lines, All States, All Types) หรือที่เรียกโดยย่อว่า AQAL^{๑๕๔}

นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการนี้ ยังเป็นการผสมผสานหลอมรวมองค์ประกอบที่มีอยู่อย่างแยกส่วนทั้งที่มีอยู่ภายในของมนุษย์ อันได้แก่ จิตวิญญาณ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก จิตใจ ความมุ่งหมายเจตนา กระบวนการทำงานของสมอง และการแสดงออกทางพฤติกรรมของร่างกาย ในทุกเลี้ยวส่วนอย่างไม่จำกัดเพศ หลอมรวมเข้ากับสิ่งภายนอก อาทิ วัฒนธรรม ค่านิยม สังคม วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างไรซึ่งการแบ่งแยกทางด้านจิตใจ และวัตถุ การไร้ซึ่งขีดจำกัดของอิสระด้านจิตใจที่มีต่อสรรพสิ่ง และสรรพชีวิตรอบข้าง^{๑๕๕} เพื่อความผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวอย่างไร้ขีดจำกัด

การมีมุมมองต่อโลกในรูปแบบของการบูรณาการตามแนวคิดของเคน วิลเบอร์ ยังเป็นจุดตั้งต้นของการปรับเปลี่ยนทัศนะที่มีทั้งต่อตนเองและสิ่งรอบข้างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เนื่องจากการขยายขอบเขตของความเป็นตัวเราให้กว้างขึ้น ครอบคลุมไปถึงบุคคลในทุกชาติ ทุกภาษา ครอบคลุมไปถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆ อาทิ สรรพสัตว์น้อยใหญ่ ดอกไม้ ต้นไม้ ใบหญ้า ครอบคลุมไปถึงสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีชีวิต อย่างแผ่นดิน ผืนน้ำ ท้องฟ้า อากาศ เมื่อความรู้สึกเป็นตนเองลดน้อยลง

จิตใจที่เคยคับแคบบีบคั้นอยู่เพียงการตีกรอบภายในความเป็นตัวเรา ก็จะแผ่ขยายออกมาสู่โลกภายนอกอย่างกว้างขวาง ไร้การจำกัดของวงแห่งกาย จิตที่เคยคิดถึงแต่ตนเองเป็นที่ตั้ง ก็ค่อยปล่อยวางความคิดหรือการยึดถือลง การเบียดเบียนสรรพสิ่ง สรรพชีวิตรอบข้างก็ลดน้อยลงตามลำดับความคิดที่มีต่อโลกใบเก่าในมุมมองใหม่ก็เกิดขึ้นตามมา ความเมตตา กรุณาที่มีต่อเพื่อน

^{๑๕๓} สถาบันการศึกษาสัตยาไส, MQ เด็กกับสติปัญญาทางศีลธรรม ทางรอดของมนุษยชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันการศึกษาสัตยาไส, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๑๕๔} ธนภณ พันธเสน, “อิทธิพลของจิตวิวัฒน์ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาสังฆาริมทรัพย์แบบยั่งยืน” : 119.

^{๑๕๕} Wilber, K, *Integral Psychology : Consciousness, Spirit, Psychology, Therapy*, pp. 191-193.

ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ย่อมเกิดมีมากขึ้น ไปพร้อมๆ กับความเติบโต พัฒนภายในจิตใจอย่างไร
ชีวิตจำกัด^{๑๕๖}

๔) องค์ประกอบของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์

องค์ประกอบของทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการเกิด
กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบนั้น ประกอบด้วย
องค์ประกอบสี่ส่วนทั้ง ๔ ด้าน (The Four Quadrants) ได้แก่ I It We และ Its ดังนี้

(๑) I หรือ ฉัน หรือด้านเจตนา (Intention) ถือเป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับภายในของมนุษย์
(Interior) เป็นเรื่องของความรู้สึก จิต

จิตของปัจเจกชนมีระดับของการพัฒนาที่สูงขึ้นไปได้ โดยมีโครงสร้างของการพัฒนาจิต
ตามลำดับขั้น หรือ โครงสร้างขั้นพื้นฐานของจิต (The Basic Structure of Consciousness)^{๑๕๗} เคน วิล
เบอร์มองว่า เมื่อเกิดการตระหนักรู้แล้วจะมีแนวโน้มต่อการพัฒนาของจิตตลอดชีวิตของมนุษย์^{๑๕๘}

เคน วิลเบอร์ ได้สรุประยะการพัฒนาของจิตออกเป็น ๔ ระยะ^{๑๕๙} ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับ
พุทธศาสนาและทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ ดังแสดงในตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ระยะ	ความหมาย/อธิบาย	เทียบกับพุทธศาสนา	เทียบกับลำดับขั้น ความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์
ต่ำสุด	ขั้นพื้นฐาน การรับรู้จากอายตนะ ภายนอก ๕ อย่าง	วิญญาน ๕ (จักขุ โสต ฆาน ชีวหา กาย) ขั้น ๓ (รูป เวทนา สัญญา)	ขั้นที่ ๑ และ ๒ (ร่างกายและความปลอดภัย)
ระยะ กลาง	มีพัฒนาสูงขึ้น จิตจะไม่แยกจากกายแต่จะ บูรณาการกายกับจิตเป็นหนึ่ง	สังขารขั้นและวิญญานขั้น	ขั้นที่ ๕ (ความเข้าใจตนเองอย่าง แท้จริง)
ระยะ สูง	จุดเริ่มต้นของจิตที่จะก้าวข้าม พ้นตัวตนเข้าสู่บรรยากาศที่เบา บาง	ฌาน ๔ หรือวิปัสสนา หรือ นิพพานชั่วคราว	จิตวิญญานตะวันตกจะไม่นำมา พิจารณาเพราะเกินกว่าจะพิสูจน์ ได้

^{๑๕๖} พระไพศาล วิสาโล, **จิตผลิบาน**, (กรุงเทพมหานคร: สายธุรกิจโรงพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

^{๑๕๗} Ken Wilber and others, **Transformative of Consciousness**, (Boston: Shambhala, 1986), pp. 66-75.

^{๑๕๘} Ibid., p. 67.

^{๑๕๙} Ken Wilber, **Eye To Eye: The Quest for the New Paradigm**, third edition revised, (Boston: Shambhala, 2001), pp. 78-90.

ระยะ	ความหมาย/อธิบาย	เทียบกับพุทธศาสนา	เทียบกับลำดับขั้น ความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์
ระยะ สูงสุด	ระยะพัฒนาจนก้าวข้ามพ้น ไม่มีตัวตน ไม่มีพระเจ้า	จิตเข้าสู่สภาวะรู้แจ้งวิปัสสนา ภavanaเข้าสู่สภาวะนิพพาน แท้จริง ไม่มีรูป ไม่มีสรรพสิ่ง นอกจากจิตที่รับรู้ทุกสิ่งที่ เรียกว่า “มันเป็นเช่นนั้นเอง” เป็นระยะสูงสุดของรูปฌาน ๔ เริ่มเข้าสู่รูปฌาน พัฒนา จนถึงอรุปรฌาน ๔ หรือฌาน ๘	
	ระดับก้าวข้ามพ้นตัวตน (Transpersonal Stage)		

ตารางที่ ๒.๑ สรุประยะการพัฒนาของจิตออกเป็น ๔ ระยะ

(๒) It หรือ สิ่งนั้น หรือด้านพฤติกรรม (Behavior) ถือเป็นด้านที่เกี่ยวกับกายภาพ โครงสร้างของร่างกาย การแสดงออก กฎทางฟิสิกส์หรือเคมี เป็นเรื่องของภายนอกที่มองเห็น (Exterior) เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่จับต้องได้ทางกายภาพ เป็นรูปธรรม เป็นธรรมชาติ เป็นกลาง ไม่มีดี ไม่มีแย่ ไม่ต้องอาศัยการตีความ เป็นความจริงที่พิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์

ความสัมพันธ์ของเสี้ยวส่วนที่ ๑ กับเสี้ยวส่วนที่ ๒ คือ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่เมื่อเข้าสู่ความสงบของจิต จะสามารถส่งผลสู่ระดับคลื่นสมองที่ช้าลง

(๓) We หรือ พวกเรา หรือ ด้านที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม (Culture) ถือเป็นวิถีชีวิตในชุมชน วิวัฒนาการความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ ระบบการให้คุณค่า ทศนะในการมองโลก สังคม หรือสิ่งที่ปรากฏภายใน (Interior) ของสังคมเชิงนามธรรม

เป็นเสี้ยวส่วนของบุคคลหรือปัจเจก (Individual) ที่กล่าวถึงสังคม เพราะคำว่า “เรา” นั้นเกิดขึ้นจาก “ฉัน+คุณ” ซึ่งไม่มีใครใหญ่กว่าใคร คือ ไม่มีใครเป็นผู้ควบคุมใคร ซึ่งเสี้ยวส่วนนี้จะกล่าวถึง วัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ศัญวิทยา ชาติพันธุ์ วิถีชุมชน ทศนะในการมองโลก รวมถึงการตีความในลักษณะเฉพาะกลุ่ม เป็นการแบ่งปันทางความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจตรงกัน

เป็นการแสดงถึงความสำคัญของ “คุณ” หรือบุคคลที่สอง ว่ามีความสำคัญเท่าเทียมกับ “ฉัน”

(๔) Its หรือ สิ่งเหล่านั้น หรือด้านที่เกี่ยวกับสังคม (Social) ถือเป็นด้านที่เกี่ยวกับสังคม ในภาพกว้าง รูปแบบการปกครอง นิเวศวิทยา ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม วิวัฒนาการของสังคม ชุมชน หรือสิ่งที่ปรากฏภายนอก (Exterior) เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการมองเห็นเชิงรูปธรรม

เป็นการแสดงถึงการเกิดขึ้นของเครือข่าย วัตถุ ซึ่งมีผลจากการสื่อสาร รวมถึงการเกิดขึ้นของการผลิต เศรษฐกิจเชิงเทคนิค ระบบการขนส่ง เป็นลักษณะของการเกิดขึ้นของรูปธรรม เป็นการเห็นถึงความสำคัญของจิตวิญญาณในวัตถุ ที่มีขึ้นเพื่อความอยู่รอดสมดุลของระบบนิเวศ ส่งผลให้มนุษย์ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเท่าเทียมกับความสำเร็จในแง่ของ We

เสี้ยวส่วนที่ ๓ กับ ๔ นี้มีความสัมพันธ์กันเช่นเดียวกับเสี้ยวส่วนที่ ๑ กับ ๒ กล่าวคือ วัฒนธรรมของชุมชนขึ้นอยู่กับสังคมเป็นผู้กำหนด ในขณะที่ สังคมก็สร้างวัฒนธรรมของชุมชนได้เช่นกัน

ดังนั้น ทั้งสี่เสี้ยวส่วนจึงล้วนแสดงถึงความสัมพันธ์ต่อกันไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เนื่องจาก ต่างล้วนเติมเต็มความสมบูรณ์ของกันและกัน

๕) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์

เคน วิลเบอร์ ได้ศึกษาองค์ความรู้ที่มีอยู่ทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก รวมถึงได้ฝึกปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐานตามแนวพุทธศาสนาอย่างจริงจัง จนสามารถนำเสนอแนวคิดเรื่องบูรณาการในระดับที่กว้างขวางและลึกซึ้ง โดยแนวคิดของเขาได้ถูกนำมาถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ในหลากหลายสาขาทั้งในทางการเมือง การศึกษา การแพทย์ การพัฒนาองค์กร และอื่นๆ จำนวนมากทั้งในไทยและต่างประเทศ อาทิ การบูรณาการเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้นำ โดยสถาบันความมั่นคงของประเทศแคนาดา

โครงการนี้ได้จัดขึ้นโดยการนำแนวคิดการบูรณาการของเคน วิลเบอร์มาประยุกต์ใช้ โดยได้ให้ความสำคัญกับเสี้ยวส่วนในด้านขวา เกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารจัดการด้านการเงิน การติดต่อสื่อสาร และนโยบายที่เกี่ยวข้อง ในการวิจัยครั้งนี้ทางสถาบันได้พยายามศึกษาถึงอิทธิพลของเสี้ยวส่วนในด้านซ้ายที่มีต่อด้านขวา โดยมุ่งเน้นไปที่ภาวะความเป็นผู้นำ การตระหนักรู้ในตน ความฉลาดทางศีลธรรม และทักษะด้านการปฏิสัมพันธ์ ทางสถาบันได้ทำการศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างชาวไนจีเรียจำนวน ๓๐ คน จาก ๑๒ องค์กร การวิจัยจะเป็นในลักษณะของการเปรียบเทียบ Pre-Test และ Post-Test เกี่ยวกับการพัฒนาส่วนบุคคล (ในเสี้ยวส่วนของ I) การเรียนรู้ในการติดต่อสื่อสาร และสังคม (ในเสี้ยวส่วนของ We) และการปฐมนิเทศภายในองค์กร (ในเสี้ยวส่วนของ It และ Its)

การบูรณาการด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างองค์กรสาธารณะกุศลระหว่างประเทศกับสมาคมสันปันน้ำในท้องถิ่น โดยการจัดโครงการปาฐกถาในชุมชนในประเทศแคนาดาขึ้น เป้าหมายของโครงการเพื่อจัดการปัญหาภายในและภายนอกชุมชนเกี่ยวกับการหาแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานภายในชุมชนระหว่างผู้ประกอบการที่มีต่อป่าไม้ ซึ่งผู้ประกอบการเหล่านี้ อาทิเช่น คนตัดไม้ คนขุดเหมืองแร่ ชาวนา ผู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปิน ผู้ประกอบวิชาชีพที่มีความหลากหลายทางศาสนา ผู้ทำงานในหน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ

โดยแนวทางหลักของโครงการคือ สร้างความตระหนักและความสำนึกรับผิดชอบ ต่อป่าไม้ภายในชุมชน โดยการนำแนวคิดการบูรณาการในทุกเสี้ยวส่วนของ AQAL อาทิ เสี้ยวส่วน ด้านพฤติกรรม วัฒนธรรม จิตวิทยา และประวัติศาสตร์ เข้ามาเชื่อมโยงกับการดำเนินโครงการ เพื่อให้ เกิดมุมมองที่หลากหลาย เกิดการตระหนักรู้พร้อมความสามารถในการทำงานร่วมกับเส้นแบ่งที่ หลากหลายของแต่ละบุคคล เกิดความร่วมมือในการสร้างความเติบโตของบุคคลและงาน เกิดการ แบ่งปันเพื่อการขับเคลื่อนที่สร้างสรรค์ เกิดความเข้าใจกันอย่างสมดุลงาน เกิดการประสาน ร่วมมือ เกิดความยุติธรรม และเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เกิดทัศนคติและประสิทธิภาพในการสร้าง ความเข้าใจอย่างเหมาะสม

การสอนงานอย่างบูรณาการ ในประเทศแคนาดาได้นำแนวคิดการบูรณาการบนพื้นฐาน ของโมเดล AQAL ซึ่งได้พัฒนามาจากแบบที่เคยใช้ในสถานศึกษา มาใช้สำหรับโปรแกรมการสอนงาน อย่างมืออาชีพ โดยใช้วิธีการเชื่อมโยงมุมมองที่ได้รับ ทำทาง และเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบกับการ ใช้การพูดคุยในประเด็นพื้นฐานห้าประการ ร่วมกับการสนับสนุนการเติบโตของบุคคล หลักสูตร โดยทั่วไปจะใช้แบบรายบุคคลเป็นเวลาสองปีแล้วจึงจะออกใบประกาศนียบัตรการเป็นผู้สอนงานแบบ บูรณาการ ผู้ฝึกงานจะต้องฝึกใช้ชีวิตแบบบูรณาการควบคู่ไปกับการฝึกสมาธิ การเคลื่อนไหวของ ร่างกาย บันทึกประจำวัน และสื่อความหมาย

การบูรณาการด้านการเมือง เกิดขึ้นเนื่องจาก SOWF (The State of the World Forum) ซึ่งเป็นผู้รายงานประจำปีต่อผู้นำนานาชาติ จากนามธรรมซึ่งถ่ายทอดผ่านตัวหนังสือ สู่รูปธรรมซึ่งแสดงออกด้านการกระทำ ต่อเครือข่ายผู้นำระดับโลก เกี่ยวกับโครงการที่ได้ริเริ่มขึ้นใหม่ และงานต่างๆ ขององค์กรสาธารณะกุศล อย่างเช่น โครงการสิ่งแวดล้อมสีเขียว ซึ่งได้นำโมเดล AQAL เข้ามาใช้ เพื่อสื่อสารให้เกิดนโยบายและการขับเคลื่อนในผู้ประกอบการที่หลากหลาย^{๑๖๐}

นอกจากนี้ ในประเทศไทยเองก็ได้นำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อบูรณาการสิ่งต่างๆ ใน หลากหลายสาขาอาชีพ โดยเฉพาะด้านการศึกษา และการพัฒนาชุมชน ในรูปแบบของจิตวิวัฒน์ และ จิตปัญญาศึกษา โดยมีผู้นำไปประยุกต์ใช้ รวมทั้งนักคิดชั้นนำของไทยอย่าง ประเวศ วะสี ประสาน ต่างใจ และสุวินัย ภรณวลัย ต่างก็ได้เผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับจิตวิวัฒน์ของเขาจากการ ประยุกต์แนวคิดบูรณาการดังกล่าว^{๑๖๑}

^{๑๖๐} Sean Esbjöm-Hargens, “An All-Inclusive Framework for the 21st Century”, *An Overview of Integral Theory*, No. 1 (2009) : 20-22.

^{๑๖๑} ธนภณ พันธเสน, “อิทธิพลของจิตวิวัฒน์ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์แบบ ยั่งยืน”: 119.

๖) ทฤษฎีการบูรณาการกับจิตวิทยา

ในจิตวิทยานั้น ทฤษฎีการบูรณาการถือเป็นจิตวิทยาการให้คำปรึกษา (Counseling) หรือจิตบำบัด (Psychotherapy)^{๑๖๒} ทฤษฎีการบูรณาการหรือการก้าวข้ามพ้นตัวตนนี้ถือเป็นผลการพัฒนาการ (Dialectic Approach) ในสาขาจิตวิทยาที่มีภาวะพื้นฐาน (Thesis) คือ จากจิตวิทยาด้วยวิธีปรัชญาและศาสนา เป็นพลังที่ ๑ จิตวิทยาพฤติกรรม พลังที่ ๒ จิตวิเคราะห์ พลังที่ ๓ จิตวิทยามนุษยนิยม และพลังที่ ๔ จิตวิทยาการก้าวข้ามตัวบุคคล ซึ่งพลังที่ ๔ นี้ถือเป็นภาวะสังเคราะห์ของจิตวิทยา

จิตวิทยาการก้าวข้ามพ้นตัวตน หรือจิตวิทยาเหนือตน (Transpersonal Psychology) ได้เกิดขึ้นจากการที่จิตวิทยาในยุคเริ่มแรกขาดการละเลยประสบการณ์สำคัญของมนุษย์ในบางมิติ กล่าวคือ การละเลยที่จะศึกษาอัตวิสัย สุขภาพ ความอยู่ดีกินดี คุณค่าและความหมาย หรือประสบการณ์ทางจิตวิญญาณ ดังนั้น จิตวิทยาการก้าวข้ามพ้นตัวตนนี้เอง จึงเป็นการเริ่มต้นในการศึกษามนุษย์ในองค์รวม รวมถึงการแสวงหาความรู้ที่สามารถทำได้หลากหลายวิธีโดยเฉพาะจากวิธีอัตวิสัย (Subjectivity)^{๑๖๓}

โดยในทฤษฎีการบูรณาการของเคน วิลเบอร์นี้ ได้มีผู้สนใจและให้ความสำคัญต่อการศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาจิตเพื่อก้าวข้ามพ้นความยึดมั่นถือมั่นในอัตตา ตัวตน ดังเช่นปรากฏในงานวิจัยของ อรทัย มีแสง^{๑๖๔} เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์^{๑๖๕} และสมบุรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์^{๑๖๖}

สรุป การบูรณาการถือเป็นหัวใจสำคัญของการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ทั้งภายนอกและภายใน ให้ผสานกลมกลืน สอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งการบูรณาการนี้มีประโยชน์อย่างมากทั้งต่อการพัฒนาด้านการศึกษา เทคโนโลยี การแพทย์ และการเรียนรู้ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้และเจริญงอกงามภายในจิตใจของมนุษย์ อันจะสามารถส่งผลเชื่อมโยงสู่คำพูด พฤติกรรม การแสดงออก ต่อสังคมส่วนรวมได้

^{๑๖๒} Andrew Shorrock, *The Transpersonal in Psychology, Psychotherapy and Counseling*, (New York: Palgrave Macmillian, 2008), p.1.

^{๑๖๓} Frances E. Vaughan and Roger Walsh, "Transpersonal Psychology", *Encyclopedia of Psychology : 8 Volume Set*, Vol. 8, (2000) : 111.

^{๑๖๔} อรทัย มีแสง, "การพัฒนาจิต : แนวคิดและการเปรียบเทียบเชิงพุทธบูรณาการ".

^{๑๖๕} เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์, "การพัฒนาเพื่อก้าวข้ามพ้นตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท".

^{๑๖๖} สมบุรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์, "แบบจำลองกระบวนการผูกพันเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ วรรณรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช".

๒.๓.๓ แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

๑) ความเป็นมาของแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา

ปรากฏการณ์วิทยาเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพที่ทำการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ สภาพของปัญหา บริบท สภาพแวดล้อมของเรื่องหรือสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อแหล่งของข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบโจทย์ ข้อคำถาม หรือปัญหาที่ต้องการศึกษา ทั้งจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ^{๑๖๗}

โดยแนวคิดปรากฏการณ์วิทยานี้ มีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) ในแง่ของความเป็นมาซึ่งมีรากฐานความเป็นมาจากปรัชญาและมีความเกี่ยวข้องกับจิตวิทยา ถึงแม้ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์จะถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาและด้านจิตวิทยาเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาได้ถูกนำไปใช้และเป็นที่ยอมรับในการศึกษาด้านปรัชญา แต่ทั้งสองทฤษฎีต่างล้วนมีแก่นของทฤษฎีที่สัมพันธ์กันกล่าวคือ ทั้งสองทฤษฎีต่างเน้นการสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมายจากประสบการณ์ตรงของบุคคลเช่นเดียวกัน

ในมุมมองของคอนสตรัคติวิสต์ การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นภายในอย่างมีความหมายโดยการตีความหมาย (interpretation) ซึ่งจะแตกต่างกันตามแต่ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างความรู้จะสามารถปรับแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ความรู้ (knowledge) เกิดได้จากการแปลความหมายหรือการตีความตามความเป็นจริงในโลก จากนั้นจึงเกิดเป็นทัศนคติ มุมมอง ความคิดเห็นของบุคคลผู้นั้นขึ้น^{๑๖๘}

ในทางปรัชญานั้นมีต้นกำเนิดทางความคิดเกี่ยวกับปรากฏการณ์วิทยาโดย เอ็ดมุนด์ ฮุสเซอร์ล (Edmund Husserl) ซึ่งถ่ายทอดผ่านงานเขียน Logische Untersuchungen^{๑๖๙} โดยงานเขียนชิ้นนี้ได้นำตรรกศาสตร์เพื่อเข้ามาสู่จิตวิทยาเชิงประจักษ์ และเป็นการสะท้อนความสนใจด้านคณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การรับรู้ และการนำเสนอเกี่ยวกับความคาดหวัง จินตนาการและความทรงจำ รวมถึงได้อธิบายถึงการปรากฏและรับรู้เกี่ยวกับประเด็นด้านวัตถุในเชิงอุดมคติ^{๑๗๐}

^{๑๖๗} Cohen, M.Z. & Omery, A., *School of Phenomenology: Implication for Research*, (California: SAGE Publications Inc, 1994), p.138.

^{๑๖๘} Hannafin and others, Learning in open environments: Assumptions, methods, and implications. *Educational Technology*, Vol. 34 No. 8 (1994) : 48-55.

^{๑๖๙} Edmund Husserl, *Logische Untersuchungen*, แปลโดย สมเกียรติ ตั้งมโน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.phenomenologyonline.com/glossary/glossary.html#phenomenology [๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

^{๑๗๐} Robert C. Solomon, *In the Spirit of Hegel*, (New York: Oxford University Press, 1983), pp. 155-157.

ซึ่งถือว่าทั้งแนวคิดและทฤษฎีทั้งสองอย่างนี้ต่างมีความสอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ต่างมีที่มาจากความสนใจในการศึกษาความเป็นปัจเจกในการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลง เติบโต และพัฒนาของกระบวนการภายในทั้งด้านจิตใจ ความคิด อันส่งผลให้เกิดทัศนคติ มุมมอง ความคิดเห็น และเชื่อมโยงไปสู่การกระทำ คำพูด การแสดงออกภายนอก ซึ่งการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามแต่บริบทที่เปลี่ยนไป

๒) สาระสำคัญของปรากฏการณ์วิทยา

เอ็ดมุนด์ ฮูสเซิร์ล (ค.ศ. 1859-1938) บิดาแห่งวิธีการหาความรู้แบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) หรือเรียกอีกชื่อว่า ประสบการณ์นิยมแบบตีความ ซึ่งเอ็ดมุนด์ ฮูสเซิร์ล สนใจในกระบวนการสร้างความหมายและมีความเห็นที่ว่าโลกจะมีความหมายต่อเราเมื่อเราเข้าไปจัดการกับมัน เพื่อให้เกิดความหมายขึ้นมา

ปรากฏการณ์วิทยามีมุมมองที่ว่า การเข้าใจสิ่งใดนั้น หมายถึง การเข้าใจประวัติศาสตร์ความเป็นมาในการสร้างสิ่งนั้นๆ ขึ้นในระดับการรับรู้ที่จิตสำนึกของเรา ทุกอย่างที่เรากล่าวอ้างว่ารู้นั้น แท้จริงล้วนเป็นการรับความรู้ที่เคยมีมาก่อนหน้าแล้วทั้งสิ้น โดยมีภาษาเป็นสิ่งที่ปลูกฝังและกระตุ้นการระลึกของจิตสำนึก^{๑๗๑} หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มนุษย์เป็นผู้สร้างความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงทางสังคมจากประสบการณ์ของตน^{๑๗๒}

ฮูสเซิร์ลได้ให้ความสำคัญประเด็นเกี่ยวกับการนำกลับ (reduction) ซึ่งหมายถึง การนำเรากลับไปสู่รูปแบบดั้งเดิมของประสบการณ์มนุษย์ อันเป็นรูปแบบของประสบการณ์ก่อนที่จะดำเนินการตามวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสิ่งที่เรากล่าวว่านำกลับนี้ เป็นชีวิตในโลกของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นมุมมองเกี่ยวกับชีวิตและโลกซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์หลายๆ อย่าง ทั้งในด้านของความเข้าใจ การตอบสนอง การแปลความ และการสังเคราะห์ ซึ่งสิ่งนี้แตกต่างออกไปจากขอบข่ายทางวิทยาศาสตร์ ที่เป็นการให้ความเข้าใจความจริงเพียงบางส่วนหรือบางองค์ประกอบของประสบการณ์จำนวนมากเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ การนำกลับจึงมีเพียงการใคร่ครวญพิจารณาประสบการณ์ของมนุษย์เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินชีวิตในโลกอย่างเรียบง่าย ตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน^{๑๗๓} และในท้ายที่สุดจะพบว่า

^{๑๗๑} G.W.F.Hegel, Sense-Certainty, *The Philosophical Forum*, Vol. 32 (2001) : 399.

^{๑๗๒} วราพร ศรีสุพรรณ, “การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาสำหรับอนาคต, วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๒๗๐.

^{๑๗๓} G.W.F.Hegel, *The Phenomenology of Mind*, (London: Swan Sonnenschein, 1910), pp. 644-645.

พื้นฐานในการตัดสินหรือการยืนยันความจริงจะอยู่ในรูปแบบที่ชัดเจน อันเกิดจากการได้รับปรากฏการณ์ในโลกและชีวิต ซึ่งปรากฏการณ์นี้ ฮุสเซอร์ลเรียกว่า “ชีวิตในโลกที่เราประสบ” (Our world-experiencing life) รวมถึง “โลก” คือ สิ่งที่เราเป็นผู้รับรู้ว่ามีอยู่^{๑๗๔}

ทั้งนี้ เราต้องเพ่งความสนใจไปยังสิ่งที่เราได้รับจากประสบการณ์การหยั่งรู้นั้น จะเป็นการรับรู้โดยปราศจากการวินิจฉัยว่าจริงหรือไม่ อันเป็นการนำกลับ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นประสบการณ์ก่อนที่จะถูกกำหนดในการตัดสินและแสดงออกมาในรูปแบบของภาษา และก่อนจะถูกบรรจุลงในจิตสำนึกอย่างชัดเจน ก่อนที่จะกำหนดกฎเกณฑ์ โลก กล่าวคือเป็นเพียงแต่การรับรู้เท่านั้น ดังนั้นการกลับมาสู่ชีวิตในโลกจึงเป็นการกลับมาสู่การรับรู้ที่แท้จริง ก่อนที่จะทำให้การรับรู้ต่างๆ เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสมมติ

ซึ่งปรากฏการณ์วิทยาของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ที่ผู้วิจัยได้ทำศึกษานั้นจะมีความแตกต่างกันตามแต่บริบทของแต่ละท่านกล่าวคือ บริบทของประสบการณ์ในวัยเด็กที่แตกต่างกัน พื้นฐานของฐานะครอบครัว บุคคลแวดล้อม ความสนใจส่วนตัว และองค์ประกอบซึ่งเป็นบริบทแวดล้อมที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่แตกต่างกัน อันจะนำไปสู่การแสดงออกภายนอกในรูปแบบการช่วยเหลือสังคม ส่วนรวมที่แตกต่างกันตามไปด้วย

๓) แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา

เมื่อกล่าวถึงแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ได้มีนักปราชญ์หลายท่านที่ได้ให้ความสนใจและทำการศึกษาซึ่งเอ็ดมุนด์ ฮุสเซอร์ลได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่ต่อสิ่งต่างๆ จนได้รับขนานนามให้เป็นบิดาแห่งวิธีการหาความรู้แบบปรากฏการณ์วิทยา โดยเขาได้กล่าวว่า ปรากฏการณ์วิทยา คือ ความพยายามในการศึกษาโครงสร้างของสำนึก ซึ่งสำนึกหมายถึง ความพยายามที่มุ่งศึกษาวัตถุบางอย่างที่สนใจ โดยที่วัตถุนั้นอาจจะไม่จำเป็นต้องมีอยู่จริงในโลกแห่งปรากฏการณ์ หากแต่วัตถุนั้นอาจเพียงมีการดำรงอยู่ในจินตนาการก็ได้

ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ฮุสเซอร์ลพยายามเริ่มต้นปรัชญาของเขาด้วยการศึกษาสำนึกนั้น เกิดจากความต้องการพยายามฟื้นฟู “โลกแห่งชีวิต” ให้กลับมาสู่การใคร่ครวญทางปรัชญาอีกครั้งหนึ่ง ประกอบกับความต้องการโต้แย้งกับ (๑) วิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่อ้างตนว่าเป็นปรัชญา (๒) ปรัชญา

^{๑๗๔} Stumpf, S. E., *Socrates to Sartre: a history of philosophy*, 6th ed., (Boston: McGraw-Hill, 1999), p.464.

ประสบการณ์นิยมที่มองประสบการณ์ของมนุษย์ว่าเป็นรอยประทับจากโลกภายนอก และ (๓) แนวคิดจิตวิทยาของเบรนท์โนที่ไม่สามารถอธิบายตนเองโดยการเชื่อมโยงตนเข้ากับโลกภายนอกได้^{๑๗๕}

หากกล่าวถึง การฟื้นฟูโลกแห่งชีวิต (Life World) ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ฮุสเซอร์ลกล่าวว่า วิทยาศาสตร์ธรรมชาติพยายามทำให้บุคคลออกห่างจากชีวิตของเราเอง เหตุที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจาก วิทยาศาสตร์นั้นเป็นการพยายามอธิบายสิ่งต่างๆ ด้วยคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงบุคคลออกจากโลกแห่งชีวิต โลกที่มีความหมาย ซึ่งมีความหมาย ความรู้สึก และจินตนาการเป็นส่วนประกอบ

ในส่วนของการโต้แย้งกับประสบการณ์นิยมนั้น ฮุสเซอร์ลได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์จะสามารถรับรู้โลกได้จากประสบการณ์ในความหมายที่กว้างกว่าประสบการณ์นิยม ซึ่งการรับรู้โลกจากประสบการณ์นั้นสามารถเชื่อมโยงโลกที่ได้สัมผัสกับผัสสะของมนุษย์ได้อย่างไร้ขอบเขต และในประเด็นนี้จึงเป็นจุดยืนสำคัญของการรับรู้แบบปรากฏการณ์วิทยา^{๑๗๖}

ประเด็นการโต้แย้งแนวคิดจิตวิทยาของเบรนท์โนนั้น ฮุสเซอร์ลกล่าวว่า ในมุมมองของเบรนท์โนนั้น ยังไม่สามารถอธิบายสำนึกได้ครบถ้วนและน่าเชื่อถือ เนื่องจากการอธิบายสำนึกจำเป็นต้องอาศัยการยอมรับเงื่อนไขที่มาจากโลกภายนอกเป็นส่วนประกอบด้วย กล่าวคือ เบรนท์โนยังละเลยการให้ความสำคัญของโลกที่ปรากฏภายนอกที่มีผลต่อสำนึกมาพิจารณาใคร่ครวญประกอบ

ส่วนประเด็นการพุ่งไปของเจตสำนึกในฐานะโครงสร้างของสำนึก (Intentionality) ฮุสเซอร์ลได้กล่าวไว้ว่า การพุ่งไปของเจตสำนึกนั้น ได้ถูกสร้างเพื่อตอบปัญหาเรื่องโครงสร้างของสำนึก ซึ่งเป็นคำถามหลักของปรากฏการณ์วิทยาแบบฮุสเซอร์ล มโนทัศน์ในเรื่องนี้ อาจถือได้ว่าเป็นข้ออธิบายที่มีต่อข้อจำกัดของประสบการณ์นิยมและจิตวิทยาเกี่ยวกับการอธิบายโลกได้

ประเด็นการใส่แง่ลบนั้น ฮุสเซอร์ลได้กล่าวไว้ว่าคือ การเปลี่ยนทัศนคติในการมองโลกจากเดิมที่เคยมองไปที่เฉพาะวัตถุได้เปลี่ยนเป็นมองไปที่สำนึกแทน กล่าวคือ ถึงแม้โลกที่มีอยู่จริงจะเปลี่ยนแปลงไปเช่นไรก็ตาม แต่โลกในสำนึกนั้นไม่ได้เปลี่ยนไปตาม ดังนั้น การใส่แง่ลบก็เพื่ออธิบายว่า โลกในสำนึกนั้นมีความหมายต่อมนุษย์ ถึงแม้ว่าตัวของวัตถุในโลกความจริงจะไม่มีอยู่แล้วก็ตาม แต่ความหมายของวัตถุนั้นยังคงอยู่ในสำนึกตลอดเวลา

ประเด็นความหมายผ่านสำนึก ฮุสเซอร์ลได้กล่าวไว้ว่า เป็นรูปแบบของการรับรู้ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น (๑) การรับรู้โลกอย่างตรงไปตรงมาโดยที่ยังไม่ให้ความหมาย และ (๒) การรับรู้ความหมายที่

^{๑๗๕} Brentano, F., *Psychology from an Empirical Standpoint*, tr. By Antos C. Rancurello, D. B. Terrell, and Linda L. McAlister, 2th ed., (London: Routledge, 1995), pp. 135-137.

^{๑๗๖} Dan Zahavi, *Husserl's Phenomenology*, (California: Stanford University Press, 2003), p.125.

ห่อหุ้มวัตถุ ซึ่งก็คือการรับรู้แบบก้าวข้ามสิ่งที่เห็นและเป็นอยู่ต่อหน้า โดยความรู้ที่เกิดจากการรับรู้ทั้งสองแบบนี้ จะเป็นพื้นฐานซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงไม่สามารถแยกขาดจากกันได้^{๑๗๗}

นอกจากนี้ยังมีนักปราชญ์อีกท่านที่ได้มีมุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ที่แตกต่างไปจากเดิมที่ปรัชญาตะวันตกได้มองว่า มนุษย์เป็นอะไรบางอย่าง แต่มาร์ติน ไฮเดกเกอร์กลับมองว่ามนุษย์ไม่ได้เป็นอะไรบางอย่าง หากแต่มนุษย์มีภาวะเปิดต่อการตีความเฉพาะที่หลากหลาย ซึ่งมุมมองของเขาคือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติปรัชญาตะวันตก

ดังนั้น การเข้าใจมนุษย์ผ่านศาสตร์ต่างๆ จึงเป็นการเข้าใจที่ผิด เพราะท้ายที่สุดการมองมนุษย์ไม่สามารถมองโดยอาศัยแก่นแกนที่ตายตัวได้ และจุดนี้จึงเป็นการตั้งปรากฏการณ์วิถียามาสู่การมีอยู่ของมนุษย์เป็นครั้งแรก ซึ่งแนวคิดของไฮเดกเกอร์กล่าวว่า มนุษย์สามารถรับรู้โลกในแบบที่เราเป็นผู้ตีความหรือให้ความหมาย หรือเป็นผู้ให้ความสัมพันธ์เชิงบริบทกับโลกที่ห้อมล้อมเราอยู่^{๑๗๘}

ในขณะที่มาร์ริส แมร์โลปงตี ได้นำเสนอเกี่ยวกับการนำจิตกลับมาสู่กาย โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ดังคำกล่าวของศาสตร์ต่างๆ ที่ได้เคยกล่าวไว้ กล่าวคือ แมร์โลปงตีมองว่าหากจะแยกจิตกับกายนั้นไม่สามารถทำได้ในทางภววิทยา เนื่องจาก สิ่งที่ทำให้ประสบการณ์ของเราเป็นไปได้และเป็นฐานให้กับความคิดคือ “ร่างกายเปี่ยมชีวิต” (lived body) เขาจึงมองว่าปรากฏการณ์ คือ ประสบการณ์ของมนุษย์ที่มาพร้อมกับร่างกาย ดังนั้น “ภาพลักษณ์แห่งกาย” (body image) จึงมีความสำคัญมาก^{๑๗๙}

ส่วนในมุมมองของฌองปอล ซาทร์มองว่า สำนึกนั้นนอกจากจะพุ่งไปที่วัตถุหรือสิ่งของภายนอกแล้ว สำนึกยังสำนึกไปที่ตัวของสำนึกเองด้วย ซึ่งแนวคิดนี้ ซาทร์ได้รับอิทธิพลมาจากไฮเดกเกอร์ คือ การมองมนุษย์ในฐานะที่เป็นภาวะปลายเปิด เขาคือว่าเป็นการวางมนุษย์ไว้ที่ความว่างเปล่า และเมื่อมนุษย์มองเห็นความว่างเปล่าที่ปรากฏผ่านการสำนึกตนเอง ความว่างเปล่าระหว่างตนเองกับสำนึกจึงเกิดขึ้น และช่องว่างนี้เรียกว่า มนุษย์นั้นมีภาวะปลายเปิด

การสำนึกตนเองนี้ นอกจากจะทำให้มนุษย์ว่างเปล่าแล้ว ยังเป็นการสื่อความหมายให้เห็นว่ามนุษย์คือ อิสระภาพ^{๑๘๐} และด้วยความสามารถของสำนึกที่มีต่อตนเอง มนุษย์จึงสามารถนิยาม

^{๑๗๗} Husserl, E., *Logical Investigation*, Tr. by J.N. Findlay, 5th ed., (London: Routledge, 2008), pp. 33-36.

^{๑๗๘} Heidegger, M., *The Basic Problems of phenomenology*, Tr. by Albert Hofstadter, (Bloomington: Indiana University Press, 1982), pp. 3-6.

^{๑๗๙} Merleau-Ponty, M., *Phenomenology of Perception*. Tr. by Colin Smith, 2th ed., (London: Routledge, 2014), pp. 1-5.

^{๑๘๐} Paul Vincent Spade, *Jean-Paul Satre's Being and Nothingness*, (Bloomington: Indiana University, 1996), pp. 28-29.

กำหนดให้ค่าตนเองได้อย่างอิสระไร้ขอบเขต และด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงสามารถเข้าถึงการพัฒนาดตนเองได้อย่างเสรีภาพและไร้ขีดจำกัด^{๑๘๑}

ถึงแม้ว่า แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาจะมีความแตกต่างและความหลากหลายของความคิดจากนักปราชญ์หลายท่านก็ตาม แต่แนวคิดที่ได้ค้นพบและนำเสนอเหล่านี้ต่างล้วนสามารถแสดงให้เห็นได้ว่า ปรากฏการณ์วิทยานั้นเป็นการศึกษาถึงความเป็นปัจเจกและการเรียนรู้ ทำความเข้าใจจากบริบทของแต่ละตัวบุคคลอย่างจริงแท้ กล่าวคือ ถึงแม้ท่านทั้งหลายเหล่านี้จะมีความเป็นนักปราชญ์หรือมีความเป็นผู้รู้ในตัว แต่ด้วยความเป็นปัจเจกและบริบทที่แตกต่างกัน จึงทำให้ความสนใจในการศึกษาและให้คำนิยามหรือแนวคิดของปรากฏการณ์วิทยาที่ออกมาต่างแตกต่างกันออกไป

ดังนั้น จึงไม่สามารถลงมติได้ว่า แนวคิดของนักปราชญ์ท่านใดที่ดีกว่า หรือถูกต้องมากกว่า เนื่องจาก ความเป็นปัจเจกและบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละท่าน ณ ช่วงเวลานั้นๆ จึงทำให้ให้ท่านมองและให้แนวคิดในเรื่องนั้นๆ ที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ จึงนำมาซึ่งแก่นสาระสำคัญของแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาที่ว่า ย่อมเกิดขึ้น เติบโต และพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเหตุและปัจจัยที่ได้เรียนรู้และเปลี่ยนแปลงไป

๔) แนวทางการศึกษาตามวิธีวิทยาแบบปรากฏการณ์วิทยา

รูปแบบของการวิจัยตามแนวทางปรากฏการณ์วิทยา จะเป็นไปในลักษณะการพรรณนาถึงสิ่งที่ปรากฏ ซึ่งหมายถึง ประสบการณ์ชีวิต (Life-World) ของบุคคลต้นแบบที่ผู้วิจัยทำการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายของการพรรณนาเพื่อทำความเข้าใจถึงสิ่งที่ปรากฏหรือแสดงออกมาว่า มีความหมายอย่างไรโดยมุ่งเน้นที่มุมมองของบุคคลต้นแบบที่ได้ประสบพบเจอกับเหตุการณ์นั้นเป็นหลัก

ด้วยเหตุนี้ ในการศึกษาวิจัยจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาโดยการเจาะลึกลงไปถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์นั้นเป็นสำคัญ โดยแนวคิดปรากฏการณ์วิทยามีนัยสำคัญ ๒ ประการ คือ

(๑) สิ่งสำคัญที่ผู้วิจัยต้องทราบ ได้แก่ ประสบการณ์หรือสิ่งที่บุคคลต้นแบบประสบ รวมถึง การตีความหมายประสบการณ์โดยบุคคลที่ได้ประสบ

(๒) เรื่องของการวิจัย คือ วิธีการในการเข้าถึงได้อย่างแท้จริงว่า ประสบการณ์ที่บุคคลผู้ได้ประสบนั้นมีความหมายอย่างไรสำหรับตัวเขา

ส่วนข้อสรุปที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ข้อสรุปที่ว่าประสบการณ์ประเภทเดียวกันจะมีแก่นเดียวกัน (Essence) ซึ่งแก่นนี้คือ ความหมายที่คนเข้าใจร่วมกันหรือเข้าใจตรงกัน ซึ่งในการวิจัย

^{๑๘๑} Sartre, J-P., *Being and Nothingness*. Tr. by Hazel Barnes, 2th ed., (New York: Washington Square Press, 1996), pp. 8-11.

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ประสบการณ์ของบุคคลต้นแบบแต่ละคนในเชิงปรากฏการณ์วิทยา เพื่อหา
ลักษณะร่วมของประสบการณ์ในเรื่องเดียวกันจากบุคคลต้นแบบแต่ละคน^{๑๘๒}

ในการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา คลาร์ค^{๑๘๓} ได้กล่าวถึง ประเด็นสำคัญของการศึกษาเชิง
ปรากฏการณ์วิทยา ว่ามีจุดเน้นที่การศึกษาปรากฏการณ์ตามคำบอกเล่าของผู้ที่ประสบกับเหตุการณ์
นั้นโดยตรง เป็นการให้ความสำคัญกับการศึกษาแบบองค์รวม รวมถึง มุ่งไปที่การพยายามทำความเข้าใจถึง
ความหมาย แนวคิด การตัดสินใจ และความเข้าใจของบุคคลผู้นั้นผ่านกระบวนการหยั่งรู้
(Intuition) และการสะท้อนคิดพิจารณาอย่างมีสติ จากนั้นจึงอธิบายประสบการณ์ที่ได้ศึกษานั้น
ให้ตรงและสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นมากที่สุด ตามคำบอกเล่าของผู้ถ่ายทอดประสบการณ์

ทั้งนี้ ผู้วิจัยควรใช้คำถามที่เหมาะสมเพื่อค้นหาความหมายของประสบการณ์ โดยผู้วิจัย
สามารถนำข้อมูลที่ได้รับจากการสังเกตการณ์มาใช้ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูล
นอกจากนี้ คลาร์ค ยังได้กล่าวไว้ด้วยว่า การศึกษาปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ใน
ทุกประเด็น เนื่องจาก การรับรู้ของบุคคลในทุกประเด็นนั้นต่างมีคุณค่าและมีความหมาย ซึ่งผล
การศึกษาที่ได้รับจะเกิดขึ้นจากความคิด การหยั่งรู้ รวมถึง การสะท้อนพิจารณา และการตัดสินใจ
เลือกข้อมูลภายใต้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม ผ่านการมองเห็น สะท้อนพิจารณา จนกระทั่ง
เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์

โดยในประเด็นของปรากฏการณ์วิทยานี้ได้มีผู้สนใจและทำการศึกษาดังเช่น ผลงานของ
วีณา เทียงธรรม^{๑๘๔} และอัญญา ปลดเปลื้อง^{๑๘๕} ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปรากฏการณ์
วิทยา ที่กล่าวว่า บุคคล เป็นผู้ให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ตามความคิด ความรู้สึกของตนเองซึ่ง
อาจแตกต่างจากความหมายของคนอื่นๆ นั่นคือประสบการณ์ของใครก็เป็นของคนๆ นั้น รวมถึง
การศึกษาถึงแก่นของปรากฏการณ์วิทยา ของศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล^{๑๘๖}

^{๑๘๒} ศิวพร ละม้ายนิล, “ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตาดมิด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา”.

^{๑๘๓} Clark Moustakas, *Phenomenological Research Methods*, (California: Sage Publication, 1994),
pp. 180-182.

^{๑๘๔} วีณา เทียงธรรม, “การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา ตามแนวคิด Headegger”, *วารสารสาธารณสุข*, ปีที่
๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๓) : ๗๔.

^{๑๘๕} อัญญา ปลดเปลื้อง, “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา”, *วารสารพยาบาลกระทรวง
สาธารณสุข*, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๒-๔.

^{๑๘๖} ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล, “การศึกษาและวิจัยด้วยวิธีปรากฏการณ์วิทยา”, *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*,
ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๒) : ๙-๑๐.

นอกจากนี้ ยังได้มีผู้นำแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาใช้ในการศึกษาวิจัยดังเช่น ชวนนท์ กาญจนสุวรรณ^{๑๘๗} ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์วิทยาอันเป็นเหตุปัจจัยในการนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของบุคคลต้นแบบดังเช่นท่านอาจารย์ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ รวมถึงงานวิจัยของ สันต์ สุวัจนราภินันท์ และอภิญญา เฟื่องฟูสกุล^{๑๘๘} ซึ่งได้นำเสนอผ่านบทความการนำปรากฏการณ์วิทยามาประยุกต์ใช้เพื่อทบทวนอัตลักษณ์ในสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย

สรุป ปรากฏการณ์วิทยา หรือประสบการณ์นิยมแบบตีความ เป็นการเข้าใจหรือให้ความหมายในสิ่งที่รับรู้ตามมุมมองหรือการให้ค่าตามประสบการณ์เดิมของผู้รับรู้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการรับรู้ตามมุมมองของความเป็นปัจเจกตามแต่บริบทที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลงไป รวมถึง เป็นการเรียนรู้ที่สามารถเปลี่ยนแปลง เติบโต และพัฒนาได้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการให้ความหมายในมุมมองของผู้รู้นั้นๆ ตามแต่ความเป็นจริงซึ่งผู้รับรู้จะได้สัมผัสและเรียนรู้ ซึ่งไม่สามารถตัดสินได้ว่า ถูกหรือผิด เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เนื่องจาก บุคคลอื่นไม่สามารถเข้าไปสัมผัสถึงปรากฏการณ์ที่ปรากฏขึ้นภายในจิตใจของบุคคลผู้นั้นได้ โดยในแต่ละปรากฏการณ์จะมีแก่นร่วมของปรากฏการณ์ซึ่งบุคคลหนึ่งๆ ได้ผ่านประสบการณ์นั้นๆ มา เพื่อนำมาสู่การหาความหมายที่คนเข้าใจร่วมกันและวิเคราะห์หาลักษณะร่วมของประสบการณ์ในเรื่องเดียวกันจากแต่ละคน

^{๑๘๗} ชวนนท์ กาญจนสุวรรณ, “ความหมายของชีวิตในทัศนะของประมวล เพ็งจันทร์”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗).

^{๑๘๘} สันต์ สุวัจนราภินันท์ และอภิญญา เฟื่องฟูสกุล, “ปรากฏการณ์วิทยา : ทบทวนการใช้รากเหง้าและอัตลักษณ์ในวาทกรรมของสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย”, **เอกสารโครงการจัดประชุมวิชาการ ประจำปี ๒๕๕๖**, หน้า ๓๕.

๒.๔ ประวัติบุคคลต้นแบบ ประกอบด้วย

- ๑) ประสบการณ์ชีวิตของบุคคลต้นแบบ
- ๒) ฐานความรู้ของบุคคลต้นแบบ
 - (๑) การศึกษา
 - (๒) การทำงาน
 - (๓) ผลงานและรางวัล

๒.๔.๑ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

๑) ประสบการณ์ชีวิตของดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา วิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิ้ง ๒ ลำขององค์การนาซ่า เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย^{๑๘๙} และผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามวิถีทางของท่านสัตยาไส บาบ่า นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญในอินเดีย^{๑๙๐}

เกิดเมื่อ วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๓ ที่วัดชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร เป็นบุตรของ หม่อมหลวงมานิจ และเฉลิมขวัญ ชุมสาย ณ อยุธยา (ธิดาพระปทุมเทวาภิบาล เจ้าเมืองหนองคาย)^{๑๙๑} ดร.อาจง ได้สมรสกับ นางวรลักษณ์ ชุมสาย ณ อยุธยา มีบุตรธิดาจำนวน ๓ คน คือ (๑) นางสาวอาจลดา ชุมสาย ณ อยุธยา (๒) นางวรสุตา พิชัยณรงค์สงคราม และ (๓) นายกฤษณ์ ชุมสาย ณ อยุธยา^{๑๙๒}

เมื่อแรกเกิดท่านชื่อว่า งามงาม เป็นนามพระราชทานจากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีโสภณ) เมื่อโตขึ้นจึงเปลี่ยนชื่อเป็น อาจง ท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๔ คน คือ (๑) นายสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (๒) นายอาจง ชุมสาย ณ อยุธยา (๓) นางสาวสุชาดา (ชุมสาย ณ อยุธยา) สถิตพิทยายุทธ์ (ถึงแก่กรรม) และ (๔) นางสาวจินดารัตน์ ชุมสาย ณ อยุธยา

สมัยเด็กท่านเป็นเด็กที่ค่อนข้างจะก้าวร้าว อาจมีสาเหตุมาจากท่านเกิดในช่วงสงครามโลกจึงทำให้มีความรู้สึกเกี่ยวกับการสู้รบ และเมื่อย้ายไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศท่านจึงมักจะทะเลาะวิวาทกับเพื่อนอยู่เสมอ

ด้วยเหตุที่ ท่านมีคุณพ่อผู้เป็นแบบอย่างที่ดีในความขยัน ตั้งใจ เสียสละ ประหยัด และมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ประกอบกับก่อนนอนทุกคืนคุณพ่อจะเล่านิทานธรรมะที่แฝงไว้ด้วยคุณธรรม ให้ท่านฟัง

^{๑๘๙} สานุพันธ์ ตันติศิริวัฒน์, อัจฉริยะบนทางสี่ขา ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, หน้า ๑๒๒.

^{๑๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕, ๑๕๗.

^{๑๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๒.

^{๑๙๒} อ้างถึงแล้ว.

สิ่งนี้จึงถือเป็นการช่วยปลูกฝังสิ่งที่ตั้งงามต่อท่านได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้มีศรัทธาต่อแนวทางปฏิบัติของสัตยา ไส บาบา ผู้นำทางจิตวิญญาณและปฏิบัติสมาธิด้วยการพิจารณาแสงสว่าง

ดร. อาจอง จึงได้ก่อตั้งและอำนวยการโรงเรียนสัตยาไสขึ้นในประเทศไทยซึ่งถือเป็นเครือข่ายใน ๓๕ ประเทศ โดยหลักการเรียนการสอนของโรงเรียนจะแตกต่างจากสถานศึกษาแห่งอื่น คือ จะเน้นเรื่องคุณธรรม ความดี และการปฏิบัติธรรมตามแบบของ สัตยา ไส บาบา

๒) ฐานความรู้ของดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

(๑) การศึกษา

ศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์คอนแวนต์ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แล้วจึงย้ายไปศึกษาที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเป็นเวลา ๖ เดือน จากนั้นได้ย้ายตามบิดาไปศึกษาต่อที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ณ Lycée Janson de Sailly จนกระทั่งอายุ ๑๒ ปี จึงได้ย้ายไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ณ Enfield Grammar School และ Haileybury and Imperial Service College

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเกียรตินิยม และปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาเอกที่ Imperial College of Science and Technology London University และครุศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(๒) การทำงาน

ปี พ.ศ.

ตำแหน่ง

๒๕๐๙-๒๕๑๓	- อาจารย์ประจำคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๕๑๓-๒๕๑๖	- ผู้ดูแลฝ่ายผลิตภัณฑ์ไมโครเวฟ บริษัท ไมโครเมกา ลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา
	- วิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศ ไวกิ้ง ๒ ลำ องค์การนาซ่า ^{๑๙๓}
๒๕๑๖-๒๕๓๑	- ผู้อำนวยการฝ่ายการตลาด บริษัท ไทยพลาสติกและเคมีภัณฑ์ จำกัด (มหาชน)
	- กรรมการผู้จัดการ บริษัท ไทย ชิพบอร์ด จำกัด
	- ผู้จัดการฝ่ายบริหารงานสัมพันธ์ บริษัท น้ำมัน ศาลเทศ์ (ไทย) จำกัด
	- กรรมการบริหารสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

^{๑๙๓} สานุพันธ์ ดันติศิริวัฒน์, อัจฉริยะบนทางสีขาว ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, หน้า ๑๒๐.

ปี พ.ศ.	ตำแหน่ง
๒๕๓๑-๒๕๓๘	- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๓ สมัย) - กรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร ^{๑๙๔} - กรรมการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม สภาผู้แทนราษฎร - กรรมการบริหารของรัฐสภาอาเซียน - เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๒๕๓๘-๒๕๔๓	- กรรมการบริหาร บริษัท มรกต อินดัสตรีส์ จำกัด (มหาชน)
๒๕๔๔-๒๕๔๖	- ผู้อำนวยการโรงเรียนสัตยาไส
๒๕๔๖-ปัจจุบัน	- ผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส - ผู้บริหารสถาบันการศึกษาสัตยาไส
ปริญญาดรี-ปัจจุบัน	- วิทยากรรับเชิญในการบรรยายตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(๓) ผลงานและรางวัล

- ได้รับรางวัลทางวิทยาศาสตร์จากนายกรัฐมนตรีประเทศอังกฤษ
- ร่วมโครงการอวกาศไวกิ้ง ขององค์การนาซ่า ประเทศสหรัฐอเมริกาการออกแบบและสร้างอุปกรณ์ควบคุมการร่อนลงของยานอวกาศไวกิ้ง ๒ ล่าลงสู่พื้นดาวอังคารเพื่อการสำรวจ
- นักวิทยาศาสตร์ดีเด่น สาขาส่งประดิษฐ์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗
- ผู้เชี่ยวชาญในโครงการสร้างจรวดเพื่อใช้ในกิจการฝนเทียมของสภาวิจัยแห่งชาติ
- ครูผู้สอนโรงเรียนวิถิพุทธดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๗ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- นักปราชญ์ภูมิปัญญาไทย จากมหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับเข็มครุฑุชฎี จากครุสภา
- เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร สังกัดพรรคพลังธรรม สมัยพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นหัวหน้าพรรค เคยร่วมงานกับพรรคนำไทย และได้รับแต่งตั้งเป็นรองเลขาธิการพรรค^{๑๙๕}
- รางวัลผู้อุทิศเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘

^{๑๙๔} อัจจง ชุมสาย ณ อยุธยา. โครงการศึกษากับมิติจิตใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.dent.psu.ac.th/mind/aajong.html> [๓๑ ต.ค. ๒๕๕๗].

^{๑๙๕} ประกาศสำนักงานนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง พรรคนำไทยเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรค ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๒ ตอนที่ ๕๖ ง วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๘

- รางวัลหนังสือวรรณกรรมเยาวชนดีเด่น อายุ ๑๒-๑๘ ปี จากหนังสือแนวทางแห่งความสุข
- รางวัลครูสตูดิโอ
- ครูผู้สอนพระพุทธศาสนาดีเด่น จากสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
- ทำเนียบคนไทยที่มีความคิดสร้างสรรค์ด้านวิทยาศาสตร์และด้านการบริหาร จากสำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรม สุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข
- รางวัลเพชรสยามกิตติคุณ จากสำนักส่งเสริมวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทระเกษม
- รางวัลศาสตราจารย์สังเวียน อินทรวิชัย จากมูลนิธิศาสตราจารย์สังเวียน อินทรวิชัย ร่วมกับมูลนิธิตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
- รางวัล ๒๐๑๐ Gusi Peace Prize สาขาประดิษฐ์กรรมทางวิทยาศาสตร์และการศึกษาคุณค่าของมนุษย์ จากมูลนิธิ Gusi Peace Prize ประเทศฟิลิปปินส์^{๑๙๖}

งานด้านการศึกษา

- ผู้คิดค้นรูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์
- คณะกรรมการเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย ปี พ.ศ. ๒๕๔๙
- คณะอนุกรรมการบริหารโครงการคุณธรรมนำความรู้ กระทรวงศึกษาธิการ
- คณะกรรมการบริหารเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษา : กรุงเทพมหานครและภาคกลางตอนล่าง
- วิทยากร โครงการคุณธรรมนำความรู้: แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา โดยอบรมครูทั่วประเทศกว่า ๒๖,๐๐๐ คน จัดโดยสำนักเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่เดือนมีนาคม-กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
- ผู้แต่งหนังสือคุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เพื่อเป็นคู่มือประกอบการอบรม โครงการคุณธรรมนำความรู้ : แนวทางเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษา
- วิทยากรบรรยายเกี่ยวกับคุณธรรมนำความรู้ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ
- วิทยากรในงานมหกรรมการจัดความรู้แห่งชาติ ครั้งที่ ๓
- อาจารย์พิเศษ ประจำคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กรรมการสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

^{๑๙๖}

สื่อบำรุงใจ บำรุงความคิด สู่ชีวิตที่เป็นอิสระ เกี่ยวกับ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.freemindbook.com/writer/%87.html> [๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๗].

- กรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ให้กับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- ตัวแทน UN-HABITAT ประชุมกับรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการในประเทศกลุ่มอาเซียน
- ผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาสัตยาไส ประเทศไทย โดยเป็นวิทยากรอบรมครูทั่วโลก

ตามรูปแบบการเรียนการสอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามประเทศดังต่อไปนี้ แคนาดา (แวนคูเวอร์, วินนิเปก, โตรอนโต) สหรัฐอเมริกา (โอเรกอน, ซานฟรานซิสโก, ลอสแอนเจลิส, ซานดิเอโก, ลาสเวกัส, ปาล์มสปริง, อาร์โซนา, ชิคาโก, บัฟฟาโล, นิวยอร์ก, วอชิงตัน ดี ซี, ฮาวาย) เม็กซิโก, บราซิล, สวีเดน, ฟินแลนด์, เอสโตเนีย, เดนมาร์ก, เยอรมัน, ฮอลแลนด์, ฝรั่งเศส, ยูเคร, สเปน, อิตาลี, สวิสเซอร์แลนด์, กรีซ, โมร็อกโก, กาน่า, แคมเบีย, แอฟริกาใต้, เมอร์เซส, ซาอุดีอาระเบีย, โอมาน, สหรัฐอาหรับเอมิเรต, คาซัคสถาน, เนปาล, อินเดีย, ศรีลังกา, ญี่ปุ่น, เกาหลีใต้, จีน, ฮองกง, ไต้หวัน, ลาว, เวียดนาม, เมียนมาร์, มาเลเซีย, สิงคโปร์, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์

และมีนักเรียนที่เคยมาอบรม ณ สถาบันการศึกษาสัตยาไส จ.ลพบุรี จากประเทศดังต่อไปนี้ แคนาดา, สหรัฐอเมริกา, เม็กซิโก, เอลซาวาดอร์, โคลัมเบีย, เวเนซุเอลา, เปรู, บราซิล, ชิลี, อาร์เจนตินา, เมอร์เซส, แอฟริกาใต้, โมร็อกโก, ยูเคร, ฝรั่งเศส, สเปน, อิตาลี, สวิสเซอร์แลนด์, เยอรมัน, สวีเดน, กรีซ, โครเอเชีย, เอสโตเนีย, คาซัคสถาน, บาเรน, สหรัฐอาหรับเอมิเรต, อิสราเอล, อิหร่าน, อินเดีย, ศรีลังกา, เนปาล, ญี่ปุ่น, ฮองกง, ไต้หวัน, จีน, ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม, มาเลเซีย, บรูไน, สิงคโปร์, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์, ออสเตรเลีย, นิวซีแลนด์, หมู่เกาะฟีจี

- ผู้อำนวยการสถาบันวารินทร์ศึกษา โดยได้รับความร่วมมือจากองค์การสหประชาชาติเพื่ออบรมครูจากทั่วโลกเกี่ยวกับคุณธรรมกับน้ำ เนื่องจากวิกฤติเรื่องน้ำในโลกทางออกในการแก้ปัญหาที่ทุกคนจำเป็นต้องมีคุณธรรม โดยมี SEAMEO ให้การสนับสนุน ซึ่งปัจจุบันเริ่มจัดอบรมครูแล้วจากประเทศดังต่อไปนี้ จีน, ฟิลิปปินส์, ปัง, อินโดนีเซีย, อินเดีย, ภูฏาน และจะขยายต่อไปอีกในอนาคต

งานด้านอื่น ๆ

- วิทยากรบรรยายให้กับองค์กรต่าง ๆ ทั่วประเทศและทั่วโลก
- ผู้ทรงคุณวุฒิในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์สังคมแห่งชาติ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์
- คณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนางานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา

ประกาศเกียรติคุณที่ได้รับ

- คุชฌ์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นประถมาภรณ์ช้างเผือก และประถมาภรณ์มงกุฎไทย

๒.๔.๒ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๑) ประสบการณ์ชีวิตของดร.ประมวล เพ็งจันทร์

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศ เซเวนบุ๊กส์อวอร์ด ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประเภทสารคดี (สารคดีชีวิตจริง) บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) พร้อมโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รางวัลหนังสือดีเด่นแห่งชาติ กลุ่มหนังสือสารคดี พ.ศ. ๒๕๕๑ ของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และรางวัลยอดเยี่ยม โครงการ จุดประกายอวอร์ดส ๕๑ ประเภทหนังสือสารคดีเล่ม ของหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ พร้อมโล่เกียรติยศ^{๑๙๗}

เกิดเมื่อ วันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๔๙๗ ที่เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานีสมรสกับ ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ ซึ่งเป็นคนจังหวัดชัยภูมิ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ค.บ. (เอก - ศิลป์, โท - สังคม) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร และปริญญาโท Master of Arts (วิชาประวัติศาสตร์ศิลป์) Panjab University, India ผศ.สมปอง เคยดำรงตำแหน่งอาจารย์ตรี ระดับ ๒ อาจารย์ ๑ ระดับ ๓-๔ ที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ อาจารย์ ๕ ภาควิชาภาพพิมพ์ ภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่อาจารย์ ระดับ ๖-๗ ภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่วนด้านผลงาน ผศ.สมปอง ได้เข้าร่วมงานบริการชุมชน เป็นกรรมการตัดสินงาน OTOP ของเขตภาคเหนือ วิทยากรบรรยาย เรื่อง หัตถกรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และเข้าร่วมสัมมนา เรื่อง การแก้ไขปรับปรุงตำราและหนังสือวิชาการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา^{๑๙๘}

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาร่วมกันเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน ในโรงเรียนวัดลิปะน้อย แต่ด้วยเหตุผลความจำเป็นจึงทำให้ท่านได้รับการศึกษาเพียงระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๔ และต้องออกมาเรียนรู้ชีวิตภายนอกแทนการเรียนในตำราอยู่ภายในห้องเรียน สี่เหลี่ยมดังเช่นเพื่อนนักเรียนคนอื่น และจากการที่ท่านได้ออกมาเผชิญหน้ากับชีวิตจริงของ

^{๑๙๗} อารวาทินี ขวอออนไลน์. ประมวล เพ็งจันทร์-ข่าวประมวล เพ็งจันทร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.ryt9.com/tag/> [๑ ก.ย. ๕๘].

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ สมปอง เพ็งจันทร์, อาจารย์ภาควิชาจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

โลกภายนอก จึงทำให้ท่านได้มีโอกาสพบเจอเหตุการณ์มากมายตั้งแต่อายุน้อย จนกระทั่งเกิดความหวาดกลัว และส่งผลให้ท่านตัดสินใจออกบวช และได้มีโอกาสพบกับผู้รู้ท่านหนึ่ง คือ พระมหากลิบวรปญโญ (ปัจจุบันคือ พระศรีปริยัตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพัฒนาราม อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี) และด้วยความเป็นผู้รู้ของพระอาจารย์จึงได้มีอิทธิพลต่อชีวิตของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เป็นอย่างมากในเวลาต่อมา^{๑๙๙}

๒) ฐานความรู้ของดร.ประมวล เพ็งจันทร์

(๑) การศึกษา

สำเร็จการศึกษาระดับ B.A. (Political Science, Philosophy, English literature) Meerut University ระดับ MA. (Philosophy) Panjab University และ Ph.D. (Philosophy) Mysore University India

(๒) การทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๔๘ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- พ.ศ. ๒๕๔๘-ปัจจุบัน นักวิชาการอิสระ

(๓) ผลงานและรางวัล

- ออกรายการ คนค้นคน ตอนเดินดูใจในเนปาล
- หนังสือ เดินสู่อิสราภาพ
- หนังสือ อินเดีย จาริกด้านใน ๑ การศึกษาที่งดงาม
- หนังสือ อินเดีย จาริกด้านใน ๒ การระแวดระวังเทพ
- หนังสือ อินเดีย จาริกด้านใน ๓ ทบทวนชีวิต พินิจตน
- หนังสือ อินเดีย ความจริง ชีวิต ความงาม
- หนังสือ จาริกทางวิญญาณบนแดนพุทธภูมิ
- หนังสือ การเดินทางสู่ความเป็นมนุษย์ที่แท้
- หนังสือ Bridge สะพานข้ามยุคสมัยของ รงค์ วงษ์สวรรค์
- หนังสือก้าวผ่านความรุนแรง
- หนังสือ เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง
- หนังสือ เราจะเดินไปไหนกัน
- หนังสือ ประมวลความรัก
- หนังสือ ไกรลาส การจาริกบนวิถีแห่งศรัทธา
- หนังสือ ภาวนา เริ่มต้น ณ ก.ม. ๐

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ สมปอง เพ็งจันทร์, อาจารย์ภาควิชาจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

เกียรติประวัติ

- รางวัลชนะเลิศ เซเว่นบุ๊กรีวิวครั้งที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๖ และครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประเภทสารคดี (สารคดีชีวิตจริง) บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) พร้อมโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- รางวัลหนังสือดีเด่นแห่งชาติ กลุ่มหนังสือสารคดี พ.ศ. ๒๕๕๑กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- รางวัลยอดเยี่ยม โครงการ จุดประกายอวอร์ดส ๕๑ ประเภทหนังสือสารคดีเล่มของ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ พร้อมโล่เกียรติยศ^{๒๐๐}

๒.๔.๓ คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์

๑) ประสบการณ์ชีวิตของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์

คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย รางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ท่านเกิดเมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๐ ณ อำเภอนาง จัหวัดนครศรีธรรมราช เป็นบุตรของคุณพ่อห้วง และคุณแม่แจ้จ้ง รัตนรงค์ ซึ่งมีอาชีพทำสวน อาศัยอยู่ บ้านเลขที่ ๕๑ หมู่ที่ ๙ ตำบลไม้เรียง อำเภอนาง จัหวัดนครศรีธรรมราช

ท่านสมรสกับนางแนบ รัตนรงค์ มีบุตรธิดาจำนวน ๕ คน ได้แก่ (๑) นายเนาวรัตน์ รัตนรงค์ อาชีพรับราชการ (๒) นายรินทร์ รัตนรงค์ อาชีพธุรกิจส่วนตัว (๓) นางจริยา โชคประสิทธิ์ อาชีพธุรกิจส่วนตัว (๓) นายสาธิต รัตนรงค์ อาชีพธุรกิจส่วนตัว และ (๕) นางสาวสุนิสา รัตนรงค์ อาชีพรับราชการ

คุณลุงประยงค์ ประกอบอาชีพหลักคือ ทำการเกษตร ได้แก่ สวนยางพารา สวนสมรม ซึ่งประกอบด้วยเงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง สะตอ สละ ขนุน จำปาตะ ที่ปลูกตามร่องยางพารา นอกจากนั้น ยังมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ ไก่พื้นเมือง ปลาน้ำจืด

หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ท่านได้ออกจากโรงเรียนมาเพื่อช่วยเหลืองานพ่อกับแม่ โดยท่านได้รับจ้างทำงานทุกอย่าง เช่น รับจ้างตัดไม้ ดูแลช้างลากไม้ รับจ้าง ล่องแพซุงตามลำน้ำตาปี ทำแระตึบก^{๒๐๑}

๒) ฐานความรู้ของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์

(๑) การศึกษา

สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ ณ โรงเรียนบ้านนาเส ตำบลนากะชะ อำเภอนาง จัหวัดนครศรีธรรมราช และนักธรรมโท

^{๒๐๐} อาร์วายทีไนน์ ข่าวออนไลน์. ประมวล เพ็งจันทร์-ข่าวประมวล เพ็งจันทร์. [ออนไลน์]. [๑ ก.ย. ๕๘].

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

การศึกษาดูงาน

ปี พ.ศ.	กิจกรรม/สถานที่ในการศึกษาดูงาน
๒๕๒๘	- ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน
๒๕๓๔	- ด้านสหกรณ์ อุตสาหกรรมชุมชน และเกษตรกรรม ณ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมนี – เบลเยียม
๒๕๔๔	- หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ณ จังหวัดโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น
๒๕๔๕	- ร่วมคณะสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน ลาว กัมพูชา

(๒) การทำงาน

ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำสวนยางพารา และอาชีพรอง คือ ทำสวนผลไม้ (สวนสมรม) อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ (ปลา ไก่พื้นเมือง)

ปี พ.ศ.	ตำแหน่ง
๒๕๒๗	- ผู้นำการก่อตั้งกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางตำบลไม้เรียง
๒๕๓๐ – ๒๕๓๔	- ผู้จัดการกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางไม้เรียง
๒๕๓๕ – ๒๕๔๗	- ประธานกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางไม้เรียง
๒๕๓๕ – ปัจจุบัน	- ผู้ก่อตั้งและเป็นประธานศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง
๒๕๓๖	- ประธานเครือข่ายยมนา (ยาง ไม้ผล นาข้าว)
๒๕๓๙	- ผู้นำจัดทำแผนแม่บทชุมชนไม้เรียง อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช
๒๕๔๐	- ผู้นำจัดทำแผนแม่บทการพัฒนายางพาราไทย ฉบับประชาชน
๒๕๔๑ – ๒๕๔๕	- กรรมการบริหารกองทุนเพื่อสังคม (SIF)
๒๕๔๑ – ๒๕๔๗	- ประธานบริษัทเครือข่ายผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด (วิสาหกิจชุมชน)
๒๕๔๔ – ๒๕๔๖	- กรรมการบริหารโครงการเกษตรกรรมยั่งยืน (DANCED)
๒๕๔๔ – ๒๕๔๗	- อนุกรรมการประสานงานสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
๒๕๔๔ – ปัจจุบัน	- กรรมการบริหารวิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.)
๒๕๔๖ – ปัจจุบัน	- กรรมการมูลนิธิหมู่บ้าน
๒๕๔๗ – ปัจจุบัน	- กรรมการมูลนิธิสถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน
๒๕๔๘	- ประธานคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยผู้นำชุมชนท้องถิ่น สำนักนายกรัฐมนตรี
๒๕๔๙	- ที่ปรึกษาคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คณะกรรมการสมานฉันท์)

ปี พ.ศ.

ตำแหน่ง

๒๕๔๙

- สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (กรรมาธิการการเกษตร ฯลฯ)

(๓) ผลงานและรางวัล

ประวัติเกียรติคุณที่ได้รับ

ปี พ.ศ.

เกียรติประวัติ

๒๕๓๐

- รางวัลผู้นำอาชีพก้าวหน้า โดยคณะกรรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

๒๕๓๗

- รางวัลคนดีศรีสังคม โดยคณะกรรมการคัดเลือกคนดีศรีสังคม

๒๕๔๐

- รางวัลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๒๕๔๔

- รางวัลครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ ๑ โดยสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
- ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒๕๔๗

- รางวัลแมกไซไซ สาขาผู้นำชุมชน จากมูลนิธิรามอน แมกไซไซ ประเทศฟิลิปปินส์

๒๕๔๗

- ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
- ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๒๕๔๘

- ปริญญาพัฒนาชุมชนดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒๕๔๘

- ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาการจัดการชุมชนมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

๒๕๔๘

- ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)

๒๕๔๙

- ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (เกษตรศึกษา) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

๒๕๔๙

- ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

๒๕๔๙

- รางวัลบุคคลดีเด่นของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

ปี พ.ศ.

เกียรติประวัติ

๒๕๔๙

- ปริญญาบัตรกิตติมศักดิ์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) รุ่นที่ ๔๘

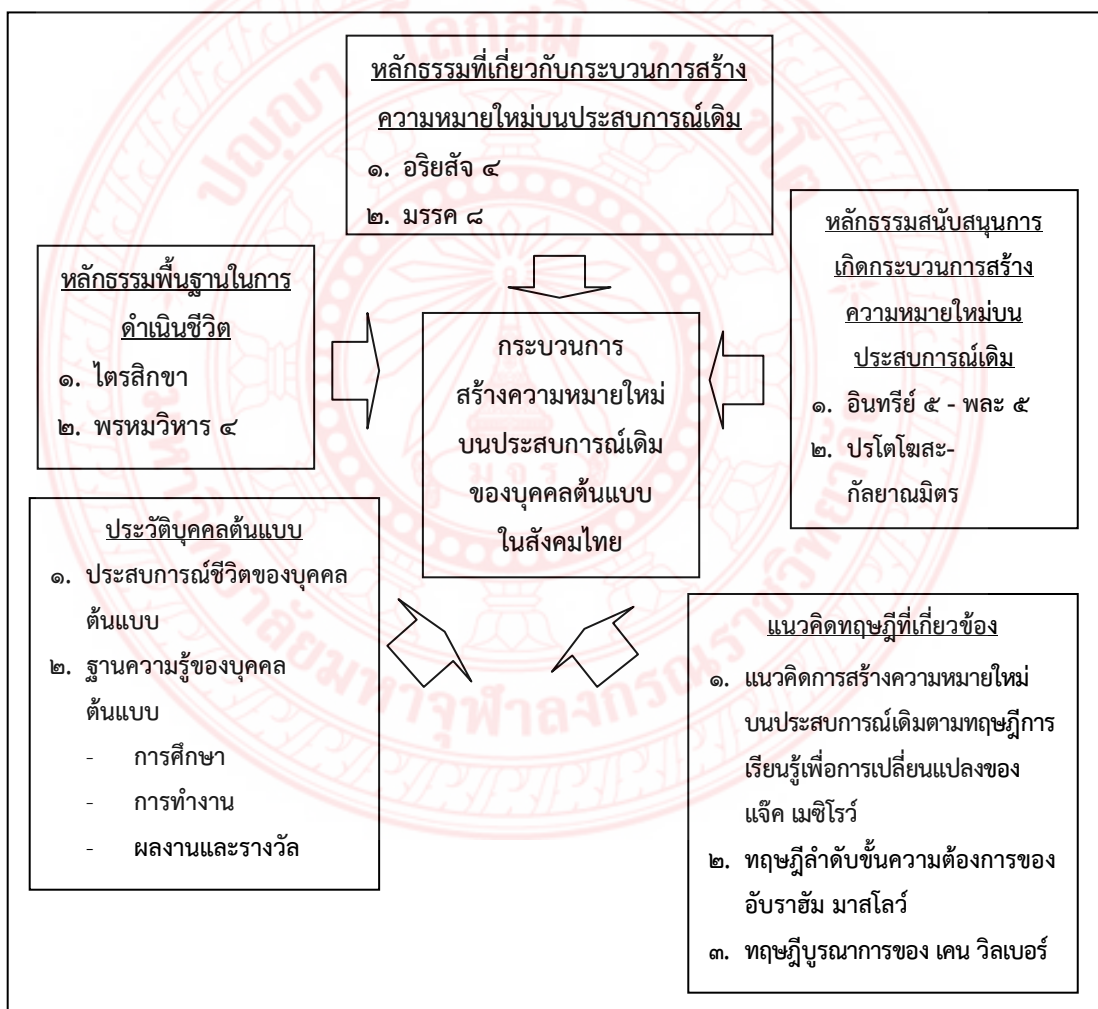
๒๕๕๒

- รางวัล ปราชญ์ของแผ่นดิน สาขาพัฒนาชุมชนและเครือข่าย

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (ต.ช.)^{๒๐๒}

หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย สามารถสรุปได้ตามที่ปรากฏในแผนภาพที่ ๒.๕

แผนภาพที่ ๒.๕ หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

^{๒๐๒} ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก และเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยประจำปี ๒๕๕๐.

บทที่ ๓

การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

ในการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาศิลปะการดำเนินชีวิตที่เกื้อหนุนกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมรวม ๓ ท่าน ได้แก่ ดร.อาจอน ชุมสาย ณ อยุธยา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และคุณลุง ประยงค์ รัตนรงค์ โดยผู้วิจัยได้นำรูปแบบการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลด้วยรูปแบบการวิจัยแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology Study) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่อาศัยแนวความคิดและโลกทัศน์จากปรัชญาปรากฏการณ์วิทยามาใช้เป็นเครื่องมือและแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์และประสบการณ์^{๒๐๓} ของบุคคลต้นแบบที่ได้ทำการศึกษาทั้ง ๓ ท่าน โดยการวิจัยรูปแบบนี้มีเป้าประสงค์หลักในการศึกษาเพื่อมุ่งทำความเข้าใจความหมายประสบการณ์ชีวิตที่บุคคลต้นแบบได้ประสบพบเจอ

การศึกษาวเคราะห์ประกอบด้วย (๑) การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม) (๒) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ และ (๓) การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)

๓.๑ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม)

การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม) โดยการวิเคราะห์ผ่านหลักธรรมทางพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีตะวันตกที่เกี่ยวข้อง ประสบการณ์วัยเด็กลักษณะอุปนิสัย ระดับการศึกษา และอาชีพของบุคคลต้นแบบ ที่เป็นข้อมูลของบุคคลต้นแบบก่อนเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ดังนี้

๓.๑.๑ ดร.อาจอน ชุมสาย ณ อยุธยา

๑) ประสบการณ์ชีวิต การดำเนินชีวิตของ ดร.อาจอน เป็นในลักษณะของเด็กที่ค่อนข้างจะเกรี้ยวกราด โดยท่านกล่าวว่า

^{๒๐๓} ชาย โพธิ์สิตา, ศาสตราจารย์และศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (การละคร), (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๙-๑๙๑.

“อาจจะเป็นเพราะผมเกิดในช่วงสงครามโลก จึงทำให้ผมเกิดความรู้สึกอยากต่อสู้ จึงทำให้ชอบทะเลาะชกต่อยกับเพื่อนบ่อยๆ”^{๒๐๔}

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าท่านมักจะเกิดการทะเลาะวิวาทชกต่อยอยู่กับเพื่อนนักเรียนด้วยกันอยู่เสมอ แต่ด้วยเหตุที่ท่านได้รับอิทธิพลจากแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่มีจากคุณพ่อ จึงส่งผลให้ท่านได้รับการปลูกฝังคุณธรรม ความเมตตา และสิ่งที่ฝังใจในจิตใจของท่าน^{๒๐๕} โดยท่านกล่าวว่า

“คุณพ่อมักจะสอนและทำให้ดูเป็นตัวอย่างเรื่องความขยัน ตั้งใจ เสียสละ ประหยัด เมตตา และการกินอยู่ที่เรียบง่าย และคุณพ่อจะชอบเล่านิทานก่อนนอนให้ผมฟังทุกคืน นิทานที่เล่าจะเป็นนิทานที่มีคติสอนใจ”^{๒๐๖}

ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ถึงแม้ว่าท่านจะได้รับการกล่าวถึงในฐานะของเด็กเกร่ ก้าวร้าว เรียนหนังสือไม่เก่งในสมัยที่เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาก็ตาม แต่ด้วยการปลูกฝังคุณธรรม และจิตสำนึกที่ดีงาม ผ่านการถ่ายทอดด้วยนิทานสอนใจจากคุณพ่อเรื่อยมาตั้งแต่สมัยเมื่อครั้งยังเด็ก จึงทำให้ภายในจิตใจของท่านมีเครื่องยึดเหนี่ยวที่ดีงาม ประกอบกับการมีแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของคุณพ่อและการมีใจที่จดจ่อต่อเนื่องจนเกิดสมาธิในขณะที่ท่านได้รับฟังการเล่านิทานของคุณพ่อก่อนนอนทุกคืน ที่มีส่วนสำคัญในการช่วยให้ท่านสามารถแยกแยะ และเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วเมื่อมีบางสิ่งมากระตุ้นเตือนเพียงเล็กน้อยในขณะที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ^{๒๐๗}

ท่านได้รับการศึกษาในระดับที่สูงมาก หากเทียบกับระดับการศึกษาปกติภายในสังคม โดยการศึกษาของท่านเป็นไปในสายวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ต้องสามารถทำการทดลองและพิสูจน์ได้ในเชิงประจักษ์ อย่างเป็นรูปธรรม หากเทียบเคียงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาแล้วนั้น ก็เห็นว่ามีส่วนคล้ายคลึงกันกล่าวคือ สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบและนำมาถ่ายทอดในหลักธรรมนั้น ก็เป็นสิ่งที่สามารถทดลองและพิสูจน์ได้ด้วยตัวของผู้นั้นเอง หากแตกต่างกันตรงที่ไม่สามารถอธิบายหรือขยายความให้ผู้อื่นที่ยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติทราบถึงสิ่งที่ได้ค้นพบและสัมผัสได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่การค้นพบนี้สามารถสัมผัสได้ด้วยการรับรู้หรือความรู้สึกจากภายในจิตใจ

ภายหลังจากที่สำเร็จการศึกษา ดร.อาจอง ได้ประกอบอาชีพที่หลากหลาย ส่งผลให้ท่านได้มีโอกาสเรียนรู้และร่วมงานกับผู้ร่วมงานที่หลากหลายช่วงวัยเช่นกัน และอาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐๕} อ้างถึงแล้ว.

^{๒๐๖} อ้างถึงแล้ว.

^{๒๐๗} อ้างถึงแล้ว.

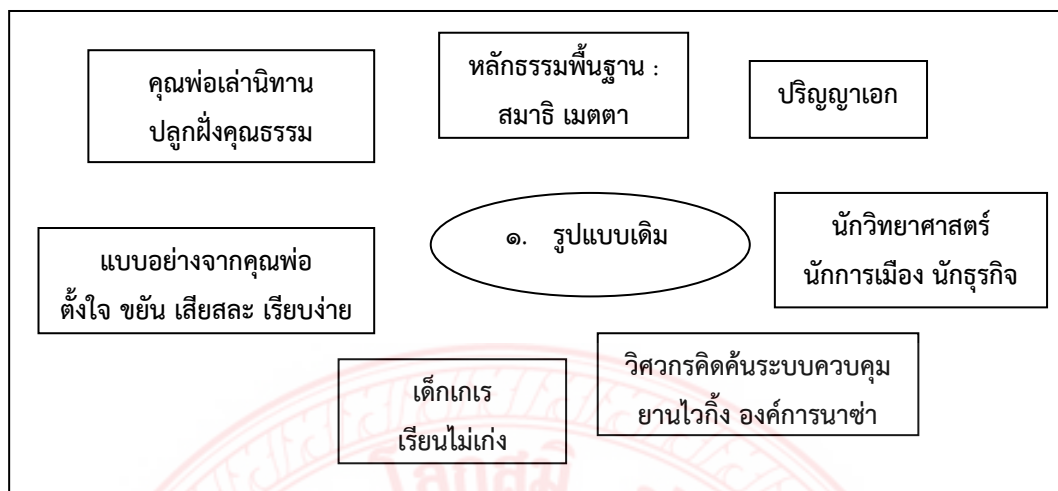
การทำงานประกอบกับการได้พบปะเสวนากับผู้รู้ของท่านสัตยา ไส บาบา นั้นสามารถช่วยให้ท่านตัดสินใจได้อย่างชัดเจนว่า หากต้องการนำความรู้ซึ่งท่านค้นพบนั้นไปช่วยเหลือสังคม ท่านจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มการช่วยเหลือหรือพัฒนา ให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนก่อนเป็นสำคัญ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ดีมากที่ทำให้ท่านสามารถช่วยเหลือสังคมได้อย่างถูกต้อง ด้วยความสามารถที่เป็นเอกลักษณ์ของท่านในการใช้กำลังแห่งสมาธิที่จะช่วยเหลือสังคมด้วยการแผ่กระจายความรู้สึกลมตาดอกสู่สังคมในวงกว้าง ประสบการณ์ชีวิตของท่านนั้น มีส่วนอย่างมากในการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม

๒) หลักธรรมทางพุทธศาสนา ท่านมีพื้นฐานหลักธรรมประจำใจคือ ศีล ถึงแม้ว่าท่านจะเป็นเด็กค่อนข้างเกรง ทำให้ไม่สามารถประพฤติตนอยู่ในหลักแห่งศีลธรรมได้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกข้อ แต่จากการมีแบบอย่างที่ดีอย่างคุณพ่อจึงส่งผลให้ท่านมีหลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในด้านความตั้งใจ เสียสละ จึงส่งผลให้พื้นฐานจิตใจของท่านมีความเมตตาเป็นที่ตั้ง^{๒๐๘} แต่อาจจะเป็นเพราะด้วยเหตุปัจจัยในยุคสมัยที่ท่านเกิดในช่วงสงครามโลกประกอบกับการต้องการเป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่นตามลำดับขั้นความต้องการ จึงอาจจะเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการส่งผลให้ท่านเป็นเด็กที่ค่อนข้างเกรงในสมัยที่เรียนอยู่ที่ประเทศอังกฤษ

๓) แนวคิดทฤษฎีตะวันตก การดำเนินชีวิตของท่านมีความสอดคล้องตามหลักทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ กล่าวคือ ท่านได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นที่ต่ำจนรู้สึกเพียงพอแล้วจึงพัฒนาสู่ลำดับขั้นที่สูงต่อไป ดังนี้ ท่านได้รับการตอบสนองด้านร่างกาย ในส่วนของปัจจัย ๔ อย่างเพียงพอต่อความรู้สึกของท่าน ในด้านการอุปโภคบริโภคที่ครบถ้วนตามวิถีทางที่เรียบง่าย ได้รับความปลอดภัยด้านความเป็นอยู่ พร้อมทั้งได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัวเป็นอย่างดี แต่ในด้านความรู้สึกต้องการยอมรับจากบุคคลอื่น อาจะยังรู้สึกว่าไม่ได้รับการตอบสนองที่เพียงพอ จึงอาจเป็นอีกหนึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้ในสมัยเด็กของท่านกลายเป็นเด็กที่ค่อนข้างเกรงไม่ตั้งใจเรียน ชอบการชกต่อยกับเพื่อน

การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๑

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

แผนภาพที่ ๓.๑ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ

ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

๓.๑.๒ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๑) **ประสบการณ์ชีวิต** การดำเนินชีวิตของ ดร.ประมวล นั้น ท่านได้มีโอกาสรับการศึกษาเช่นเดียวกันเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน ในโรงเรียนวัดลปิษน้อย แต่ด้วยเหตุผลความจำเป็นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในเรื่องปากท้อง จึงทำให้ท่านได้รับการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และต้องออกมาเรียนรู้ชีวิตภายนอกแทนการเรียนในตำราอยู่ภายในห้องเรียนสี่เหลี่ยมดังเช่นเพื่อนนักเรียนคนอื่น^{๒๐๙}

ความเป็นอยู่ของท่านเมื่อเทียบกับเด็กคนอื่นๆ ในรุ่นราวคราวเดียวกันแล้วนั้น ถือว่าท่านค่อนข้างจะลำบาก เนื่องจากฐานะทางบ้านที่สมาชิกภายในครอบครัวจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อประคับประคองให้ครอบครัวอยู่รอด จึงส่งผลให้ท่านต้องเรียนรู้ในการใช้ชีวิตอยู่ในโลกของความเป็นจริงเพื่อเอาตัวรอดหรือการตอบสนองต่อปัจจัยสี่ให้สมบูรณ์เท่าที่จะสามารถทำได้ และด้วยความอดอยากยากจนในสมัยเด็กนี้เอง จึงทำให้ท่านมองว่าสภาพที่เกิดขึ้นของทุกข์ของท่านนั้น เกิดจากความไม่ได้รับความสะดวกสบาย ไม่ได้มีเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอต่อความต้องการจึงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญอย่างมากต่อความคิดของท่านที่ว่า หากท่านสามารถมีบ้าน มีรถ มีเงินทอง ชื่อเสียง ก็จะทำให้ท่านสามารถออกไปจากสภาพความทุกข์นี้และทำให้ชีวิตมีความสุขได้^{๒๑๐} โดยท่านกล่าวว่า

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๑๐} อ้างถึงแล้ว.

“ครอบครัวเรายากจน ผมต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยกรีดยาง บางทีเหนื่อยมาก แต่อยากกรีดยางให้ได้เงินเยอะๆ ก็ต้องใช้ที่สมัมนั้นเรียกยาขยัน ควบ ๔ ขา ตั้งแต่เข้ายันเย็น พอขี่จักรยานกลับบ้าน จำไม่ได้ว่า ตัวเองพุ่งลงไปอยู่ในพงหญ้าข้างทางได้อย่างไร ตื่นมาอีกทีก็มืดมาก มองอะไรไม่เห็นแล้ว”^{๒๑๑}

อย่างไรก็ตามถึงแม้ความเป็นอยู่ทางร่างกายของท่านจะอดคัดค้านจนกว่าเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน แต่ท่านก็ได้รับความรักความเมตตาจากคุณแม่ของท่าน ที่สามารถส่งผ่านมาสัมผัสต่อจิตใจอันเปราะบางของท่าน ทำให้ท่านซาบซึ้งและประทับใจสิ่งนี้ส่งผลอย่างมากต่อการหล่อหลอมบุคลิกภาพอันสุภาพอ่อนโยนของท่าน ที่ได้ส่งผ่านออกมาต่อผู้ที่ได้พบเห็น และปฏิสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตต่างๆ โดยไม่แบ่งแยกชนชั้นวรรณะ เผ่าพันธุ์ และสิ่งไม่มีชีวิต ที่ต่างล้วนได้รับความเมตตา อ่อนโยนเหล่านี้ไม่ย่อหย่อนไปกว่ากันเลยแม้แต่น้อย

ด้วยความที่ท่านยังอ่อนต่อโลก และด้อยประสบการณ์ด้วยวัยเพียงน้อยนิด จึงส่งผลให้ท่านเกิดความรู้สึกหวาดกลัวต่อสิ่งที่ต้องเผชิญจากโลกภายนอก แต่ด้วยวิกฤติครั้งนี้เองที่ส่งผลให้ท่านตัดสินใจบวชและได้มีโอกาสพบกัลยาณมิตร และได้รับการศึกษาในระดับสูงในเวลาต่อมา

๒) หลักธรรมทางพุทธศาสนา ดร.ประมวล นอกจากจะฝึกสติในทุกขณะของการดำเนินชีวิตและมีความรัก ความเมตตา กรุณาที่มอบแก่ผู้คนรอบข้างแล้ว ท่านยังได้ดำเนินชีวิตตามคติความเชื่อของชาวอินเดีย ที่เรียกว่าอาศรม ๔ ตั้งแต่สมัยที่ได้ได้รับการศึกษาต่อ ณ ประเทศอินเดียอีกด้วย อาศรม ๔ นี้มีแนวคิดที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับหลักการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ แตกต่างกันไปเพียงอาศรม ๔ นั้นได้แบ่งแต่ละช่วงชีวิตที่ชัดเจนขึ้น อาศรม ๔ สืบเนื่องมาจากระบบความเชื่อที่ว่า มนุษย์เราแต่ละคนมีช่วงวัยแห่งชีวิตที่จะต้องก้าวผ่านไปตามลำดับจึงจะถือได้ว่าเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ โดยแบ่งเป็น ๔ ช่วง^{๒๑๒} ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ช่วงพรหมจรรย์ เป็นช่วงวัยเรียน วัยพรหมจารี จัดเป็นขั้นเริ่มแรกตามหลักอาศรม ๔ ที่มีเป้าหมายอยู่ที่ความตระหนักรู้ถึงหน้าที่อันพึงปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานะแห่งตน ซึ่งเป็นศีลธรรมหรือคุณความดี ตามความเชื่อของชาวอินเดียทุกคนล้วนมีหน้าที่ในการเกิดมาเป็นมนุษย์ โดยมนุษย์แต่ละคนมีหน้าที่ มีความหมายของความเป็นมนุษย์ คุณค่าความเป็นมนุษย์ ความหมายอันดีงามของชีวิตในช่วงวัยนี้ จึงอยู่ที่ความสมบูรณ์พร้อมด้วยทรัพย์สมบัติทางโลกอันถือเป็นประโยชน์ปัจจุบันที่ผู้ดำเนินชีวิตทางโลกควรพยายามก้าวไปให้ถึงหรือให้เกิดมีขึ้น (อรรถะ)

ช่วงที่ ๒ ช่วงภฤหัสถ์ เป็นขั้นตอนที่สองของชีวิต เป็นช่วงวัยของการครองเรือนโดยการแต่งงานและสร้างครอบครัว ช่วงวัยที่ชีวิตมีเป้าหมายอยู่ที่การแสวงหาครอบครองสิ่งต่างๆ เพื่อเสพ

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๑๒} ประมวล เพ็งจันทร์, **เดินสู่สุทธภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๓),

เสวยรสชาติแห่งชีวิตที่ได้มีได้เป็นเช่นนั้น เป็นช่วงวัยแห่งกามะหรือความปรารถนา ความหมายอันดีงามแห่งชีวิตในช่วงวัยนี้ จึงอยู่ที่การได้ลิ้มรสชาติที่หลากหลาย และอิมเอบกับรสชาติของการได้มี ได้เป็นเช่นนั้น รวมถึงการได้เสพเสวยรสชาติของสิ่งที่เราได้ถือครอง และเมื่อสะสมทรัพย์สินสมบูรณ์แล้วก็ควรใช้สอยให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเองและผู้อื่นกล่าวคือต้องบำเพ็ญมหาญ ๕ อย่าง ได้แก่

(๑) พรหมยัชชะ หมายถึง การบูชาพรหมันถือเป็นอันติมสัจจะด้วยการศึกษาและสอนพระเวท ผู้ครองเรือนต้องผดุงรักษาวินัยธรรมนี้และส่งผ่านไปยังอนุชนรุ่นต่อไป

(๒) เทวยัชชะ การประกอบพิธีบูชาเทพเจ้าด้วยการใส่เครื่องสังเวกลงในกองเพลิง

(๓) ปิตฤยัชชะ การบูชาบรรพบุรุษผู้ล่วงลับด้วยการประกอบพิธีการท เป็นการแสดงกตัญญูตทเวทิตาธรรมต่อท่านเหล่านั้น

(๔) ภุทยัชชะ การให้ทานแก่คนป่วย คนขัดสนและสรรพสัตว์

(๕) มนุษยยัชชะ การทำหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่ การต้อนรับแขกที่มาสู่เรือนของตนอย่างจริงใจ การให้หรือสร้างที่พักแก่ผู้ยากไร้และการให้ทานแก่พรหมจารี^{๒๑๓}

ช่วงที่ ๓ ช่วงวนปรีสธ เป็นช่วงวัยของการแยกตัวออกจากครอบครัวไปปฏิบัติธรรมอยู่ในป่า โดยคัมภีร์มณูกล่าวว่า “เมื่อผู้ครองเรือนสังเกตเห็นความเหี่ยวแห้งปรากฏบนผิวหนังของตนเห็นผมปรากฏเป็นสีเทา เป็นบุตรของบุตร (หลาน) เขาควรละออกจากบ้านไปสู่ป่า” ช่วงวัยนี้จึงเป็นช่วงวัยที่ชีวิตมีเป้าหมายอยู่ที่ความรู้สีกอิม ในการเสพเสวยรสชาติแห่งกามะ แล้วสลัดออกมาเสียจากการบริโภคกามคุณทั้งหลาย ความหมายอันดีงามของชีวิตในช่วงวัยนี้จึงอยู่ที่ การได้ข้ามพ้นอำนาจแห่งกาม เหมือนบุคคลผู้อิมเสียแล้วในการบริโภคอาหาร จึงไม่มีความกระหายในอาหารต่างๆที่วางอยู่ตรงหน้าอีกต่อไป ช่วงวัยนี้เป็นช่วงวัยแห่งการถึงพร้อมด้วยคุณธรรม หรือธรรมะนี้เป็นประโยชน์ที่ต่อเนื่องจากช่วงที่ ๑ และ ๒ เพื่อนำมาซึ่งการเข้าสู่ประโยชน์ขั้นสุดท้าย^{๒๑๔}

ช่วงที่ ๔ ช่วงสันยาสิ เป็นช่วงสุดท้ายแห่งชาติ ผู้ดำเนินชีวิตในขั้นตอนนี้เรียกว่าสันยาสินเป็นช่วงที่มีเป้าหมายอยู่ที่การหลุดพ้นจากความติดข้องต่างๆ นานาที่ผูกมัดรั้งชีวิตไว้ หรือโมกษะ ความหมายที่ดีงามของชีวิตในช่วงวัยสุดท้ายนี้ จึงอยู่ที่ความผ่องใสเบิกบานของจิตที่ได้สัมผัสรู้ถึงการล่วงลับดับไปของชีวิตที่เคยได้ถือครองไว้ เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการเสพเสวยรสชาติต่างๆ^{๒๑๕}

นอกจากนี้ ศังกราจารย์ยังได้กล่าวถึงโมกษะตามปรัชญาอินเดียไว้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลถึงความหลุดพ้น เมื่อบุคคลสามารถทำลายอวิชชา (ความไม่รู้) และเกิดวิทยา (ความรู้) แจ้งใน

^{๒๑๓} สุนทร ณ รั้งสี, ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔.

^{๒๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔-๒๖.

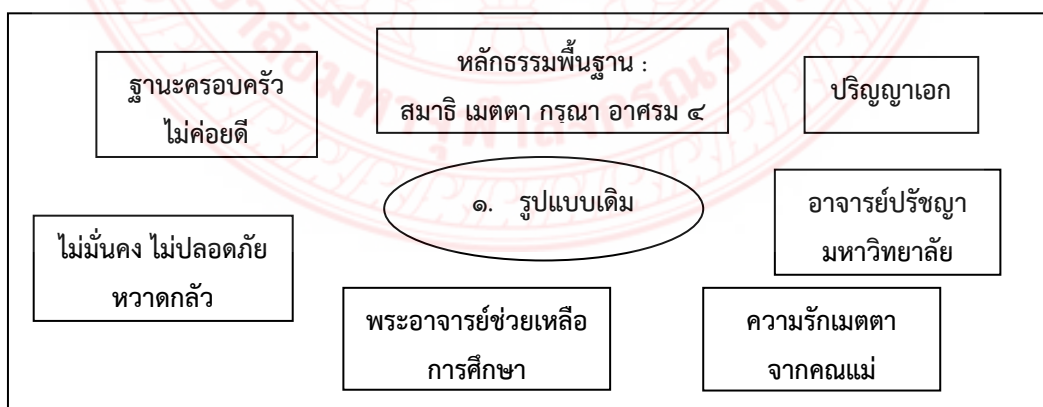
^{๒๑๕} ประมวล เพ็งจันทร์, เติ่นสู่สรีภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๒๔-๒๕.

ความเป็นจริง รู้ว่าอาตมันหรือตัวตนนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพรหมันโลกที่ปรากฏเป็นสิ่งที่ต่างๆ จะสูญสลายและถึงความหลุดพ้น^{๒๑๖}

๓) **แนวคิดทฤษฎีตะวันตก** ประสบการณ์ในชีวิตของท่านนั้นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา และด้วยความแตกต่างจากประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของท่าน จึงส่งผลให้พัฒนาการตามทฤษฎีลำดับขั้นของอับราฮัม มาสโลว์ของท่านมีความเป็นเอกลักษณ์ด้วยเช่นกัน คือ ในช่วงวัยเด็กนั้นอาจกล่าวได้ว่าท่านไม่ได้รับการตอบสนองตามลำดับขั้นในขั้นใดขั้นหนึ่งอย่างเพียงพอเลย จนกระทั่งท่านสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกและเข้าทำงานในตำแหน่งอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการเติมเต็มในลำดับขั้นต้นก็เริ่มสมบูรณ์ขึ้น ด้วยอาชีพที่มั่นคงและเงินเดือนที่แน่นอนเป็นกอบเป็นกำไม่ต้องหาเช้ากินค่ำหรือมีความไม่แน่นอนของรายได้ อย่างที่ผ่านมาในสมัยวัยเด็ก ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รับการเติมเต็มในส่วนของปัจจัย ๔ อย่างพอเพียงในด้านของที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่ที่เหมาะสม มีสวัสดิการรองรับในยามเจ็บป่วย และมีเงินบำนาญภายหลังเกษียณ^{๒๑๗}

การเติมเต็มตามลำดับขั้นของท่าน ได้รับการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จากลำดับต่ำสู่ลำดับที่สูงขึ้น ท่านเริ่มรู้สึกได้รับความปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่มากขึ้น ได้ความรู้สึกว่าได้พบกับรักที่แท้จริง ภายหลังการสมรสกับภรรยาของท่าน รวมถึงในส่วนของการได้รับการยกย่องนับถือจากบุคคลภายนอก ผ่านหน้าที่การงาน ความมีหน้ามีตาทางสังคมของท่าน

การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๒

แผนภาพที่ ๓.๒ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

^{๒๑๖} พระครูโมฆิตพุทธศาสนดรร (พระมหาธีรพันธ์ วชิรญาณโณ), **ปรัชญาอินเดียเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๓ กันยายน ๒๕๕๗.

๓.๑.๓ คุณลุงประยงค์ รณรงค์

๑) **ประสบการณ์ชีวิต** การดำเนินชีวิตของคุณลุงประยงค์ เป็นการดำเนินชีวิตที่นับว่าไม่ง่ายเลย หากเทียบกับเด็กรุ่นราวคราวเดียวกัน เนื่องจาก ท่านได้รับการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ และก็ต้องออกจากโรงเรียนมาเพื่อช่วยเหลืองานของพ่อและแม่ โดยการรับจ้างทำงานทุกประเภทเพื่อได้มาซึ่งค่าตอบแทนในการหาเลี้ยงปากท้องของครอบครัว

จากการได้รับความลำบากมาตั้งแต่สมัยเด็ก และพลาดโอกาสการศึกษาในระดับที่สูงเช่นเดียวกับเพื่อนในรุ่นราวคราวเดียวกัน จึงส่งผลให้ท่านพลาดโอกาสได้รับราชการซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่หลายคนใฝ่ฝัน เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง จึงทำให้ท่านคิดว่า

“ในเมื่อเราไม่ได้เรียนหนังสือสูงๆ ไม่ได้ทำงานราชการเหมือนเพื่อน เราก็ต้องพยายามหางานที่ทำให้มีรายได้ที่แน่นอน เพื่อให้เรามีอาชีพที่มั่นคงเหมือนเพื่อนคนที่รับราชการอื่นๆ”^{๒๑๘}

ด้วยเหตุนี้เองจึงส่งผลให้ท่านได้เกิดความคิดในการพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงในเวลาต่อมา

บุคคลที่ท่านได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้วิชาทั้งทางโลกและทางธรรมนั้น คือ คุณตา หรือที่ท่านมักจะเรียกในนามของพ่อเฒ่าเขียน ผู้ที่กล่าวได้ว่าเป็นกัลยาณมิตรของคุณลุงอย่างมากในการช่วยสอนการหัดอ่านเขียน และให้ความรู้ในด้านหมอยา^{๒๑๙} โดยคุณลุงได้กล่าวว่า

“พ่อเฒ่าเขียน จะชอบเรียกให้มานั่งด้วยเวลาที่ผสมยาหม้อ บางทีก็ชอบสอนให้ลุงฝึกเขียน ก ไก่ ฝึกเขียนหนังสือ ลุงก็เลยจะไม่ค่อยได้ออกไปเล่นกับเพื่อนๆ”^{๒๒๐}

คุณตานั้นเป็นปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในหลายด้าน ทั้งในด้านหมอยา การสอนอ่านเขียน ความรู้ด้านกฎหมาย จึงทำให้คุณลุงได้เรียนรู้ในวิชาต่างๆ รวมทั้ง ด้านการวิเคราะห์ ตีราคาแผนโบราณ การผสมยาหม้อ การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ข้อพิพาทต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นโอกาสที่ดีของคุณลุงเมื่อเทียบกับเพื่อนรุ่นเดียวกันที่ถึงแม้ท่านจะพลาดโอกาสได้เรียนหนังสือในชั้นเรียนเหมือนเพื่อนคนอื่น แต่ท่านก็ได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาชีวิตและความรู้รอบตัวที่เป็นประโยชน์ในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง^{๒๒๑}

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ ประยงค์ รณรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑๙} อ้างถึงแล้ว.

^{๒๒๐} อ้างถึงแล้ว.

^{๒๒๑} สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์, “แบบจำลองกระบวนการผูกมัดเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รณรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

๒) หลักธรรมทางพุทธศาสนา คุณลุงได้ใช้วิธีการฝึกสติในชีวิตการทำงานเป็นประจำ รวมทั้งมีความเมตตาต่อผู้รอบข้าง และท่านได้ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลักธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิต เนื่องจาก ท่านมีความคิดที่ว่า หากผู้คนในสังคมสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยลำแข้งของตนเอง ก็จะไม่เกิดการเบียดเบียนกันขึ้นภายในสังคม และจะสามารถนำความสุขมาสู่สังคมได้ในที่สุด

การดำเนินรอยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคุณลุงเป็นการดำเนินตามทางสายกลาง คือ แนวทางการดำรงอยู่ และการปฏิบัติตนตามแนวทางที่ควรจะเป็นในหลายมิติ ไม่ใช่เป็นการอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรืออยู่โดยพึ่งพิงภายนอกทั้งหมด ซึ่งสามารถใช้ได้กับประชาชนในทุกระดับ ทุกหน้าที่ เป็นความพอดีที่จะให้ถึงจุดหมาย ตรงตามความเป็นจริง ไม่สุดโต่งเพราะจะคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงนั้น ถือได้ว่าเป็นลักษณะประการหนึ่งตามหลักพุทธศาสนา^{๒๒๒}

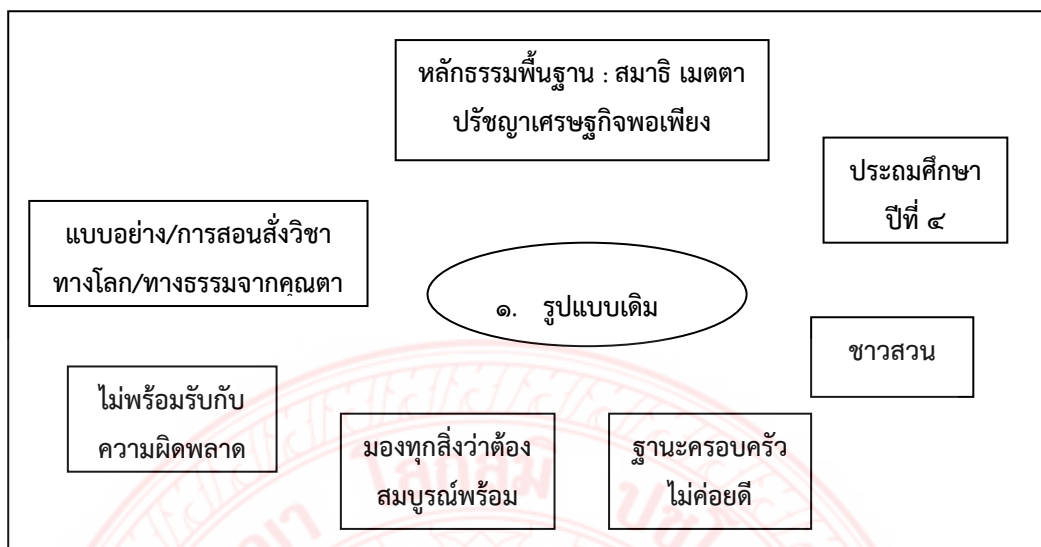
การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของท่านที่ได้นำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม คือ ความพอเพียงที่เหมาะสมกับระดับสถานภาพของตน เพื่อเป็นการเดินทางสายกลางตามแนวทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การมีเหตุผล คือ ความสามารถในการนำข้อมูลที่ผ่านมาพิจารณาวิเคราะห์ด้วยหลักเหตุและผล โดยไม่ใช้อารมณ์หรือความรู้สึกอันเจือด้วยกิเลสในการตัดสินใจคิดก่อนที่ลงมือกระทำ

๓) แนวคิดทฤษฎีตะวันตก การพัฒนาการตามลำดับขั้นความต้องการนั้น คุณลุงมีพัฒนาที่เกิดขึ้นตามประสบการณ์เฉพาะตัวบุคคลที่ผ่านมาและสิ่งนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบเฉพาะตัวตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา

ลำดับขั้นความต้องการของคุณลุงได้รับการเติมเต็มเมื่อการประกอบอาชีพของท่านเริ่มมีรายได้ที่แน่นอนเป็นกอบเป็นกำ และความเป็นอยู่ของท่านเริ่มดีขึ้น ท่านเริ่มรู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น ท่านได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว โดยมีภรรยาและบุตรที่ท่านรักคอยให้กำลังใจ แต่ด้วยความต้องการการยอมรับยกย่องจากบุคคลอื่นยังไม่ได้รับการเติมเต็ม จึงส่งผลให้ท่านยังต้องสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพด้วยการทำงานหนักอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ คุณลุง ประยงค์ วรรณรงค์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๓

^{๒๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, (กรุงเทพมหานคร: จ.เจริญ อินเตอร์พรีน, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓.

แผนภาพที่ ๓.๓ การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต (รูปแบบเดิม) ของ
คุณลุงประยงค์ รณรงค์

สรุป จากการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม) พบว่าถึงแม้บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านจะมีความแตกต่างกันในประสบการณ์วัยเด็ก ระดับการศึกษา และการประกอบอาชีพ หรืออาจกล่าวได้ว่ามีโลกแห่งประสบการณ์ที่แตกต่างกันตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา แต่ด้วยเหตุที่บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านได้มีพื้นฐานจิตใจที่ประกอบด้วยจิตอันเมตตา (พรหมวิหาร ๔) เป็นกุศลตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกอบกับการมีกัลยาณมิตรที่ดีรอบข้าง ทั้งจากบุคคลในครอบครัวและบุคคลแวดล้อมที่ช่วยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านมีหลักศีลธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญประจำใจ (ไตรสิกขา)

๓.๒ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ โดยแบ่งประเด็นการวิเคราะห์เป็น ๒ ประเด็น คือ (๑) การวิเคราะห์หลักกรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ และ (๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา

๓.๒.๑ การวิเคราะห์หลักกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

การวิเคราะห์หลักกรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ โดยการวิเคราะห์ผ่านหลักกรรมทางพุทธศาสนา รวมถึง ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ของบุคคลต้นแบบ ทั้ง ๓ ทาน ดังนี้

๑) ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

(๑) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร. อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ผ่านหลักกรรมทางพุทธศาสนา

วิธีการ ขั้นตอน หรือกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร. อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา นั้นมีจุดเริ่มต้นขณะที่ท่านอายุ ๑๕ ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ท่านได้ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนประจำแห่งหนึ่งในประเทศอังกฤษ เหตุการณ์นี้เกิดในช่วงเวลากลางคืนขณะที่ท่านกำลังนอนหลับ โดยท่านเล่าว่า

“ตอนที่ผมนอนอยู่คืนหนึ่ง ผมเห็นแสงสว่าง มันสว่างมาก จนผมต้องลืมตาตื่นขึ้นมา แล้วก็ได้ยินเสียงเรียกชื่อของผมว่า อาจง อาจง อาจง ดังอย่างนี้ ๓ ครั้ง แล้วก็มีความถามตามว่า ทำไมถึงทำอย่างนี้ เสียงที่ดังขึ้นนี้พูดเป็นภาษาอังกฤษ ตอนนั้นในใจก็นึกว่าเป็นผีหลอก ผมก็เลยไม่ได้ใส่ใจอะไร แต่เสียงนี้ดังติดกันถึง ๔ คืน”^{๒๒๓}

ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงต้องกลับมาคิดพิจารณาทบทวนว่า

“ทำไมเหตุการณ์แบบนี้ถึงได้เกิดขึ้น ถึง ๔ คืน ผมก็เลยกลับมาทบทวนดูว่า ทำไมแสงและเสียงที่เกิดขึ้น ถึงได้เกิดขึ้น แล้วทำไมถึงเกิดติดต่อกัน จึงทำให้ผมนึกได้ว่า ผมทำตัวเป็นเด็กเกร

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

ชกต่อยกับเพื่อน ผลการเรียนก็อยู่ในระดับต่ำ และถ้ายังคงทำตัวแบบนี้ต่อไปชีวิตต้องล้มเหลวอย่างแน่นอน”^{๒๒๔}

ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงตัดสินใจว่าท่านจะต้องเปลี่ยนแปลงตนเองใหม่ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และวิธีการที่ท่านได้ใช้เพื่อจัดการกับเหตุการณ์เหล่านี้ พบว่า สอดคล้องกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา ในหลักของอริยสัจ ๔ คือ ท่านได้พิจารณาความไม่สบายใจที่เกิดขึ้น และพบว่าสาเหตุของทุกข์ที่ทำให้ท่านไม่สบายใจนั้น คือ ความประพฤติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมของท่าน และเมื่อค้นพบเหตุแห่งทุกข์ท่านจึงได้หาหนทางในการออกจากทุกข์ โดยการตัดสินใจว่าจะเปลี่ยนแปลงตนเองใหม่^{๒๒๕}

ท่านได้ใช้วิธีการพิจารณาทบทวนว่า ท่านจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร เนื่องจากในช่วงนั้นท่านได้ศึกษาอยู่ในต่างแดน ไม่ได้อาศัยอยู่กับคุณพ่อคุณแม่ของท่าน แต่อาศัยอยู่กับครอบครัวชาวต่างชาติ ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ ขณะนั้นภายในใจของท่านก็คิดเพียงว่า ท่านเป็นคนไทยฉะนั้นควรศึกษาพุทธศาสนา ท่านจึงตัดสินใจศึกษาพุทธศาสนา แต่เนื่องจากภายในห้องสมุดนั้นล้วนมีแต่หนังสือพุทธศาสนาที่เป็นภาษาไทย และในเวลานั้นท่านไม่สามารถอ่านภาษาไทยได้ และมีหนังสือศาสนาเปรียบเทียบซึ่งเป็นหนังสือเพียงเล่มเดียวที่ถ่ายทอดเป็นภาษาอังกฤษ และมีบทความหนึ่งที่ได้อ่านไว้เกี่ยวกับการฝึกสมาธิ และด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการฝึกสมาธิของท่าน

ภายหลังจากที่ท่านได้ฝึกปฏิบัติสมาธิ ถือเป็นจุดตั้งต้นแห่งสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง ในมรรคอันถือเป็นทางสายกลางของหนทางแห่งพุทธะ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ท่านเกิดความรู้สึกสงบนิ่ง ตั้งมั่นภายในจิตใจ ภายหลังจากที่ได้ฝึกด้วยตนเองเป็นเวลาหนึ่งเดือน ท่านเกิดความรู้สึกสบายใจ มีความสุข และเลิกทะเลาะชกต่อยกับเพื่อน ใครด่าว่าอย่างไรท่านก็ยิ้ม ไม่เกิดความรู้สึกวิตกกังวลอีก เวลาเรียนหนังสือก็มีสมาธิ สามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้อย่างง่ายดาย จากที่เคยสอบได้ที่ท้ายๆ ก็เปลี่ยนเป็นสอบได้ที่หนึ่ง เรียนจบระดับปริญญาตรีโดยใช้เวลาเพียง ๒ ปี พร้อมกับการได้รับปริญญาโทซึ่งมหาวิทยาลัยได้มอบให้ไปพร้อมกัน^{๒๒๖}

จากจุดนี้หากได้นำมาวิเคราะห์พบว่า แสงสว่างในทางศาสนาพุทธ หมายถึง ปัญญา ในที่นี้แสงสว่างที่ปรากฏเป็นการเกิดขึ้นในเชิงเปรียบเทียบอันหมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน การเรียกชื่อของท่านเพื่อเป็นการชี้เฉพาะเจาะจงลงไปที่ตัวท่านว่า เสียงเรียกนี้มีเป้าหมายเพื่อที่จะสื่อสารกับท่านโดยตรง คล้ายกับเมื่อสมัยพุทธกาลครั้งที่พุทธเจ้าต้องการโปรดมวลหมู่สรรพสัตว์ที่ท่านจะพิจารณาว่า ควรจะไปโปรดผู้ใดเพื่อให้บรรลุธรรม และสิ่งนี้ก็คงมีเหตุปัจจัยที่พร้อมมูลหรือธรรมะได้จัดสรรแล้วว่า ในครั้งนี้ควรจะเป็นท่าน ส่วนคำถาม “ทำไมถึงทำอย่างนี้” เป็นการตั้งคำถามเพื่อให้ท่านได้พิจารณาใคร่ครวญ

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ อาจารย์ ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๕} อ้างถึงแล้ว.

^{๒๒๖} อ้างถึงแล้ว.

ด้วยใจโดยแยบคาย โดยจุดตั้งต้นของสิ่งนี้อยู่ที่การมีสติปัญญาที่เป็น สัมมาทิฐิ จึงจะสามารถพิจารณาความรู้ หรือข้อมูลที่ได้รับมาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมก่อนที่จะตัดสินใจนำความรู้หรือข้อมูลที่ได้รับไปประยุกต์หรือประกอบการใช้งาน

นอกจากนี้ ท่านยังยึดถือหลักธรรมนำมาซึ่งความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง อันเป็นหนทางเพียงสิ่งเดียวที่จะสามารถนำมนุษย์ให้ก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรคได้อย่างสมบูรณ์ หากมีความพากเพียร มุ่งมั่น และแน่วแน่ ในการประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นกิจวัตร และสามารถเป็นเหตุ นำมาซึ่งความเห็นสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ได้ตามความเป็นจริง และสามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขได้ ถึงแม้การเกิดขึ้นของกระบวนการเปลี่ยนแปลงของท่านจะเริ่มต้นด้วย สมมติ จนกระทั่งเกิดปัญญารู้แจ้งและเข้าใจตนเองผู้อื่น และเข้าใจโลกก็ตาม แต่เมื่อท่านเกิดปัญญา สิ่งนี้เองก็ได้ นำพาท่านให้ประพฤติตนอยู่ในศีลในธรรม คือ เลิกทะเลาะ ชกต่อยกับเพื่อนเหมือนดังแต่ก่อน และเมื่อท่านมีศีล ก็สามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติสมาธิได้สะดวกราบรื่นขึ้น จึงส่งผลให้เกิดปัญญาได้ว่องไว เห็นโลกตามความเป็นจริงได้มากขึ้น

และการเปลี่ยนแปลงอันเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญครั้งที่สองของท่าน เกิดขึ้นขณะที่ท่าน กำลังศึกษาในระดับปริญญาเอก ซึ่งท่านกล่าวว่า ขณะนั้นท่านแทบไม่ได้เรียนหนังสือ แต่สนใจท่าน ทำกิจกรรม และฝึกสมาธิ จนกระทั่งถึงเวลาที่จะต้องทำวิทยานิพนธ์ท่านจึงได้ใช้กำลังแห่งสมาธิในการ คิดทบทวน พร้อมกับอาศัยความสงบภายในจิตใจ จึงทำให้ท่านเกิดปัญญา หรือคำตอบอันเป็นหนทาง ของปัญหาที่ท่านต้องจัดการคือ การทำวิทยานิพนธ์ โดยคำตอบในครั้งนี่คือ วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับ เครื่องมือที่ใช้ในการขยายคลื่นไมโครเวฟที่ใช้ในการสื่อสารโทรคมนาคม และทำให้ท่านสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาเอกในขณะที่ท่านมีอายุน้อยที่สุด และสำเร็จก่อนเพื่อนชาวอังกฤษที่ศึกษาด้วยกัน

จุดเปลี่ยนในครั้งที่สาม คือการที่ท่านได้เข้าพบและเสวนาธรรมกับท่านสตัยาสัย บาบา นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยอันมีชื่อเสียงในอินเดีย จนท่านเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาเป็น อย่างมาก จนเกิดการนำมาซึ่งการก่อตั้งโรงเรียนสตัยาสัยขึ้น และได้นำหลักปฏิบัติสมาธิตามแนวทาง ของท่านสตัยาสัย บาบา ที่ใช้การรวมของแสงสว่างที่เกิดขึ้นขณะปฏิบัติสมาธิ ซึ่งมีลักษณะเดียวกันกับ การสัมผัสสิ่งเร้นลับครั้งแรกในขณะที่ท่านอายุ ๑๕ ปี มาเพื่อสอนให้เด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ จนสามารถมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี และสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ ร้อย ละร้อยของนักเรียนของโรงเรียนสตัยาสัยที่ได้เข้าทำการสอบทั้งหมด ประกอบกับ การนำกำลังแห่ง แสงสว่างที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติสมาธินี้แผ่กระจายไปสู่สรรพสิ่งทั่วจักรวาล ผ่านการแผ่เมตตา

จากจุดนี้หากได้นำมาวิเคราะห์พบว่า แสงสว่างในทางศาสนาพุทธ หมายถึง ปัญญา ซึ่ง ณ ที่นี้แสงสว่างที่ปรากฏเป็นการเกิดขึ้นในเชิงเปรียบเทียบอันหมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน การ เรียกชื่อของท่าน เพื่อเป็นการชี้เฉพาะเจาะจงลงไปที่ตัวท่านว่า เสียงเรียกนี้มีเป้าหมายเพื่อที่จะสื่อสาร

กับท่านโดยตรง คล้ายกับเมื่อสมัยพุทธกาลครั้งที่พุทธเจ้าต้องการโปรดมวลหมู่สรรพสัตว์ที่ท่านจะพิจารณาว่า ควรจะไปโปรดผู้ใดเพื่อให้บรรลุธรรม และสิ่งนี้ก็คงมีเหตุปัจจัยที่พร้อมมูลหรือธรรมะได้จัดสรรแล้วว่า ในครั้งนี้ควรจะเป็นท่าน ส่วนคำถาม “ทำไมถึงทำอย่างนี้” เป็นการตั้งคำถามเพื่อให้ท่านได้พิจารณาใคร่ครวญด้วยใจโดยแยบคาย ที่ตรงกับหลักโยนิโสมนสิการที่เป็นความสามารถพิจารณาแยกแยะ วิเคราะห์ ประมวล หรือบูรณาการความรู้ต่างๆ ได้ ซึ่งจุดตั้งต้นของหลักธรรมนี้อยู่ที่การมีสติปัญญาที่เป็นสัมมาทิฐิจึงจะสามารถพิจารณาความรู้ หรือข้อมูลที่ได้รับมาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อนที่จะตัดสินใจนำความรู้หรือข้อมูลที่ได้รับไปประยุกต์หรือประกอบการใช้งาน

นอกจากนี้ หลักไตรสิกขา ที่ถือเป็นหลักธรรมที่ท่านใช้ในการดำเนินชีวิตนั้น ก็ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการนำมาซึ่งความเข้าใจโลกตามความเป็นจริง อันตั้งต้นจากศีล สมาธิ อันนำมาสู่การเกิดปัญญา ในการเป็นหนทางเพียงสิ่งเดียวที่จะสามารถนำมนุษย์ให้ก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรคได้อย่างสมบูรณ์ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นจุดสำคัญของการเข้าใจทุกข์ และสามารถพิจารณาถึงสาเหตุแห่งทุกข์จนกระทั่งหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการกับทุกข์ได้

และสิ่งนี้เองที่เป็นเหตุนำมาสู่ความเห็นสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ได้ตามความเป็นจริง และสามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขได้ ถึงแม้การเกิดขึ้นของกระบวนการเปลี่ยนแปลงของท่านจะเริ่มต้นด้วย สมาธิ จนกระทั่งเกิดปัญญารู้แจ้งและเข้าใจตนเองผู้อื่น และเข้าใจโลกก็ตาม แต่เมื่อท่านเกิดปัญญา สิ่งนี้เองก็ได้พาท่านให้ประพฤตินอยในศีลในธรรม คือ เลิกทะเลาะ ขกต่อยกับเพื่อนเหมือนดังแต่ก่อน และเมื่อท่านมีศีล ก็สามารถช่วยส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติสมาธิได้สะดวกราบรื่นขึ้น จึงส่งผลให้เกิดปัญญาได้รวดเร็ว เห็นโลกตามความเป็นจริงได้มากขึ้น

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการ หรือขั้นตอนการเกิดความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่านนั้น มีจุดตั้งต้นจากความเห็นที่ถูกต้อง หรือสัมมาทิฐิ ซึ่งถือเป็นหลักธรรมประการแรกในมรรค ๘ อันเป็นจุดตั้งต้นของการเกิดความเห็นที่ถูกต้องต่อทุกข์ หรือความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ในอริยสัจ ๔ อันถือเป็นทางปฏิบัติในการดำเนินตามทางสายกลางในการสร้างความเข้าใจต่อความเป็นไปของโลก การดำรงตนตามหลักการเดินทางสายกลาง หรือหลักมัชฌิมาปฏิปทา ตามหลักมรรค ๘ นั้นถือเป็นความรู้จักพอในการบริโภคใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ชีวิตแบบไม่ฟุ้งเฟ้อเกินฐานะ โดยมีลักษณะเป็นการเน้นการลด ละ เลิก อบายมุข ด้วยการประพฤติดุติปฏิบัติตนด้วยการหลักไตรสิกขาเป็นหลักธรรมประจำใจในการดำเนินชีวิต^{๒๒๗}

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ อาจารย์ ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

(๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ
ชุมสาย ณ ออยุธยา

ก. ปัจจัยภายในที่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาและเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ ออยุธยา คือ การสร้างความเป็นเหตุและปัจจัยในการเป็นพื้นฐานจิตใจที่ต้งามอันเป็นอิทัปปัจจยตาในการเริ่มต้น กล่าวคือ ท่านเป็นผู้ที่มีเมตตา ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักพรหมวิหารที่สำคัญอย่างยิ่งในการเอื้อประโยชน์ อันเกิดจากจิตใจที่เปี่ยมด้วยความรัก ความปรารถนาดี การมีเมตตริจิต ความเห็นอกเห็นใจ ความต้องการสร้างความสุขให้เกิดแก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ ความเมตตาถือเป็นธรรมพื้นฐานของจิตใจ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นจะทำให้เกิดการมองโลกในแง่ดี มีความหวังดีต่อกันและกัน เกิดความเข้าใจ ยอมรับความเป็นตัวตนของอีกฝ่ายหนึ่งโดยปราศจากอคติ ปราศจากความโกรธ ความเกลียด^{๒๒๘} ถึงแม้ในสมัยวัยเด็กท่านจะเป็นเด็กเกรง ไม่ตั้งใจเรียนหนังสือ แต่ด้วยเหตุปัจจัยของควมมีพื้นฐานจิตใจที่ประกอบด้วยศีลธรรมประจำใจ (ไตรสิกขา) ที่ถึงแม้จะยังไม่บริบูรณ์พร้อม รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรม ความเมตตาจากคุณพ่อผ่านการเล่านิทานให้ท่านฟังก่อนนอนทุกคืน และการได้เห็นแบบอย่างที่ดีจากการดำรงตนของคุณพ่อ เหล่านี้ถือเป็นการสร้างเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ที่นำมาซึ่งหลักธรรมประจำใจที่ต้งาม (ไตรสิกขา พรหมวิหาร ๔) ที่สำคัญในการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่านได้เป็นอย่างดี

นอกจากการสร้างเหตุปัจจัย อันเกื้อประโยชน์ต่อการเกิดปัญญาที่ถูก ที่ตรงตามหลักแห่งพระศาสดาได้ทรงบัญญัติแล้วนั้น การมีพละ ๕ หรือพลังทางใจที่เข้มแข็งก็ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนหลักต่อการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ได้เช่นกัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงได้เริ่มต้นจากภายในจิตใจก่อนที่จะเชื่อมโยงมาสู่สมอง ความคิด และจึงแสดงออกทางพฤติกรรม คำพูด ซึ่งจุดเปลี่ยนครั้งแรกของท่านเกิดจากการสนับสนุนของหลักพละ ๕ กล่าวว่า พลังแห่งศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และพลังแห่งปัญญา^{๒๒๙}

ข. ปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมการเกิดกระบวนการคือ คุณพ่อที่ปลูกฝังการเล่านิทานสอดแทรกคุณธรรมก่อนนอนทุกคืนในสมัยที่ท่านยังเป็นเด็ก นับว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถช่วยปลูกฝังคุณธรรม และจิตใจที่ต้งามของท่าน ประกอบกับการที่ท่านได้เห็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการครองเรือนของคุณพ่อ ที่เป็นผู้มีควมรับผิดชอบ การดูแลเอาใจใส่ และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้คนรอบข้าง จึงทำให้ท่านได้รับการ

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ ออยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒๙} อ้างถึงแล้ว.

เรียนรู้ และซึมซับสิ่งเหล่านี้ ซึ่งเป็นการส่งผลต่อการเกิดพื้นฐานจิตใจที่ดี พร้อมต่อการเกิดกระบวนการพัฒนาภายในจิตใจ

นอกจากบุคคลภายในครอบครัวผู้ถือเป็นกัลยาณมิตรของท่านแล้ว กัลยาณมิตรที่สำคัญของท่านผู้ถือเป็นครูบาอาจารย์ผู้มีคุณธรรมและเมตตาจิตอีกสองท่านคือ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในประเทศอังกฤษซึ่งท่านได้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในขณะที่ท่านอายุ ๑๕ ปี โดยท่านเล่าว่า

“ตอนที่เจอเหตุการณ์ประหลาดในตอนกลางคืนนั้น ทำให้ผมคิดว่าผมจะต้องทำอะไรสักอย่าง เพราะสิ่งนี้ได้มาเตือนเราแล้ว ผมก็เลยเอาเรื่องนี้ไปเล่าให้อาจารย์ใหญ่ฟัง อาจารย์ก็เลยแนะนำให้เราไปหาหนังสือที่ห้องสมุดมาอ่าน เราก็กทำตาม ในตอนนั้นก็ไปเจอหนังสือที่สอนเกี่ยวกับเรื่องการทำสมาธิ เราก็กเลยยืมมาอ่าน แล้วตั้งแต่นั้นก็ทำสมาธิเรื่อยมา”^{๒๓๐}

อาจารย์ท่านนี้จึงถือได้ว่าเป็นผู้ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้แก่ท่านในการเริ่มต้นศึกษาธรรมะ ด้วยการเริ่มอ่านหนังสือพุทธศาสนาและฝึกปฏิบัติสมาธิ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดปัญญาในรูปแบบของภาวนามยปัญญา จนกระทั่งท่านเกิดความสงบนิ่ง เกิดความตั้งมั่นของจิต เกิดความรู้สึกรื่นเป็นสุข ความสบายใจ และไม่มีความวิตกกังวลเกิดขึ้นภายในจิตใจอีก

ส่วนกัลยาณมิตรที่สำคัญ ซึ่งมีส่วนอย่างมากต่อการก่อตั้งสถานศึกษาอันเป็นสถานที่บ่มเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาของเด็กและเยาวชนดังเช่นโรงเรียนสัตยาไสนั้น ท่านก็ได้กัลยาณมิตรที่ดีดังเช่นท่านสัตยาไส บาบ่า นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยอันมีชื่อเสียงในอินเดีย ผู้ให้การชี้แนะแนวทางในการก่อตั้งและดำเนินสถานศึกษาเพื่อการเอื้อประโยชน์ต่อสังคม ภายหลังจากที่ท่านได้รับฟังคำแนะนำที่ดีจากกัลยาณมิตรที่สำคัญ ท่านจึงได้หมั่นฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอด้วยการนั่งสมาธิทุกวันๆ ละ ๑ ชั่วโมง และเพียรมีสติในชีวิตประจำวันก็ได้ยึดถือปฏิบัติเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน^{๒๓๑} ตามหลักธรรมของการดำเนินตามหลักอินทรี ๕ ที่กล่าวถึงการเริ่มต้นด้วยสัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา

ท่านได้นำหลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามแนวทางของท่านสัตยาไส บาบ่า มาเพื่อเป็นปลายทางของการศึกษาคือ อุปนิสัยที่ดีงาม โดยใช้การบ่มเพาะคุณค่าความเป็นมนุษย์ ๕ ประการ ได้แก่ ความจริง (สัตยา) ความรักเมตตา (เปรมา) ความประพฤติดีชอบ (ธรรมมา) ความสงบสุข (สันติ)

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ อาจารย์ ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓๑} อ้างถึงแล้ว.

และการไม่เบียดเบียน (อหิงสา) เพื่อยกระดับจิตใจผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมกับมีความเป็นเลิศทางคุณธรรม จริยธรรม^{๒๓๒}

โดยจากกรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ – ๒๕๕๒ จำนวน ๑๒ คน พบว่า ศิษย์เก่ากลุ่มนี้มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ คือ

(๑) ความจริงแท้มีอยู่ภายในตนเอง กล่าวคือ เกิดการมองเห็นคุณค่าที่มีอยู่ภายในตนเอง ซึ่งสิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เนื่องจากเมื่อมองเห็นศักยภาพที่แท้จริงในการดำรงอยู่ของตนแล้วจะสามารถส่งผลให้สามารถทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้

(๒) ความรักความเมตตาพื้นฐานแห่งคุณค่าความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ ความรักความเมตตาเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข สิ่งนี้สามารถเปลี่ยนวิกฤตทางศีลธรรมของสังคมให้กลับมีความสงบสุขสันติสุข เนื่องจากไม่สามารถนิ่งดูตายต่อความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้อื่นได้ และพบว่า ความคงทนในการเรียนรู้ในคุณค่าความรักความเมตตานี้ ยังคงสามารถแสดงออกอย่างต่อเนื่อง ด้วยความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความสมัครใจ เอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจ มีความสุขในการให้ สามารถเป็นแบบอย่างในการถ่ายทอดคุณค่าความรักความเมตตาสู่บุคคลรอบข้างทั้งทางตรงและทางอ้อม

(๓) ความประพฤติชอบบนพื้นฐานของวิจาร์ณญาณ กล่าวคือ การรู้เท่าทันความต้องการของตนเอง สามารถลดเพดานความต้องการของตนเองลง ไม่ให้กิเลสหรือความอยากครอบงำจิตใจ โดยใช้หลักการพิจารณาด้วยการตระหนักถึงคุณค่าที่ก่อนตัดสินใจ โดยการตรวจสอบก่อนและหลังการกระทำหรือคำพูดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ควรหรือไม่ควร และมีผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไร

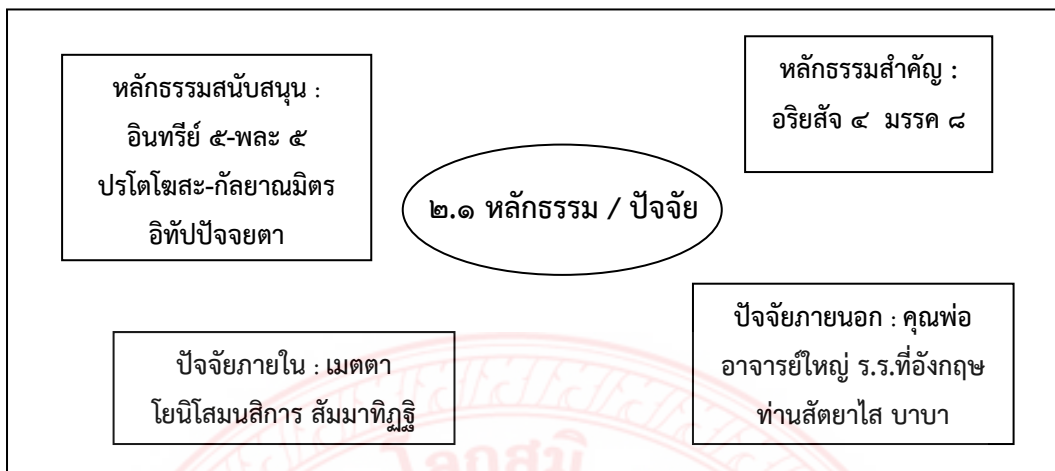
(๔) ความสงบนำทางสู่ปัญญา กล่าวคือ การเกิดความตระหนักรู้ในตนเอง การฝึกสติ ในการคิด พูด และทำ สามารถตรวจสอบและปรับปรุงนิสัยที่เคยชิน เป็นการค้นพบว่าความสามารถมีอยู่ภายในจิตใจของตนเองไม่จำเป็นต้องแสวงหาจากภายนอก

(๕) หลักอหิงสากการไม่เบียดเบียน กล่าวคือ เป็นการไม่ทำร้ายผู้ใดทั้งทางการกระทำ คำพูด และความคิด แม้จำเป็นต้องเผชิญกับสิ่งที่ดีและไม่ดีในการดำเนินชีวิตจริง^{๒๓๓}

การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๔ ดังนี้

^{๒๓๒} รักษมล ตั้งคุณกิตติ, “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓).

^{๒๓๓} อ้างถึงแล้ว.

แผนภาพที่ ๓.๔ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้าง

ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

(๑) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ
ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ผ่านหลักธรรมทางพุทธศาสนา

คุณชวนนท์ กาญจนสุวรรณกล่าวถึง ชีวิตของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ว่า

“อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ จะมีลักษณะการดำเนินชีวิต ในลักษณะของการตั้งคำถาม
และหาคำตอบอยู่ตลอดเวลา”^{๒๓๔}

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ดร.สมหวัง แก้วสุฟองที่กล่าวถึง

“อิทธิพลของหนังสือเรื่อง สิทธารถะ นั้น มีผลอย่างมากต่อการใช้ชีวิตและคือ ความเป็น
ตัวตนของอาจารย์ประมวล”^{๒๓๕}

หนังสือเรื่อง สิทธารถะ^{๒๓๖} ผู้ถือกำเนิดในตระกูลพราหมณ์อันสูงส่งและเพียบพร้อม
ผู้มุ่งแสวงหาหนทางสิ้นทุกข์ ท่านได้พบพระสมณะโคตมแต่ด้วยความที่ไม่ เป็นผู้ที่เชื่อสิ่งใดโดยง่าย
หากไม่ได้พิสูจน์ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า ท่านยังมีวิจิตรใจหรือความเคลือบแคลง

^{๒๓๔} สัมภาษณ์ ชวนนท์ กาญจนสุวรรณ, นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(ปรัชญา) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๓๕} สัมภาษณ์ สมหวัง แก้วสุฟอง, อาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๓๖} แฮร์มัน เฮลเซ, สิทธารถะ, แปลโดย สดใส, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์,
๒๕๕๙).

ลั้งเล สงสัย จึงเป็นเหตุให้ท่านไม่สามารถบรรลุถึงฝั่งแห่งนิพพานได้ ซึ่ง ดร.สมหวัง แก้วสุฟองกล่าวว่า สิทธารถะ นี่คือความเป็นตัวตนของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้ใช้วิธีการตั้งคำถามและหาคำตอบเพื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยท่านได้ตั้งคำถามที่ว่า เราจะเผชิญความแก่และความตายได้อย่างไร โดยท่านได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างจริงจังจนสามารถค้นพบการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม เพื่อเปลี่ยนผ่านจากทุกข์สู่เป็นนวนปรีดิ์ เพื่อสลัดออกจากการถือครองสิ่งที่มีมนุษย์ต้องการ และในที่นี้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้สลัดออกซึ่งอำนาจหรือความรู้ในการใช้ตัดสินถูกผิดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยการใช้ปัญญา ๓ ในส่วนของภาวนามยปัญญา หรือความรู้อันเกิดจากจิตซึ่งได้สัมผัสรู้ความหมายของสภาวะนั้นโดยตรง โดยไม่ได้ผ่านการคิดจินตนาการ หากจะสามารถสัมผัสพระนิพพานหรือเข้าถึงอริยสัจ คือความจริงอันประเสริฐได้นั้น ต้องมีญาณเข้าถึงสิ่งนั้นโดยตรงด้วยตนเองจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ จินตนาการ โดยกระบวนการเกิดขึ้นนี้จะต้องอาศัยการภาวนา

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้ศึกษาหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากพระอาจารย์หลายรูป อาทิ การฝึกปฏิบัติอานาปานสติตามแนวท่านพุทธทาส ฝึกปฏิบัติภาวนาตามแนวหลวงปู่ชา วัดหนองป่าพง ฝึกเจริญสติปัฏฐานตามแนว อ.โคเอ็นก้า รวมถึง ฝึกปฏิบัติตามแนวทางของหลวงปู่เทียมน หลวงพ่อคำเขียน และฝึกปฏิบัติตามแนวทางของลัทธิต่างๆ ในประเทศอินเดีย ซึ่งภายหลังจากที่ท่านได้ทดลองฝึกปฏิบัติตามแนวทางต่างๆ แล้วท่านพบว่า แนวทางปฏิบัติต่างๆ นั้นเป็นเพียงแนวทางที่เหมาะสมกับสภาวะจิต หรือจิตตามแต่เงื่อนไขของบุคคลในแต่ละสังคมเท่านั้น แต่หากจะให้เหมาะสมกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งจำเป็นจะต้องนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องเพื่อให้การปฏิบัติเกิดความเจริญก้าวหน้าต่อไปได้^{๒๓๗}

เมื่อ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้ตัดสินใจที่จะลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ท่านกล่าวว่า การเดินนั้นเป็นเพียงการออกแบบในการภาวนา โดยใช้จิตของท่านในการรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นในทุกขณะ อย่างเป็นปัจจุบันด้วยจิตใจที่แจ่มใส เบิกบานในทุกขณะที่ต้องเผชิญกับสิ่งที่มากระทบผัสสะในทุกย่างก้าว ดังเช่นคำกล่าวของหลวงปู่ดูลย์ที่ว่า หยุดคิดแล้วเราจะรู้ และรู้เฉยๆ โดยปราศจากการคิด ประมวล ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ กล่าวว่า สิ่งที่ท่านได้นำคำสอนของพระอาจารย์มาปรับใช้นั้น ยังถือว่าท่านอยู่ในระดับการคิดจินตนาการหรือจินตมยปัญญา ซึ่งเป็นเพียงการคิดถึงลมหายใจหรือเป็นการปฏิบัติสมถะ ยังไม่ถึงระดับขั้นภาวนามยปัญญา หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือ รู้สภาวะที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นในขณะปัจจุบัน^{๒๓๘}

^{๒๓๗} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๓๘} อ้างถึงแล้ว.

แต่ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มานั้นก็ได้ล้มเหลวหรือไม่มีค่า หากแต่เป็นการช่วยให้ท่านได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ภายหลังจากนั้นว่า รู้เฉยๆ นั้นมันเป็นอย่างไร โดยท่านได้นำมาใช้ในขณะที่กำหนดเดินคือ ให้จิตทำหน้าที่กำหนดรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นในจิตจากการกระทบของผัสสะ อันเป็นที่มาของการกำหนดหน้าที่ภายในใจของท่านว่า จะเดินที่ละก้าวด้วยจิตใจที่แจ่มใสเบิกบาน และยามใดที่จิตใจขุ่นมัว ท่านจะหยุดทบทวนเพราะเหตุที่จิตใจขุ่นมัวคือ จิตได้เผลอไหลออกไปจากการรู้อารมณ์ในปัจจุบันขณะแล้ว

การมีความสุขอยู่กับการทำหน้าที่ในปัจจุบันให้เต็มที่โดยที่ไม่ได้คาดหวังผลหรือคิดกังวลกับสิ่งที่ผ่านมา เป็นการเรียนรู้เฉยๆ ตามคำสอนของหลวงปู่ดูลย์ เพราะการอยู่กับปัจจุบันคือ การที่จิตนั้นไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต เนื่องจากทันทีที่มีอดีตหรืออนาคต สิ่งนั้นจะไม่ใช่สติ แต่เป็นตัวคิดหรือเป็นกิเลส กิเลสภายในใจนี้ละเอียดมากเพราะจะมีอนาคตเข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งเราฝึกคิดจนเกิดกิเลสในใจมาจนเคยชิน แต่หากเราอยู่กับปัจจุบันความรู้สึกกลัวจะไม่ถูกปรุงแต่งให้เกิดขึ้น หรือหากความกลัวเกิดขึ้น เราก็อาศัยวิธีการรู้เฉยๆ อยู่กับความรู้สึกกลัวนั้น โดยไม่ได้คิดปรุงแต่งต่อถึงผลกระทบที่มีตามมาในอนาคต การจะละความกลัวได้นั้นไม่ได้อยู่ที่การคิดจินตนาการ หากอยู่ที่การหมั่นฝึกปฏิบัติ จนกระทั่งเกิดสมาธิธรรมภายในใจ จนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ด้วยตัวเราเองถึงลำดับขั้นตอนของแต่ละหลักธรรม

นอกจากนี้ คุณชวนนท์ กาญจนสุวรรณ ยังได้กล่าวอีกด้วยว่า

“อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ มักจะศึกษางานเขียนที่มีชื่อเสียงระดับโลก จากนั้นจะนำมาถ่ายทอดต่อลูกศิษย์และผู้ที่ท่านได้ปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธีการจดจำ ซึ่งในขณะเวลานั้นท่านได้ทำการถ่ายทอดโดยใช้การอ่านและจดจำ โดยปราศจากความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงเรื่องราวหรือความรู้ที่ได้ทำการถ่ายทอดอย่างถ่องแท้ เมื่อเหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง จึงทำให้ท่านกลับมาทบทวนถึงสิ่งที่เกิดขึ้นว่า ความรู้ทางวิชาการที่เกิดจากการศึกษาตามตำรา เป็นได้เพียงแค่ปริยัติ ซึ่งหากไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง จะไม่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง อันเป็นหนทางที่นำไปสู่ปฏิเวธได้อย่างแท้จริง” ^{๒๔๐}

สิ่งนี้ได้สอดคล้องกับปัญญา ๓ ที่ได้กล่าวถึง สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา ว่าจะสามารถเกิดความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงการอ่าน การฟัง หรือการคิดจินตนาการ โดยการรื้อกรอบเดิมๆ ที่มีอยู่ทั้งหมดทิ้งไป โดยไม่ใช้ความคิดที่เคยมีเคยเป็น หรือกรอบความคิด ทศนคติ ความเชื่อแบบเดิมในการมองโลกในแบบเดิมของท่านที่ได้เคยใช้มองในสังคมเมืองไทย หรือกรอบของความเป็นสังคมไทยไปใช้ในสังคมอินเดีย หรือสังคมต่าง

^{๒๓๙} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๔๐} สัมภาษณ์ ชวนนท์ กาญจนสุวรรณ, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗.

ภาษา ต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ดร.สมหวัง ที่มีต่อ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ที่กล่าวว่า เราเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมไม่ได้ แต่เราสามารถเปลี่ยนความคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อมได้^{๒๔๑}

ความเปลี่ยนแปลงที่ท่านได้สัมผัสและถ่ายทอดนั้น เป็นความเปลี่ยนแปลงในเชิงอารมณ์ความรู้สึกซึ่งยากที่จะอธิบายให้เข้าใจได้ด้วยคำพูด แต่มีความรู้สึกที่ว่าชีวิตเนิ่นขึ้น หรือมีความกลมกลืนกับความเป็นไปตามธรรมชาติ ธรรมดามากขึ้น จากเดิมที่เคยคิดเชิงเหตุผลที่ว่า

“เมื่อผมเป็นสามี ผมก็รู้ด้วยเหตุผลว่าเมื่อเป็นสามีก็ต้องรัก ต้องเอาใจ ต้องดูแลภรรยา ให้ดีที่สุด แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่ผมพบความเปลี่ยนแปลงในใจผม คือเมื่อก่อนอย่างเลิกงานเขาชอบชวนไปกินนั่นไหม ไปกินนี่ไหม แล้วเขาชวนไปกินอะไรที่มันไกลๆ แทนที่จะกินในเส้นทางกลับบ้าน ผมก็ไปไม่ใช่ไม่ไป เพราะเหตุว่าเราควรจะเป็นหน้าที่ของสามี แต่เวลาขับรถก็อยู่ในใจเรามากๆ ว่า การกินไม่ใช่เรื่องใหญ่ กินตรงไหนก็ได้ ก็มักจะพูดเป็นเลขเป็นร้อยว่ากินใกล้ๆ ก็ได้ แต่หลังจากที่ผมกลับมาจากเดิน ความรู้สึกแบบเดิมไม่มีเลย วันหนึ่งอาจารย์สมปอง เพ็งจันทร์ บอกว่าเราไปกินแหลมเนืองกันไหม ผมบอกไปๆ ผมรู้สึกว่ามันน่าไปเป็นที่สุด เพราะผู้หญิงคนนี้เธอยอมอดทนให้ผมทำในสิ่งที่ยาก”^{๒๔๒}

การฝึกฝนของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เป็นการฝึกโดยอาศัยการพิจารณาด้วยใจโดยแยกกายตามหลักโยนิโสมนสิการด้วยการตั้งคำถามและหาคำตอบ จากการลงมือปฏิบัติจริง เรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งตนได้ประสบพบเจอด้วยตนเองเพื่อค้นพบความกลัวภายในใจของตนเองด้วยการใช้ปัญญา ๓ ตามหลักภาวนามยปัญญา ไม่ใช่ใช้สุดมยปัญญา และจินตามยปัญญาอย่างที่เคยผ่านมาโดยใช้พลังแห่งศรัทธาและความเชื่อมั่นด้วยความเพียรพยายามในการฝึกฝนทั้งทางกายและทางใจด้วยพลังทางกายอย่างหลักอินทรี ๕ และพลังทางใจอย่างหลักพละ ๕ เพื่อพิจารณาและปล่อยวางขั้น ๕ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ คือ มีสติรู้รูป-นามในปัจจุบัน ผ่านการเดินที่ละก้าวด้วยจิตใจที่แจ่มใสเบิกบาน (ภาวนามยปัญญา) และหมั่นกลับมาทบทวนความรู้สึกทุกครั้งที่จิตใจเป็นอกุศล ด้วยโยนิโสมนสิการ พร้อมปฏิบัติต่อผู้อื่น สัตว์อื่น สิ่งแวดล้อมอื่น ด้วยจิตใจที่มีเมตตาตามหลักมหายาน

โดยมหายานนั้นมีเป้าหมายเดียวกับเถรวาท คือ พระนิพพาน^{๒๔๓} มหายานนั้นไม่ใช่เซ็น และเซ็นก็ไม่ใช่มหายาน แต่ลัทธิเซ็นทุกนิกายก็ได้สอนตรงกันที่ว่า อย่ามีอุปาทานในขั้นทั้งห้าคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเพียงแค่ภาษาหรือโวหาร

^{๒๔๑} สัมภาษณ์ สมหวัง แก้วสุฟอง, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๔๒} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๔๓} ส.ศิริรักษ์, ความเข้าใจเรื่องมหายาน, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ไทยธิเบต, ๒๕๔๒), หน้า ๔-๕.

เปรียบเทียบนั้นลึกซึ้งและแฝงนัย ส่วนมหายานนั้นก็เป็นการสอนโดยใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย ใช้พิธีกรรมเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย^{๒๔๔}

เมื่อกล่าวถึงพระโพธิสัตว์ในมหายาน แล้วจะหมายถึง ผู้ที่ซึ้งอยู่ในความรู้ หรือโพธิญาณ เป็นผู้ได้ความรู้ใกล้กับความรู้สูงสุด จึงมีอำนาจ มีความรู้ที่จะช่วยเหลือสัตว์อื่นได้ หรือผู้ที่มุ่งไปสู่ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งความคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ของมหายานนี้ ถือว่าเป็นจุดสำคัญในการเผยแผ่ศาสนา คุณลักษณะของพระโพธิสัตว์ประกอบด้วย ความเมตตากรุณา เป็นที่พึ่ง เป็นสิ่งทีเคารพสักการะบูชา เป็นแบบอย่างให้ศาสนิกชนประพฤติตาม และบำเพ็ญตนในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์ได้อย่างแท้จริง^{๒๔๕}

พระศากยมนิพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าในฝ่ายมหายาน ซึ่งก็คือพระมหาสมณโคดม หรือเจ้าชายสิทธัตถะ พระพุทธเจ้าในฝ่ายเถรวาทนั้นเป็นพระองค์เดียวกัน พระองค์ทรงประกาศพระศาสนาเพื่อยังประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งปวงว่า “การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ ธรรม ๓ อย่างนี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” พระพุทธองค์ทรงยังประโยชน์และตรัสแสดงพระธรรมเทศนาแบ่งเป็น ๓ หมวด หรือพระไตรปิฎกอันมี (๑) พระวินัยปิฎก (๒) พระอภิธรรมปิฎก และ (๓) พระสุตตันตปิฎก (พระสูตร) ซึ่งสามารถแบ่งย่อยเป็นข้อธรรม ๘๔,๐๐๐ หมวด เหล่านี้ล้วนแต่เป็นอุบายธรรมที่ใช้ขัดเกลาสรรพสัตว์ที่เหมาะสมแต่ละบุคคล พระศากยมนิพุทธเจ้า ตามแบบมหายานโดยมากจะทรงถือดวงแก้วมณีที่พระหัตถ์ซ้าย ซึ่งจะวาดเป็นสีแดง และพระหัตถ์ขวาจะทรงทำรัตนตรัยมูทรา หรือทำประธานเทศนา หรือประธานพร^{๒๔๖}

ด้วยเหตุที่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้เน้นที่หลักการเมตตากรุณาและช่วยเหลือต่อสรรพสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยาก และอาศัยหลักการพิจารณาชั้น ๕ ด้วยภาวนามยปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักมหายาน จึงถือได้ว่าท่านได้ใช้หลักเมตตาตามแนวมหายาน

นอกจากนี้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ยังได้นำหลักการให้ทานในมหายานเพื่อประกอบการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมหรือเพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านด้วย กล่าวคือ การสร้างทานบารมี เป็นสิ่งที่พระโพธิสัตว์ในมหายานจะต้องสละทรัพย์ อวัยวะ และชีวิต ซึ่งลักษณะของท่านนี้ ถือว่าเป็นการบำเพ็ญบารมี ที่จะต้องทำด้วยการบริจาค โดยทานบารมีแบ่งออกเป็น ๓ อย่าง คือ “ธรรมทาน อามิขทาน ไมตรีทาน” องค์ประกอบของท่าน คือ วัตถุที่ตั้งของ

^{๒๔๔} พุทธศาสนิกชน, ดอกโมกข์ พุทธทาสวจนา ฉบับพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๑๘๒-๑๘๖.

^{๒๔๕} ผาสุก อินทราวุธ, “พระโพธิสัตว์บารมีกับอุดมการณ์สร้างสรรค์สังคม”, ดำรงวิชาการ, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๖) : หน้า ๑๐.

^{๒๔๖} ภิกษุจันวิศวกัทร, ประวัติพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ของมหายาน (โดยสังเขป), แปลโดย พระสุตรมหายาน, (ชลบุรี: หมื่นคุณธรรมสถาน, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

ทานแบ่งเป็น ๒ หลัก คือ (๑) พาหิรทาน ของที่ให้เป็นของนอกกาย และ (๒) อัชฌัตติกทาน ของที่ให้ เป็นร่างกายของตนเอง ลักษณะของการบำเพ็ญทานบารมีโดยจะต้องพิจารณาว่า ของที่ให้จะต้องเป็น ของที่ดีงาม และเมื่อจะให้ทานต้องให้แก่ผู้ต้องการ แม้ไม่ได้ขอก็ให้ก่อนที่ผู้ต้องการนั้นจะขอ วิธีการให้ ทาน ตามแบบของพระโพธิสัตว์นั้นจะต้องทำทานด้วยความกรุณา และปัญญาควบคู่กัน

หากจะเปรียบเทียบทานด้านความหมายและลักษณะของพระพุทธศาสนาเถรวาทและ มหายานแล้ว จะมีความคล้ายคลึงกันทางพื้นฐาน กล่าวคือ ทาน คือจุดเริ่มต้นอันเป็นวิธีการ หลักการ อุปกรณ์เครื่องมือแห่งการประพฤติปฏิบัติเพื่อละความชั่ว ส่วนวิธีการให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนา เถรวาท ทานนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ ๖ คือ ฝ่ายผู้ให้ ๓ องค์ ฝ่ายผู้รับ ๓ องค์ ทานก็จะมีผลมาก ซึ่งฝ่ายผู้ให้ ๓ องค์ ได้แก่ (๑) ก่อนให้ทาน เป็นผู้ตั้งใจ (๒) กำลังให้ทานอยู่ ยังจิตให้เลื่อมใส และ (๓) ให้ทานแล้ว ปลื้มใจ ส่วนฝ่ายผู้รับ ๓ องค์ ได้แก่ (๑) เป็นผู้ปราศจากราคะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัด ราคะ (๒) เป็นผู้ปราศจากโทสะ หรือปฏิบัติเพื่อกำจัดโทสะ และ (๓) เป็นผู้ปราศจากโมหะ หรือปฏิบัติ เพื่อกำจัดโมหะ^{๒๔๗}

ในขณะที่ฝ่ายมหายาน วิธีการให้ทาน เน้นที่พระโพธิสัตว์ผู้ให้ทานจะต้องให้ทานด้วย ความสุภาพ ต้องต้อนรับผู้รับทานอย่างเคารพอ่อนน้อมเป็นผู้ยินดีในการทำทานของตน ไม่เลือกทั้ง มิตรและศัตรู ทั้งผู้ควรรับและไม่ควรรับ อานิสสงส์และจุดมุ่งหมายของการให้ทานของเถรวาทและ มหายานนั้น คืออรรถธรรม โดยที่พระพุทธศาสนาเถรวาท เน้นอรหัตตภูมิ ส่วนมหายาน เน้นที่พุทธภูมิ ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน แต่สาระหลักของแนวคิด วิธีการ ความเชื่อ และข้อปฏิบัติเพื่อ เข้าไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ พระนิพพาน^{๒๔๘}

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของท่านนั้น สอดคล้องกับพุทธศานามหายาน กล่าวคือ เกิด จากการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ เปิดกว้าง ปราศจากอคติอันประกอบด้วย อคติ เพราะความรัก อคติเพราะความชัง อคติเพราะความหลง และอคติเพราะความกลัว^{๒๔๙} การตัดสินใจประเมินค่า โดยการเรียนรู้นั้น หมายถึง การเคารพ คือหมายถึง สิ่งที่ท่านได้เรียนรู้จากอินเดีย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ ด้วยการเริ่มต้นจากความมีใจอ่อนน้อมและเห็นคุณค่าของอินเดีย และมีความศรัทธา นับถือในอินเดีย เมื่อภายในจิตใจเปลี่ยน พฤติกรรมความคิด คำพูดก็จะเปลี่ยนแปลงตาม ความหมายที่ยิ่งใหญ่ของการ เรียนรู้ จะยิ่งใหญ่มาตรงที่เราเรียนรู้จากใจ เมื่อเราเคารพจากใจ ความศักดิ์สิทธิ์ก็ตามมา จิตที่เรา เคารพ คือ จิตที่นุ่มนวลอ่อนโยน ไปสัมผัสกับสิ่งเหล่านั้นด้วยความหมายที่ลุ่มลึก ไม่ใช่มองสิ่งนั้นเป็น เพียงแค่วัตถุที่เราจับต้องได้ มองด้วยจิตใจที่หยาบกระด้าง ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากใน

^{๒๔๗} อ.ญก. (ไทย) ๓๖/๓๐๘/๖๒๘-๖๒๙.

^{๒๔๘} ส.ศิริรักษ์, ความเข้าใจเรื่องมหายาน, หน้า ๔-๕.

^{๒๔๙} ว.วิชฌณีย์, มองลึกลงใจกว้าง, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร: ปราณ, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

กระบวนการเรียนรู้ โดยในช่วงที่ท่านอยู่คนเดียว ท่านไม่มีเป้าหมาย แต่ท่านมีความหมายในใจ คือ ท่านต้องเคารพอินเดียไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ถ้าเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์มอบอะไรให้แก่ท่าน ท่านก็จะน้อมรับสิ่งนั้นด้วยใจอันเคารพ^{๒๕๐}

สำหรับการดำเนินชีวิตของท่านของกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่านนั้น คล้ายกับเป็นการดำเนินชีวิตโดยไม่กำหนดเป้าหมาย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ท่านมีเป้าหมายในใจอยู่ลึกๆ เป็นเรื่องของการเข้าถึงสภาวะอันสูงสุด แต่ท่านไม่ได้กำหนดเส้นทางที่เป็นรูปแบบ แต่อยู่เหนือรูปแบบ อยู่เหนือการเข้าถึง คือ พ้นไปจากการตีความ คำพูด สิ่งสมมติที่เป็นข้อเท็จจริง^{๒๕๑}

ในส่วนของปัญญาเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นก้าไม้หนึ่งก้ามือที่จะสามารถนำพาให้เหล่ามวลมนุษย์ หม่อมวลสัตว์น้อยใหญ่ ให้ก้าวข้ามพ้นสังสารวัฏไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก เพื่อทำความเข้าใจหลักพระไตรลักษณ์ ซึ่งถือเป็นกฎแห่งธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้น ล้วนตั้งอยู่ ดำเนินอยู่ แล้วเมื่อถึงพร้อมด้วยเหตุปัจจัยก็มิต้องแปรเปลี่ยน และสูญสลายไปในที่สุด

(๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

ก. ปัจจัยภายในที่เป็นส่วนสำคัญในการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ คือ ความเป็นเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) เกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจ บุคลิกลักษณะภายในของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้แก่ ความกล้าหาญ ความศรัทธา และความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในการดำเนินตามแนวทางสายแห่งพุทธะ หรือก็คือ การมีหลักธรรมแห่งอินทรี ๕ และพละ ๕ ในการใช้ชีวิตตามแนวทางที่สวนกระแสค่านิยมและสังคมปัจจุบัน ซึ่งท่านมั่นใจว่าเป็นการนำพาตนเองเพื่อให้หลุดพ้นจากพันธนาการหรือการครอบงำของสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจ เช่น เงินตรา ชื่อเสียง อำนาจ ความรู้ ยศถาบรรดาศักดิ์ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ค่ายกองสรรพสิริ ประทับกับความมีจิตอันเป็นเมตตา เป็นกุศลของท่านในการปรารถนาอย่างแรงกล้าที่ต้องการให้ความช่วยเหลือจุนเจือสรรพสัตว์ให้ได้รับความสุขและออกจากความทุกข์ตามแต่ความสามารถของท่านจะกระทำได้อย่างจริงใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน^{๒๕๒}

^{๒๕๐} ประมวล เพ็งจันทร์, *เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง*, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๔), หน้า ๕๓, ๕๙, ๖๙.

^{๒๕๑} ประมวล เพ็งจันทร์, *เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง*, หน้า ๖๒.

^{๒๕๒} สัมภาษณ์ ภารดล พรอำวนว, ๑ ใน ๑๒ คนค้นคน เจ้าของกิจการร้าน นอร์ธ เกต , ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๗.

ประกอบกับแนวคิดทางตะวันตกอย่างแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ซึ่ง ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง^{๒๕๓} ได้กล่าวถึงแนวคิดในลักษณะนี้ว่า เป็นแนวคิดปรัชญาที่พิจารณาถึงความเป็นปัจเจก ประสบการณ์ของแต่ละคน ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้นำแนวคิดนี้มาเป็นแรงผลักดันเพื่อเป็นพื้นฐานการทำความเข้าใจธรรมชาติของความเป็นมนุษย์แต่ละคน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในอิสรภาพ การยอมรับผลของความสับสนเนื่องจากการกระทำของแต่ละคน เป็นสิ่งที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนได้เลือกหรือได้กระทำลงไป ซึ่งสิ่งนี้เองเป็นแรงกระตุ้นภายในของท่านในการเลือกที่จะเดินออกจากกรอบของสังคมที่ได้ขีดเส้นเพื่อให้เดินไปตามครรลองของชีวิตตั้งเช่นคนทั่วไปในสังคมที่ต้อง มีการศึกษาที่สูง มีครอบครัวที่อบอุ่น มีการงานที่มั่นคง มีชื่อเสียงเงินทอง มีผู้คนนับหน้าถือตา ซึ่งท่านได้หันหลังและเดินออกมาจากกฎเกณฑ์ที่สังคมได้กำหนดนี้ ออกสู่ความเป็นอิสรภาพทางจิตใจ เพื่อค้นหาความจริงแท้ของชีวิตตามแนวทางแห่งพุทธะ

นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นในเรื่องของความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเท่าเทียมกัน ในคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามทฤษฎีการบูรณาการของเคน วิลเบอร์ และหลักอทิปปัจจยาก็เป็นอีกหนึ่งสิ่งซึ่งช่วยผลักดันให้ท่านได้เรียนรู้โลกอย่างที่เป็น เรียนรู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงความสอดคล้องสัมพันธ์กันในทุกสรรพสิ่ง ตามเหตุตามปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดขึ้น โดยการมองทุกสิ่งว่าเป็นการเกิดขึ้นในภาพของความเชื่อมโยงกันในภาพขององค์รวม ไม่ได้มีการแบ่งแยกส่วน แบ่งแยกเราเขาตามความเชื่อของคนทั่วไปในสังคม

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุให้ท่านเกิดแรงผลักดันหรือแรงจูงใจภายใน ในการเดินตามทางสายแห่งพุทธะนี้เพื่อหลุดพ้นจากความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความลึกลับสับสน ในประสบการณ์เมื่อครั้งอดีตซึ่งท่านเคยประสบพบเจอ โดยการสร้างพลังแห่งศรัทธาและความเชื่อมั่น เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายคือความอิสระอันแท้จริงภายในจิตใจ

ข. ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนช่วยให้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมคือ กำลังใจ แรงสนับสนุน และความเข้าใจจากบุคคลแวดล้อม อาทิ จากบุคคลในครอบครัว พระอาจารย์ ภรรยา ลูกศิษย์ เพื่อนร่วมอุดมการณ์ และจากบุคคลอื่นซึ่งท่านได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ พูดคุย พบปะด้วย

คุณแม่ได้มอบความรักและความอบอุ่นให้ท่านอย่างเต็มที่ถึงแม้ท่านจะไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ แต่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ก็สามารถรับรู้ถึงความรักที่ท่านมีให้ได้ นอกจากนี้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ยังได้รับการอบรมด้านการปฏิบัติเจริญวิปัสสนาจากเกจิอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน และในขณะที่ยังเรียนหนังสืออยู่ท่านก็ได้รับความรักความเมตตาจากพระอาจารย์ในการช่วยเหลือในด้านการเรียนต่อ ณ ประเทศอินเดีย จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก

^{๒๕๓} สัมภาษณ์ สมหวัง แก้วสุฟอง, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

รวมถึง ในขณะที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยที่ประเทศอินเดีย ท่านก็ได้รับความรู้ทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียนจากคณาจารย์ เพื่อนฝูง และครอบครัวที่ท่านได้เข้าพังกอาศัยอยู่

ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ ได้กล่าวว่า

“เราสองคน มีบางอย่างที่คล้ายกัน ในแง่ของการช่วยเหลือสังคม และไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน แต่ก็มีบางอย่างที่แตกต่างกัน ในแง่ของการใช้ชีวิตประจำวัน อย่างเรื่องของ การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การเตรียมตัวก่อนถึงเวลานัดหมาย แต่อาจารย์ประมวล ก็พยายามปรับตัวเข้าหา เมื่ออาจารย์เห็นความพยายามและความตั้งใจของ อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ จึงเกิดความเห็นใจ และได้พยายามทำความเข้าใจธรรมชาติของแต่ละคน อาจารย์จึงได้ ปรับตัวเข้าหา อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกอึดอัดขัดเคืองเมื่อต้องอยู่ ด้วยกัน การเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ยอมรับ และปรับตัวเข้าหากันของทั้งสองท่านนั้น ได้ดำเนินมา ตั้งแต่สมัยที่ได้ตกลงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันแล้ว” ^{๒๕๔}

ทั้งคู่ได้เรียนรู้ รับรู้ ยอมรับ ทำความเข้าใจ และปรับความคิดเห็นให้ตรงกันเพื่อทำความเข้าใจความเป็นตัวตนของอีกฝ่ายหนึ่งเรื่อยมา ก่อนที่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ จะตัดสินใจขออนุญาต ลาออกจากราชการและออกเดินทางจากเชียงใหม่ไปยังเกาะสมุย ซึ่ง ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ ได้เป็นผู้ให้การดูแล เตรียมการ และให้กำลังใจ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ในเรื่องของใช้ส่วนตัว การฝึกฝน ร่างกาย และการอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคระหว่างเดินทางของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ ได้ทำความเข้าใจที่ตรงกันกับ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ถึงจุดมุ่งหมายหลักของการออกเดินทางในครั้งนี้ว่า มีจุดยืนที่ชัดเจนและถูกต้อง ไม่ได้เพื่อต้องการ สร้างภาพ แต่เป็นการออกเดินทางเพื่อค้นหาตัวตน และความมีอิสระภาพจากอำนาจต่างๆ เพื่อถึงซึ่ง ความหลุดพ้นตามช่วงวัยแห่งสันยาสี ตามที่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้เคยปรารถนาไว้ พร้อมทั้งได้ วางใจถึงเหตุการณ์ที่อาจไม่คาดคิดระหว่างการเดินทางว่า อาจต้องเผชิญกับความเหนื่อยล้า ความหิว โหຍ และปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ ดร.ประมวลจะต้องเผชิญผลที่อาจเกิดขึ้นจากการเลือกของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เอง ^{๒๕๕}

ดร.พรศิลป์ รัตนชูเดช กล่าวถึง ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ ภรรยาของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ว่า

“ทั้งสองท่านนั้น มีส่วนคล้ายคลึงกัน ในแง่มุมของการมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความกตัญญูต่อบุพการีกล่าวคือ ถึงแม้ ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ จะออกเรือนจากบ้านเกิดคือ

^{๒๕๔} สัมภาษณ์ สมปอง เพ็งจันทร์, อาจารย์ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๕๕} อ้างถึงแล้ว.

จ.ชัยภูมิ เพื่อมาสร้างครอบครัวยกกับอาจารย์ประมวลที่ จ.เชียงใหม่ แต่ท่านก็ได้เดินทางกลับไปเยี่ยมและดูแลพ่อที่สูงวัย โดยไม่ได้คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยหรือระยะทางที่ห่างไกล ซึ่งถึงแม้ว่าที่บ้านของท่านจะมีญาติพี่น้องท่านอื่นที่คอยให้การดูแลอยู่ แต่อาจารย์สมปอง เพ็งจันทร์ ก็ไม่ได้ปล่อยปละละเลยหรือปล่อยให้เป็นความรับผิดชอบของญาติพี่น้องเลย” ^{๒๕๖}

นอกจากนี้ ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ ยังเป็นผู้ที่มีคุณธรรม และศีลธรรมประจำใจ ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักสำคัญประการหนึ่งที่มีส่วนสนับสนุนให้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมได้ นั่นคือ ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ มีความเข้าใจ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เป็นอย่างดีถึงความมุ่งหมายในการออกเดินทางเพื่อแสวงหาและทำความเข้าใจกับตนเอง และโลกตามความเป็นจริง โดยการอนุญาตให้ลาออกจากราชการโดยไม่คัดค้าน ถึงแม้จะทราบว่า การลาออกจากราชการของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์จะทำให้ได้รับอัตราบำเหน็จบำนาญที่น้อยลง แต่ท่านก็ไม่ได้คัดค้าน

รวมถึงเมื่อ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรบรรยายในโอกาสต่างๆ ท่านก็ไม่ได้หวังเงินค่าบรรยายแต่ในทางกลับกันท่านได้สนับสนุนให้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์บรรยายโดยไม่คิดค่าวิทยากรโดยหวังเพียงได้ทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสังคม หรือให้โดยปราศจากความเห็นแก่ตน ให้ความบริสุทธิ์ใจ และได้สนับสนุน เป็นกำลังใจให้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้ออกเดินทางหรือได้ลงมือปฏิบัติ ลงมือกระทำจริง เพื่อพบเจอกับประสบการณ์จริง เพื่อสามารถค้นพบ และถ่ายทอดความรู้ที่เกิดขึ้นจริงนี้ เพื่อเป็นวิทยาทานแก่ผู้ที่ต้องการ โดยสอดคล้องกับความเชื่อที่ว่า การให้ธรรมะเป็นทานนั้นประเสริฐกว่าการให้สิ่งปวง

คุณสิริธารณ์ พูลพิพัฒน์ กล่าวว่า

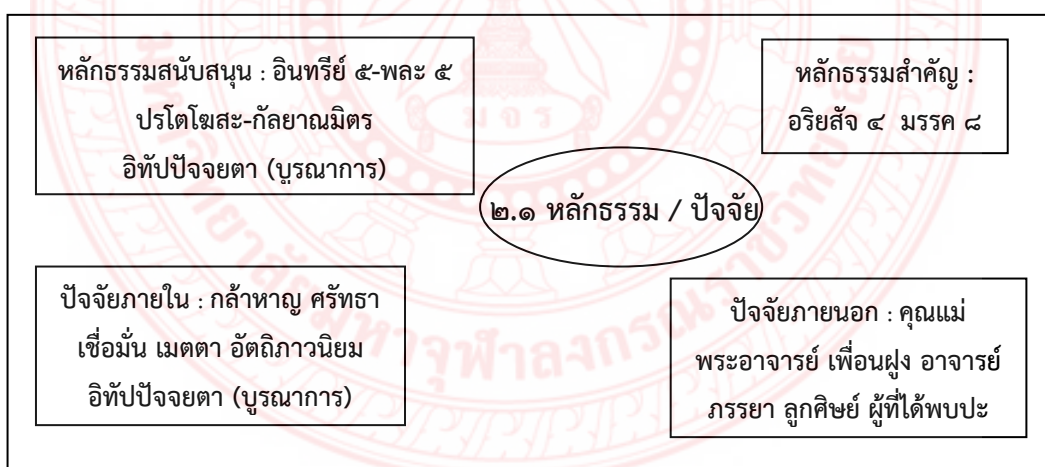
“เมื่อครั้งที่ได้ฟังอาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ บรรยายเมื่อตอนร่วมโครงการบวชพุทธสาวิกา สองแผ่นดิน ครั้งที่ ๑ นั้น หนูได้ฟังอาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์เล่าว่า ท่านได้ไปเดินที่ทิเบต และได้พบกับผู้หญิง ๓ พี่น้องที่อาศัยอยู่แถวนั้นเดินขึ้นภูเขาไปเพื่อสักการะและตั้งใจไว้ว่าจะเดินรอบภูเขาเพื่อสักการะ ๓ รอบ ท่านก็ได้เห็นเหตุการณ์และได้เข้าไปพูดคุยเนื่องจากเกิดความสงสัยที่ว่า จะต้องใช้ระยะเวลานานเพียงใดกว่าจะครบตามที่กำหนดไว้ แต่หญิง ๓ พี่น้องกลับตอบว่า ไม่ว่าจะใช้เวลานานเพียงใดพวกตนก็จะทำตามที่ได้ตั้งใจไว้จนสำเร็จถึงจะตายไปก็ไม่เสียดายชีวิตเพราะได้ทำตามที่ตนศรัทธาและตั้งใจไว้แล้ว ซึ่งเหตุการณ์นี้เองที่อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ เกิดการฉุกละหุกและเปลี่ยน

ความคิดมุมมองต่อโลกจากเดิมในมุมมองใหม่ว่า จุดหมายปลายทางจะสำเร็จหรือไม่ นั่นไม่สำคัญเท่ากับเราได้กระทำเพื่อบูชาสิ่งที่เราศรัทธาและได้ตั้งใจไว้” ^{๒๕๗}

ส่วนลูกศิษย์ ทั้งที่เป็นลูกศิษย์ในห้องเรียน และลูกศิษย์นอกห้องเรียน เมื่อทราบข่าวการออกเดินทางของท่านก็รู้สึกชื่นชม ร่วมแสดงความยินดี และกล่าวคำอวยพร ถึงแม้บรรยากาศของการจากลาที่ค่อนข้างจะเศร้าใจและอาลัยในการลาออกจากราชการของครูผู้เป็นที่รัก แต่ทุกคนต่างเข้าใจท่านในมุมมอง ความต้องการ พร้อมทั้งเคารพและสนับสนุนกับการตัดสินใจของท่านในครั้งนี้เป็นอย่างดี ^{๒๕๘}

และยังรวมถึง หลักธรรมดังเช่นอินทรี ๕ ที่เป็นหลักธรรมในการเสริมสร้างให้เกิดกำลังใจทางกายในการมีความสำคัญในการเสริมสร้างให้สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ด้วยสัทธา ที่แรงกล้าอันเกิดจากหลักผล ๕ อย่างสัทธาผลภายในใจ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติภาวนาอย่างไม่ย่อท้อด้วยความพากเพียร เบิกบาน แห่งวิริยะ รวมถึงการมีสติ ความระลึกความรู้สึกตัวในทุกขณะแห่งการเคลื่อนไหว ด้วยใจที่จดจ่อต่อเนื่องแห่งความมีสมาธิ จนกระทั่งเกิดปัญญาหรือความรู้แจ้งในท้ายที่สุด

การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๕ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๕ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

^{๒๕๗} สัมภาษณ์ สิริธารณ์ พูลพิพัฒน์, นิสิตปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๒๕๘} ประมวล เพ็งจันทร์, เดินสู่อิสราภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙-๒๐.

๓) คุณลุงประยงค์ วรรณรงค์

(๑) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุง ประยงค์ วรรณรงค์ ผ่านหลักธรรมทางพุทธศาสนา

การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม หรือการเติบโตภายในจิตใจของคุณลุง ประยงค์ วรรณรงค์เกิดขึ้นภายหลังการที่ท่านได้ดำเนินโครงการแล้วประสบความล้มเหลว หรือความ ผิดพลาด เป็นกระบวนการภายในจิตใจของท่านที่เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่เกิดขึ้น โดยเริ่มจากการ ปฏิเสธ ไม่ยอมรับข้อผิดพลาดเหล่านั้นที่เกิดขึ้น เนื่องจาก คิดว่าเป็นความบกพร่องที่ไม่น่าให้อภัย ไม่น่าเกิดขึ้น โดยการขาดการรับรู้ถึงสภาพที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง การขาดการตระหนักรู้ว่า ทุกสิ่ง ทุกอย่างบนโลกต่างล้วนมีเหตุปัจจัย มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดได้ไม่มีสิ่งใดที่จะสมบูรณ์พร้อม ทุกอย่าง

การเปลี่ยนแปลงมุมมองของท่านเริ่มต้นจากการพิจารณาใคร่ครวญโดยแยกกายด้วย ใจที่เป็นกลาง เป็นกุศล โดยอันปราศจากอคติว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะสมบูรณ์พร้อม ไม่มีสิ่งใดที่จะสมบูรณ์ แบบ ทุกสิ่งล้วนเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย ซึ่งไม่มีใครสามารถบังคับ ควบคุมให้ เป็นไปตามใจที่ต้องการได้ ทุกสิ่งล้วนตกอยู่ใต้กฎแห่งพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ไม่เที่ยง ทุกขัง อยู่ใน สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก และอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน บังคับไม่ได้ โดยสิ่งที่เราจะสามารถกระทำได้คือ การ รับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และยอมรับถึงสิ่งที่เกิดขึ้น และเป็นไปตามเหตุปัจจัย หากต้องการให้ เกิดผลที่ดี ก็ต้องทำเหตุที่ดี แต่ทั้งนี้ก็ต้องไม่อยู่บนความคาดหวังว่า ผลที่เกิดขึ้นจะต้องดี หรือดีที่สุด ตามที่ใจเราต้องการ

ด้วยการหมั่นฝึกฝนของท่าน อันประกอบด้วยความเพียรพยายามในการฝึกฝนทั้งทาง กายด้วยหลักอินทรีย์ ๕ และทางใจด้วยหลักพละ ๕ ในการพิจารณาใคร่ครวญโดยแยกกายภายใน จิตใจของท่าน เพื่อเข้าใจหลักแห่งความจริงที่ต่างล้วนเป็นไปตามเหตุ ปัจจัย ไม่มีใครสามารถบังคับ ควบคุมได้^{๒๕๙}

การเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงของท่านเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของท่านอย่างค่อยเป็น ค่อยไป ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ท่านได้ประสบพบเจอเรื่อยมาตั้งแต่เมื่อครั้งที่ท่านยังเด็ก ดังที่ท่านได้กล่าวว่า

“จากการอบรมสอนสั่งของพ่อเฒ่าเซียน ในเรื่องการเรียนรู้ทางวิชาการการเรียนรู้ในการใช้ชีวิต การใช้วิธีการเรียนรู้แบบการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้ลูกได้ซึมซับประสบการณ์เหล่านั้นไว้ ภายในใจ ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้นาวิชาการและความรู้ที่ได้รับสมัยเด็กมาสู่การต่อ

^{๒๕๙} สัมภาษณ์ ประยงค์ วรรณรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

ยอดของความเป็นตัวเองในด้านของบุคลิกภาพ อุปนิสัยใจคอ การแสดงออก ความคิด การมองโลก การกล้าตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา วิสัยทัศน์ และมุมมองต่างๆ ในการใช้ชีวิตของลุง” ^{๒๖๐}

จากประสบการณ์ที่ได้รับมาตั้งแต่สมัยเด็ก เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้เอง ที่มีส่วนส่งเสริมให้ท่านเกิดกระบวนการเรียนรู้ และนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ ความคิด และพฤติกรรมของท่าน ทั้งที่มีต่อตนเองและแสดงออกต่อผู้อื่น

กระบวนการเปลี่ยนแปลงของท่านได้ส่งผลต่อบุคคลใกล้ชิดภายในครอบครัว ในการเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีความรับผิดชอบ ดูแล และเป็นแบบอย่างของสมาชิกภายในครอบครัว เป็นอย่างดีซึ่งส่งผลให้สมาชิกภายในครอบครัวเห็นถึงความตั้งใจของท่านทั้งในบทบาทของหัวหน้าครอบครัว และบทบาทวิทยากร ผู้นำชุมชน ถึงขนาดที่พี่จริยา โชคประสิทธิ์ ^{๒๖๑} ลูกสาวของคุณลุงได้กล่าวถึงคุณลุงด้วยความชื่นชมว่า

“พ่อทำงานหนัก ทำงานด้วยความตั้งใจ จึงรู้สึกว่าเป็นห่วงสุขภาพ” ^{๒๖๒}

นอกจากนี้ ผลจากการเปลี่ยนแปลงของท่านยังส่งผลให้เป็นผู้นำชุมชนที่ดี ในการเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีการคิดแบบนอกกรอบในเชิงสร้างสรรค์ รวมถึง มีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ ตั้งใจทำหน้าที่ของตนอย่างสุดความสามารถ ด้วยความจริงจัง และจริงจัง จนสามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อชุมชนได้ถึงประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของงานที่เกิดขึ้น เนื่องจาก คุณลุงได้ใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองที่ผ่านมา รวมถึงประสบการณ์ของบุคคลอื่น ทั้งที่ประสบความสำเร็จและที่ล้มเหลว ในการเป็นบทเรียนในการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาโครงการที่ดำเนินการภายในชุมชนให้บรรลุเป้าประสงค์ และความการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของคุณลุง ที่ทำให้สามารถยอมรับกับสภาพที่เกิดขึ้นทั้งที่ประสบความสำเร็จและล้มเหลวของตนที่ผ่านมานั้น จึงเป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเรียนรู้กฎแห่งพระไตรลักษณ์

สิ่งนี้ถือเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างให้แต่ละบุคคลสามารถยอมรับความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ตามเหตุปัจจัยด้วยปัญญาอันเกิดจากการเริ่มต้นที่เข้าใจถูกต้องตามหลักแห่งสัมมาทิฐิ และด้วยการเรียนรู้และยอมรับนี้เองจึงนำมาสู่การนำพาตนให้สามารถยืนหยัดและอยู่กับสภาพความเป็นจริงของตนได้อย่างไม่มีอคติ และสอดคล้องตรงตามความเป็นจริง อันนำมาสู่ความสงบสุขภายในจิตใจของตนเอง และเพื่อแผ่สู่ผู้คนรอบข้างได้เป็นอย่างดี

จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ของท่านซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญญานั้น เกิดจากหลักธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือหลักโยนิโสมนสิการ คือ การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา ส่งผลให้สามารถมอง

^{๒๖๐} สัมภาษณ์ ประยงค์ วรรณรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๑} สัมภาษณ์ จริยา โชคประสิทธิ์, ธุรกิจส่วนตัว, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๒} อ้างถึงแล้ว.

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามเหตุปัจจัยและเกิดความรู้ความเข้าใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบพบเจอตามความเป็นจริง รวมถึงรู้จักปรับจิตใจ วางใจได้อย่างถูกต้องและได้รับผลดีจากประสบการณ์ทุกอย่างที่ได้พบเจอ

ปัญญาที่เกิดขึ้นนี้ จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหหรือหาทางออกจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้ ทำให้เกิดความสุข โล่งโปร่งเบาสบาย ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจจริงกับเหตุการณ์ที่เป็นอยู่อย่างรู้เท่าทัน

เมื่อปัญญาเกิดขึ้น ส่งผลให้ท่านสามารถแก้ไขปัญห หาทาทางออก ปรับสภาพจิตใจหรือวางใจต่อสภาพปัญหาที่ต้องประสบได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมหรือเกิดความสุขขึ้นภายในจิตใจ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอิสระ สามารถพึ่งตนเองรวมถึงเป็นที่พึ่งของผู้อื่นได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า สามารถดำรงตนในฐานะเป็นกัลยาณมิตรของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้^{๒๖๓}

การฝึกปฏิบัติในลักษณะดังกล่าวนี้ ในระดับสมาธิเรียกว่า จิตภาวนา ส่วนการฝึกฝนพัฒนาจนกระทั่งเกิดปัญญาในระดับที่สามารถรู้และเข้าใจโลกและชีวิตตามที่เป็นจริงนั้น เพื่อแก้ไขปัญหได้อย่างถูกต้องและเป็นอยู่อย่างรู้เท่าทันนั้น คือ ภาวนามยปัญญา หรือปัญญาภาวนา โดยผู้ที่จะสามารถเข้าถึงการปฏิบัติในระดับนี้ได้ นั้น จะต้องเกิดจากการฝึกฝนและมีการปรับปรุงพฤติกรรมที่เอื้อต่อการเกิดปัญญาในลักษณะดังกล่าว ประกอบกับจะต้องมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์จึงจะสามารถได้รับผลอย่างแท้จริงได้^{๒๖๔}

(๒) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของคุณลุงประยงค์ รณรงค์

ก. ปัจจัยภายในที่มีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของคุณลุงประยงค์ คือ ความเป็นเหตุและปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ของคุณลุงประยงค์ในการสร้างบุคลิกลักษณะของคุณลุงประยงค์ รณรงค์ ที่เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้ที่ไม่แสวงหาความรู้ มีความสามารถ ประสบการณ์ ความตั้งใจจริง กล้าคิดกล้าทำ ความอดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ในหน้าที่ผู้นำชุมชน โดยคุณสมบัติโดยส่วนตัวที่ท่านใช้ในการบริหารงาน และดูแลลูกทีมซึ่งเป็นชาวบ้านภายในชุมชนที่เข้าร่วมกลุ่มนั้นคือ ความรัก เมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

โดยจากประสบการณ์ตรงที่ท่านได้สัมผัสจากเรื่องราวที่ผ่านมาทั้งที่ประสบความสำเร็จและไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ต่างล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ท่านได้เกิดการเรียนรู้และเติบโตภายใน

^{๒๖๓} สัมภาษณ์ ประยงค์ รณรงค์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๔} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต), จากจิตวิทยา สู่จิตภาวนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๓), หน้า ๕๑-๕๒.

จิตใจของท่าน ซึ่งเป็นส่วนช่วยให้ท่านเกิดความอดทน พากเพียร และมีความพยายามในการพัฒนาปรับปรุงให้การผลักดันโครงการภายใต้การดูแลของท่านจนกระทั่งประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้ที่มีการวางแผนและเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจน พร้อมทั้งเป็นผู้ที่มีการมองอนาคตและควบคุมตนเป็นอย่างสูงในการจะนำพาตนเพื่อบรรลุเป้าหมาย ประกอบกับเป็นผู้ที่มีความคิดหัวก้าวหน้า คิดนอกกรอบเดิมๆ กล้าที่จะลองผิดลองถูก จึงเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงตนเองต่อเรื่องราว หรือเหตุการณ์ซึ่งตนเคยผ่านมาหรือเป็นเหตุการณ์ที่ผู้อื่นเคยล้มเหลว ทำให้ท่านได้เรียนรู้ พิจารณาใคร่ครวญ ทำความเข้าใจ และยอมรับกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์เหล่านั้น จนสามารถหาแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ถูกตรง ด้วยความเชื่อมั่นและวิริยะอุตสาหะ ไม่ย่อท้อ และสามารถรับมือกับปัญหาจนบรรลุเป้าหมายตามที่หวังไว้ได้เป็นอย่างดี^{๒๖๕}

ข. ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของคุณลุงประยงค์ วรรณรงค์ คือ คุณตาหรือที่คุณลุงมักจะเรียกท่านว่าพ่อเฒ่าเขียน^{๒๖๖} ซึ่งท่านผู้นี้ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรที่สำคัญในการช่วยส่งเสริมให้คุณลุงเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจขึ้น ด้วยหลักคำสอนทั้งทางโลกและทางธรรมที่สอนคุณลุงเกี่ยวกับด้านหมอยา การหัดเขียนอ่าน ดังที่กล่าวว่า

“พ่อเฒ่าเขียนนั้นเป็นปราชญ์ชาวบ้านผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในหลายด้าน อย่างเรื่องหมอยา และก็มีความสามารถในการสอนเขียนอ่าน และเป็นผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย ลุงได้คลุกคลีอยู่กับพ่อเฒ่าเขียนจึงได้รับถ่ายทอด และเรียนรู้ความรู้เหล่านี้จากท่านทั้งในด้านวิเคราะห์ตำราแผนโบราณ การผสมยาหม้อ รวมทั้งการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ข้อพิพาทต่าง ๆ ซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับนับได้ว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตของลุงมาก”^{๒๖๗}

ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนช่วยให้ท่านเกิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมนับว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายประเด็น ทั้งจากประเด็นที่สามารถนำมาถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมและประเด็นที่เป็นสภาวะภายในจิตใจที่ยากเกินกว่าจะพิสูจน์และถ่ายทอดอย่างเป็นรูปธรรมได้ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะถ่ายทอดเฉพาะในประเด็นที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของคุณลุงประยงค์ วรรณรงค์ อาทิ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และชุมชน

^{๒๖๕} สัมภาษณ์ ประยงค์ วรรณรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖๖} สมบูรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์, “แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ วรรณรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช”.

^{๒๖๗} สัมภาษณ์ ประยงค์ วรรณรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

ครอบครัวของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์เป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญอย่างมากในการช่วยเหลือให้ท่านเกิดการสร้างความหมายใหม่ภายในจิตใจของท่าน ซึ่งคุณป้าแนบ รัตนรงค์ กล่าวว่

“ตั้งแต่ได้แต่งงานและอยู่ครองเรือนกับลุงมาเป็นเวลา ๕๐ ปี เราสองคนยังไม่เคยมีการทะเลาะหรือมีปากเสียงกันเลย เพราะเราจะใช้วิธีคุยกันด้วยเหตุผล จะเลี่ยงการใช้อารมณ์ทำร้ายความรู้สึกของกันและกัน และจะเปิดใจฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างเข้าใจ แล้วก็นิสัยทั่วไปของเรามีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สมถะ พอเพียง จะไม่ชอบสะสมของใช้ที่เกินความจำเป็น ตามเศรษฐกิจพอเพียง และก็มีศีล ๕ ประจำใจ ปากก็ใจที่ลุงได้มีส่วนช่วยและเป็นตัวอย่างให้คนในหมู่บ้านได้อยู่ดีกินดี ช่วยเหลือตัวเอง และมีความสุขตามสมควร” ^{๒๖๘}

พี่จรียา โชคประสิทธิ์ ลูกสาวของคุณลุงได้กล่าวถึง คุณลุงในมุมมองที่สอดคล้องกับคุณป้าแนบในประเด็นที่ว่า

“พี่ดีใจและภูมิใจที่พ่อได้มีส่วนช่วยเหลือและเป็นแบบอย่างที่ดีให้สังคม แต่เป็นห่วงปัญหาเรื่องสุขภาพ เพราะพ่ออายุมากแล้ว ถ้าต้องเดินทางไปเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ในสถานที่ต่างๆ อาจทำให้รู้สึกอ่อนเพลีย และอาจทำให้เจ็บป่วย จึงอยากให้พ่อให้การช่วยเหลือผู้อื่นได้เท่าที่ร่างกายจะสามารถรับไหว โดยเปลี่ยนรูปแบบการให้ความรู้ โดยให้ผู้ที่ต้องการเชิญพ่อไปเป็นวิทยากรเป็นผู้เดินทางมาพบและพูดคุยที่บ้านแทน เพื่อเป็นการช่วยถนอมสุขภาพร่างกายของพ่อให้สามารถอยู่ให้ความรู้ไ้ได้นานๆ” ^{๒๖๙}

การให้การสนับสนุนของชุมชน โดยการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนเมื่อมีกิจกรรมหรือโครงการที่คุณลุงคิดขึ้น โดยคุณพ่อถ้วน มีสาย ได้กล่าวว่า

“สมัยที่พ่อได้ร่วมงานกับลุงยงค์ในฐานะโฆษกของหมู่บ้านทุกครั้งที่มีการโฆษณางานของหมู่บ้าน ซึ่งลุงยงค์จะเป็นผู้นำโครงการ ชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือและสนใจมาก” ^{๒๗๐}

จากที่กล่าวมาพบว่า การมีส่วนช่วยของบุคคลที่เกี่ยวข้องของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์นั้นเป็นปัจจัยภายนอกผู้มีส่วนช่วยสนับสนุนให้คุณลุงเกิดความมั่นใจในการริเริ่มกิจกรรม โครงการต่างๆ ที่สร้างสรรค์ ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการที่ผ่านมาเพื่อนำมาเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการพัฒนาภายในจิตใจของท่าน ก่อนที่จะถ่ายทอดออกมาผ่านความคิดในการสร้างสรรค์โครงการขึ้นใหม่ ให้เกิดความรัดกุม รอบคอบ เกิดประสิทธิภาพ และประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน และสังคมในการนำโครงการดังกล่าวมาใช้ต่อไป

^{๒๖๘} สัมภาษณ์ แนบ รัตนรงค์, แม่บ้าน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

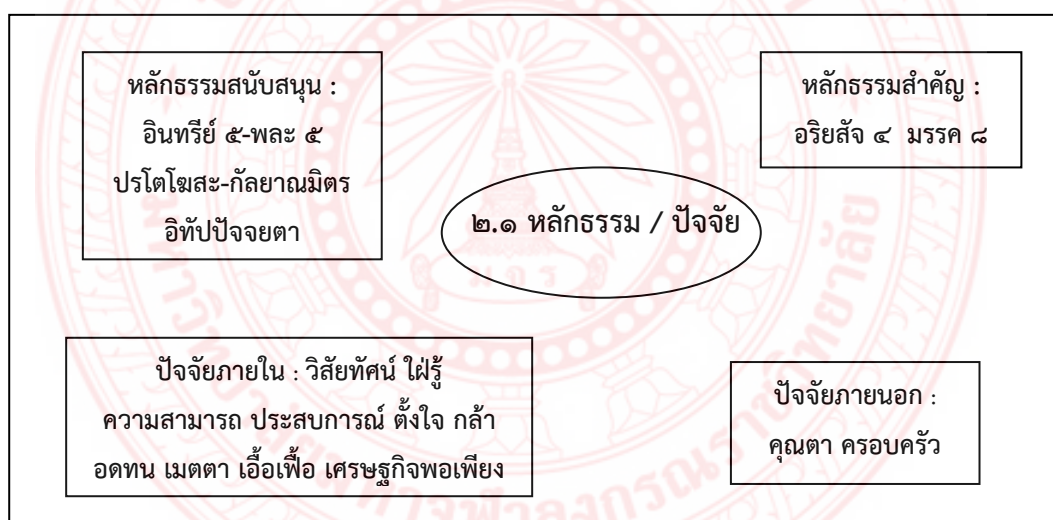
^{๒๖๙} สัมภาษณ์ จรียา โชคประสิทธิ์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๒๗๐} สัมภาษณ์ ถ้วน มีสาย, พ่อบ้าน, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

นอกจากนี้ คุณลุงยังได้กำลังในส่วนของอินทรีย์ ๕ และพละ ๕ ในการเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้การปฏิบัติอันเอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านในส่วนของการมีความสัทธาในเรื่องของการทำความดี รักษาศีล เอื้อประโยชน์ต่อการช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง ด้วยการปฏิบัติที่มุ่งมั่นแน่วแน่อย่างไม่ลดละความตั้งใจและความพยายาม ด้วยความวิริยะ ด้วยสติ และความจดจ่อต่อเนื่องในการกระทำตามเป้าหมายภายในใจของตน ตามการดำเนินไปด้วยหลักของเหตุและผล บนพื้นฐานของปัญญา^{๒๗๑}

หลักธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิต คือ หลักอทิปปัจจยตา หรือความเป็นเหตุปัจจัยของสรรพสิ่ง การเกิดขึ้นของสิ่งต่างๆ ล้วนเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย ไม่มีสิ่งใดสามารถเกิดขึ้นได้โดยดลยๆ หรืออยู่ได้ด้วยตัวมันเองเพียงสิ่งเดียว

การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๖ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๖ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของ คุณลุงประยงค์ รณรงค์

สรุป จากการวิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบพบว่า บุคคลต้นแบบทั้งสามท่าน ได้แก่ (๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และ (๓) คุณลุงประยงค์ รณรงค์ มีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องคล้ายคลึงกัน ดังนี้

^{๒๗๑} สัมภาษณ์ ประยงค์ รณรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๑. หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต คือ หลักไตรสิกขา และ หลักพรหมวิหาร ๔

๒. หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม คือ หลักอริยสัจ ๔ และ หลักมรรค ๘

๓. หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม คือ หลักอินทริย ๕ – พละ ๕ หลักปรโตโฆสะ – กัลยาณมิตร และ หลักอหิทัปปัจจยตา

โดยบุคคลต้นแบบทั้งสามท่านนั้น ได้ยึดหลักไตรสิกขาในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ การรักษาศีลเป็นกิจวัตร ประกอบกับใช้การปฏิบัติสมาธิภาวนา เพื่อให้จิตมีความสงบตั้งมั่น ถึงแม้ว่ารูปแบบการปฏิบัติสมาธิของแต่ละท่านจะไม่ได้กระทำด้วยรูปแบบเดียวกัน แต่ทุกท่านได้ยึดหลักการเจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อพิจารณาความเป็นไตรลักษณ์ของสิ่งที่มีกระทบทางอายตนะ จนกระทั่งเกิดปัญญาเห็นความจริงของสรรพสิ่งถึงความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป นอกจากนี้ ท่านยังได้นำหลักของพรหมวิหาร ๔ โดยเฉพาะในประเด็นของความเมตตาเพื่อเป็นการโน้มน้อมจิตให้เกิดความอ่อนโยนเมตตา เป็นกุศล ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ในส่วนของหลักธรรมที่เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้งสามท่านนั้น ได้ยึดหลักอริยสัจ ๔ โดยเริ่มต้นที่การพิจารณาความทุกข์ที่เกิดขึ้นทั้งต่อร่างกายและจิตใจ แล้วจึงสืบสาวราวเรื่องเพื่อหาต้นตอหรือสาเหตุของทุกข์นั้น และเมื่อพบจึงได้ละวางสาเหตุแห่งทุกข์ ประกอบกับการเริ่มต้นพิจารณาถึงความเป็นเหตุปัจจัยของสิ่งต่างๆ ที่มีกระทบด้วยความเห็นที่ถูกต้อง อย่างสัมมาทิฐิ และได้ดำเนินตามองค์มรรค เพื่อเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ในการเปลี่ยนแปลงมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ในทศณะที่แตกต่างและสร้างสรรค์ เพื่อความเข้าใจความเป็นไปของโลกได้อย่างถูกต้องตรงตามหลักคำสอนขององค์พระศาสดา

และในประเด็นของหลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านนั้น ได้แบ่งการพิจารณาออกเป็น หลักธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุนภายใน ซึ่งทั้ง ๓ ท่านได้ใช้หลักอหิทัปปัจจยตาหรือความเป็นเหตุปัจจัย ซึ่งก็คือ เหตุปัจจัยที่ท่านได้สั่งสมมา เพื่อเป็นฐานสำคัญในการสนับสนุนการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่าน ประกอบกับพลังภายในจิตใจอย่างพละ ๕ ที่เริ่มต้นด้วย สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ นอกจากนี้ ยังมีในส่วนของปัจจัยสนับสนุนภายนอก คือ การมีปรโตโฆสะ และกัลยาณมิตรที่ดี ในการช่วยชี้แนะ ให้คำแนะนำที่ดีเพื่อชี้ทางให้ท่านสามารถค้นพบกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ ประกอบกับความเพียรพยายามอันเป็นพลังทางกายอย่างอินทริย ๕ สนับสนุนให้เกิดความบริบูรณ์แห่งการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง

๓.๒.๒

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา โดยการวิเคราะห์ผ่านลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธศาสนา และในเชิงจิตวิทยา ของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ดังนี้

๑) ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

(๑) การวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธศาสนาของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา เป็นการเปลี่ยนแปลงภายใน ซึ่งได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนจำนวน ๓ ครั้ง ตั้งแต่สมัยเรียนหนังสือในระดับมัธยมศึกษา จนกระทั่งถึงสมัยศึกษาในระดับปริญญาเอก ซึ่งในแต่ละครั้งของการเกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ ทำให้ท่านกลับมาวิเคราะห์ถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลง สาเหตุของการเกิดการเปลี่ยนแปลงในแต่ละครั้งอย่างละเอียดถี่ถ้วน พร้อมกับได้เกิดความตระหนัก และเติบโตจากการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงภายในของจิตใจนั้นได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก ได้แก่ ความคิด คำพูด และการกระทำ อันเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น เกื้อกูล เสียสละ และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของท่านได้ปรากฏขึ้นตามลำดับดังที่จะได้กล่าวถึงต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงภายในของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา เริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อท่านอายุประมาณ ๑๕ ปี ในช่วงเวลากลางคืน ระหว่างที่ท่านกำลังนอนหลับ ท่านต้องตกใจตื่นขึ้นมาเนื่องจากได้ยินเสียงเรียกชื่อของท่านและประโยคคำถามประโยคหนึ่ง ซึ่งดังติดต่อกันจำนวน ๓ ครั้งที่ว่า “ทำไมถึงทำอย่างนี้” เสียงที่ได้ยินนี้มา พร้อมกับแสงสว่าง แผ่กระจายไป ทัวบริเวณ ห้อง ซึ่ง ณ ขณะเวลานั้นภายในใจของท่านคิดแต่เพียงว่า คงเป็นเสียงของผี ท่านจึงไม่ได้ใส่ใจ แต่เหตุการณ์ในลักษณะนี้ได้เกิดติดต่อกันเป็นเวลาราว ๓ คืน ท่านจึงนั่งคิดทบทวนว่าเพราะอะไรจึงได้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ ขึ้น ท่านจึงได้พิจารณาตนเองและพบว่า ตนเป็นเด็กเกเร จึงตั้งใจว่าจะเปลี่ยนแปลงตัวเอง □□

ภายหลังจากที่ท่านตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง ท่านจึงได้พิจารณาว่า ท่านนับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นจึงควรที่จะศึกษาพุทธศาสนา แต่ด้วยความที่ท่านได้อาศัยอยู่กับครอบครัวชาวต่างชาติ ซึ่งนับถือศาสนาคริสต์ประกอบกับท่านไม่สามารถอ่านภาษาไทยได้ ท่านจึงได้ไปค้นหนังสือในห้องสมุด และพบว่ามียังหนังสือศาสนาเปรียบเทียบอยู่เพียงเล่มเดียวในห้องสมุดที่ได้เขียนเป็นภาษาอังกฤษ ส่วนหนังสือเล่มที่เหลือต่างล้วนเขียนเป็นภาษาไทย จึงทำให้ท่านได้ศึกษาจาก

หนังสือศาสนาเปรียบเทียบและได้พบบทความหนึ่งที่ได้เขียนเกี่ยวกับการฝึกสมาธิ ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้ท่านเริ่มฝึกสมาธิตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ☐i☐

สมาธิที่แนะนำ ในหนังสือ ก็เป็นการฝึกดูลมหายใจเข้า - ออก ตั้งสติอยู่ที่ปลายจมูก โดยทุ่มเทในการปฏิบัติวันละ ๑ ชั่วโมง ประมาณหนึ่งเดือน ท่านจึงเริ่มเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของตนเอง คือ เริ่มรู้สึกสงบ เลิกทะเลาะกับเพื่อน พอฝึกต่อไปเรื่อยๆ ผลการเรียนรู้เริ่มดีขึ้น จากที่สอบได้ที่สุดท้ายก็กลายเป็น สอบได้ที่หนึ่งของโรงเรียน ทุกอย่างในชีวิตเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง จิตใจสงบยิ้มแย้มแจ่มใส เลิก ทะเลาะและ ทำร้ายผู้อื่น ผลการเรียนรู้ ดีขึ้น และด้วยเหตุนี้เอง เพื่อนชาวต่าง ชาติราว ๗๐ คน จึงได้มาชุมนุมกันที่ห้องของท่านเพื่อให้ท่านสอนนั่งสมาธิในช่วงเช้าของทุกวัน ☐i☐

จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นพบว่า ท่านเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในครั้งแรกเมื่อตอนอายุ ๑๕ ปี ซึ่งจากเดิมที่เคยเป็นเด็กเกเร เรียนหนังสือไม่เก่ง ได้เปลี่ยนเป็นเด็กที่เรียนดีสอบได้ที่หนึ่ง เลิกทะเลาะกับเพื่อน

การเปลี่ยนแปลงนี้ ได้เริ่มต้นจากภายในจิตใจก่อนที่จะเชื่อมโยงมาสู่สมอง ความคิด และจึงแสดงออกทางพฤติกรรม คำพูดซึ่งจุดเปลี่ยนครั้งแรกของท่านนั้นเริ่มต้นด้วยการสนทนาที่ท่านกล่าวว่า

“ ตอนนั้นอายุ ๑๕ อยู่ โรงเรียนประจำที่ประเทศอังกฤษ นอนอยู่คืนหนึ่งตกใจตื่นขึ้นมา เห็นแสงสว่างเต็มไปหมดเรียกชื่อเรา สามครั้ง อจจจจจ ทำไม่ถึงทำอย่างนี้ ผมตกใจนึกว่าเป็นผี แต่ก็ไม่ได้สนใจ เกิดทั้งหมด ๔ คืนติดต่อกัน เราก็นั่งคิดว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไม่ถึงเป็นอย่างนี้ หรืออาจมีสิ่งที่ยอมมาเตือนเรา” ☐i☐

กระทั่งเกิดปัญญา คือ การนำมาพิจารณาว่า

“ตัวเองเป็นเด็กเกเร ก็เลยตั้งใจว่าจะเปลี่ยนตัวเอง ก็หาครูใน โรงเรียน ที่จะหาคนให้คำปรึกษาด้านจิตใจ ก็มีอยู่คนเดียวใน โรงเรียน คือ บาทหลวงท่านก็ชวนไปสวดมนต์ในโบสถ์ วันหนึ่งก็เกิดปัญหาเรื่อง นิ่งขึ้นมา ขณะที่กำลังสวดมนต์ก็ตะโกนเสียงดัง ท่านก็พูดขึ้นว่า ไม่ใช่ะ การสวดมนต์ ต้องมาจากใจ เราไม่จำเป็นต้องเปล่งเสียงดังก็ได้ แล้วท่านก็ตะโกนไล่เราว่า ออกไปจากห้องเดี๋ยวนี้ เราก็เสียใจ เพราะเราตั้งใจมาสวดมนต์ ก็เลยไปหาอาจารย์ใหญ่” ☐i☐

และเกิดความ ศรัทธา คือ การที่คิดว่าตนเป็นชาวพุทธควรศึกษาหนังสือที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งท่านกล่าวว่า

☐i ☐ สัมภาษณ์ อจจ ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

☐i ☐ อ้างถึงแล้ว.

☐i ☐ อ้างถึงแล้ว.

☐i ☐ อ้างถึงแล้ว.

“อาจารย์ใหญ่ บอกว่าใจเย็นๆ เข้าไปศึกษาในห้องสมุดก่อน เราก็เลยไปคิดว่าเราเป็นชาวพุทธ ควรศึกษาพุทธศาสนาก็เลยไปหาหนังสือมาอ่าน” □□

ต่อด้วยจิตที่เป็นสมาธิ คือ เกิดความสงบนิ่ง ตั้งมั่นภายในจิตใจ โดยท่านกล่าวว่า ช่างไปก็เจอบทความการฝึกสมาธิ พอเจอตรงจุดนี้ก็เลยคิดว่าเราต้องฝึก ฝึกด้วยตนเองได้เดือน หนึ่ง ก็รู้สึกสบายใจ มีความสุข ก็เลยเลิกทะเลาะ ใครด่าว่าเราก็อ้ม ไม่วิตกกังวลอีกแล้ว เพราะว่า เรามีสมาธิเรียนหนังสือก็ไม่ค่อยได้เรียน เพราะตอนนั้นฝึกสมาธิ ก็เลยพอเรียนอะไรก็ง่ายไปหมด จากที่สอบได้ที่โหลก็ได้ที่หนึ่ง เรียนจบ ป.ตรี เร็วกว่าคนอื่น เรียนแค่ ๒ ปี ม. ให้ ป.โท ไปด้วย” □□

รวมถึงมีความวิริยะ คือ ความพยายามพากเพียรฝึกฝน จากที่ท่านกล่าวว่า

“ผมก็ทุ่มเทชีวิตให้กับการฝึกปฏิบัติสมาธิวันละ ๑ ชั่วโมง สอนให้ชาวต่างประเทศที่ไปเรียนที่นั่น ที่ห้องผมก็เป็นทีชุมชนทุกเช้าจะมีคนมี ๗๐ คน เป็นนายกสมาคมพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยเคมบริจ ชีวิตก็อยากจะทุ่มเทในเรื่อง ศาสนา คุณธรรม ธรรมะ ก็เริ่มตั้งแต่ตอนนั้นเลย” □□

หลังจากนั้นการเปลี่ยนแปลงซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งที่สองของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ก็มีจุด เริ่มต้นที่คล้ายกับในครั้งแรก คือ การเริ่มต้นด้วย สติกล่าวคือ ช่วงที่ท่านศึกษาระดับปริญญาเอก ท่านได้กล่าวว่า

“ ตอนเรียน ปริญญา เอก ก็แทบไม่ได้เรียนเลย ทำแต่กิจกรรม และนั่งทำสมาธิจนวันหนึ่ง เราก็รู้สึกว่าถึงเวลาแล้วที่เราต้องจบปริญญาเอก กลับไปรับใช้ประเทศชาติ ก็รีบกลับ ไป ที่มหาวิทยาลัย เพื่อเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษา ท่านก็ถามว่าเธอหายไปไหน หายหน้าไปเลย ผมก็บอกว่าครับๆ ผมตั้งใจจะเรียนให้จบ ท่านก็ถามว่า จะจบได้ยังไงหัวหน้าวิทยานิพนธ์ก็ยังมี เธอไม่รู้ว่าจะทำวิจัยเรื่องอะไร ให้กลับไปคิดดูก่อน” □□

หลังจากนั้น ท่านก็ได้กลับมานั่งสมาธิ กลับไป คิดทบทวน จนจิตใจสงบนิ่ง จึงเกิดปัญญขึ้น คือ ได้เห็นภาพเครื่องมือที่ใช้ในการขยายคลื่นไมโครเวฟ ใช้ในการสื่อสารโทรคมนาคม และเกิดศรัทธา คือ เกิดความเชื่อมั่นในสิ่งที่ปรากฏในสมาธิว่าน่าจะสามารถเกิดขึ้นได้จริง จากนั้นท่านก็ปฏิบัติด้วยความ วิริยะพากเพียร คือ ท่านได้ลองสร้าง เครื่องมือนั้นขึ้นและ ปรากฏว่าสามารถใช้งานได้จริง และตรงกับทฤษฎีทุกอย่าง จึงเก็บข้อมูลผลที่ได้จากการทดลองนั้น และนำมา เขียนเป็นวิทยานิพนธ์เพื่อนำไปเสนอต่ออาจารย์ ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาถึงกับประหลาดใจมาก เนื่องจากภายหลังที่ได้

□□ สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

□□ อ้างถึงแล้ว.

□□ อ้างถึงแล้ว.

□□ อ้างถึงแล้ว.

พิจารณาแล้ว มีความเห็นว่า เหมาะสมกับการเป็นวิทยานิพนธ์สำหรับ ปริญญาเอก จึงอนุญาตให้ขึ้นสอบ ซึ่งปกติกรรมการสอบจะต้องทำการซักถาม แต่ครั้งนี้ไม่ได้ซักถามแต่อย่างใด เนื่องจากผลงานชิ้นนี้ถือว่าเป็นผลงานชิ้นใหม่ ไม่เคยมีใครทำมาก่อน จึงให้สำเร็จระดับปริญญาเอก ในขณะที่ท่านมีอายุน้อยที่สุด และสำเร็จก่อนเพื่อนชาวอังกฤษที่ศึกษาในรุ่นเดียวกัน □□

ส่วนการเปลี่ยนแปลงในครั้งที่สามของท่าน นั้นได้เริ่มต้นด้วยความ ศรัทธา ในขณะที่ท่านได้เข้าพบและเสวนาธรรมกับท่านสัตยาไส บาบา นักบุญและอธิการบติมหาวิทยาลัยอันมีชื่อเสียงในอินเดีย จนกระทั่งท่านได้นำแนวคิดของท่านสัตยาไส บาบามาก่อตั้งโรงเรียนสัตยาไสขึ้น และได้นำหลักปฏิบัติสมาธิตามแนวทางของท่านสัตยาไส บาบา พร้อมกับแนวคิดคุณค่าความเป็นมนุษย์มาเพื่อเป็นปลายทางของการศึกษา คือ การมีอุปนิสัยที่ดีงาม โดยใช้การบ่มเพาะคุณค่าความเป็นมนุษย์ ๕ ประการ อันได้แก่ ความจริง (สัตยา) ความรักเมตตา (เปรมา) ความประพฤติชอบ (ธรรมมา) ความสงบสุข (สันติ) และการไม่เบียดเบียน (อหิงสา) เพื่อยกระดับจิตใจผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งมีความเป็นเลิศทางคุณธรรม จริยธรรม □□ เพื่อสอนให้เด็กนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจนสามารถมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี และสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ร้อยละร้อยของนักเรียนของโรงเรียนสัตยาไสที่ได้เข้าทำการสอบทั้งหมด □□

จากการเปลี่ยนแปลงที่ท่านได้เรียนรู้ เป็นเหตุให้ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้ทำการเปลี่ยนเส้นทางชีวิตของท่าน จาก ผู้สร้างชื่อเสียงโด่งดังระดับโลก ในฐานะ ผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิง ๒ ลำ เมื่อปี ค.ศ. 1976 (พ.ศ.๒๕๑๙) เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของโลกมนุษย์และของประเทศไทย โดยมี แนวคิด ที่ว่า “ชีวิตนี้เราจะช่วยคนอื่นให้มีความสุข แต่เราต้องหากินด้วยเพราะต้องมีเงินทอง เราหากินทางโลกก็ใช้วิชาวิทยาศาสตร์ก็แล้วกัน แต่เราจะไม่หากินจากธรรมชาติ จะทำงานเพื่อสังคม และมุ่งไปที่จิตใจของมนุษย์มากกว่า ต้องการให้คนค้นพบสิ่งที่สงบสุขอยู่ในตัวเองมากกว่า เพราะเราไม่สามารถค้นพบจากวิทยาศาสตร์ หรือโลกภายนอกได้เลย” □□

ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ยืนยันว่า ในอนาคต สมาธิจะเป็นพื้นฐานสำหรับทุกคน เพราะเมื่อฝึกแล้วเกิดความสงบ ก็จะลดและเลิกทะเลาะกัน มีวิธีแก้ปัญหาที่ดี คนจะสนใจฝึก

□□ สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

□□ รักขมล ตั้งคุณกิตติ, “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”.

□□ สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

□□ อ้างถึงแล้ว.

มากขึ้นเพราะเป็นเรื่องจำเป็น ตอนนีัทหารอเมริกันจะขับเครื่องบินเร็วกว่าเสียงหลายๆ เท่า ก็ต้องมีสมาธิ แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบพุทธ เพราะในหลายศาสนาก็มีการฝึกให้จิตใจสงบ

นอกจากนี้ ความรู้พื้นฐาน อย่างเช่น วิทยาศาสตร์ก็จำเป็น ไม่ใช่ต้องเป็นนักวิทยาศาสตร์ แต่รู้จักคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ มีเหตุผล รู้จักตั้งคำถาม รู้จักหาคำตอบ แก้ปัญหา วิจัย และเมื่อเห็นข้อมูลแล้วสามารถสรุปได้ ที่สำคัญ เราต้องรู้จักตัวเอง เพราะมนุษย์เราไม่ค่อยรู้ว่าเรามีความสามารถอะไร ทั้งที่เรามีความสามารถที่ไม่มีขอบเขต ไม่มีขีดจำกัด และฝึกฝนแนะนำเด็กของเราด้วย

“ เราต้องรู้จักตัวเองให้มากขึ้น แล้วเราจะรู้ว่ามีสิ่งที่ดีมากมายในตัวเราที่ยังไม่เคยใช้ เราใช้สมองไม่ถึง ร้อยละ ๑๐ เราต้องรู้จักใช้สมองของเราอย่างเต็มที่ แต่เมื่อเราไม่รู้จักตัวเอง เราไม่รู้จักคนอื่น เราจึงเข้ากับคนอื่นไม่ค่อยเป็น เพราะฉะนั้นทุกอย่างจึงต้องเริ่มจากตัวเรา การศึกษาต้องช่วยให้เด็กรู้จักตัวเอง การฝึกสมาธิจะช่วยให้รู้จักตัวเอง เพราะเป็นการเข้าไปสู่ใจของตัวเอง ช่วยให้ความจำดีขึ้น การเรียนการศึกษาก็ดีขึ้น” □□

“ เมื่อเป็นคนดีแล้วจะเก่งได้เอง แต่การเป็นคนเก่งยากที่จะเป็นคนดี การมุ่งไปเอาแค่ความรู้อย่างเดียว แต่ขาดคุณธรรม มันอันตราย เพราะจะทำให้เห็นแก่ตัว ทำอะไรเพื่อตัวเอง ต้องรวย มีงานดี ประสบความสำเร็จ สิ่งที่เราปรารถนาจริงคือความสุข การมีคุณธรรมสูงจะนำไปสู่ความสุข พอใจ ไม่โลภ ความเห็นแก่ตัว การถือตนหายไป และจะกลายเป็นผู้ที่มีประโยชน์ต่อโลก ” □□

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ตามแนวพุทธศาสนา นั้นเกิดขึ้นด้วยการเริ่มต้นของสัมมาทิฐิในหลักแห่งมรรคมีองค์ ๘ คือ การเห็นถูก เข้าใจถูกต้องตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ประกอบกับการเกิดความเข้าใจว่า พฤติกรรมการเป็นเด็กเกเรซึ่งท่านกำลังปฏิบัติอยู่นั้น ไม่ได้เป็นหนทางที่จะนำพาให้พบกับความสุขหรือเป็นวิธีการแก้ทุกข์ภายในใจที่เกิดจากความต้องการเติมเต็มการยอมรับนับถือจากผู้อื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอริยสัจ ๔ ในการหาหนทางที่จะพ้นไปจากทุกข์ที่เกิดขึ้น

การเริ่มต้นที่ถูกตรงของท่านได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากกัลยาณมิตรคือ อาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนซึ่งท่านได้ศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษขณะนั้น โดยการแนะนำจากอาจารย์ใหญ่ (ปรโตโฆชะ) ที่ช่วยให้ท่านได้พบกับการปฏิบัติสมาธิที่ถูกต้อง ซึ่งนับเป็นการได้พบกับศาสนาพุทธอย่างแท้จริงของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา โดยท่านได้ใช้ความพากเพียรพยายามในการปฏิบัติสมาธิอย่างจริงจัง (อินทรี ๕ – พละ ๕) จนเป็นเหตุให้ท่านสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกในเวลาอันรวดเร็ว (อิทัปปัจจยตา)

□□ สัมภาษณ์ อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗.

□□ อ้างถึงแล้ว.

(๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงจิตวิทยาของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

ก. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์

ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้มีพัฒนาการตามลำดับขั้นความต้องการจากลำดับที่ต่ำสุดไปลำดับที่สูงสุด โดยการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวในด้านปัจจัย ๔ อย่างสมบูรณ์พร้อม จนถึงลำดับขั้นของการเติมเต็มด้านความปลอดภัย ความต้องการความรักความเป็นเจ้าของ ความนับถือยกย่อง และความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจนในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ภายหลังจากที่เกิดสติปัญญาเมื่อคราวที่ได้ยินเสียงในคืนที่ ๔

ข. การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ในแง่มุมมองของ ดร.อาจอง

ชุมสาย ณ อยุธยา เป็นไปในรูปแบบของการเกิดความหมายภายในใจของท่านอันเกิดจากพลังแห่งสมาธิซึ่งท่านได้สั่งสมความเพียรพยายามในการฝึกฝนอย่างจริงจัง เป็นการเกิดความหมายภายในใจในแง่มุมมองของความรู้ ความเข้าใจ ในความเป็นไปของโลก ของสรรพสิ่งที่ล้วนอิงอาศัยกันด้วยความเมตตา กรุณาต่อกันและกัน

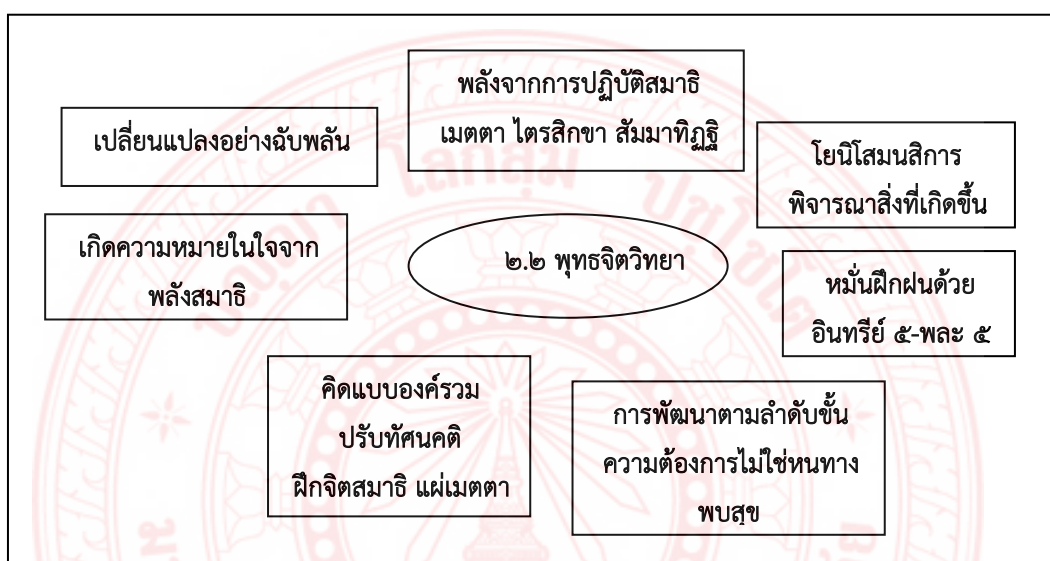
ซึ่งความหมายในใจที่ปรากฏนี้ ได้นำพาท่านมาสู่การเสียสละต่อเพื่อนมนุษย์ ด้วยการให้ความรู้เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษา ในการสร้างมนุษย์ให้สามารถช่วยเหลือและนำพาตนเองออกจากความไม่รู้ สู่โลกแห่งความรู้ ที่ถูกต้อง ด้วยการพัฒนาความรู้ ควบคู่กับการมีคุณสมบัติแห่งความเป็นมนุษย์ คือ เป็นคนดี เพื่อจะสามารถนำพาสังคมให้เจริญก้าวหน้า

ค. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์

ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ในช่วงวัยที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนในประเทศอังกฤษ ท่านได้พบกับเหตุการณ์ประหลาดในเวลากลางคืนถึง ๔ คืนติดต่อกัน โดยท่านไม่ได้ปล่อยให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้น และผ่านไปเพียงแค่นั้น แต่ท่านได้พิจารณาถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนที่มีต่อเหตุการณ์ดังกล่าวถึงสาเหตุของการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ประหลาดนั้น หลังจากนั้นท่านก็ได้พิจารณาไตร่ตรองถึงสาเหตุของการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ดังกล่าวที่มีเหตุเชื่อมโยงกับความประหลาดที่ไม่เหมาะสมที่ผ่านมาของท่าน ท่านจึงได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของความเป็นพุทธศาสนิกชนว่า ท่านควรจะประพฤติตนและดำเนินตามแนวทางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้พูดคุยกับอาจารย์ใหญ่และพบว่าในห้องสมุดมีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติสมาธิภาวนาตามแนวทางของศาสนาพุทธ จากนั้นท่านจึงได้เริ่มศึกษาถึงการปฏิบัติสมาธิภาวนาและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง จนกระทั่งเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในจิตใจถึงความอ่อนโยนและเมตตาที่มีต่อตนเองและผู้อื่น ด้วยเหตุนี้

จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทั้งความรู้สึก ความคิด การกระทำต่อสรรพสิ่งรอบข้างในทิศทางอันเป็นกุศล เมตตา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสามารถเป็นต้นแบบที่ดั่งามในการดำเนินชีวิตในเวลาต่อมา

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา ของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๗ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๗การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา ของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

(๑) การวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงในแนวพุทธศาสนาของประมวล เพ็งจันทร์

การเปลี่ยนแปลงของดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เป็นรูปแบบการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ตั้งแต่เมื่อครั้งวัยรุ่น ซึ่งจำเป็นเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อท่านต้องออกจากโรงเรียน และมาเรียนรู้ชีวิตภายนอกห้องเรียนแทน โดยท่านได้ออกจากเกาะสมุยบ้านเกิดเพื่อไปเผชิญกับโลกภายนอกตามลำพัง ขณะที่มีอายุได้ ๑๑ ปี การทำงานของท่านเริ่มต้นจากการเก็บน้ำยางพารา โดยได้รับค่าจ้าง ๕ บาท ต่อวัน หลังจากนั้น จึงได้เปลี่ยนอาชีพมาเป็นกรรมกรรับจ้างกรีดยาง ต่อจากนั้นเพื่อความมั่นคงและรายได้ที่มากขึ้น ท่านจึงได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นผู้สร้างสวนยางและเป็นเจ้าของสวนยางในที่สุด □ก

แต่ด้วยเหตุปัจจัยที่อยู่เหนือความสามารถที่จะควบคุมได้ ทำให้ท่านต้องประสบกับเหตุการณ์ไฟไหม้ที่สวนยางของท่าน ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงต้องเปลี่ยนอาชีพเป็นกรรมกรขายแรงงานอีกครั้งเพื่อความอยู่รอด และในระหว่างนั้นเองได้เกิดเหตุการณ์เจ้าหน้าที่ปราบปรามผู้ก่อการร้าย

□ก สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

คอมมิวนิสต์ ซึ่งส่งผลให้ท่านต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่แสนจะน่ากลัวและโหดร้าย คือ เหตุการณ์ที่เพื่อนของท่านต้องถูกฆ่าและเสียชีวิต ส่งผลให้ท่านต้องเดินทางกลับสู่บ้านเกิด คือ เกาะสมุยในขณะที่ท่านอายุได้ ๑๗ ปี

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ท่านได้ออกมาเผชิญชะตากรรมจากโลกภายนอกอันนำมาสู่ความหวาดกลัว จึงทำให้ท่านตัดสินใจออกบวช โดยที่ยังไม่ทราบว่าการบวชนั้นเป็นเช่นไร และการบวชนั้นมีจุดมุ่งหมายแท้จริงคืออะไร บวชโดยที่ไม่ทราบว่าการบวชเป็นพระกับสามเณรนั้นแตกต่างกันอย่างไร ท่านออกบวชโดยปราศจากแผนการและทิศทางแห่งอนาคต ^{□π}

แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุปัจจัยจึงทำให้ท่านได้ออกบวชเป็นสามเณร และได้พบกับผู้รู้ คือ พระมหากสิป วรปญโญ (ปัจจุบันคือ พระศรีปริยัตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพัฒนาราม อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี) ด้วยความเป็นผู้รู้ของพระอาจารย์ ได้มีอิทธิพลต่อชีวิตของท่านมากกล่าวคือ เป็นสิ่งที่ได้ส่งผลต่อการเกิดความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาภายในของท่าน ด้วยเหตุที่พระอาจารย์ได้มองเห็นศักยภาพทางการศึกษาของท่าน ประกอบกับความปรารถนาที่จะให้ท่านได้ดำรงตนในเพศของนักบวชอยู่ในพระพุทธศาสนาต่อไป พระอาจารย์จึงได้ให้คำชี้แนะเชิงขอร้อง จึงส่งผลให้ท่านได้เดินทางมาศึกษาต่อ ณ มหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร และได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในปีเดียวกัน ^{□i□}

ระหว่างที่บวชท่านได้ศึกษาที่มหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งท่านได้พบกับเหตุการณ์สะเทือนใจอีกครั้งหนึ่ง คือ เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ประชาชนถูกฆ่าและเสียชีวิต ในระหว่างช่วงเวลานั้นทำให้ท่านพบว่า สมณเพศไม่สามารถระงับดับความสั่นสะเทือนซึ่งเกิดจากความกลัวภายในจิตใจของท่านได้ จึงทำให้ท่านเกิดความคิดที่จะสละสมณเพศ เพื่อออกเดินทางสู่ป่า แต่ด้วยเหตุปัจจัยหรือธรรมะจัดสรรทำให้ท่านได้พบกับ หลวงพ่อ ซึ่งเป็นพระป่าจากอีสาน (จ.ขอนแก่น) ผู้ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลืออนุเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอินเดีย

ระหว่างที่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้ศึกษาที่ประเทศอินเดีย ณ วิทยาลัยมีรืทำให้ท่านพบว่า ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม สังคม และปัจจัยด้านอื่น ทำให้ท่านต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคอย่างหนักหน่วงถึงขนาดท่านใช้คำเปรียบเทียบกับห้องเรียนว่า เป็นห้องทดลองความเป็นมนุษย์ของท่าน เนื่องจากการเรียนรู้ที่ท่านต้องประสบไม่ใช่การเรียนรู้จากครูหรือตำราเพื่อให้ได้ความรู้ทางวิชาการ แต่เป็นการเรียนรู้ที่จะต้องปรับตัว เรียนรู้ที่จะต้องสื่อสารกับเพื่อนมนุษย์ ซึ่งท่านได้ถูกทดสอบและท้าทายอย่างไม่เคยประสบมาก่อน หลายครั้งที่ท่านเดินออกจากห้องเรียน พร้อม

^{□π} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{□i□} อ้างถึงแล้ว.

กับข้อความซึ่งเป็นลายมือของเพื่อนเขียนติดอยู่บนจีวร ท่านรู้สึกโกรธแค้นอยู่ภายในใจ แต่ก็ไม่สามารถกระทำการสิ่งใดลงไปได้ เนื่องจากไม่ทราบว่าคุณความเหล่านั้นเป็นลายมือของใคร □□□

แต่ด้วยความเมตตา กรุณา และความปรารถนาดีของครูผู้ประกอบด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูท่านหนึ่ง ณ สถานศึกษาแห่งนี้ ได้ให้ความช่วยเหลือ เกื้อกูลจนท่านสามารถผ่านพ้นวิกฤตช่วงนั้นไปได้ จากความซาบซึ้งและประทับใจกับครูท่านนี้ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ จึงได้นำการเรียนรู้จากครูของท่าน เพื่อยึดถือปฏิบัติในการสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครูที่เต็มเปี่ยมด้วยความเมตตาเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน ถึงแม้ท่านจะได้ลาออกจากชีวิตความเป็นครูแล้ว ณ ขณะเวลานี้ แต่ท่านก็ยังคงไว้ซึ่งความเมตตา กรุณา ปรารถนาดี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อสรรพชีวิต สรรพสิ่งรอบข้างอย่างสม่ำเสมอไม่เคยเปลี่ยนแปลง

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เคยเข้ารับราชการในตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ซึ่งได้ตัดสินใจลาออกจากราชการในวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๔๘ เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยได้รับกำลังใจและการสนับสนุนของ ผศ.สมปอง ภรรยาที่แสนน่ารักของท่าน □□□ ท่านได้เคยสอนวิชาปรัชญาที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยวิชานี้มีความเชื่อว่า เหตุผลที่มนุษย์สร้างขึ้นและบรรจุไว้ในคำพูดจะสามารถนำพาเราไปสู่ความรู้ความเข้าใจอะไรบางอย่างที่ละเอียดลึกซึ้งได้ และท่านก็มีความเชื่อเช่นนั้นมาโดยตลอด ด้วยความที่เป็นนักศึกษาทางด้านวิชาปรัชญา ประกอบกับเมื่อมาเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยก็ยิ่งมีความเชื่อเช่นนั้นอยู่ พร้อมทั้งได้สอนลูกศิษย์ให้ขยันทัด และพยายามพูดให้มีเหตุมีผล

แต่ ในภายหลังจาก ที่ท่าน ได้ค้นพบว่า การฟัง การอ่าน (สุตมยปัญญา) การคิด (จินตมยปัญญา) ตามที่ท่านได้เคยปฏิบัติและสั่งสอนลูกศิษย์มาโดยตลอดนั้น ไม่สามารถนำมาสู่หนทางแห่งพุทธะที่แท้จริงได้ ท่านจึงได้ เริ่มต้นชีวิตใหม่ คือ ภายหลังจากวันที่ท่านตัดสินใจลาออกจากราชการ ชีวิตของท่านได้เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เคยเป็นอาจารย์สอนทางด้านความคิด ได้ออกมาสู่ชีวิตที่ไม่ได้ใช้ความคิด โดยท่านได้ตัดสินใจเดินออกจากชีวิตที่ซับซ้อน คือ ชีวิตของการรับราชการ มีตำแหน่ง มีเกียรติ มีผู้คนนับหน้าถือตา เพื่อออก มาสู่การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย คือ การลาออกจากชีวิตราชการมาเพื่อใช้ชีวิตอย่างสมถะเรียบง่าย เพื่อการมีลมหายใจอยู่กับการตามรู้อยู่กับปัจจุบันด้วยจิตใจอันเป็นกุศล แจ่มใส เบิกบาน (ภาวนามยปัญญา)

การเปลี่ยนแปลงชีวิตของท่านในครั้งนี้ เกิดจากการได้ประสบพบเจอกับเหตุการณ์อันถือเป็นประสบการณ์ที่น่าหวาดกลัว ซึ่งภายในความหวาดกลัวนี้ต่างล้วนเป็นที่มาของเหตุปัจจัยซึ่งส่งผล

□□□ ประมวล เพ็งจันทร์, อินเดีย จาริกด้านใน เล่ม ๑ การศึกษาทั้งดงาม, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑-๓๘.

□□□ ประมวล เพ็งจันทร์, เดินสู่สุริยภาพ, หน้า ๒๒.

ให้ท่านได้พบกับหมู่กัลยาณมิตรผู้ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล จนกระทั่งท่านเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงในเวลาต่อมาได้เช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นจากการได้ตัดสินใจเลือกที่จะลงมือกระทำ อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการออกเดินทางด้วยเท้าโดยไม่มีเงินติดตัว จากเชียงใหม่ซึ่งเป็นสถานที่อันนำมาซึ่งชื่อเสียงเกียรติยศ ตำแหน่งหน้าที่การงาน และการยอมรับทางสังคมอันมีเกียรติเพื่อมุ่งสู่เกาะสมุยอันเป็นดินแดนบ้านเกิดของท่าน หากยามใดที่จิตใจชุ่มมัว ท่านก็จะเรียนรู้ทบทวนความชุ่มมัวที่ปรากฏขึ้นในใจว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และพยายามที่จะละเหตุอันนำมาซึ่งความชุ่มมัวนั้น □□□

การได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตถือเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาให้เจริญเติบโต ดังที่ท่านอาจารย์ได้แสดงให้เห็นปรากฏชัดผ่านตัวอักษรในหนังสือ เดินสู่อิสรภาพ หนังสือที่ทำให้ผู้อ่านจำนวนมากได้รับรู้เรื่องราวในช่วงเวลา ๖๖ วันของการเดินทางจากเชียงใหม่สู่เกาะสมุยของ ท่านตลอดระยะทางกว่า ๑,๓๐๐ กิโลเมตร ซึ่งท่านได้พบเจอทั้งความยากลำบาก เหนื่อยล้า หิวกระหาย สลับกับแง่มุมที่จรรโลงใจดังเช่น มิตรภาพ น้ำใจของผู้คนที่หิวยืนให้ระหว่างการเดินทาง หรือแม้กระทั่งลูกหมาขี้เรื้อนที่มาซุกกายขอแบ่งปันไออุ่นในยามค่ำคืนจากท่าน

หัวใจของการเดินทางในครั้งนั้นคือ การก้าวออกจากฐานที่มั่นอันแสนจะอบอุ่นปลอดภัย เพื่อเผชิญกับหลากหลายความรู้สึกนึกคิดด้านลบแบบไม่มีการหลบเลี่ยงหรือถอยหลังกลับ ความกลัว หวาดระแวง ไร้หลักประกันในชีวิต ฯลฯ ล้วนเรียงรายรอให้ได้สัมผัสตลอดรายทาง ซึ่งที่สุด ท่านจึงได้ค้นพบว่าแท้จริงแล้ว แง่ลบและสิ่งร้ายหาใช่เรื่องของโลกนอกร่าง แต่เป็นตะกอนที่แฝงอยู่ภายใน ความคิดจิตใจของท่านเอง

การออกเดินเผชิญหน้าเพื่อท้าทายและก้าวผ่านเพื่อค้นพบซึ่งอิสรภาพภายในจิตใจ และประสบการณ์ชีวิตครั้งสำคัญนี้ ได้นำท่านออกสู่การจาริกสู่อินเดีย ตามรอยเดินเส้นเดิมซึ่งท่านได้เคยผ่านมาแล้วเมื่อสมัยยังเป็นนักศึกษา แต่การกลับไปยังประเทศอินเดียในครั้งนี้ เป็นสิ่งที่ต่างออกไป เนื่องจากการใช้เวลาช่วงสั้นๆ บนแผ่นดินผืนเดิมด้วยจิตใจแห่งความเคารพและศรัทธาอันแรงกล้า ซึ่งการเดินทางครั้งนี้นับเป็นก้าวต่อการเดินทางสู่อิสรภาพในครั้งก่อน เนื่องจากการเดินทางลึกเข้าไปในใจของตนเอง

ภายหลังที่ท่านได้ตัดสินใจนำพาตนเองออกจากโลกแห่งมายา สู่โลกแห่งความจริงตามเส้นทางแห่งพุทธะ ทำให้ท่านได้ค้นพบตนเอง คือ ธรรมชาติของจิตใจของตน ทำให้ได้เรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับกระบวนการภายในจิตใจของตนเอง รวมถึงสรรพชีวิต สรรพสิ่งแวดล้อม ว่ามีความเป็นธรรมชาติ ธรรมดาที่คล้ายคลึงกันซึ่งล้วนต้องตกอยู่ใต้กฎแห่งพระไตรลักษณ์ ซึ่งจากการค้นพบนี้เอง จึงทำให้ท่านได้มีผลงานและเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางเรียนรู้ และปฏิบัติ

ซึ่งหากทำการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธศาสนาของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ พบว่า การเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงของท่าน มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่ท่านได้ยึดถือในการดำเนินชีวิตประจำวันหรือเป็นหลักธรรมพื้นฐาน ซึ่งถือเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างมากในการนำมาซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในของท่าน คือ หลักธรรมในการมีศีลประจำใจ ประกอบกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่การเกิดปัญญา ๓ ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา เข้าใจคุณค่าแท้ของสิ่งต่างๆ เช่น เสื้อผ้ามีไว้สวมใส่ ดังนั้นคุณค่าของเสื้อผ้าจึงอยู่ที่การสวมใส่ปกปิดร่างกาย ไม่ใช่อยู่ที่รูปแบบของเสื้อผ้า รวมถึง การมีจิตใจที่ประกอบด้วยความเมตตา กรุณา เป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต (พรหมวิหาร ๔) กระบวนการที่เกิดขึ้นนี้ ได้มีสาเหตุที่สำคัญจากความรู้สึกไม่สบายใจ หรือความทุกข์ใจ จึงทำให้ท่านพยายามหาวิธีออกไปจากทุกข์ที่เกิดขึ้นนี้ (อริยสัจ ๔) โดยการเห็นถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาอย่างสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบเริ่มต้นสำคัญของมรรคที่องค์ ๘ นอกจากนี้ ในส่วนของหลักอาศรม ๔ ซึ่งท่านได้ถือปฏิบัติเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญ อีกอย่างหนึ่งก็มีส่วนอย่างมากในการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง เนื่องจาก ท่านคิดว่าในช่วงวัยนี้เป็นช่วงวัยที่เหมาะสมในการออกเดินทางเพื่อแสวงหาความสุข สงบภายในจิตใจ และได้รับการสนับสนุน กำลังใจ ความช่วยเหลือจากกัลยาณมิตร ได้แก่ ภรรยา พระอาจารย์ เพื่อนฝูง ลูกศิษย์ ประกอบกับการที่ท่านมีแรงผลักดันแห่งศรัทธาและพลังใจอันแรงกล้า รวมถึง ความพร้อมด้านร่างกายที่จะปฏิบัติตนเพื่อไปถึงซึ่งการค้นพบหนทางแห่งอิสรภาพทางด้านความคิดและจิตใจ (อินทรี ๕ – พละ ๕) ในการนำพาตนออกจากพันธนาการแห่งการผูกมัดของกิเลสที่ท่านเคยเข้าใจ ผิดคิดว่า การนำพาตนเองออกจากความยากจนซึ่งท่านต้องเผชิญมาโดยตลอดตั้งแต่เมื่อสมัยเด็ก ด้วยการมีบ้าน มีรถ มีเงินทอง ชื่อเสียง จะสามารถนำพาท่านให้ออกจากความทุกข์ที่ท่านเคยประสบมาตลอด และได้พบกับความสุขได้

(๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงจิตวิทยาของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

ก. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ ภายหลังจากที่ ดร.ประมวลเพ็งจันทร์ได้รับการเติมเต็มในลำดับขั้นที่ ๑ – ๒ อย่างเพียงพอแล้ว ในลำดับขั้นที่ ๓ ความต้องการความรักอย่างแท้จริง นอกจากท่านจะได้รับความรักจากภรรยาแล้ว ท่านก็ยังสามารถสัมผัสได้ถึงความรักแท้จากคุณแม่ได้ โดยไม่มีความเขินอายเหมือนเมื่อสมัยก่อน ซึ่งสิ่งนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญในการนำพาท่านสู่การพัฒนาในลำดับขั้นที่ ๔ คือ ความต้องการการยอมรับนับถือ ถึงแม้ว่าการพัฒนาตามลำดับขั้นความต้องการของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ จะได้รับการเติมเต็ม แต่ภายในใจลึกๆ ท่านก็ยังรู้สึกว่า ท่านยังมีความรู้สึกทุกข์ใจวนเวียนอยู่ กับการเข้ามากระทบของผัสสะภายนอกทำให้ท่านยังเกิดความรู้สึกดีใจ เสียใจ รัก ชอบเกลียด ชัง และยังรู้สึกว่าถึงแม้ท่าน

จะรู้สึกได้รับการเติมเต็มถึงลำดับขั้นที่ ๔ แล้วก็ตาม แต่ภายในใจของท่านก็ยังรู้สึกว่ายังต้องการพบกับความสุข สงบภายในใจ ซึ่งสิ่งนี้จึงเป็นเหตุให้ท่านหันกลับมาวิเคราะห์พิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงภายในใจของท่านว่า แท้จริงแล้วท่านต้องการสิ่งใด และความสุข สงบที่ว่านี้ ท่านจะสามารถตามหาได้จากที่ไหน

ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ท่านลาออกจากงาน ทั้งตำแหน่งหน้าที่ชื่อเสียงเงินทอง ไร้เบื้องหลัง และออกเดินทางด้วยเท้าจากเชียงใหม่ กลับสู่เกาะสมุยบ้านเกิด เพื่อค้นหาความสุข สงบภายในจิตใจของท่าน

ข. การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ในแง่มุมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ นั้นเป็นรูปแบบของการเกิดความหมายในใจในมุมมองของการเข้าใจโลกที่เกิดขึ้น และการเผชิญกับทุกสรรพสิ่งด้วยความเข้าใจที่ถูกต้อง ด้วยความเสมอภาค เท่าเทียม เมตตา กรุณา และเอื้ออาทร ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ จริ่งใจ ต่อความรู้สึกของตนที่จะส่งผ่านความรัก ความเมตตานี้ ให้แผ่กระจายไปทั่วทุกหนแห่ง ด้วยความหวังดี ที่หาจุดสิ้นสุดอันไม่สามารถประเมินค่าได้

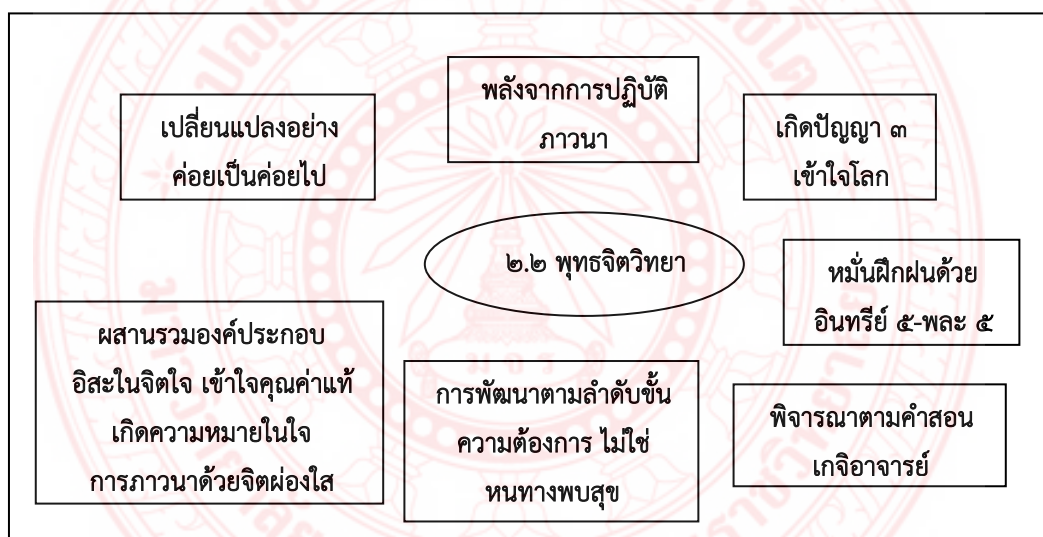
ควบคู่กับการพัฒนาระดับจิตของท่านให้เป็นผู้มีจิตใจที่ผ่องใส เบิกบาน ปราศจากความขุ่นมัวของกิเลสที่อาจจะผ่านเข้ามาเป็นระยะ เป็นการเกิดขึ้นด้วยความเข้าใจ และลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง มุ่งมั่นของตัวท่าน ไม่ใช่เพียงแค่การเกิดความรู้จากการอ่าน หรือการจดจำเพียงเท่านั้น หากแต่ท่านได้เรียนรู้และพัฒนาจากประสบการณ์ตรงซึ่งท่านได้สัมผัสด้วยตัวของท่านเอง และถ่ายทอดให้เห็นได้อย่างเป็นที่ประจักษ์และเป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถสื่อสารผ่านเข้ากระตือรือร้นของผู้ที่ได้ประสบพบเจอ และเป็นแบบอย่างที่ควรค่าแก่การเคารพและยึดถือปฏิบัติตาม ถึงแม้การถ่ายทอดจะเป็นเพียงคำพูดไม่กี่คำ หากแต่พลังแห่งความจริงใจที่ได้ส่งผ่านนั้น สามารถกระตือรือร้นแก่ผู้รับสารจนสามารถเกิดความรู้สึกและความน้อมใจรับต่อสิ่งนั้นอย่างซึ้งใจ

ค. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์

จากความคิดของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ที่ผ่านมามีท่านมองว่า หากมีชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง และปัจจัยภายนอกดังเช่นเพื่อนคนอื่นๆ จะสามารถทำให้สามารถออกจากความทุกข์อันเกิดจากความยากจนได้ ท่านจึงพยายามศึกษาหาความรู้จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก ได้มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี มีชื่อเสียงเกียรติยศ การนับหน้าถือตาทางสังคม และมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี แต่จากการได้มาของปัจจัยภายนอกตามที่ท่านคาดหวังนั้น สามารถทำให้ท่านออกจากสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนได้ แต่ท่านก็ยังพบว่าความทุกข์ที่เกิดขึ้นก็ยังคงอยู่ภายในจิตใจ ยังคงวนเวียนอยู่กับความรู้สึกสุข ทุกข์ที่เพิ่มขึ้นจากการกระทบผัสสะ วนเวียนเช่นนี้อยู่เรื่อยไป

ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ท่านเกิดความตระหนักถึงความสุขที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกว่า ไม่สามารถทำให้พบกับความสุขที่แท้จริงได้ ท่านจึงได้ละทิ้งซึ่งตำแหน่งชื่อเสียงเงินทอง ด้วยการลาออกจากงานราชการและออกเดินทางด้วยเท้าจากเชียงใหม่ ไปยังเกาะสมุยบ้านเกิดของท่าน โดยไม่ใช้เงินและไม่ขอความช่วยเหลือจากคนรู้จัก ระหว่างทางที่ท่านเดินทางทำให้ท่านได้ค้นพบกับความสุขที่เกิดขึ้นจากภายในโดยไม่ต้องพึ่งพาสิ่งของภายนอก ซึ่งได้ส่งผลให้ท่านเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงความคิด จิตใจ การแสดงออก ที่ประกอบด้วยความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อสรรพสิ่งรอบตัว จนสามารถเป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตของบุคคลอื่นได้

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์
ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๘ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๘ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา ของ
ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๓) คุณลุงประยงค์ รมรงค์

(๑) การวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธศาสนาของ คุณลุงประยงค์ รมรงค์

การเปลี่ยนแปลงของ คุณลุงประยงค์ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ในช่วงวัยทำงาน ด้วยความลำบากของชีวิตจึงทำให้ท่านได้เรียนรู้ ได้เห็นการต่อสู้ที่แย่งชิงผลประโยชน์ และได้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน ระบบ การประกอบอาชีพ ประกอบกับการที่ท่านไม่ได้เรียนหนังสือในระดับที่สูงจึงทำให้ไม่มีโอกาสได้เข้ารับราชการเหมือนเพื่อนคนอื่น ไม่มีโอกาสได้รับบำนาญหลังเกษียณอายุ ท่านจึงตั้งใจไว้ว่า เป็นเกษตรกรก็มีสิทธิ์รับบำนาญได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของ

การศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาการทำสวนยางพาราด้วยการกำหนดคุณภาพเอง วางราคาเองโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง และการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน □□□

ด้วยความเป็นคนใฝ่เรียนรู้จึงทำให้เกิดความคิดริเริ่มพัฒนาตนเองเป็นปัญญาชนท้องถิ่นที่มีส่วนสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหากับชาวบ้าน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องยางพาราซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนภาคใต้และภาคตะวันออก แต่ระยะเวลาที่ผ่านมาชาวสวนยางพารายังมีปัญหาคความยากจนเช่นเดียวกับเกษตรกรในภาคการผลิตอื่นๆ เนื่องจากในขั้นตอนการผลิตของเกษตรกรมีความเสี่ยงสูง เพราะมีตัวแปรเกี่ยวข้องที่ส่งผลสูง ได้แก่ สภาพภูมิอากาศ ราคาของตลาดโลก นโยบายของรัฐบาล

คุณลุงประยงค์ รมรงค์ได้นำเสนอแนวคิด สรุปรประสบการณ์ ทบทวนปัญหาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อวิเคราะห์อนาคต ทำให้พบว่าปัญหาอยู่ที่การจัดการ เนื่องจากเกษตรกรได้มอการจัดการอันได้แก่ การกำหนดคุณภาพ การกำหนดน้ำหนัก การกำหนดราคา ให้แก่พ่อค้าหรือผู้ซื้อ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาโดยตลอด

จากข้อสรุปข้างต้น จึงทำให้ชาวสวนยางที่ชุมชนไม้เรียงกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่งร่วมกันวางแผนสร้างแนวทางแก้ปัญหาให้กับตนเอง ตั้งแต่ระบบการผลิต การแปรรูป การจัดการด้านการตลาด โดยการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรทำสวนไม้เรียง สร้างโรงงานแปรรูปน้ำยางสดเป็นยางแผ่นอบแห้ง และยางแผ่นรมควันตามความต้องการของตลาดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดการทรัพยากรของชุมชนให้เกิดมูลค่าเพิ่ม รวมถึงลดขั้นตอนที่เป็น ภาระและค่าใช้จ่ายของเกษตรกรที่เป็นสมาชิก แก้ไขปัญหาต่างๆ ในการประกอบอาชีพ ใช้องค์รบนเครื่องมือในการจัดการเพื่อการพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยกันในระบบเครือข่าย □□□

ชุมชนไม้เรียงได้พัฒนาอาชีพการทำสวนยางพารา จนเกิดความก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยมีโรงงานแปรรูปยางขนาดเล็กของชุมชนถึง ๑๑ โรง แต่พบว่ายังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกเรื่อง เพราะวิถีชีวิตของคนในชุมชนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหลายเรื่อง การแก้ปัญหาเรื่องยางอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ปัญหาอื่นหมดไป ปัญหาหลายเรื่องเกิดจากคนในชุมชนขาดความรู้ จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหาและพัฒนาสิ่งดี ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ การทำในสิ่งที่ตัวเองยังไม่รู้จักจริง ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมามีคือ ความไม่สำเร็จ ความล้มเหลวทำให้เกิดเป็นหนี้เพิ่ม เกิดความท้อแท้และหมดกำลังใจ

□□□ ฉัตรทิพย์ นาถสุภาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทยกรุงเทพมหานครสร้างสรรค์, ๒๕๕๕)หน้า ๔๙-๕๐.

□□□ สัมภาษณ์ ประยงค์ รมรงค์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

คุณลุงประยงค์ รมรงค์ จึงได้เป็นผู้นำจัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อศึกษาวิจัยปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ ตลอดจนสาเหตุที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน จัดทำข้อมูลรายละเอียดใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ สถานการณ์ที่มีผลกระทบอยู่ในปัจจุบัน ศูนย์การศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงเน้นให้ทุกคนมีโอกาส ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการรู้ ในสิ่งที่ต้องการจะทำ ศูนย์การศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง ได้จัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้โดยการมีหลักสูตรหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน ด้วยการสร้างความร่วมมือกัน หลายฝ่าย โดยศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงนี้ ถือเป็นหลักฐานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง □□□

จากประสบการณ์ที่ชุมชนได้จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาทางพาราไทยประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเพราะเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในกลุ่มอาชีพการทำสวนยางซึ่งเรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริง จึงมีความมั่นใจมากขึ้น แผนแม่บทชุมชนจึงเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่ทำให้คนในชุมชนมา เรียนรู้ร่วมกันโดยได้วางโครงการสร้างการเรียนรู้ในชุมชนขึ้น เพื่อที่จะทำให้คนในชุมชนค้นพบตัวเอง ค้นพบความจริงจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งข้อสรุปที่ได้จากผลการเรียนรู้นำมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ได้แนวทางในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นใน อนาคต และได้แนวทางพัฒนาให้เกิดสิ่งดีๆ ขึ้นใหม่ในเวลาเดียวกัน

เริ่มต้นจากการค้นหาผู้นำที่ต้องได้รับการยอมรับนับถือจากชาวบ้านเป็นที่ปรึกษาของคน ในชุมชนอย่างน้อยหมู่บ้านละ ๕ คน มาเป็นคณะทำงาน จัดประชุมสัมมนาทำความเข้าใจร่วมกัน แล้ว ขยายผลในหมู่บ้านของตนเอง พร้อมกับจัดทำข้อมูลที่เป็นเพื่อนำมาวิเคราะห์ให้ได้ทิศทางที่น่าไปสู่ เป้าหมายในการแก้ปัญหา ป้องกันปัญหา และการพัฒนาร่วมกันเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลักภายใต้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แผนแม่บทชุมชนใช้เป็นแนวทางการพัฒนา และสามารถนำไปใช้ได้หลายระดับ เช่น ใน ระดับครอบครัวโดยให้แต่ละครอบครัวได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ใน แผน เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่ตรงตามความต้องการของแต่ละครอบครัว แต่หากกิจกรรมใด ที่ต้องร่วมกันทำก็มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างองค์กรขึ้นมาเป็นเครื่องมือที่ใช้ร่วมกัน เนื่องจากองค์กร ของชุมชนที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชนเป็นเครื่องมือที่ดีที่ใช้แก้ปัญหาที่ใหญ่เกินกว่าที่แต่ละครอบครัวจะแก้ไข ได้ ซึ่งการจัดตั้งองค์กรเป็นองค์กรที่เหมาะสมกับกิจกรรมนั้นๆ ต้องจัดตั้งขึ้นตามความต้องการของ ชุมชน แต่ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่เป็นการจัดตั้งจากภายนอกเพื่อรองรับกิจกรรม หรือรองรับงบประมาณ

□□□

สมบุรณ์ เอื้ออารีวงศ์, แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของ บุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รมรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช.

□□□

อ้างอิงแล้ว.

พหุฒิตบประมาณกิจกรรมก็ต้องยกเลิกไป องค์กรก็ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ซึ่งสิ่งที่ได้เรียนรู้ และหาข้อสรุปร่วมกันนี้ได้กลายเป็นที่มาของแผน "แม่บทชุมชน" ในเวลาต่อมา

การแก้ปัญหาทางพาราเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาทุกอย่างในชุมชนได้ เพราะทุกปัญหาทุกเรื่องมีส่วนเชื่อมโยงกัน จึงได้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียงขึ้น เพื่อทำการศึกษารวมกันในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ หนี้สิน ปัญหาและความต้องการของชุมชน จากข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ มาสรุปผล ทำให้พบว่าสาเหตุของปัญหาต่างๆ เกิดจากคนในชุมชนขาดความรู้ ขาดความสามารถในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างมากมาย ขณะเดียวกันก็มีคนจากภายนอกเข้ามาจัดการและเอาประโยชน์ไป ทำให้เกษตรกรในพื้นที่เหมือนกับเป็นเครื่องมือสร้างโอกาสให้กับนายทุน สร้างความร่ำรวยเท่านั้น

ด้วยเหตุผลความจำเป็นเหล่านี้ จึงเป็นเหตุให้ เกิดศูนย์เรียนรู้ชุมชนขึ้น ซึ่งเป็นศูนย์ การ ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง เพื่อให้คนทั่วไปได้มีโอกาสเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการจะรู้ ซึ่งความรู้ที่นำมาถ่ายทอดนั้น ล้วนเกิดขึ้นจากความรู้ของชาวชุมชน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้มีอยู่ทั่วไปเพียงแค่ชุมชนขาดการจัดการความรู้เท่านั้น

ชุมชนไม้เรียงจึงได้จัดทำหลักสูตรในการพัฒนาอาชีพหลัก สร้างอาชีพรอง มีอาชีพเสริม ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริ เช่น หลักสูตรการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ หลักสูตรการเพาะเลี้ยงปลาน้ำจืด หลักสูตรการเพาะเลี้ยงไก่พื้นบ้าน หลักสูตรการเพาะเลี้ยงเห็ดด้วยขี้เลื่อยไม้ยางพารา หลักสูตรการเพาะเลี้ยงสุกร หลักสูตรการผลิตอาหารสัตว์ หลักสูตรการแปรรูปข้าว หลักสูตรการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรเพื่อสุขภาพขึ้น

หลักสูตรอาชีพทั้ง ๘ หลักสูตรนี้ เป็นการเรียนรู้โดยเน้นการปฏิบัติจริงเป็นหลักประกันความสำเร็จไม่เน้นประกาศนียบัตรซึ่งเป็นกระดาษ เป็นหลักสูตรที่ศูนย์กำหนดขึ้นจากความต้องการของชุมชน ภายใต้กรอบที่ว่า จะทำอะไรต้องเรียนรู้ก่อนจึงจะทำ และทำในสิ่งที่รู้แล้ว ผลจากการลงมือกระทำในแต่ละครั้ง จะต้องสรุปวิเคราะห์จึงจะได้เป็นความรู้จริง สามารถนำมาพัฒนาสิ่งที่ทำอยู่ให้เจริญก้าวหน้าได้

นอกจากนี้ คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ยังได้มีผลงาน กิจกรรมความร่วมมือระหว่างองค์กร “เครือข่ายยมนา” ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง ๓ กลุ่มอาชีพ คือ (๑) กลุ่ม ยางพารา จำนวน ๒๒ กลุ่มใน ๑๐ อำเภอ (๒) กลุ่มไม้ผลจำนวน ๓ ชมรม ใน ๘ อำเภอ และ (๓) กลุ่มทำนา จำนวน ๖ กลุ่ม ใน ๕ อำเภอ โดยมีกิจกรรมร่วมกันที่สำคัญคือ โรงงานผลิตแป้งขนมจีนในนาม บริษัท

□□i สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

□□i อ้างถึงแล้ว.

□□□i อ้างถึงแล้ว.

เครือข่ายผลิตภัณฑ์อาหารจำกัด นำข้าวคุณภาพต่ำราคาถูกจากชาวนาในลุ่มน้ำปากพนังมาแปรรูปเป็นแป้งขนมจีน จำหน่ายให้กับผู้ผลิตเส้นขนมจีนรายทั่วไป ซึ่งปัจจุบันสามารถผลิตแป้งขนมจีนได้วันละ ๑๐ ตัน และขยายตลาดไปอีกถึง ๗ จังหวัด รวมถึงเป็นสถานที่ศึกษา เรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรให้คุ้มค่า และเป็นต้นแบบวิสาหกิจชุมชนด้วย

การเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธศาสนาของคุณลุงประยงค์ ธรรมรงค์ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ในเชิงปรากฏการณ์วิทยาที่ผ่านมา ทำให้ท่านได้ทราบถึงความเป็นเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) หลายอย่างที่มีส่วนทำให้ท่านเกิดความรู้สึกทุกขใจต่อการต้องดิ้นรนหารายได้เพิ่มขึ้น เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกับเพื่อนคนอื่น และด้วยความทุกขใจจากการควบคุมสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามที่ต้องการ (อริยสัจ ๔) คือ ต้องการให้ผลผลิตมีปริมาณที่มากพอเพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น แต่ด้วยประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูกของท่านอย่างมุ่งมั่น จึงทำให้ท่านได้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนมีที่มาที่ไป ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ (ไตรลักษณ์) ท่านจึงได้เกิดการเรียนรู้จากการเห็นถูก (สัมมาทิฐิ มรรคมีองค์ ๘) และเมื่อเกิดการเรียนรู้ จึงทำให้ท่านเกิดการยอมรับได้มากขึ้น และหันย้อนกลับไปมองถึงการเติมเต็มการยอมรับนับถือยกย่องจากบุคคลอื่นว่า ไม่ได้เกิดจากมีทรัพย์สินเงินทองที่มากมาย แต่เป็นการทำความเข้าใจถึงความพอดีภายในใจของเราตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(๒) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงจิตวิทยาของ คุณลุงประยงค์ ธรรมรงค์

ก. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์

คุณลุงประยงค์ ธรรมรงค์มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับขั้นความต้องการในลำดับขั้นต่ำสุดด้านร่างกายที่น้อยมาก หากเทียบกับเพื่อนในรุ่นราวคราวเดียวกัน แต่เนื่องจาก ท่านเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่น อดทน มุ่งมั่น และมีจุดยืนที่ชัดเจน ในสิ่งที่ตนศรัทธาตามหลักสัมมาทิฐิ จึงทำให้ท่านเกิดการขวนขวาย เรียนรู้จะประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตไม่ว่าจะดีหรือร้าย ท่านไม่ยอมปล่อยให้ผ่านมาแล้วผ่านไป แต่ท่านจะหยิบฉวยโอกาสทุกขณะเป็นการเรียนรู้เพื่อการเติบโตภายในจิตใจได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ท่านมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้และปรับปรุงรูปแบบการประกอบอาชีพจากการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง และจากการเรียนรู้ความผิดพลาดและความสำเร็จจากบุคคลท่านอื่น คุณลุงจึงได้รับการเติมเต็มตามพัฒนาการตามลำดับขั้นจนถึงการเข้าใจว่า ถึงแม้การเติมเต็มตามพัฒนาการตามลำดับขั้นนั้นจะได้อย่างเพียงพอ แต่ก็ไม่สามารถทำให้ได้พบหนทางแห่งความสุขที่แท้จริง จึงเป็นเหตุให้ท่านต้องพัฒนาสู่ลำดับขั้นที่สูงที่สุดคือ การเข้าใจความต้องการของ

□□□ สุวัฒน์ คงแป้น, วิถีไท วิถีทางสู่ชุมชนพึ่งตนเอง กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘๙-๒๙๘.

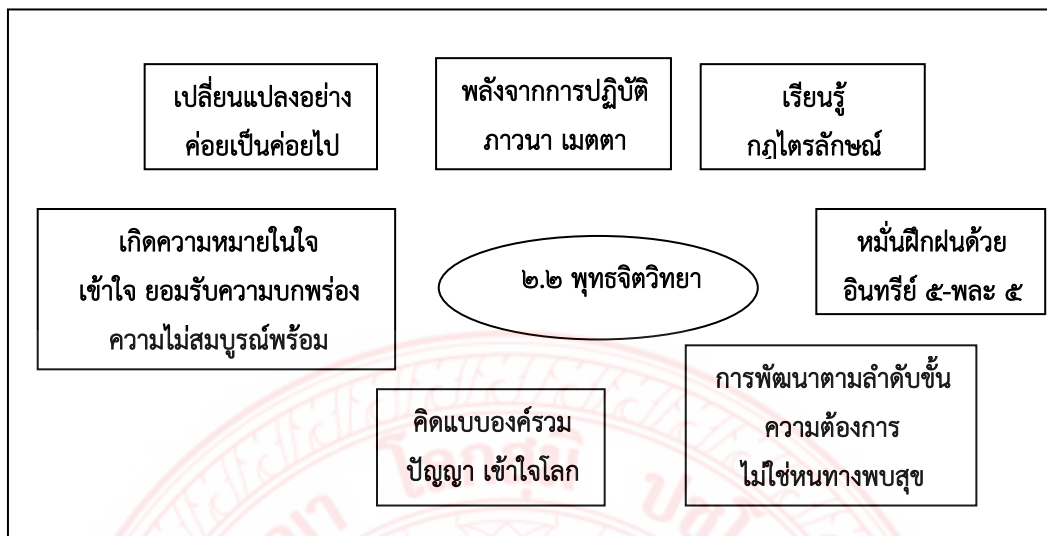
ตนอย่างแท้จริง และท่านจึงพบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ท่านได้เคยดำเนินมานั้น ท่านยังไม่ได้เกิดความเข้าใจและดำเนินตามแนวทางอย่างถ่องแท้ จึงเป็นเหตุปัจจัยให้ท่านเกิดความเห็นที่ถูก ตรงตามหลักพุทธศาสนาว่า ความพอเพียงและความสุขที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ความพอใจในสิ่งที่ตนมี ตนเป็น และไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น ทำประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น

ข. การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ในแง่มุมมองของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ เป็นการเกิดขึ้นของความหมายภายในจิตใจ ในรูปแบบของการยอมรับความบกพร่อง หรือความไม่สมบูรณ์พร้อมของธรรมชาติ และสรรพสิ่ง เป็นการเรียนรู้ที่จะยอมรับ และอยู่กับสิ่งต่างๆ ได้อย่างเข้าใจและสอดคล้องกับธรรมชาติ พร้อมกับการแบ่งปัน ช่วยเหลือสังคมให้ได้รับการเกื้อกูลประโยชน์ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นการเกิดขึ้นอย่างจริงจัง ด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ และเจตนาที่หวังดี

ค. การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์ คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ต้องออกจากโรงเรียนกลางครั้นในขณะที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เนื่องจากต้องออกมาช่วยทางบ้านทำมาหากิน ส่งผลให้ท่านมีความพยายามและตั้งใจอย่างสูง ในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มีความมั่นคงเหมือนเพื่อนที่รับราชการคนอื่น ด้วยความที่เป็นผู้ที่มีความพยายามและตั้งใจอย่างมาก เนื่องจาก ต้องการให้ผลงานที่ผลิตมานั้นมีความสมบูรณ์พร้อม จึงทำให้ยอมรับกับข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ค่อนข้างยาก

แต่จากการที่ท่านได้ประสบพบเจอกับข้อผิดพลาดจากการลงมือปฏิบัติ จึงทำให้ท่านเกิดการเรียนรู้ถึงสิ่งต่างๆ ว่าทุกสิ่งต่างล้วนไม่มีอะไรที่สมบูรณ์พร้อม ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ และเมื่อท่านได้พิจารณาถึงสิ่งที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ และเปิดใจยอมรับกับข้อผิดพลาดที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ท่านเกิดการปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อสรรพสิ่งในมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิม เรียนรู้ที่จะอยู่กับสิ่งต่างๆ ด้วยใจที่เปิดกว้างเข้าใจมากขึ้น และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ดี

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา ของ คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๙ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๙ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา ของ คุณลุงประยงค์ รมรงค์

ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยาของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ผู้วิจัย
ขอนำเสนอผ่านตารางสรุปเพื่อเทียบเคียงการเกิดขึ้นของพัฒนาการกระบวนการสร้างความหมายใหม่
ภายในจิตใจในแนวพุทธศาสนาและในเชิงจิตวิทยาตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม
มาสโลว์ และตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์ ของบุคคลต้นแบบทั้ง
๓ ท่าน อันได้แก่ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และคุณลุงประยงค์ รมรงค์
ดังปรากฏตามตารางที่ ๓.๑ ดังนี้

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา		ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ <u>ลำดับขั้นที่ ๑</u> ความต้องการทางด้านร่างกายการได้รับการ เติมเต็มของปัจจัยพื้นฐานอย่างเพียงพอทั้งด้านอาหาร ที่ อยู่อาศัย ยารักษาโรค การศึกษา เงินทอง
		<u>ลำดับขั้นที่ ๒</u> ความต้องการความปลอดภัย: การมีสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย
	ได้รับแบบอย่างที่ดีจากคุณพ่อ (ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร) ในการ	<u>ลำดับขั้นที่ ๓</u> ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ: การได้รับความรักความอบอุ่นการเอาใจใส่การดูแลจากคุณ

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
	ปลุกฝังคุณธรรม (ศีล ๕ ไตรสิกขา) ความเมตตา (พรหมวิหาร ๔)	พ่อในปลุกฝังคุณธรรม และแนวคิดในการดำเนินชีวิต
	เกิดความทุกข์ (อริยสัจ ๔) ใน การต้องการเป็นที่ยอมรับ (มิจฉาทิฏฐิ) มีเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ทำให้ท่าน พิจารณา (โยนิโสมนสิการ) เกิดปัญญา (ไตรสิกขา) ในการเกิดการเข้าใจ ที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ มรรค ๘) ขึ้น และเกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างฉับพลัน (๑) ด้วยการเห็น แสงสว่าง ได้ยินเสียงในตอน กลางคืน ขณะที่กำลังหลับอยู่ถึง ๔ คืบติดต่อกันที่ถามท่านว่า “ทำไมถึงทำอย่างนี้” (๒) การมี แบบอย่างที่ดีและการได้ฟัง นิทานแผ่ธรรมะก่อนนอนจาก คุณพ่อ (ปรโตโฆสะ- กัลยาณมิตร) (๓) การเรียน หนังสือเก่ง เรียนจบระดับสูง ได้ ทำงานที่ดีมีรายได้สูง มีผู้คนนับ หน้าถือตามทางสังคม	<u>ลำดับขั้นที่ ๔</u> ความต้องการได้รับความ นับถือยกย่อง: สมัยอายุ ๑๕ ปี เป็นเด็กเกรงขามชกต่อย กับเพื่อน เรียนไม่เก่ง เพราะต้องการการยอมรับยกย่อง จากเพื่อน (การยอมรับจากภายนอก) <u>หมายเหตุ</u> ด้วยเหตุปัจจัยตามแนวพุทธศาสนานี้ จึงทำให้ท่านได้เกิด ความรู้สึกถึงการยอมรับนับถือจากภายในจิตใจของท่าน

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
	มีเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) (๑) ได้พบกับพลังแห่งสมาธิจากความพากเพียรพยายามในการฝึกปฏิบัติ (อินทริย ๕-พละ ๕) (๒) ได้พบและสนทนากับท่าน สัตยาไส บาบ่า (ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร)	<u>ลำดับขั้นที่ ๕</u> ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง: เกิดความเข้าใจถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงว่างานที่ทำอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่สิ่งที่ต้องการแท้จริง <u>หมายเหตุ</u> การได้พบท่านสัตยาไส บาบ่า ทำให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในการปลูกฝังความรู้ควบคู่คุณธรรม อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือสังคมในการถ่ายทอดความรู้ ไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน
		<u>ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง</u> <u>ขั้นที่ ๑</u> ได้เผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน: พบเหตุการณ์ประหลาดในเวลากลางคืนถึง ๔ คืนติดต่อกัน <u>ขั้นที่ ๒</u> ตรวจสอบอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง: ได้พิจารณาทบทวนไตร่ตรองถึงสิ่งที่เกิดขึ้น <u>ขั้นที่ ๓</u> ประเมินสมมติฐาน ความคิด: พิจารณาจากความคิดความเชื่อของตนในการประพาดิตนในฐานะชาวพุทธว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ <u>ขั้นที่ ๔</u> เปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง: เปิดใจยอมรับถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง <u>ขั้นที่ ๕</u> สำรวจ ค้นหาทางเลือกในการกระทำใหม่: พูดคุยกับผู้ที่มีประสบการณ์ (อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียน) <u>ขั้นที่ ๖</u> วางแผนการกระทำใหม่: มีความคิดที่จะศึกษาการปฏิบัติตามหลักคำสอนพุทธศาสนาอย่างจริงจัง <u>ขั้นที่ ๗</u> หาความรู้ ทักษะที่จำเป็น: หาหนังสือในห้องสมุดเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิภาวนา <u>ขั้นที่ ๘</u> เริ่มทดลองทำตามบทบาทในชีวิตใหม่เริ่มฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างจริงจัง <u>ขั้นที่ ๙</u> สร้างความสามารถ มั่นใจในบทบาท การกระทำ ความสัมพันธ์ใหม่: หมั่นฝึกฝนจนเป็นนิสัย จนสามารถเปลี่ยนแปลงความรู้สึก ความคิดที่มีต่อสรรพสิ่งในมุมมองที่

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
		อ่อนโยน เมตตา ขั้นที่ ๑๐ บุรณาการจนเป็นวิถีชีวิตใหม่ของการให้ความรัก ความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ส่งผ่านสู่ ความคิด การกระทำ คำพูด
ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	เกิดความทุกข์ (อริยสัจ ๔) เพราะไม่ได้รับการกินอยู่ที่ เพียงพอ เกิดความหวาดกลัว ความอดอยากยากจน คิดว่าการ ได้รับชื่อเสียง เงินทอง วัตถุ ภายนอกทำให้มีความสุข (มิจฉาทิฎฐิ)	ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ ลำดับขั้นที่ ๑ ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้รับการ เติมเต็มปัจจัยพื้นฐานหลังจากที่เรียนจบในระดับที่สูง และทำงานที่มั่นคง
	เกิดความทุกข์ (อริยสัจ ๔) ขณะที่กำลังประกอบอาชีพ เกิด เหตุการณ์เพื่อนถูกฆ่าเสียชีวิต ทำให้คิดว่าการออกบวชจะช่วย ให้ปลอดภัย (มิจฉาทิฎฐิ) ท่านจึง ได้ออกบวชแต่ท่านได้พิจารณา ด้วยสติว่าการออกบวช ก็ไม่ได้ ช่วยให้ท่านหายหวาดกลัว (ปัญญา ไตรสิกขา) จุดเริ่มต้น ของการเกิดความเข้าใจถูก (สัมมาทิฎฐิ มรรค ๘)	ลำดับขั้นที่ ๒ ความต้องการความปลอดภัย เกิดความรู้สึก หวาดกลัว ไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและความเป็นอยู่ เกิดความรู้สึกปลอดภัยหลังจากที่ได้พบและสมรสกับ ภรรยาของท่าน เพราะได้มีสัมพันธภาพที่ดี
	ด้วยเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ที่ ท่านได้พบและสมรสกับภรรยา ของท่าน (ปรโตโฆสะ- กัลยาณมิตร) จึงทำให้ท่าน สามารถสัมผัสถึงความรักความ อบอุ่นจากคุณแม่ได้ จึงเกิด ความรู้สึกถึงความรักที่แท้ของ แม่ (สัมมาทิฎฐิ มรรค ๘)	ลำดับขั้นที่ ๓ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ท่านได้รับความรักความอบอุ่นจากคุณแม่ ตั้งแต่สมัยเด็ก เรื่อยมา แต่ด้วยความรู้สึกเติมเต็มในลำดับขั้นที่ ๑-๒ ยังไม่ได้รับ อย่างเพียงพอ จึงทำให้ท่านไม่สามารถสัมผัสกับความรัก ความอบอุ่นนี้ได้ จนกระทั่งท่านได้สมรสกับภรรยาของท่าน จึงทำให้ท่านเริ่มสัมผัสได้ถึงความรักความอบอุ่นจากคุณแม่ ได้
	เกิดความเข้าใจว่าการสอนและ เรียนรู้มาจากในตำราเท่านั้น	ลำดับขั้นที่ ๔ ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง การ ประกอบอาชีพที่มั่นคง

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
	(มิจฉาทิฎฐิ) ฉะนั้น จึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอด ความรู้จากในตำรา และเข้าใจว่า งานที่ร่ายได้ดี มั่นคง มีหน้าตา ทางสังคม จะทำให้พ้นจากความ ยากจน และหายหิวอดกล้ำได้ (มิจฉาทิฎฐิ) เมื่อได้รับการเติมเต็มในลำดับขั้น นี้อย่างเต็มที่จึงทำให้ท่านเข้าใจ ว่าไม่ใช่หนทางที่ทำให้ออกจาก ความทุกข์ได้อย่างแท้จริง (สัมมาทิฎฐิ มรรค ๘) เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อย ไปตามเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ที่ได้มากระทบ จนเกิดการเรียนรู้ (ปัญญา ไตรสิกขา) จากการปฏิบัติสมาธิ ด้วยการเจริญสติในการการ ดำเนินชีวิตประจำวัน (สติปัฏ ฐาน ๔)	มีรายได้ที่แน่นอน มีหน้ามีตาได้รับยกย่องทางสังคม เมื่อ ได้รับการเติมเต็มในลำดับขั้นนี้อย่างเต็มที่จึงทำให้ท่าน เข้าใจว่าไม่ใช่หนทางที่ทำให้ออกจากความทุกข์ได้อย่าง แท้จริง
	เกิดการพิจารณาถึงความ ต้องการที่แท้จริงของตนจาก ความเข้าใจว่าสิ่งที่ตนเคยคิดนั้น ไม่ใช่สิ่งที่จะนำพาให้พบความสุข สงบที่แท้จริงได้ (สัมมาทิฎฐิ มรรค ๘) และนำพาตนเองออกสู่ การเดินทางโดยไม่พึงสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอก (อินทริย์ ๕-พละ ๕) ด้วยจิตตอนเป็นกุศล เมตตา (พรหมวิหาร ๔) ในการค้นพบ และแสดงให้เห็นอย่างเป็น	<u>ลำดับขั้นที่ ๕</u> ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง ออกจากพันธนาการแห่งวัตถุสิ่งของ สู่การปลดปล่อยจิตใจ ให้เป็นอิสระ และอุทิศตนเพื่อถ่ายทอดความรู้จาก ประสบการณ์ตรง โดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน ชื่อเสียง

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
	รูปธรรม เพื่อถ่ายทอดเป็น แบบอย่างการดำเนินชีวิตที่เป็น อิสระจากอำนาจของวัตถุและ เงินตราภายนอก	
		ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง <u>ขั้นที่ ๑</u> ได้เผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิม ของตน: พบว่าปัจจัยภายนอกไม่สามารถนำพาให้พ้นจาก ความทุกข์และพบความสุขที่แท้จริงได้ <u>ขั้นที่ ๒</u> ตรวจสอบอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง: พิจารณา ใคร่ครวญถึงความรู้สึกของตนที่มีต่อปัจจัยภายนอกที่ได้มา สนองตอบต่อความต้องการของตน <u>ขั้นที่ ๓</u> ประเมินสมมติฐาน ความคิด: ประเมินว่าสิ่งที่ได้มา นั้นสามารถนำพาตนออกจากความทุกข์และพบความสุขที่ แท้จริงได้หรือไม่ <u>ขั้นที่ ๔</u> เปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง: เปิดใจยอมรับถึง ปัจจัยภายนอกว่าไม่ใช่สิ่งที่สามารถนำพาให้ออกจากความ ทุกข์และพบสุขที่แท้จริงได้ <u>ขั้นที่ ๕</u> สำรวจ ค้นหาทางเลือกในการกระทำใหม่: ค้นหา ทางออกเพื่อพบกับความสุขที่แท้จริงตามแนวทางของ พระพุทธเจ้า <u>ขั้นที่ ๖</u> วางแผนการกระทำใหม่: ละทิ้งปัจจัยภายนอก เพื่อออกแสวงหาความสุขจากภายใน <u>ขั้นที่ ๗</u> หาความรู้ ทักษะที่จำเป็น: หาหนทางเพื่อพบกับ ความสุขที่แท้จริงตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา <u>ขั้นที่ ๘</u> เริ่มทดลองทำตามบทบาทในชีวิตใหม่ออกเดินทาง และลงมือปฏิบัติจริง <u>ขั้นที่ ๙</u> สร้างความสามารถ มั่นใจในบทบาท การกระทำ ความสัมพันธ์ใหม่: สร้างความมั่นใจด้วยการออกเดินทาง ครั้งใหม่อีกหลายครั้ง เพื่อยืนยันถึงสิ่งที่ได้ค้นพบ <u>ขั้นที่ ๑๐</u> บูรณาการจนเป็นวิถีชีวิตใหม่ของตนสิ่งที่ได้ ค้นพบมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ด้วยจิตใจที่เปี่ยมเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อสรรพสิ่ง

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
คุณลุงประยงค์ รณรงค์	เกิดความทุกข์ (อริยสัจ ๔) เพราะต้องการมีอาชีพ และรายได้ที่มั่นคงเหมือนเพื่อนคนอื่น ที่ได้รับการศึกษาสูงและได้รับราชการ เพราะคิดว่าสิ่งนี้จะทำให้ตนสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ที่เกิดจากความยากจนและจะสามารถช่วยให้พบความสุขได้ (มิจฉาทิฎฐิ)	ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ <u>ลำดับขั้นที่ ๑</u> ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้รับการเติมเต็มเมื่อได้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และมีรายได้ที่มั่นคง แม้ไม่ได้รับราชการ
	คิดว่าความรู้สึกปลอดภัยเกิดจากการได้มีอยู่มีกิน ได้รับการเติมเต็มจากวัตถุสิ่งของภายนอก ได้รับการความปลอดภัยด้านร่างกายแล้วจะทำให้มีความสุข (มิจฉาทิฎฐิ)	<u>ลำดับขั้นที่ ๒</u> ความต้องการความปลอดภัย รู้สึกปลอดภัยในการกินอยู่เมื่อได้ค้นพบอาชีพและรายได้ที่มั่นคง เหมือนเพื่อนคนอื่น
	คุณตาได้มอบความรักความอบอุ่น และได้ถ่ายทอดวิชาการทั้งทางโลกและทางธรรม และภรรยาเป็นกำลังใจในการประกอบอาชีพ (ปรโตโมสะ-กัลยาณมิตร)	<u>ลำดับขั้นที่ ๓</u> ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ได้รับการรักความอบอุ่นจากคุณตา และภรรยาของท่าน
	ความพยายามลองผิดลองถูกในการพัฒนาแนวทางการประกอบอาชีพให้สมบูรณ์พร้อม และคาดหวังถึงผลสำเร็จที่จะได้รับโดยไม่ตระหนักและยอมรับถึงความผิดพลาด ความบกพร่องที่อาจจะเกิดขึ้นได้ (มิจฉาทิฎฐิ) เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ (ปัญญา ไตรสิกขา) จากความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ว่าทุกสิ่งไม่สามารถควบคุม (ไตรลักษณ์) ให้เป็นไป	<u>ลำดับขั้นที่ ๔</u> ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง ความพยายามลองผิดลองถูกในการพัฒนาแนวทางการประกอบอาชีพให้สมบูรณ์พร้อม เพื่อให้ได้รับการยอมรับ นับถือ ยกย่อง

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
	ตามที่คาดหวังได้ (จุดตั้งต้นของสัมมาทิฐิ มรรค ๘)	
	ดำเนินรอยตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการพยายามสร้างสรรค์ (อินทรีย์ ๕-พละ ๕) และนำพาชุมชนออกจากความยากจน มาสู่ความกินดีอยู่ดี ด้วยความเมตตา (พรหมวิหาร ๔) เสียสละ	ลำดับขั้นที่ ๕ ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้ง เป็นผู้นำชุมชนในการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ โดยการคำนึงถึงสิ่งรอบข้าง ไม่ใช่เฉพาะความสำเร็จเฉพาะตน
		ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง <u>ขั้นที่ ๑</u> ได้เผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน: ได้พบเจอกับข้อผิดพลาดและสิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ <u>ขั้นที่ ๒</u> ตรวจสอบอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง: พิจารณาถึงความรู้สึกของตนที่ต่อสิ่งที่ได้ประสบ <u>ขั้นที่ ๓</u> ประเมินสมมติฐาน ความคิด: พิจารณาทบทวนถึงสิ่งที่ได้ประสบกับความคิดของตนว่าเป็นเช่นไร <u>ขั้นที่ ๔</u> เปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง: เปิดใจยอมรับถึงข้อผิดพลาดที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะ <u>ขั้นที่ ๕</u> สำรวจ ค้นหาทางเลือกในการกระทำใหม่: ปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อสิ่งที่ได้ประสบว่า ทุกสิ่งไม่มีสิ่งใดที่สมบูรณ์แบบพร้อมและบังคับได้ <u>ขั้นที่ ๖</u> วางแผนการกระทำใหม่: เริ่มปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อสรรพสิ่งใหม่ <u>ขั้นที่ ๗</u> หาความรู้ ทักษะที่จำเป็น: ศึกษาสภาพจิตใจและความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นและไม่เป็นไปตามที่ตนคาดหวัง หรือต้องการ <u>ขั้นที่ ๘</u> เริ่มทดลองทำตามบทบาทในชีวิตใหม่เรียนรู้ถึงความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์แบบของสิ่งที่เกิดขึ้น <u>ขั้นที่ ๙</u> สร้างความสามารถ มั่นใจในบทบาท การกระทำ ความสัมพันธ์ใหม่: สร้างความมั่นใจและปรับมุมมองความคิดที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในมุมมองใหม่ เพื่อสามารถยอมรับ

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	
	แนวพุทธศาสนา	เชิงจิตวิทยา
		และอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ขั้นที่ ๑๑ บุรณาการจนเป็นวิถีชีวิตใหม่ของตนรับ ความรู้สึกและยอมรับ เปิดใจให้ความไม่สมบูรณ์พร้อมของ สิ่งต่างๆ รอบข้างเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต

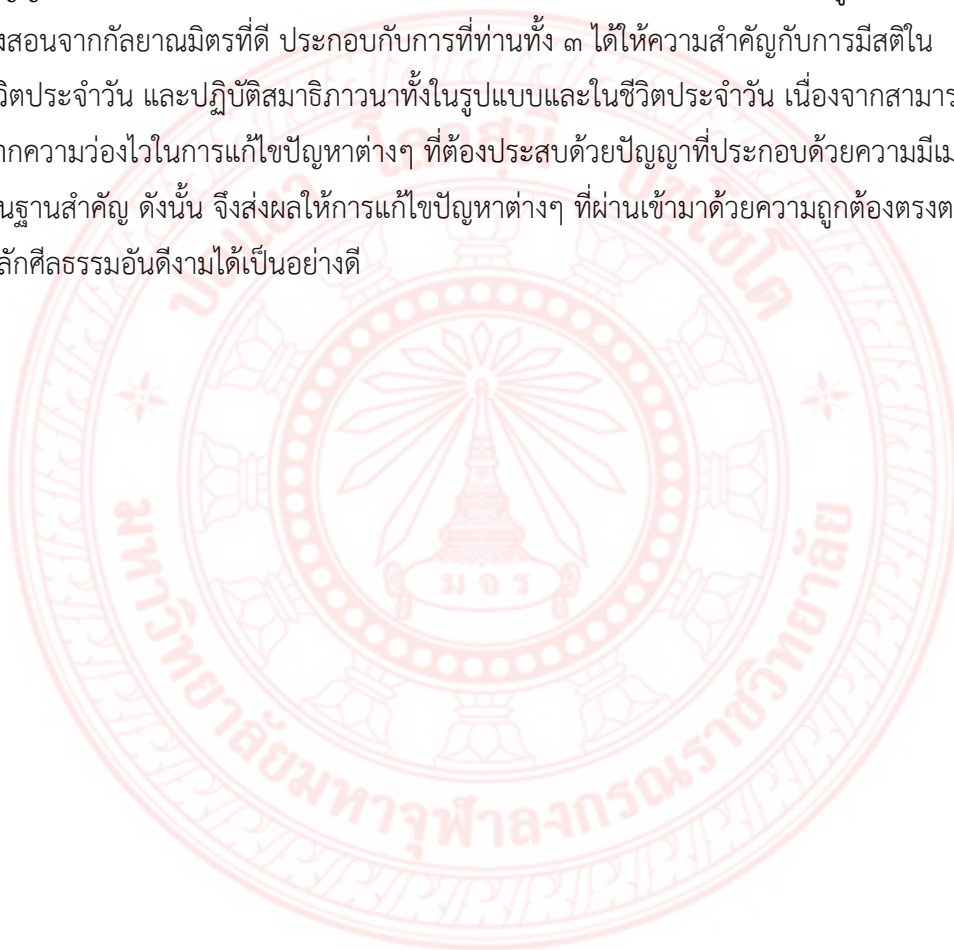
สรุป จากการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ได้แก่ (๑) ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา (๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และ (๓) คุณลุงประยงค์ รณรงค์ มีแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องคล้ายคลึงกัน คือ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ และแนวคิด ปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งทั้งสองทฤษฎีนั้นจากการวิเคราะห์พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับการเกิด กระบวนการเปลี่ยนแปลงของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ทฤษฎีลำดับขั้นความ ต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาการของทั้ง ๓ ท่าน โดยการเกิด ความรู้สึกสมบูรณ์ พึงพอใจ หรือการรู้สึกว่าการต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่าง เพียงพออย่างที่ภายในจิตใจของตนต้องการ

เมื่อความรู้สึกภายในได้รับการเติมเต็มก็สามารถส่งผลต่อการพัฒนาในลำดับขั้นที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งสามารถเป็นพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดตามทฤษฎีบุรณาการของ เคน วิลเบอร์ได้ในที่สุด นอกจากแนวคิดทฤษฎีซึ่งได้วิเคราะห์ในเชิงจิตวิทยาที่มีเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้าง ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบแล้วนั้น การเปลี่ยนแปลงของบุคคลต้นแบบ ตามแนวทางของหลักธรรมทางพุทธศาสนาก็มีส่วนสำคัญอย่างมากประการหนึ่ง เนื่องจาก ลักษณะ การเปลี่ยนแปลงของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ถึงแม้ว่าจะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คล้ายคลึง กันบ้างในบางท่าน แต่โดยสรุปภาพรวมแล้วบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน มีพัฒนาการการเรียนรู้ตาม หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ ทั้ง ๓ ท่าน มีจุดเริ่มต้นของความ ต้องการพัฒนา ภายในจิตใจของตนจากทุกข์ หรือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ความทนอยู่กับสภาพที่เป็นอยู่ไม่ได้ จึงต้องหาหนทางเพื่อจะพ้นไปจากสภาพทุกข์ที่เป็นอยู่นี้ แต่ด้วยความเข้าใจไม่ถูกต้องตามหลักธรรม คำสอนพุทธศาสนา จึงทำให้แสวงหาหนทางพ้นจากทุกข์ตามวิธีของคนทั่วไป ด้วยการเติมเต็ม ตามลำดับขั้นความต้องการ เพื่อหวังว่าเมื่อความต้องการตามลำดับขั้นได้รับการเติมเต็มแล้วจะ สามารถช่วยให้พ้นจากทุกข์และพบกับความสุขได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ประสบการณ์ของแต่ละท่านจะมีความแตกต่างกัน แต่ตามแนวคิด ปรากฏการณ์วิทยาได้กล่าวว่า ในแต่ละเหตุการณ์ของประสบการณ์ที่ได้ประสบล้วนมีแก่นร่วมอยู่

ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งในที่นี้ถึงแม้ว่ารูปแบบของทุกข์ของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน จะมีความแตกต่างกัน แต่ความทุกข์ของทุกท่านเหล่านั้นต่างก็นำพาให้เกิดความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ และสภาพที่ทนอยู่ได้ยาก หรือทนอยู่ไม่ได้ จนกระทั่งท่านทั้ง ๓ ต้องหาหนทางเพื่อออกไปจากทุกข์เหล่านั้น

โดยการเริ่มต้นของการออกจากทุกข์ที่ว่่านี คือ การเกิดปัญญาที่ถูกตรงตามหลักคำสอนของ พุทธศาสนาหรือการเกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญข้อแรกในมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งการเกิดขึ้นของ ปัญหานี้ก็เนื่องมาจาก การที่ท่านทั้ง ๓ ต่างมีหลักศีลธรรมประจำใจ ด้วยการปลุกฝังบอกล่าอบรม สั่งสอนจากกัลยาณมิตรที่ดี ประกอบกับการที่ท่านทั้ง ๓ ได้ให้ความสำคัญกับการมีสติใน ชีวิตประจำวัน และปฏิบัติสมาธิภาวนาทั้งในรูปแบบและในชีวิตประจำวัน เนื่องจากสามารถสังเกตได้จากความว่องไวในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ต้องประสบด้วยปัญญาที่ประกอบด้วยความมีเมตตาเป็น พื้นฐานสำคัญ ดังนั้น จึงส่งผลให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาด้วยความถูกต้องตรงตาม หลักศีลธรรมอันดีงามได้เป็นอย่างดี

๓.๓ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)

การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่) โดยการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภายหลังเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ ผ่านการเปลี่ยนแปลงของบุคคลต้นแบบ ๓ ด้าน คือ (๑) ด้านจิตใจ (๒) ด้านความคิด และ (๓) ด้านพฤติกรรมซึ่งแสดงออกมาในรูปของการกระทำ ผลงาน และรางวัลที่ท่านได้รับของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ดังนี้

๓.๓.๑ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

๑) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง (ด้านจิตใจ ความคิด และพฤติกรรม)

ในสมัยที่ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ยังเป็นเด็ก ท่านกล่าวว่า ท่านเป็นเด็กที่เกเร ชอบทะเลาะ ขกต่อยกับเพื่อนอยู่บ่อยครั้ง และยังเรียนหนังสือไม่เก่ง มักจะสอบได้ที่สุดท้ายอยู่เสมอ แต่ภายหลังจากที่ท่านเกิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม คือ การได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เคยพบเจอในมุมมองใหม่ คือ ภายหลังจากที่ท่านได้ฝึกปฏิบัติสมาธิ ท่านก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจขึ้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความคิด และส่งผลอย่างเห็นได้ชัดอย่างเป็นรูปธรรมในการอุทิศตนเพื่อทำประโยชน์และช่วยเหลือสังคม ในรูปแบบของสถานศึกษา คือ โรงเรียนสัตยาไส ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ช่วยให้ความรู้และปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน ให้เป็นทั้งผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตจริงในสังคมปัจจุบัน^{๓๐๑}

ซึ่งก่อนที่ท่านจะนำความปรารถนาดีในการช่วยเหลือผู้อื่นมาสู่การก่อตั้งสถานศึกษาดังกล่าว ท่านได้ดำเนินการทดลองและพิจารณาว่า กลุ่มสังคมใดที่สามารถช่วยเหลือได้ ทั้งนี้ท่านจึงทำงานได้เข้าทำงานในหลากหลายตำแหน่ง อาชีพ บทบาท เช่น เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักการเมือง นักนักธุรกิจ วิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่ผู้ทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชน แต่แล้วท่านก็พบว่า การที่จะให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานและมีวิญญูตินั้น เป็นการยากที่จะช่วยปลูกฝังคุณธรรมและคุณค่าความเป็นมนุษย์ ท่านจึงได้พิจารณาและเบนเข็มมาที่กลุ่มของเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการก่อตั้งโรงเรียนสัตยาไส

ทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านได้ทดลองลงมือปฏิบัติจากการเข้ารับตำแหน่งต่างๆ ทั้งนักธุรกิจ การเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร งานด้านการศึกษา ในฐานะกรรมการการศึกษา กรรมการการวิทยาศาสตร์ กรรมการสิ่งแวดล้อม เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หรือแม้กระทั่งนักวิทยาศาสตร์องค์กรนาซ่า เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ท่านไม่ได้คิดว่าเป็นตำแหน่งที่ใหญ่โตมี

^{๓๐๑} สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

เกียรติ มีหน้ามีตาทางสังคม หากแต่ท่านคิดว่าทุกสิ่งล้วนเป็นประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง ซึ่งจากความคิดนี้เอง จึงส่งผลให้ท่านมองเห็นช่องโหว่หรือข้อบกพร่องของการดำรงตำแหน่งต่างๆ ที่เปรียบได้กับหัวโขน และได้มาซึ่งชื่อเสียงเงินทองภายนอก แต่การพัฒนาด้านจิตใจกลับลดน้อยถอยลง^{๓๐๒}

ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงถือเป็นปัจจัยหลักสำคัญประการหนึ่งในการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในจิตใจของท่าน อันส่งผลต่อกระบวนการคิด และการกระทำโดย ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา นั้นได้มีผลงานและรางวัลที่เป็นที่ยอมรับยกย่องในระดับสากลเป็นจำนวนมาก ซึ่งสิ่งนี้สามารถเป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้ท่านมีโอกาสได้ช่วยเหลือสังคมได้ง่ายขึ้น จากสิ่งที่สากลได้รับประกันความสามารถ ซึ่งถือเป็นหนทางแห่งการสั่งสมบารมีของท่านเพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตต่อไปได้

๒) การเปลี่ยนแปลงตามแนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา

จากการเกิดกระบวนการดังกล่าว ทำให้ท่านมีความหนักแน่นและแน่วแน่ในการประพฤติปฏิบัติตนตามครรลองของศีลธรรมอย่างจริงจังมากขึ้น ด้วยการถือศีล ๕ อย่างเคร่งครัดมากขึ้นโดยเฉพาะในด้านอาหารการกินที่ไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยการไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย สอดคล้อง กลมกลืนกับธรรมชาติ ด้วยการอยู่กับธรรมชาติอย่างเป็นมิตร ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปฏิบัติสมาธิภาวนาในรูปแบบอย่างเป็นกิจจะลักษณะทุกวัน จนส่งผลให้ท่านเกิดสติปัญญาในการดำเนินชีวิต (ไตรสิกขา) และการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งผู้ที่สนใจมาเยี่ยมชมโรงเรียนสัตยาไส โรงเรียนต้นแบบความรู้ควบคู่คุณธรรมอยู่อย่างไม่ขาดสาย

ประกอบกับการมีพื้นฐานจิตใจที่ดี คือ มีคุณธรรมประจำใจ จึงส่งผลให้ท่านมีความรักความเมตตา (พรหมวิหาร ๔) ต่อเพื่อนมนุษย์มากยิ่งขึ้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นนักธุรกิจ นักการเมือง หันหน้าเข้าสู่วงการศึกษาศึกษาเพื่อปลูกฝังความรู้ควบคู่คุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

๓) การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์

ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา นำมาใช้ เป็นไปในรูปแบบของการคิดแบบองค์รวม แบบไม่แยกส่วน เป็นการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อตนเองและสิ่งรอบข้างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นการขยายขอบเขตความเป็นตัวเองให้กว้างขึ้น ครอบคลุมไปถึงบุคคลในทุกชาติ ทุกภาษา รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

เป็นจิตที่ฝึกปฏิบัติด้วยพลังแห่งสมาธิ ที่เกิดความรู้สึกเมตตา กรุณาภายในจิตใจ เพื่อหลอมรวมพลังงานที่เกิดขึ้นมาเพื่อส่งต่อให้แก่หมู่มวลสรรพสัตว์ ในรูปแบบของการแผ่เมตตา

^{๓๐๒} สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗.

เพื่อส่งผ่านความรู้สึกที่นุ่มนวล อบอุน และเต็มเปี่ยมไปด้วยจิตใจแห่งความกรุณาอันบริสุทธิ์ จริใจ ที่
จะให้สรรพสัตว์ได้รับพลังแห่งความเมตตา และพลังแห่งความสุขนี้เช่นเดียวกับที่ตนได้สัมผัส

เป็นจิตใจที่ไม่คับแคบบีบคั้นอยู่เพียงที่การตีกรอบภายในความเป็นตัวเอง เป็นสภาวะ
ของการไร้ขีดจำกัดเพียงวงแห่งกายของตนเท่านั้น เป็นจิตที่ไม่ได้คิดถึงแต่เพียงตัวเองเป็นที่ตั้ง เป็น
จิตที่มีความคิดปล่อยวางการยึดถือตัวตนลง การมีความเมตตาต่อสรรพสิ่งรอบข้าง เป็นการเปลี่ยน
มุมมองที่มีต่อโลกในมุมเก่า ที่เต็มเปี่ยมด้วยความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

๔) ความเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและการประพฤติ
ปฏิบัติตน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากคุณพ่อเกี่ยวกับความขยัน ประหยัด รับผิดชอบ และอดทน พร้อมการ
ปลูกฝังคุณธรรมผ่านการเล่านิทานก่อนนอนทุกคืนด้วยภาษาที่เข้าใจง่ายในการถ่ายทอดของคุณพ่อ

ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ยังได้รับความเป็นแบบอย่างจากท่านสตีลา ไส บาบา
ในการปฏิบัติงานด้วยความอุทิศตนต่อสังคมด้วยความเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อส่วนรวมให้
ได้รับความสุขสงบภายในจิตใจ กล่าวคือท่านได้ใช้ประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติสมาธิภาวนาของ
ท่านมาเพื่อช่วยเหลือและถ่ายทอดต่อบุคคลในสังคม ซึ่ง ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ก็เป็นบุคคล
ผู้หนึ่งที่ได้ชื่อว่า เคารพท่านสตีลา ไส บาบา ในฐานะอาจารย์ผู้ประสาทวิชาและชี้แนวทางการ
ช่วยเหลือสังคมโดยเริ่มจากการปลูกฝังการนำสมาธิภาวนาเพื่อใช้ในการเรียน การดำเนินชีวิตให้แก่
เยาวชนในสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงระดับมัธยมศึกษา ซึ่งสามารถพบได้จากผลงานวิจัยที่
ทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรมนำความรู้ของท่านนั้น สามารถพิสูจน์ได้
จากอัตราการผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้อยู่ในระดับร้อยละร้อยของ
นักเรียนจากโรงเรียนสตีลาไสที่เข้าสอบคัดเลือก^{๓๐๓}

จากการได้รับความเป็นแบบอย่างที่ดีของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา จากบุคคลทั้ง
ภายในและภายนอกครอบครัวนี้ จึงส่งผลให้ท่านได้นำแบบอย่างความประพฤติที่ดีงาม ความเป็นอยู่
เรียบง่ายไม่ถือยศถาบรรดาศักดิ์ ความประหยัด ความกตัญญูต่อบุพการีและสรรพสิ่ง ความเสียสละ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมนี้ มาเป็นแบบอย่างของบุคคลอื่นภายในสังคม
ซึ่งสามารถพบได้จากการนำความเป็นแบบอย่างของท่านมาใช้เพื่อเป็นแบบอย่างความประพฤติ
การดำเนินชีวิตที่ดีของครู นักเรียน และบุคลากรของโรงเรียนสตีลาไส รวมถึง ผู้ปกครองและญาติ
ภายในครอบครัวของพวกเขา

^{๓๐๓} สัมภาษณ์ อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

นอกจากนี้ ท่านยังมีความเป็นแบบอย่างของการเปลี่ยนแปลงจิตใจ ความคิด และพฤติกรรม ซึ่งจากเดิมที่เคยเป็นเด็กเกเร เรียนหนังสือไม่เก่ง ท่านก็ได้เป็นแบบอย่างของผู้ที่สามารถเกิดสติปัญญาจากการได้รับการกระตุ้นเตือนจากบางสิ่งและท่านก็ไม่เพิกเฉย แต่กลับนำสิ่งนี้มาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างให้เกิดแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งความเป็นแบบอย่างนี้ก็ถือว่ามีส่วนสำคัญที่ควรนำมาใช้เป็นแบบอย่างที่ดี คือ ในประเด็นการให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่เพิกเฉยหรือปล่อยผ่านไป รวมถึงการแสดงถึงความสามารถว่า ทุกท่านนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นคนดีได้หากมีความตั้งใจ

นอกจากนี้ ยังสามารถพบด้วยว่า ความเป็นแบบอย่างของ ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา นั้นสามารถส่งผ่านสู่บุคคลภายนอกประเทศที่สนใจศึกษารูปแบบการศึกษาคุณธรรมนำความรู้นี้อีกหลายแห่ง ซึ่งท่านได้รับคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนชั้นนำในเมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ สหรัฐอเมริกา^{๓๐๔} ในการนำเรื่องจิตตปัญญาศึกษาบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรของสาขาวิชาการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย^{๓๐๕} จนกระทั่งมหาวิทยาลัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาและนำเสนอผ่านผลงานวิจัยเกี่ยวกับ ๑๕ วิธีสร้างความสุข ซึ่งประกอบด้วย (๑) มีความปลื้มปิติและพอใจในสิ่งที่ตนมี (๒) รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (๓) มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา (๔) เรียนรู้ที่จะสร้างวิธีการแก้ปัญหาแบบใหม่ (๕) เลือกทำในสิ่งที่ตนชอบ (๖) ใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบันโดยไม่ยึดติดกับอดีตหรืออนาคต (๗) ฝึกการให้อภัยไม่กล่าวโทษแค้นเคืองผู้อื่น (๘) กล่าวขอบคุณอยู่เสมอ (๙) สร้างมนุษยสัมพันธ์และคอยให้กำลังใจ (๑๐) เอาใจใส่และจดจ่อกับสิ่งที่ทำ (๑๑) มองโลกในแง่ดี (๑๒) รักโดยไม่มีเงื่อนไข (๑๓) ไม่ละทิ้งความพยายาม (๑๔) ทำทุกอย่างให้ดีที่สุด และ (๑๕) รู้จักตอบแทนสิ่งดีๆ ให้สังคม

รวมทั้งสถาบัน The Center for Contemplative Mind in Society ซึ่งเป็นสถาบันเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษาที่รวมศาสตราจารย์ชื่อดังจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้นำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของท่านเข้าใช้ในการเรียนการสอนและการอบรมทางวิชาการอย่างเป็นระบบ ซึ่งสิ่งนี้ได้นำมาซึ่งการถ่ายทอดให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ฝึกฝน ใคร่ครวญ จนกระทั่งเกิดความเข้าใจคุณค่าของวิชาชีพได้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง และสร้างให้เกิดความเข้าใจและความมั่นใจในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม^{๓๐๖}

^{๓๐๔} แนะนำมหาวิทยาลัยทั่วโลก. วิถีพิถีพิถัน สารานุกรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.sara-dd.com>, Powered by Joomla! and designed by SiteGround web hosting valid xhtml valid css. [๒ ก.ย. ๒๕๕๘].

^{๓๐๕} อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา, บรรยายหลักสูตรจริยธรรม คุณธรรม ธรรมาภิบาลของนักบริหาร วิทยาลัยการตำรวจ, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

^{๓๐๖} จารุพรรณ กุลติลิก แผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ มุลินนิสตรศรี-สุกษต์วิวงศ์ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.ce.mahidol.ac.th. [๒ ก.ย. ๒๕๕๘].

รวมไปถึงในส่วนของการนำแนวคิดที่ได้รับจากท่านสัตยาไส บาบ่า ที่กล่าวถึง คุณค่าความเป็นมนุษย์ มาเพื่อเป็นปลายทางของการศึกษาคือ อุปนิสัยที่ดีงาม โดยใช้การบ่มเพาะคุณค่าความเป็นมนุษย์ ๕ ประการ ได้แก่ ความจริง (สัตยา) ความรักเมตตา (เปรมา) ความประพฤติชอบ (ธรรมมา) ความสงบสุข (สันติ) และการไม่เบียดเบียน (อหิงสา) เพื่อยกระดับจิตใจผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมกับมีความเป็นเลิศทางคุณธรรม จริยธรรม^{๓๐๗}

เพื่อมาประกอบใช้ในการเรียนการสอนในรูปแบบของคุณธรรมนำความรู้ของโรงเรียนสัตยาไส จ.ลพบุรี โดยได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีการศึกษา ๒๕๓๕ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเป็นเลิศทางคุณธรรม วิชาการและการกีฬา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุขโดยอาศัยการอบรม ปลุกฝังนิสัยของนักเรียนให้เป็นผู้มีความรักความเมตตา กรุณา มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ มีความกตัญญู มั่นใจในตนเอง รู้จักคิด รู้จักทำ มีความเสียสละ มีระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่ของตน ในสังคมด้วยความรับผิดชอบ ศึกษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของไทย ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนที่กล่าวว่า ปลายทางของการศึกษา คือ อุปนิสัยที่ดีงาม และวิสัยทัศน์คือ สร้างคนดีเหนือสิ่งใด^{๓๐๘}

รวมถึง การนำแนวคิดของท่านมาทำการศึกษาอย่างเป็นทางการของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจากมหาวิทยาลัยมหิดลที่ได้ทำการศึกษาในหัวข้อ ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โดยในการศึกษาผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากศิษย์เก่าที่จบจากโรงเรียนสัตยาไสจำนวน ๑๒ คน ซึ่งสามารถสอบเข้าศึกษาได้ ณ มหาวิทยาลัยชื่อดังในไทยและต่างประเทศ รวมถึงผู้ที่สำเร็จการศึกษา และได้ประกอบอาชีพต่างๆ โดยพบว่า ศิษย์เก่ากลุ่มนี้มีความคงอยู่ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ถึงแม้ว่าจะสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนสัตยาไสแล้วก็ตาม^{๓๐๙}

ศิษย์เก่าชายอายุ ๒๔ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จากโรงเรียนสัตยาไส รุ่นที่ ๓ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขานักจัดการงานอีเวนท์และการโรงแรม ได้กล่าวถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ว่า

^{๓๐๗} รักขมล ตั้งคุณกิตติ, “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๗).

^{๓๐๘} โรงเรียนสัตยาไส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.sathyasaith.org/_m/index.php. [๒ ก.ย. ๒๕๕๘].

^{๓๐๙} รักขมล ตั้งคุณกิตติ, “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”.

“ทุกอย่างที่ได้รับจากการเรียนการสอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ในโรงเรียนสัตยาไส้นั้น ได้ถูกหล่อหลอมเป็นตัวเองอย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ ซึ่งสิ่งนี้ คือ ความรักความเมตตา ความไม่เบียดเบียนต่อผู้อื่น ทำให้รู้จักหน้าที่ของตนมากขึ้น และทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ” ^{๓๑๐}

ในส่วนของผู้ศิษย์เก่าหญิง อายุ ๒๐ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จากโรงเรียนสัตยาไสรรุ่นที่ ๗ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหิดล คณะพยาบาลศาสตร์ ได้กล่าวว่า

“ได้นำแนวคิดที่ได้รับจากโรงเรียนสัตยาไสไปใช้ในขณะที่ทำการฝึกงาน และในขณะที่ดำเนินชีวิตประจำวัน ในส่วนของการให้ความช่วยเหลือดูแลผู้อื่นอย่างเต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ มีความเสียสละและอุทิศตน มุ่งมั่นปฏิบัติงานอย่างเต็มที่โดยมีเป้าหมายในชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมคือ ทำงานเพื่อเงิน แต่ในขณะนี้ได้เปลี่ยนแปลงเป้าหมายชีวิตของตนเป็นความสุขที่ได้รับจากการได้เห็นความสุขจากผู้ที่เราได้ช่วยเหลือ” ^{๓๑๑}

และผู้ปกครองของผู้ศิษย์เก่าหญิงอีกหนึ่งท่าน ซึ่งมีอายุ ๒๐ ปี สำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จากโรงเรียนสัตยาไสรรุ่นที่ ๗ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยจันทบุรี ประเทศจีน ในคณะศิลปศาสตร สาขาการสอนภาษาจีน ได้กล่าวว่า

“ภายหลังจากที่ลูกสาวของผมได้เข้ารับการศึกษาศรีโรงเรียนสัตยาไส้นั้น เขาเป็นคนดีขึ้น เพราะได้พูดคุยกันในเรื่องความรักความเมตตา และมีความตั้งใจเรียน อีกทั้งยังได้ถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เงินให้กับสมาชิกภายในบ้าน ซึ่งผมสามารถสัมผัสถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเขาได้ ดังเช่นในกระเด็นการให้ความสำคัญกับการบริโภคแบบวัตถุนิยมนั้น ลูกสาวของผมก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ถึงการบริโภคที่เหมาะสมและมีแนวคิดที่ว่าเราสามารถมีความสุขได้ด้วยตัวของเราเองไม่ต้องพึ่งพิงวัตถุภายนอก” ^{๓๑๒}

นอกจากนี้ ก็ยังมีความคิดเห็นของผู้ศิษย์เก่าอีกหลายท่านที่ได้กล่าวว่า ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิมาใช้เพื่อประโยชน์เกี่ยวกับการพัฒนาจิต การควบคุมอารมณ์ การเรียน และการใช้ดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ (๑) ศิษย์เก่าหญิง อายุ ๒๐ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จากโรงเรียนสัตยาไสรรุ่นที่ ๖ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล (๒) ศิษย์เก่าหญิง อายุ ๒๑ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จากโรงเรียนสัตยาไสรรุ่นที่ ๖ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร สาขาภาษาอังกฤษ (๓) ศิษย์เก่าชาย อายุ ๒๑ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จากโรงเรียนสัตยาไสรรุ่นที่ ๖ ซึ่งได้เข้า

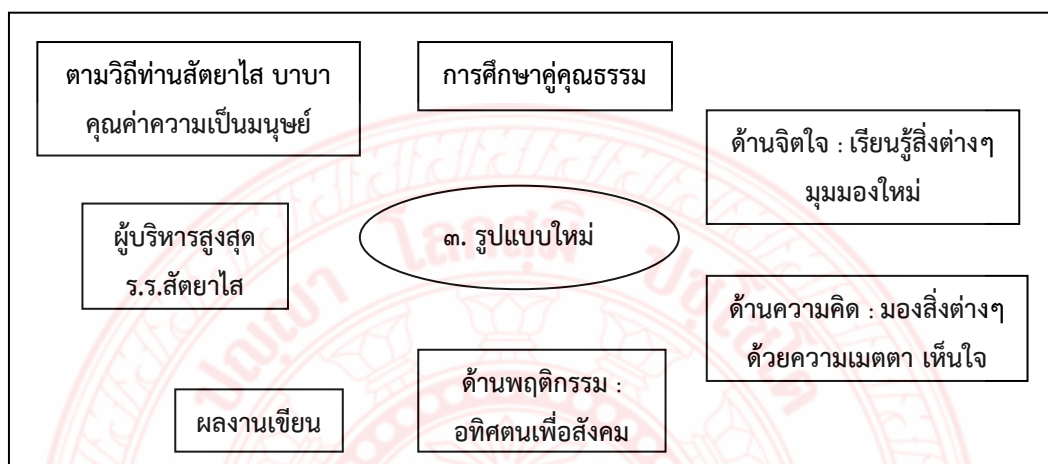
^{๓๑๐} รักษมถ ตั้งคุณกิตติ, “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”.

^{๓๑๑} อ้างถึงแล้ว.

^{๓๑๒} อ้างถึงแล้ว.

ศึกษาที่มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะดุริยางคศิลป์ และ (๔) ศิษย์เก่าชาย อายุ ๒๔ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๓ ประกอบอาชีพนักแสดง^{๓๑๓}

การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๑๐ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๑๐ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

๓.๓.๒ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๑) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง (ด้านจิตใจ ความคิด และพฤติกรรม)

ในสมัยก่อนที่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน ท่านได้กล่าวถึงสมัยที่ท่านอายุ ๑๑ ปี ในระหว่างที่ท่านได้ทำงานเป็นกรรมกรในสวนยาง ท่านได้พบกับเหตุการณ์เพื่อนถูกเจ้าหน้าที่ปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ฆ่าตาย และทำให้ท่านเกิดความรู้สึกลัว ส่งผลให้ท่านต้องเดินทางกลับบ้านเกิดที่เกาะสมุยตอนตอนอายุ ๑๗ ปี ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลง และเหตุการณ์หลังจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์ในลักษณะทำนองเดียวกัน คือเกิดระหว่างที่บวชท่านได้ศึกษาที่มหาวิทยาลัย วัชรนิเวศวิหาร ซึ่งท่านก็ได้พบกับเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ประชาชนถูกฆ่าตาย^{๓๑๔}

^{๓๑๓} รัชมณ ตั้งคุณกิตติ, “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”.

^{๓๑๔} ประมวล เพ็งจันทร์, อินเดีย จาริกด้านใน เล่ม ๑ การศึกษาทั้งดงาม, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑-๓๔.

จากเหตุการณ์อันสะเทือนใจที่ท่านได้ประสบทั้งสองเหตุการณ์นี้ทำให้ท่านเกิดความรู้สึกว่าทุกอย่างก้าวเต็มไปด้วยความกังวล กระวนกระวายใจ ลังเล สงสัย หวาดกลัว หวาดระแวง เต็มไปด้วยสิ่งคุกคาม ไม่สามารถแสวงหาความมั่นคงได้ แม้กระทั่งการครองเพศบรรพชิต

หรือจากการที่ท่านทำงานเป็นอาจารย์สอนปรัชญานั้น ก็ได้ทำให้ท่านพบว่า การคิด การฟัง การวิจารณ์ไม่ได้เป็นแนวทางที่แท้จริงตามเส้นทางสายพุทธะ จึงเป็นเหตุให้ท่านลาออกจากงานราชการ เพื่อแสวงหาความจริงแท้และปล่อยวางความยึดถือ ความครอบงำจากอำนาจภายนอกที่เป็นกรงขังของการตื่นรู้ที่แท้จริง โดยการออกเดินทางจากเชียงใหม่ไปยังเกาะสมุยบ้านเกิดของท่าน ด้วยเท้าโดยปราศจากเงินทอง และการช่วยเหลือจากผู้อื่นที่ท่านรู้จัก ด้วยการปฏิบัติภาวนามยปัญญาที่มีสติกำหนดตระลึกรู้ถึงการก้าวเดินแต่ละก้าวด้วยจิตใจที่แจ่มใส เบิกบาน เป็นกุศล ซึ่งสิ่งนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญสู่การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจอย่างอื่นในลำดับต่อมา

ความแตกต่างของความรู้สึกภายในที่เกิดขึ้นของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ภายหลังเกิดการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม เกิดขึ้นเมื่อได้เดินทางไปอินเดียในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ในขณะที่ท่านได้เดินทางกลับไปอินเดียอีกครั้งด้วยเป้าหมายใหม่ ด้วยท่าทีใหม่ ด้วยสภาวะจิตใจใหม่ เหตุเนื่องมาจากการที่ท่านได้เดินทางในประเทศไทยและก่อเกิดความหมายบางสิ่งบางอย่างให้ได้เรียนรู้ จึงทำให้ท่านได้รู้ว่าการที่ท่านอยู่ที่อินเดียเป็นเวลาเกือบ ๑๐ ปีในครั้งนั้น ท่านยังไม่สามารถเข้าถึงความเป็นอินเดียได้ จนได้กลับมาอินเดียในปี พ.ศ. ๒๕๕๐^{๓๑๕}

จากการได้อยู่อินเดียเป็นเวลาประมาณ ๑ ปีในครั้งนี ทำให้ท่านสามารถสัมผัสความเป็นอินเดียได้อย่างแท้จริง ทั้งที่สังคม ภาษา วัฒนธรรมและบริบทของความเป็นอินเดียก็ยังคงไม่ได้แตกต่างไปจากในครั้งนั้น แต่ความเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างไปคือ สภาวะจิตใจภายในของท่านที่เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และพร้อมเปิดรับถึงความเป็นอินเดียอย่างแท้จริงจึงทำให้ท่านสามารถเชื่อมโยงและเข้าถึงความเป็นอินเดียได้ด้วยความแจ่มใส เบิกบาน และเป็นกุศล จึงทำให้ท่านมีความสุขในการกลับมาอินเดียใหม่อีกครั้ง^{๓๑๖}

การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านที่แตกต่างกว่าในครั้งก่อนนั้นเกิดจาก การละวางความยึดถือซึ่งความเป็นอัตตาหรือความเป็นตัวตนของท่านลง การเลิกยึดถือความคิดของตนเป็นหลัก การเลิกตัดสินประเมินค่าหรือเพ่งโทษผู้อื่น สิ่งอื่น รวมถึงการเข้าใจบริบทของสิ่งต่างๆ ล้วน

^{๓๑๕} ประมวล เพ็งจันทร์, จาริกทางจิตวิญญาณบนแดนพุทธภูมิ, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๖),

หน้า ๓๓๗-๓๓๘.

^{๓๑๖} อ้างถึงแล้ว.

เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยไม่มีผู้ใดหรือสิ่งใดที่จะสามารถบังคับหรือกำหนดกฎเกณฑ์ของความเป็นไปตามธรรมชาติ ธรรมดานี้ได้

จากที่ท่านได้เคยรู้สึกขยะแขยง พะอืดพะอมต่อการที่ต้องกระทบผัสสะภายนอกของสังขมอินเดีย ท่านก็ได้เปลี่ยนแปลงความรู้สึกไม่ชอบใจเหล่านั้นเป็นความรู้สึกรัก เมตตาต่อสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามากระทบทางอายตนะของท่าน โดยท่านไม่ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือวิธีการภายนอกในการรับผัสสะที่มากกระทบ กล่าวคือ ท่านไม่ได้ปิดการรับผัสสะทางอายตนะภายนอก อันได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น กาย หากแต่ท่านได้เปลี่ยนแปลงความคิด การให้ความหมาย การให้ค่า การให้ความสำคัญต่อสิ่งที่มากระทบนั้นภายในจิตใจของท่านในมุมมองใหม่ที่แตกต่างออกไป

การเรียนรู้ ทำความเข้าใจ ด้วยใจที่เปิดกว้าง เป็นกลาง โดยปราศจากอคติ และเป็นกุศล เรียนรู้เกี่ยวกับการรับรู้ในปัจจุบันขณะโดยปราศจากการปรุงแต่งของกิเลสภายในใจของท่าน ด้วยการอาศัยการปฏิบัติภาวนามยปัญญา คือ รู้อยู่กับอารมณ์ปัจจุบันเฉยๆ โดยไม่ต้องคำนึงหรือกังวลถึงสิ่งที่เกิดผ่านไปแล้วในอดีต อย่างเช่น เมื่อครั้งสมัยก่อนที่ท่านเคยดื่มน้ำในแม่น้ำคงคาแล้วรู้สึกพะอืดพะอมจนมีอาการคล้ายจะไม่สบาย เป็นลมและอาเจียน^{๓๑๗} และไม่ต้องคำนึงหรือกังวลถึงสิ่งที่ยังมาไม่ถึงในอนาคต อย่างเช่น หากท่านดื่มน้ำในแม่น้ำคงคาแล้วอาจทำให้ท่านเกิดอาการปวดท้องหรือท้องร่วง แต่ท่านเพียงทำจิตใจให้ผ่องใสเบิกบานและมีความสุขอยู่ในขณะปัจจุบันที่ท่านกำลังดื่มน้ำในแม่น้ำคงคาเพียงเท่านั้นก็เป็นสิ่งที่เพียงพอสำหรับท่านแล้ว

และท่านก็ได้ใช้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของท่านนี้ ปฏิบัติต่อสิ่งเก่าๆ รอบตัวที่ได้เคยเข้ามากระทบเมื่อครั้งอดีตที่ผ่านมา จึงทำให้ความหมายใหม่ภายในจิตใจท่านที่เกิดขึ้นต่ออินเดีย เป็นความรู้สึกที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างออกไปจากเมื่อครั้งก่อน

การเปลี่ยนแปลงภายในของท่านนั้น สามารถทำให้ท่านเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการสร้างสมมูลความสัมพันธ์ตนเองกับผู้อื่น สิ่งอื่นได้ดี หรือเกิดความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันกับสิ่งต่างๆ โดยไม่แบ่งแยกเรา เขา เกิดความรู้สึกที่ไม่ลังเลสงสัย คลางแคลงใจ หรือความวิตกหวาดกลัวว่าสิ่งภายนอกจะมาทำร้าย เนื่องจาก เมื่อไม่มีความเป็นเรา เขาอยู่โลกภายนอกกับภายในของเราก็ได้เกิดการหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถเกิดความกล้าในการที่จะละวางตัวตน ในการกล้าเสียสละและทำประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อย่างเหมาะสม ถูกตรง มีความกล้าพร้อมเผชิญหน้าอย่างสุขุมเด็ดเดี่ยว มั่นใจ กล้าหาญ สงบ และมีจิตใจที่ไผ่ดี กล้าเปิดเผยความรู้สึกเล็กๆ จริใจ และเมื่อมีความ

^{๓๑๗} ประมวล เพ็งจันทร์, เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง, หน้า ๕๘.

สมบูรณ์พร้อมด้านจิตใจภายในตน และรู้จุดยืนที่ชัดเจน ก็พร้อมเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผล^{๓๑๘}

ผศ.สมปอง เพ็งจันทร์ ได้กล่าวว่า

“อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ เป็นผู้มีจิตใจดีงาม มีความขยัน มุ่งมั่นเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คิดถึงผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้น เสมอต้นเสมอปลาย เป็นคนมีเหตุผลไม่ใช้อารมณ์ไมใช่คนที่มีความปรารถนาอยากจะได้อยากจะมีอยากจะเป็น มีความสามารถในการอธิบายสิ่งที่เป็นามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้เป็นอย่างดี มีความกตัญญูซึ่งสามารถเห็นชัดได้จาก ภายหลังจากที่เดิน ๖๖ วันกลับมา อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ ได้ขั้บรลย่อนกลับเส้นทางเดิมเพื่อไปขอบคุณผู้มีพระคุณที่ได้ให้ความช่วยเหลือท่านระหว่างการเดินทาง ท่านสามารถจัดการกับตัวเองได้โดยไม่ทำตัวเองให้เป็นอุปสรรคหรือภาระของผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อการคำพูด กระทำของตน”^{๓๑๙}

นอกจากนี้ ท่านยังมีความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ของตนเป็นอย่างดีไม่ขาดตกบกพร่อง แม้แต่น้อย ได้แก่ หน้าที่ลูก หน้าที่พี่น้อง หน้าที่พระ หน้าที่อาจารย์ หน้าที่สามี เช่น ท่านจะให้การดูแลบริการเป็นอย่างดี ซึ่งเห็นชัดเจนถึงความเปลี่ยนแปลงหลังจากที่กลับมาจากเดิน คือ ท่านจะไม่หงุดหงิดหรือฉุนใจเวลาที่เรารอรับประทานอาหารในที่ไกลๆ คือ ท่านจะเต็มใจทำในสิ่งที่เราต้องการ ซึ่งไม่ได้ทำตามหน้าที่เหมือนครั้งก่อนออกเดิน แต่ทำเพราะเต็มใจอยากที่จะทำและมีความสุขที่ได้ทำเพื่อเรา หน้าที่เพื่อนมนุษย์ ซึ่งไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะใดกับ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เขาเหล่านั้นจะได้รับการปฏิบัติจาก ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ อย่างเต็มที่ เท่าเทียมกัน ท่านเป็นผู้ที่มีความเสียสละความสุขและผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อส่วนรวม ซึ่งนักศึกษาที่ได้มีโอกาสเรียนกับ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ต่างพากันชื่นชมและประทับใจต่อสิ่งที่ได้รับนี้

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้มีส่วนอย่างมากต่อมุมมองด้านการเลือกคู่ครอง กล่าวคือ เราจะต้องอย่าคิดปรารถนาอยากได้อะไรจากผู้อื่น แต่จงตั้งจิตปรารถนาอยากให้อะไรกับใครสักคน และตั้งจิตอธิษฐานควรให้สิ่งนี้กับใคร แล้วก็หาใครสักคนที่เรามีความพร้อมที่จะให้เขา และสิ่งนี้คือ ความสำเร็จของการใช้ชีวิตคู่^{๓๒๐}

การเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ โดยการนำความรู้ที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ถ่ายทอดความรู้สู่สื่อกผ่านการสื่อสารที่เรียบง่าย หรือแม้แต่คำศัพท์ทางบาลีได้อย่างลงตัว เนื่องจากมีทุนเดิมในด้านการศึกษาในศาสตร์ด้านศาสนา

^{๓๑๘} จันทรพัฒน์, ศาสตรแห่งนพลักษณ์ ไชยปริศนาบุคลิก, (กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖๕-๒๖๖.

^{๓๑๙} สัมภาษณ์ สมปอง เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๒๐} ประมวล เพ็งจันทร์, เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง, หน้า ๖๘.

ด้วยเหตุนี้ จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งต่อความรู้จากความรู้สึกที่จริงใจและเรียบง่าย สู่ผู้ฟังได้อย่างลึกซึ้งถึงใจ ซึ่งถือเป็นหนทางแห่งการสร้างเหตุปัจจัยที่ดีงามของท่านเพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตต่อไปได้

๒) การเปลี่ยนแปลงตามแนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา

ด้วยความพากเพียรพยายามด้วยจิตใจที่เป็นกุศลตั้งมั่นแน่วแน่ พลังใจที่เต็มเปี่ยมในการนำพาจิตใจของตนออกจากความทุกข์ และการเดินทางด้วยเท้าในระยะทางหลายพันกิโลเมตร (อินทรี ๕ – พละ ๕) จึงได้นำพา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ พบกับอภิสราทางจิตใจ กล่าวคือ ลดการยึดมั่นถือมั่นในชื่อเสียงเงินทอง เกียรติยศ และสิ่งต่างๆ ที่สังคมส่วนใหญ่ให้ค่าว่าสำคัญ และจะได้รับการเคารพยกย่องหากมีสิ่งเหล่านี้ และการมีจุดตั้งต้นที่ดี ย่อมนำมาซึ่งเป้าหมายที่วางไว้ (อิทัปปัจจยตา)

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้เปลี่ยนแปลงตนเองจากคนที่เคยเดินตามการปฏิบัติของคนส่วนใหญ่ในสังคม ในด้านการแสวงหาวัตถุ ชื่อเสียง เงินทอง การนับหน้าถือตาทางสังคม ด้วยความเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้จะสามารถนำพาให้ตนได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ซึ่งจะสามารถนำพาให้ตนออกจากความทุกข์และพบกับความสุขได้นั้น

ภายหลังจากที่ท่านได้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูก ตรงสอดคล้องกับหลักคำสอนของพุทธศาสนา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ก็ได้นำพาตนเองออกสู่ความเป็นอิสระทางจิตใจ ในการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ในของๆ ตนลง และได้อุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้น ด้วยการลงมือปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างได้อย่างเป็นรูปธรรม การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากเดิมที่จำกัดเฉพาะในตำราและในชั้นเรียน เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดจากประสบการณ์จริงได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกเพศ ทุกวัย ด้วยการทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบสองทาง ไม่ใช่ในลักษณะของอาจารย์อีกต่อไป

๓) การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์

ในแง่มุมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ นั้น เป็นการผสมรวมองค์ประกอบที่มีอยู่อย่างแยกส่วนทั้งที่มาอยู่ภายในของมนุษย์ ได้แก่ จิตวิญญาณ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก จิตใจ ความมุ่งหมายเจตนา กระบวนการทำงานของสมองรวมถึงการแสดงออก พฤติกรรมของร่างกายในทุกเสี้ยวส่วนอย่างไม่จำกัดเพศ สถานภาพ วัฒนธรรม ค่านิยม สังคม วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ เพื่อหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างไร้ซึ่งการแบ่งแยกทางด้านจิตใจ และวัตถุ เป็นการไร้ซึ่งขีดจำกัดของอิสระด้านจิตใจที่มีต่อสรรพสิ่ง และสรรพชีวิตรอบข้าง

เป็นการเกิดจากรูปแบบของการภาวนา การมีจิตใจที่มุ่งมั่น และแน่วแน่ต่อความต้องการ เสี่ยงละความเป็นตัวตนของตนเอง การเสียสละกิเลสภายในจิตใจ และทำจิตใจให้ผ่องใส เบิกบาน เป็นการพัฒนากายในจิตวิญญาณหรือสิ่งที่เกิดขึ้นโดยตรงกับจิต เป็นการค้นพบตนเอง ความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ความเป็นเช่นนั้น อาจมีความหมายเดียวกับพลังชีวิต ความรักความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ หรือสภาวะจิตที่พัฒนาเพื่อการปฏิบัติเพื่อจิตวิญญาณของตนเอง เพื่อจิตวิญญาณของผู้อื่น และเพื่อจิตวิญญาณของสรรพสิ่ง

เป็นการพิจารณาเรื่องของคุณค่า อันประกอบด้วย คุณค่าพื้นฐานหรือความเท่าเทียมกัน ของคุณค่าในตัวมันเอง รวมถึงคุณค่าที่แท้จริง หรือคุณค่าที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาตน รวมถึงคุณค่าสมมติ หรือการให้คุณค่าสมมติกับบางสิ่ง เป็นการพิจารณาถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งอื่น โดยเฉพาะในประเด็นของคุณค่าที่แท้จริงอันถือเป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาตน ซึ่งท่านได้ค้นพบว่า คุณค่าที่แท้จริงนี้เป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวทุกคน มีอยู่ในทุกสิ่งด้วยความเท่าเทียม เสมอภาคซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ท่านมีมุมมอง และปฏิบัติต่อทุกสรรพสิ่งอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกความแตกต่างทั้งต่อสถานภาพ ชนชั้นวรรณะ เชื้อชาติ สายพันธุ์ ด้วยการแสดงออกอย่างเอื้ออาทรทั้งกิริยา วาจา รวมถึงแววตา ที่ส่งผ่านออกมาด้วยความเมตตา กรุณา กระทั่งสามารถสัมผัสถึงพลังแห่งความอบอุ่น และหวังดีเหล่านี้ได้

๔) ความเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

ความประพฤติและการดำเนินชีวิตของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมนั้น ได้รับการถ่ายทอดผ่านผลงานที่ปรากฏอย่างหลากหลายทั้งในผลงานเขียน งานที่ปรากฏจากบทสัมภาษณ์ และการปรากฏผ่านสื่อต่างๆ นั้นพบว่า ท่านได้รับการจุดประกายความเป็นแบบอย่างของการถ่ายทอดความรักจากแม่ของท่าน รวมถึงการได้พบปะกัลยาณมิตรที่สำคัญ ดังเช่น พระมหากสิป วรปญโญ (ปัจจุบันคือ พระศรีปริยัตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพัฒนาราม อ.เมือง จ.สุราษฎร์ธานี) ผู้เป็นครูคนสำคัญในการเป็นแบบอย่างความประพฤติที่ดีงาม^{๓๒๑}

นอกจากนี้ การที่ท่านได้ตัดสินใจลาออกจากราชการ เพื่อออกเดินทางด้วยเท้าจากเชียงใหม่เพื่อมุ่งหน้าสู่เกาะสมุยบ้านเกิดของท่านนั้น ก็นับว่าเป็นการจุดประกายครั้งแรกในการได้เรียนรู้แบบอย่างจากผู้คนมากมายที่ท่านได้พบปะ รวมถึงสรรพสัตว์น้อยใหญ่ และธรรมชาติรอบกายที่ต่างล้วนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และเป็นแบบอย่างของความเป็นครูที่ดีในการที่ได้เสียสละตนเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตจริงเพื่อให้ท่านได้เรียนรู้

ด้วยความแตกต่างของชนชั้น สายพันธุ์ และบริบทที่หลากหลายของสรรพสัตว์ และสรรพสิ่งที่ท่านได้พบเห็น ได้เรียนรู้และสัมผัสด้วยตนเองจากประสบการณ์จริงของท่านผ่านการนำมา

^{๓๒๑} สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗.

สู่เรียนรู้ด้วยใจของท่านจากความแตกต่างที่หลากหลายนั้นเอง ที่ได้ส่งผลให้ท่านสามารถนำมาสู่การพัฒนาระดับจิตใจของท่าน รวมทั้งได้ถ่ายทอดความเป็นแบบอย่างของความแตกต่างที่ท่านได้พบเห็นเหล่านี้ผ่านปลายปากกาได้อย่างลึกซึ้งกินใจ

จากความลึกซึ้งกินใจซึ่งท่านได้ถ่ายทอดนี้ จึงเป็นที่มาซึ่งนำมาสู่ความสนใจใฝ่ศึกษาและประพฤติปฏิบัติตามในครรลองความเป็นอยู่ที่ยเรียบง่าย และงดงามของท่าน ทั้งที่เป็นลูกศิษย์ในชั้นเรียน ลูกศิษย์นอกชั้นเรียน ที่ต่างมีระดับการศึกษา ฐานะ สถานภาพและบทบาททางสังคมที่ต่างต่างกัน ต่างล้วนให้ความสนใจในการนำแบบอย่างที่ดีงามของท่านเป็นต้นแบบการดำเนินรอยตาม

จากความแตกต่างที่หลากหลายของเหล่าบรรดาลูกศิษย์ทั้งที่เป็นลูกศิษย์ที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการนั้น ต่างล้วนมีเป้าประสงค์เดียวกันคือ การเข้าถึงความรู้สึกในการสัมผัสถึงการเรียนรู้ อันจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจอย่างงดงามด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งสามารถสังเกตได้จากจำนวนผู้คนที่ต่างตั้งใจเข้าร่วมรับฟังการบรรยาย การสรรหาผลงานของท่านมาเพื่อทำการศึกษา รวมถึงการได้นำเรื่องราวของท่านมาถ่ายทอดผ่านผลงานวิจัยในระดับมหาบัณฑิต ซึ่งรวมถึงตัวผู้วิจัยเองก็เป็นหนึ่งในผู้ที่มีความสนใจในประเด็นนี้ด้วยเช่นกัน

จากความเป็นแบบอย่างความประพฤติ รวมถึงแนวคิดที่ดีงาม แตกต่างและสร้างสรรค์นี้เองที่เป็นแรงบันดาลใจให้หลายต่อหลายท่านได้ดำเนินชีวิตด้วยความหวัง ดำเนินชีวิตด้วยใจในการสื่อสารกับสิ่งรอบข้าง ซึ่งนำมาสู่การเปิดใจ เข้าใจ เรียนรู้ และยอมรับถึงความแตกต่างที่ได้พบนี้อย่างสร้างสรรค์

นอกจากนี้ ท่านยังมีความเป็นแบบอย่างในประเด็นของความมุนานะอดสาหะไม่ย่อท้อต่อโชคชะตา แต่ท่านได้มีความเพียรพยายามไม่ยอมปล่อยให้ความยากจนมาเป็นอุปสรรคในการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ท่านได้พลิกวิกฤติที่ได้พบเจอเปลี่ยนเป็นแรงผลักดันและแรงบันดาลใจสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาตน ซึ่งสิ่งนี้ได้เป็นสิ่งพิสูจน์แล้วว่า ถึงแม้จะเกิดในครอบครัวที่อึดคักก็ไม่สามารถปิดกั้นการพัฒนาตนได้

ความเป็นแบบอย่างของท่านยังได้มีบทบาทสำคัญต่อบรรดาลูกศิษย์ทั้งที่เคยเข้ารับการเรียนกับท่านโดยตรงในชั้นเรียนอย่าง คุณภราดล พรอำนวนัย^{๓๒๒} ที่ได้รับแรงบันดาลใจอย่างมากในนำแนวคิดของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการตัดสินใจออกเดินทางเพื่อค้นหาเป้าหมายภายในใจของตนไปพร้อมกับการเรียนรู้ประสบการณ์จากโลกกว้างที่ได้ประสพระหว่างการเดินทาง นอกจากนี้ คุณภราดล ยังได้ใช้วิชาความรู้ประกอบกับพรสวรรค์ที่มีของตนเพื่อช่วยเหลือสังคม จนได้รับให้เป็น ๑ ใน ๑๒ ของรายการคนค้นคน

^{๓๒๒} สัมภาษณ์ ภราดล พรอำนวนัย, ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

คุณภราดล พรอำนวนัยนั้น ได้กล่าวว่า

“ถึงผมจะเกิดมาในครอบครัวที่ค่อนข้างไม่สมบูรณ์เหมือนเด็กคนอื่น ๆ แต่ก็ได้รับความรักจากบุคคลภายนอกในครอบครัว ประกอบกับการเป็นคนที่มีพื้นฐานจิตใจดี มีมนุษยสัมพันธ์ ชอบช่วยเหลือ มีน้ำใจ คิดถึงผู้อื่นก่อนตนเองเสมอ รวมถึงได้มีแบบอย่างจากอาจารย์ประมวล ที่สร้างแรงบันดาลใจครั้งสำคัญตั้งแต่เมื่อสมัยที่เขาศึกษาที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่”^{๓๒๓}

ด้วยเหตุนี้ คุณภราดล จึงได้กลายเป็นบุคคลที่หลายคนกล่าวถึงและชื่นชมในความเป็นต้นแบบของเขาด้วยเช่นกัน ซึ่งจะพบได้จากการเข้าพบปะพูดคุยกับเขาจากบุคคลที่ผ่านไปมาเกี่ยวกับแนวคิด มุมมองการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ เขายังได้ใช้พรสวรรค์ที่มีด้วยการเป่าแซ็คโซโฟนเพื่อเดินสายเรียกรับบริจาคเงินสำหรับช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติในประเทศไทย ประเทศเนปาล และประเทศพม่า รวมถึงกิจกรรมล่าสุดซึ่งเขาได้เป็นส่วนสำคัญอย่างกิจกรรมมือเย็นเมืองเย็น ในการเชิญชวนให้คนปลูกต้นไม้ เพื่อความร่มรื่นและการเพิ่มสีเขียวให้แก่โลกจนกลายเป็นกระแสทำปลูกต้นไม้กันอย่างแพร่หลายในโลกสังคมออนไลน์

ในส่วนของผู้ศิษย์ซึ่งอาจไม่ได้เป็นผู้ศิษย์โดยตรงของท่านก็ได้้นำแบบอย่างแนวคิดและพฤติกรรมที่ดั่งามมาใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิต ดังเช่น คุณสิริธารณ์ พูลพิพัฒน์^{๓๒๔} ที่ได้เกิดประกายความคิดในขณะที่เข้ารับฟังการถ่ายทอดประสบการณ์ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ในระหว่างที่ท่านบรรยายในงานบวชพุทธสาวิกาสองแผ่นดิน ซึ่งเสถียรธรรมสถานเป็นเจ้าภาพในการจัดงานนั้น คุณสิริธารณ์ กล่าวว่า

“ได้เกิดความคิดในขณะที่อาจารย์ประมวล บรรยายในประเด็นเกี่ยวกับการไม่มองเพียงแค่เป้าหมายหรือความต้องการของตนเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องมองถึงเป้าหมายหรือความต้องการของบุคคลรอบข้างที่เราได้ปฏิสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน เพราะทุกชีวิตบนโลกต่างล้วนต้องพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีใครสามารถอยู่เพียงลำพังได้ ซึ่งสิ่งนี้ทำให้เกิดความรู้สึกเข้าใจการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่งด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน”^{๓๒๕}

หรือคุณชวนนท์ กาญจนสุวรรณ์^{๓๒๖} แม้จะไม่ได้เป็นผู้ศิษย์โดยตรงของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ แต่มีความสนใจในแนวคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตของท่าน จึงได้นำแบบอย่างของท่านมาทำการศึกษาอย่างเป็นทางการในงานวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ในหัวข้อเกี่ยวกับ

^{๓๒๓} สัมภาษณ์ ภราดล พรอำนวนัย, ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

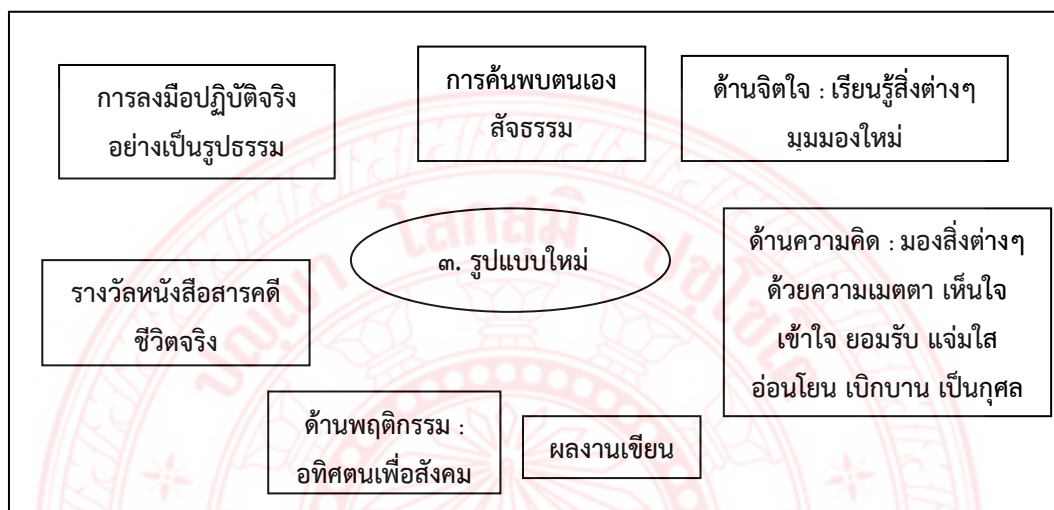
^{๓๒๔} สัมภาษณ์ สิริธารณ์ พูลพิพัฒน์, นิสิตปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๒๕} อ้างถึงแล้ว.

^{๓๒๖} สัมภาษณ์ ชวนนท์ กาญจนสุวรรณ์, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

ความหมายของชีวิต ตามทัศนะของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ซึ่งจากความสนใจเป็นการส่วนตัวได้นำแนวคิดของท่านออกมาเผยแพร่อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นแนวทางศึกษาและปฏิบัติ

การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๑๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๑๑ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๓.๓.๓ คุณลุงประยงค์ รณรงค์

๑) การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง (ด้านจิตใจ ความคิด และพฤติกรรม)

เมื่อสมัยก่อนที่คุณลุงประยงค์ รณรงค์ได้เริ่มดำเนินโครงการต่างๆ ในลักษณะโครงการขนาดเล็กนั้นได้พบกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ทั้งที่มาจากปัจจัยภายในซึ่งคือ การยอมรับกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของตัวคุณลุงเอง และจากปัจจัยภายนอกที่อยู่เหนือการควบคุม เช่น สภาพภูมิอากาศ เงินทุนหมุนเวียน ผู้คนแวดล้อม ที่เป็นสิ่งกีดขวางให้การดำเนินโครงการบรรลุตามเป้าประสงค์

ซึ่งคุณลุงได้มองถึงสภาพปัญหาด้วยใจที่ไม่ได้เปิดรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นมากเท่าที่ควร หรือปฏิเสธกับความผิดพลาดหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้น แต่มุ่งประเด็นไปที่ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้าที่ยังไม่ถึง จึงทำให้ขาดซึ่งการทบทวน ตระหนักถึงสภาพปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นตามสภาพความเป็นจริง ส่งผลให้พลาดโอกาสในการนำความผิดพลาดเหล่านั้นมาเป็นบทเรียนเพื่อสอนให้ท่านได้เรียนรู้ เข้าใจ และเติบโต

แต่ภายหลังจากที่ท่านได้เปลี่ยนแปลงมุมมอง ความคิด ทัศนคติที่มีต่อความผิดพลาดหรือล้มเหลวที่เกิดขึ้นในมุมมองใหม่ ในมุมมองของความเป็นมิตร ในมุมมองของการเข้าใจ และยอมรับกับความผิดพลาดเหล่านั้นว่า เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนที่ได้ลงมือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ท่านคิดว่าจะมีเพียงแค่ผู้ที่ไม่เคยลงมือกระทำการสิ่งใดเท่านั้น จึงจะไม่พบกับความผิดพลาด จากนั้นท่านก็ได้นำสิ่งนั้นมาเพื่อเป็นบทเรียน เป็นคติสอนใจ ในการเรียนรู้ที่จะพัฒนาจิตใจภายใน ทำให้ความรู้สึกที่เคยต่อต้าน ไม่ยอมรับความผิดพลาดนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นเปิดใจ ยอมรับสิ่งที่ผิดพลาดนั้นด้วยใจที่เปิดกว้าง เป็นกลาง และเป็นมิตร และพร้อมที่จะนำความผิดพลาดนั้นมาใช้พัฒนาจิตใจ ความคิด และการกระทำ เพื่อสร้างสรรค์โครงการที่ดี มีประโยชน์เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมครั้งก่อน พร้อมทั้งทำงานด้วยความรู้สึกรัก ห่มเหตามกำลังความสามารถที่จะกระทำได้ และมีความสุขในการทำงานมากขึ้น

ซึ่งหลักแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงของท่านนี้ สอดคล้องกับหลักของพระไตรลักษณ์กล่าวคือ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้น ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของโลก ทุกสิ่งจึงย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติหรือความเป็นไปของโลก คือ ความไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีความกดดันขัดแย้งภายใน คงสภาพเดิมอยู่ต่อไปไม่ได้ รวมถึงเป็นไปตามเหตุปัจจัย ปรากฏรูปลักษณ์ไปต่างๆ ยักย้ายไปตามเหตุปัจจัยที่สัมพันธ์กัน

เมื่อสิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปตาม อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ตามธรรมดาของมันอย่างนี้ ปัญหาในการที่จะเข้าไปสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งท่านได้เกิดการเรียนรู้ว่า หากยังคงสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ด้วยอวิชชา (ความไม่รู้เท่าทันความเป็นจริง) ตัณหา (ความปรารถนาต่อสิ่งต่างๆ อย่างไม่รู้เท่าทันความเป็นจริงของสิ่งเหล่านั้น) และอุปาทาน (การเข้าไปยึดมั่นถือมั่นให้เป็นอย่างที่ท่านปรารถนา) ก็จะเกิดปัญหา คือ เกิดทุกข์ขึ้นกับจิตใจของตนทันที ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ท่านได้นำทุกข์ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ มาแบกรับเข้าเป็นทุกข์ภายในจิตใจของตนเอง^{๓๒๗}

แต่เมื่อท่านได้มองธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงของสิ่งเหล่านั้น ด้วยปัญญาด้วยความเข้าใจ ตามสภาพที่มันเป็น มันเป็นจริงโดยปราศจากอคติจากกิเลสภายในใจทั้งปวง ท่านจึงเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงมุมมองที่มีต่อโลก หรือต่อสิ่งทั้งปวงที่ต้องพบเจอในแง่มุมใหม่ ที่เข้าใจถึงความเป็นธรรมชาติธรรมดาของมันตามที่มันเป็น ที่มันเป็นอยู่ตามความเป็นจริง ท่านจึงเกิดการปล่อยวางความยึดถือลง และเกิดความสงบสุขภายในจิตใจ จนสามารถแผ่แผ่ความสุขนี้เพื่อสังคม เพื่อชุมชนได้เพิ่มมากขึ้น^{๓๒๘}

คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์นั้นเป็นผู้ที่มากด้วยประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูกทั้งจากประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น และด้วยรางวัลที่ได้รับมาก็ถือเป็นการรับประกันใน

^{๓๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต). ถ้ารู้จักพระพุทธศาสนาความสุขต้องมาทันที, พิมพ์ครั้งที่ ๔๐, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘-๒๐.

^{๓๒๘} สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗.

การถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือเป็นหนทางแห่งการสั่งสมบารมีของท่านเพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตต่อไปได้

๒) การเปลี่ยนแปลงตามแนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา

ภายหลังจากที่ท่านเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการดำเนินชีวิตด้วยความเข้าใจที่ถูกต้องของสัมมาทิฐิ ตามหลักมรรคมีองค์ ๘ ด้วยจิตใจที่เต็มไปด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มุ่งมั่นตามหลักอินทรีย์ ๕ - พละ ๕ ประกอบกับ ความมีเมตตา กรุณาช่วยเหลือเกื้อกูลสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้าน และสังคม

๓) การเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์

การเปลี่ยนแปลงในมุมมองของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์นั้น เป็นไปในรูปแบบของความเข้าใจอันเกิดจากการพัฒนาจิตจากความรู้สู่ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ที่ตรงตามหลักธรรม เป็นการเรียนรู้จากการลองผิดลองถูก และทำความเข้าใจจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอเหล่านั้นว่า ทุกสิ่งนั้นต่างล้วนมีข้อจำกัด ไม่มีสิ่งใดที่จะสมบูรณ์พร้อมทุกอย่าง จากการเรียนรู้เหล่านี้ จึงทำให้ท่านเกิดความเข้าใจความเป็นไปของวิญญูว่า ต่างล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่มีสิ่งใดที่จะสามารถคงอยู่ได้โดยปราศจากความสลายไป ความพร่องไป

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินไปแห่งวิถีชีวิตจึงเป็นไปอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ เป็นการใช้หลักการตามธรรมชาติที่ท่านได้เรียนรู้ เพื่อจัดการกับธรรมชาติ โดยไม่พยายามต่อต้านหรือขัดแย้งกับวิถีความเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติ แต่ก็ได้เป็นไปด้วยการปล่อยไปตามแต่การชักจูงของธรรมชาติ จะชักนำ หรือปล่อยตามยถากรรม หากแต่เป็นการเรียนรู้ที่จะพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้มีความสมบูรณ์เท่าที่ศักยภาพของสิ่งเหล่านั้นจะสามารถกระทำได้

เป็นไปในรูปแบบของการเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างเข้าใจ และอ่อนโยน เมตตา กรุณา เป็นการเสียสละ แบ่งปัน สิ่งที่ได้เรียนรู้ต่อผู้คนรอบข้างอย่างบริสุทธิ์ และเต็มใจโดยไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา เป็นการแบ่งปันโดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน

๔) ความเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบของ คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์

ในการดำเนินชีวิตของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์นั้น มีทั้งในส่วนของประเด็นของการดำเนินชีวิต ความประพฤติปฏิบัติตน ความประหยัคมัธยัสถ์ รวมถึงความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และถึงแม้ว่าครอบครัวจะมีความเป็นอยู่ที่ขัดสนยากจน ท่านก็ไม่ย่อท้อต่อสิ่งที่จะต้องประสบ แต่กลับเปลี่ยนสิ่งที่ต้องพบเจอนี้มาเพื่อเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง ท่านได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่ได้พบเจอโดยไม่ปล่อยโอกาสให้เป็นเพียงสิ่งที่ผ่านมาแล้วผ่านไปเพียงเท่านั้น หากแต่ท่านได้นำสิ่งที่ต้องประสบนี้ มาเพื่อทำ

การวิเคราะห์โครงข่ายไตร่ตรองอย่างรอบคอบและเป็นกลางจนสามารถค้นพบทั้งส่วนที่ดีและส่วนที่เสียของสิ่งเหล่านี้ ทั้งจากประสบการณ์ที่ท่านได้พบเจอเองและการเรียนรู้จากการถ่ายทอดประสบการณ์ของบุคคลอื่น ท่านได้เรียนรู้สิ่งเหล่านี้เพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาตนเองทั้งสิ้น

จากตัวอย่างความพฤติกรรม ความคิดของท่าน ส่งผลให้บุคคลแวดล้อมทั้งภายในครอบครัวและผู้พบเห็นที่อาศัยภายในชุมชนเดียวกันต่างสามารถสัมผัสได้ถึงความตั้งใจจริงในความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองของท่านในทุกขณะที่มีโอกาสนี้ จึงส่งผลให้บุคคลรอบข้างเกิดความประทับใจ และต้องการนำท่านเป็นแบบอย่างความประพฤติ รวมทั้งได้นำแนวคิดของท่านมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี

นอกจากนี้ ด้วยความเป็นแบบอย่างของนักคิด นักพัฒนาที่ดีของท่านได้เป็นที่รู้จักและยอมรับในวงกว้างขึ้น และแผ่ขยายผลงานออกสู่ระดับสากล ซึ่งท่านได้รับการยอมรับในระดับชาติ ดังเช่นรางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ของมูลนิธิรามอน แมกไซไซ ประเทศฟิลิปปินส์ ที่ได้มอบให้ท่านเพื่อเป็นเกียรติประวัติเนื่องจากท่านเป็นผู้นำทางปัญญา เป็นผู้สร้างคิดค้นนวัตกรรมทางสังคม นอกจากนี้ ท่านยังได้รับรางวัลและการยกย่องประกาศเกียรติคุณอีกหลายรางวัล รวมถึงได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากหลายมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทย ซึ่งสิ่งนี้ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ถึงแม้ท่านจะสำเร็จการศึกษาเพียงแค่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แต่ด้วยความไม่หยุดยั้งในการพัฒนาตนเองของท่าน จึงส่งผลให้ท่านได้รับการยอมรับในระดับสากลได้

นายวิจิตร คหะวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนไม้เรียง จ.นครศรีธรรมราช เป็นผู้หนึ่งที่ได้นำความเป็นแบบอย่างของคุณลุงประยงค์ วรรณคดีด้านแนวคิดในการดำเนินชีวิตมาประยุกต์ใช้และยึดถือปฏิบัติตาม โดย ผอ.วิจิตร ได้กล่าวถึงคุณลุงว่า

“ท่านเป็นบุคคลที่คือ ความภูมิใจของชาวนครศรีธรรมราช คือ ผู้นำชุมชนที่มีภูมิปัญญามีแนวคิดหลักการ มีการคิดวิเคราะห์เพื่อนำมาซึ่งการพัฒนาชุมชน เพื่อการนำมาสู่ชุมชนพึ่งตนเอง จนท่านได้รับรางวัลแมกไซไซ แต่ท่านก็ได้รู้สึกได้ว่า รางวัลที่ได้รับเป็นรางวัลของท่าน หากแต่ท่านกล่าวว่ารางวัลนี้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน” ^{๓๒๙}

ผอ.วิจิตร ยังได้กล่าวต่ออีกว่า ท่านได้นำแนวคิดเกี่ยวกับกฎของลูกเสือ ๑๐ ประการ ซึ่งคุณลุงได้มอบไว้ให้มาเป็นแนวทางในการบริหารงานและถ่ายทอดแก่ครูและลูกศิษย์ในโรงเรียน ดังนี้

๑. ความมีเกียรติเชื่อถือได้ (Trust) คือ การยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาอย่างเคร่งครัด มั่นคงในคุณงามความดี

๒. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และซื่อตรงต่อผู้มีพระคุณ (Loyal) คือ การยืนยงในคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้อย่างมีเกียรติ มีความซื่อสัตย์กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

^{๓๒๙} สัมภาษณ์ วิจิตร คหะวงศ์, ผู้อำนวยการโรงเรียนไม้เรียง, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๓. การทำตนให้เป็นประโยชน์และช่วยเหลือผู้อื่น (Useful and Help Others) คือ การไม่เห็นแก่ตัว พร้อมบำเพ็ญประโยชน์และเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นได้

๔. ความเป็นมิตรและเป็นพี่น้องกัน (Friend and Brothers) คือ การมองโลกในแง่ดี มีจิตใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยไม่แบ่งเชื้อชาติ ศาสนา ชนชั้นวรรณะ

๕. ความเป็นสุภาพบุรุษ (Courteous) คือ การมีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยน อ่อนน้อม มีสัมมาคารวะ ไม่ยกตนข่มท่าน

๖. ความเมตตากรุณาต่อสัตว์ (Kindness) คือ การมีใจเมตตากรุณาสงสารสัตว์ช่วยเหลือไม่รังแกสัตว์

๗. การเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาและผู้บังคับบัญชาด้วยความเคารพ (Obeys) คือ การเชื่อฟังคำสอน คำชี้แนะ คำสั่งของบิดามารดา ผู้บังคับบัญชาจากภายในจิตใจ โดยไม่ได้เกิดความรู้สึกว่าถูกบังคับ

๘. การมีใจร่าเริงและไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก (Smiles) คือ เป็นผู้ยิ้มแย้มแจ่มใส และร่าเริงอยู่เสมอ โดยไม่แสดงอาการย่อท้อแม้ในภาวะที่ยากลำบาก

๙. ความเป็นผู้มีธำรง (Thrifty) คือ การเป็นผู้รู้จักประหยัด อดออม เก็บหอมรอมริบ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินเงินทองทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

๑๐. ความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (Clean) คือ การสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ไม่ให้เกิดความอิจฉา ริษยา เบียดเบียนทำร้ายต่อตนเองและผู้อื่น

นอกจากนี้ ดร.สุรเชษฐ เวชพิทักษ์^{๓๓๐} รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และ อ.สุภาส จันทร์หงษ์^{๓๓๑} รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิตได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของคุณลุงประยงค์ วรรณรงค์มาเป็นต้นแบบการเรียนการสอนของหลักสูตรของสถาบันได้กล่าวว่า

“สถาบันนี้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีแนวคิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีกินในท้องถิ่นของตนเอง เรียนจบแล้วสามารถออกไปช่วยเหลือตนเองและผู้อื่นได้ โดยมีชุมชนในท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพ เจ้าของมหาวิทยาลัย ซึ่งลักษณะการเรียนการสอนเป็นแบบการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียน เพื่อให้ชุมชนได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน”

^{๓๓๐} สัมภาษณ์ สุรเชษฐ เวชพิทักษ์, รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต, ๖ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๑} สัมภาษณ์ สุภาส จันทร์หงษ์, รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต, ๖ กันยายน ๒๕๕๗.

โดยหลักสูตรแบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ (๑) วิชาพื้นฐานหรือวิชาทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต (๑๐ วิชา) และ (๒) วิชาเฉพาะของหลักสูตร ๘๔ หน่วยกิต (๒๘ วิชา) เป็นวิชาการเรียนทั้งภาคทฤษฎี ภาควิชาปฏิบัติ และการศึกษาดูงาน เรียนรู้จากอาจารย์ นักวิชาการ ผู้รู้ และชุมชนต่างๆ และยังมีวิชาเลือกเสรีอีก ๖ หน่วยกิต (๒ วิชา) รวมทั้งสิ้น ๑๒๐ หน่วยกิต (๔๐ วิชา) หลักสูตรของมหาวิทยาลัยนั้น ไม่ได้จำกัดเพศหรือวัย เนื่องจากรูปแบบการเรียนการสอนเน้นภาคปฏิบัติเป็นหลัก ดังนั้น จึงเป็นการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้เรียนด้วยกัน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เพื่อนำมาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ และนำมาเป็นแบบอย่างประยุกต์ใช้

ซึ่งคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์นั้น ได้มีส่วนอย่างมากในการเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสถาบันการศึกษาในรูปแบบนี้ขึ้น ประกอบกับเป็นผู้นำของแนวคิดและพฤติกรรมมาเป็นแบบอย่างของสถาบัน ด้วยการถ่ายทอดและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง รวมถึง การเรียนรู้ตลอดเวลา และทุกสถานที่ ซึ่งคุณลุงนั้น ได้มีบทบาทในฐานะครูผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ทั้งจากการถ่ายทอดด้วยตนเองภายในชั้นเรียน การถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้จากสถานที่จริง และการถ่ายทอดผ่านระบบการเรียนรู้ทางไกล

อ.รมย์ธีรา น้อยประเสริฐ และคุณเกษร ขอบประดิษฐ์ นักศึกษารุ่นแรก และเป็น นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ ของสถาบันการเรียนรู้ เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต จ.สมุทรสงคราม กล่าวว่า

“การที่ได้เข้ารับการศึกษที่สถาบันการศึกษาแห่งนี้ เป็นสิ่งที่ไม่คาดคิดมาก่อน เนื่องจาก คิดว่าการศึกษาเป็นสิ่งที่เหมาะกับคนในช่วงวัยเรียน ซึ่งตนนั้นต่างอยู่ในวัยทำงาน และลักษณะงาน ของตนนั้น ก็ค่อนข้างจะไม่สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของสถาบัน แต่ด้วยความที่ครูผู้สอนมีจิตวิทยา และความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน ประกอบกับ ได้ถ่ายทอดความรู้ด้วยใจ จากประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์นั้น ถือเป็นแบบอย่างแนวคิดและความประพฤติเป็นอย่างมาก ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ให้เกิด ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม จึงทำให้ตนเกิดความรู้สึกว่า ความรู้ที่ได้รับจากสถาบันการศึกษามีคุณ ลุงประยงค์ รัตนรงค์เป็นต้นแบบนั้น มีคุณค่าและได้รับประโยชน์อย่างมาก” ^{๓๓๒}

กล่าวคือ “จากเดิมที่ตนนั้นไม่ได้ใส่ใจหรือให้ความสำคัญกับการศึกษาเท่าใดนัก เพราะ คิดว่าการศึกษาเป็นเรื่องของคนในวัยเรียนเท่านั้น ประกอบกับคิดว่าการศึกษานั้น สามารถศึกษาได้ เพียงแค่ในชั้นเรียนเท่านั้น เมื่อเรียนจบก็จบเพียงแค่นั้นอยู่ในชั้นเรียน ไม่สามารถนำออกมาใช้ในชีวิตจริง ได้เท่าใดนัก ความคิดเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นได้รู้จักกับคำว่า การเรียนรู้ไม่สิ้นสุด และสามารถ นำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงความคิด การทำความรู้จักตนเอง การเปิดใจ

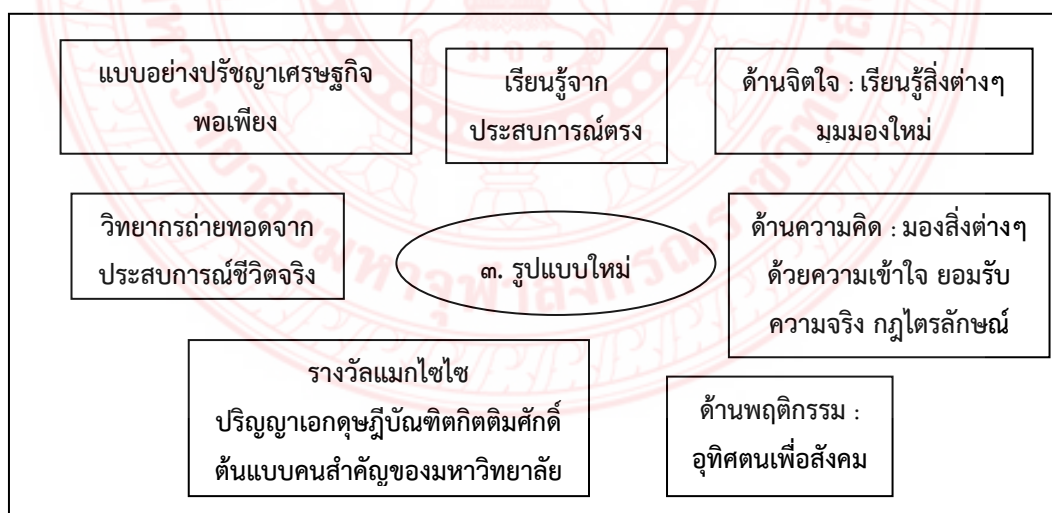
^{๓๓๒} สัมภาษณ์ รมย์ธีรา น้อยประเสริฐ และ เกษร ขอบประดิษฐ์, นักศึกษารุ่นแรก ของสถาบันการ เรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต จ.สมุทรสงคราม, ๖ กันยายน ๒๕๕๗.

รับฟังผู้อื่น การอยู่กับครอบครัวอย่างเข้าใจ การปรับสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายจากการทำบัญชีครัวเรือน การประกอบอาชีพที่เหมาะสมเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวพร้อมกับการไม่ทำลายหรือเบียดเบียนธรรมชาติ รวมถึง การสำนึกรักบ้านเกิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ตนคิดว่า ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากการเรียนจากที่อื่นหรือหากจะถ่ายทอดก็อาจจะไม่ลึกซึ้งได้เท่ากับที่สถาบันการศึกษาแห่งนี้ได้” ^{๓๓๓}

ในขณะที่ นายบัณฑิต พันพลากร นักศึกษาหลักสูตรชุมชน ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต จ.เชียงราย กล่าวว่า

“ผมเคยเป็นผู้ใหญ่บ้าน และขณะนี้ป็นนานก อบต. ได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากที่สถาบันแห่งนี้และตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท มีความรู้สึกประทับใจรูปแบบการเรียนการสอนของที่นี่ เพราะมีศูนย์การเรียนการสอนในแทบทุกจังหวัด และลักษณะการเรียนการสอนจะเป็นแบบเปลี่ยนสถานที่เรียนราวทุกๆ ๒-๓ สัปดาห์ ทำให้ได้เดินทางและได้รู้จักเพื่อนนักศึกษาเพิ่มขึ้น ประกอบกับ เป็นการเรียนการสอนแบบผู้ใหญ่ ซึ่งเหมาะกับวัยของตน ทำให้นอกจากจะได้เครือข่ายแล้วยังสามารถได้รับความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งรู้สึกว่าการเรียนรู้ของที่นี่ถือเป็นแบบอย่างการเรียนการสอนที่ดีมาก” ^{๓๓๔}

การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่) ของ คุณลุง ประยงค์ รมรงค์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๓.๑๒ ดังนี้

แผนภาพที่ ๓.๑๒ การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (รูปแบบใหม่)
ของ คุณลุงประยงค์ รมรงค์

^{๓๓๓} สัมภาษณ์ รมย์ธีรา น้อยประเสริฐ และ เกษร ขอบประดิษฐ์, นักศึกษารุ่นแรก ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต จ.สมุทรสงคราม, ๖ กันยายน ๒๕๕๗.

^{๓๓๔} สัมภาษณ์ บัณฑิต พันพลากร, นักศึกษาหลักสูตรชุมชน ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต จ.เชียงราย, ๖ กันยายน ๒๕๕๗.

สรุป จากที่ได้กล่าวถึงบุคคลต้นแบบทั้งสามท่านจะพบว่า แม้ทุกท่านจะมีความแตกต่างกันในหลายประเด็นก็ตาม แต่ด้วยความมีพื้นฐานครอบครัวและพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม จึงส่งผลให้ท่านเกิดแรงผลักดันและแรงบันดาลใจในการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนไปในทิศทางที่ดี ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาหรือสิ่งที่ได้กำหนดความเป็นตัวตนของท่าน ด้วยเหตุนี้ ทุกท่านต่างล้วนมีความเชื่อมั่น ความศรัทธาในสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ทรงดำเนินเป็นแบบอย่างแนวทางที่ดี นั่นคือ ความเป็นหนึ่งเดียวกันบนหนทางแห่งการรู้แจ้ง หนทางแห่งการหลุดพ้น หนทางแห่งพุทธะ

จากความปรารถนาอันแรงกล้าของท่านนี้เอง ที่เป็นการจุดประกายที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจของตนให้หลุดพ้นจากพันธนาการของวงแห่งกาย หรือการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตน ให้เปลี่ยนเป็นการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตนเพียงวงที่แคบนี้ ท่านได้ขยายความรู้สึกรื่นเริงสุขสบายในวงกว้างมากขึ้น ด้วยความตั้งใจจริง ในการเสียสละ เอื้อเฟื้อต่อสังคม การลดการคิดถึงความสุขสบายส่วนตนลง แล้วเปลี่ยนเป็นคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากการช่วยเหลือสังคมโดยไม่คิดถึงความเหน็ดเหนื่อยอย่างไม่ลดละและไม่ย่อท้อตลอดระยะเวลาที่ยังมีความสามารถของร่างกายจะทำไหว

ซึ่งสิ่งนี้เองที่เป็นสาเหตุสำคัญของการเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบที่ดีงาม ซึ่งควรนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต่างๆ ในสังคม

จากผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน สามารถนำเสนอแผนภาพกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ได้ดังปรากฏตามภาพที่ ๓.๑๓ ดังนี้

ด้านจิตใจ เปิดใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ ในมุมมองใหม่ โดยการเริ่มต้นด้วยจิตใจที่มีสัมมาทิฐิ (มรรค ๘) รวมถึง การยึดมั่นในหลักของศีล สมาธิ (ไตรสิกขา) ด้วยจิตใจที่เมตตา (พรหมวิหาร) ด้วยกัลยาณมิตร พรโตโฆสะ เป็นเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา)
ด้านความคิด มีมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ในมุมมองใหม่ ที่สร้างสรรค์ เอื้อเฟื้อ โดยเกิดปัญญา (ไตรสิกขา) มีความคิดที่จะลดความยึดมั่นถือมั่นในตนเองลง และมีความคิดที่จะเสียสละ อุทิศตน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น
ด้านพฤติกรรม ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมทางการกระทำ และคำพูด (มรรค ๘) ด้วยความพากเพียร อุตสาหะ พยายาม (อินทริย ๕-พละ ๕)

**แผนภาพที่ ๓.๑๓ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม
ของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน**

จากการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน สามารถนำเสนอในรูปแบบของตารางสรุปวิเคราะห์การสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ ดังปรากฏตามตารางที่ ๓.๒ ดังนี้

๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม)

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม)
ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา	- เป็นเด็กที่ค่อนข้างเกรี้ยวกร้าว ทะเลาะวิวาทชกต่อยกับเพื่อน เรียนไม่เก่ง สอบได้ที่สุดท้าย - ได้รับแบบอย่างจากคุณพ่อ ความขยัน ตั้งใจ เสียสละ ประหยัดชีวิตเรียบง่าย - คุณพ่อเล่านิทานปลูกฝังคุณธรรม - ยึดหลักสมาธิ และเมตตา เป็นหลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต - สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาเอก - ประกอบอาชีพนักวิทยาศาสตร์ วิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาว

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม)
	อังคารของยานอวกาศไวกิ้ง ๒ ลำขององค์การนาซ่า ครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลก มนุษย์และประเทศไทย นักธุรกิจ และนักการเมือง
ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	- มีฐานะครอบครัวที่ไม่ค่อยดีต้องออกมาช่วยที่บ้านทำมาหากินตอน ป. ๔ - มีความรู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย หวาดกลัว หวาดระแวง - ได้พบพระอาจารย์ผู้รู้ช่วยเหลือด้านการศึกษา - ได้รับแบบอย่างความรักความเมตตาจากคุณแม่ - ยึดหลักสมาธิ เมตตา กรุณา และอาศรม ๔ เป็นหลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต - สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาเอก และประกอบอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัย ภาควิชาปรัชญา
คุณลุงประยงค์ รณรงค์	- มีฐานะครอบครัวที่ไม่ค่อยดีต้องออกมาช่วยที่บ้านทำมาหากินตอน ป. ๔ - มองว่าทุกสิ่งจะต้องสมบูรณ์พร้อม และไม่พร้อมยอมรับความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น - ได้รับแบบอย่างและการสอนสั่งวิชาทางโลกและทางธรรมจากคุณตา - ยึดหลักสมาธิ เมตตา และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักธรรมพื้นฐานในการ ดำเนินชีวิต - สำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ และประกอบอาชีพชาวสวน

๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

บุคคลต้นแบบ	๒.๑ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้าง ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ
ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	- หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวกับกระบวนการ ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ และมรรค ๘ - หลักธรรมสำคัญที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ หลักอินทรีย์ ๕-พละ ๕ ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร และอิทัปปัจจยตา - ปัจจัยภายในที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ ความเมตตา โยนิโสมนสิการ สัมมาทิฐิ - ปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ คุณพ่อ (เล่านิทาน ปลูกฝังคุณธรรม) อาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนในอังกฤษ (ชี้ทางพบหนังสือ พุทธศาสนา) ท่านสัตยาไส บาบ่า (แนะนำให้ปลูกฝังความรู้ควบคู่คุณธรรม ให้เด็กและเยาวชน)
ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	- หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวกับกระบวนการ ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ และมรรค ๘ - หลักธรรมสำคัญที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ หลักอินทรีย์ ๕-พละ ๕

บุคคลต้นแบบ	๒.๑ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ
	ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร และอิทัปปัจจยตา - ปัจจัยภายในที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ ความกล้าหาญ ศรัทธา เชื้อมั่น เมตตา อตถิภาวนิยม อิทัปปัจจยตา (บูรณาการ) - ปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ คุณแม่ พระอาจารย์ เพื่อนฝูง อาจารย์ ภรรยา ผู้ที่ได้พบปะพูดคุยระหว่างทาง ลูกศิษย์
คุณลุงประยงค์ รณรงค์	- หลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวกับกระบวนการ ได้แก่ หลักอริยสัจ ๔ และมรรค ๘ - หลักธรรมสำคัญที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ หลักอินทรีย์ ๕-พละ ๕ ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร และอิทัปปัจจยตา - ปัจจัยภายในที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ ใฝ่ความรู้ มีความสามารถ มีประสบการณ์ ตั้งใจจริง กล้าคิด กล้าทำ อดทน เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ปรชญาเศรษฐกิจพอเพียง - ปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการเกิดกระบวนการ ได้แก่ คุณตา (ในการให้ความรู้ทั้งวิชาทางโลกและความรู้ทางธรรม) ครอบครัว (สนับสนุนและส่งเสริมให้กำลังใจในการลองผิดลองถูกจากสิ่งที่ท่านเรียนรู้และการช่วยเหลือสังคม)
บุคคลต้นแบบ	๒.๒ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา
ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	- เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันอายุ ๑๕ ปี หลังจากนั้นเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป - พลังจากการปฏิบัติสมาธิ เกิดปัญญา เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีเมตตา ไตรสิกขา มีศีลประจำใจ ปฏิบัติสมาธิ และเกิดปัญญา โดยมีสัมมาทิฐิ (มรรค ๘) เป็นจุดตั้งต้น - โยนิโสมนสิการพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้น - หมั่นฝึกฝนพัฒนาด้วยอินทรีย์ ๕-พละ ๕ - การได้รับการเติมเต็มตามลำดับขั้นความต้องการอย่างเพียงพอ - การคิดองค์รวม ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อตนเองและสิ่งรอบข้าง ฝึกจิตด้วยพลังสมาธิ แผ่เมตตา คิดถึงผู้อื่น สิ่งรอบข้าง - การเกิดความหมายในใจอันเกิดจากพลังสมาธิ

บุคคลต้นแบบ	๒.๑ การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ
ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	- เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นเรื่อยมา - พลังของการปฏิบัติภาวนา เกิดปัญญา เข้าใจโลก หายหวาดกลัว มีเมตตา - การเกิดปัญญา ๓ (๑) สุตมยปัญญา จากการศึกษาผลงานเขียน เช่น สิทธารถะ (๒) จินตามยปัญญา จากการศึกษาจินตนาการตาม (๓) ภาวนามยปัญญา การลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองจนเกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง เช่น การเดินจากเชียงใหม่ ไปเกาะสมุย - การศึกษา พิจารณาโดยโยนิโสมนสิการ ก่อนนำหลักคำสอนของเกจิอาจารย์ เช่น ท่านโคเอ็นก้า หลวงปู่ชา หลวงพ่อเทียน หลวงปู่ดูลย์ มาประยุกต์ใช้ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อพิจารณาชั้น ๕ หมั่นฝึกฝนด้วยอินทรีย์ ๕-พละ ๕ การสร้างบุญบารมีด้วย เมตตา และทาน - การเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของการเติมเต็มตามลำดับขั้นความต้องการที่ว่า ไม่ใช่หนทางนำมาซึ่งความสุขได้ - การผสมรวมองค์ประกอบ การไร้ขีดจำกัดของอิสระด้านจิตใจต่อสรรพสิ่ง เกิดการภาวนาเมตตา ละกิเลสในใจ เข้าใจคุณค่าแท้จริงของสรรพสิ่ง - การเกิดความหมายในใจอันเกิดจากการภาวนาด้วยจิตใจที่ผ่องใส เบิกบาน
บุคคลต้นแบบ	๒.๒ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา
คุณลุงประยงค์ ธนรงค์	- เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ช่วงวัยกลางคนเรื่อยมา - พลังของการปฏิบัติภาวนา เกิดปัญญา เข้าใจโลก เกิดความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและเป็นไปของโลก มีเมตตา เรียนรู้กฎไตรลักษณ์ ทำความเข้าใจจากจิตที่ไม่รู้สัจที่เข้าใจถูกต้อง ดำเนินชีวิตสอดคล้องธรรมชาติ เมตตา แบ่งปัน หมั่นฝึกฝนด้วยอินทรีย์ ๕-พละ ๕ - การเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของการเติมเต็มตามลำดับขั้นความต้องการที่ว่า ไม่ใช่หนทางนำมาซึ่งความสุขได้ - การเกิดความหมายในใจอันเกิดจากความเข้าใจ การยอมรับความบกพร่อง ความไม่สมบูรณ์พร้อมของธรรมชาติ

๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ
(รูปแบบใหม่)

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)
ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	- ผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตามวิถีทางท่านสัตยาไส บาบ่า นักบุญ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญในอินเดีย รร.ต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ การศึกษาควบคู่คุณธรรม การสอนตามแนววิถีพุทธ อนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม - การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ คือ เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เคยประสบพบเจอ ในมุมมองใหม่ - การเปลี่ยนแปลงด้านความคิด คือ มองสิ่งต่างๆ ด้วยความเมตตา เห็นใจ - การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม คือ ช่วยเหลือ อุทิศตนเพื่อสังคม เช่น เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนโดยใช้หลักคุณธรรมนำความรู้ในการเรียนการสอน สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ เมตตา เอื้อเฟื้อ อุทิศตน ช่วยเหลือสังคม - งานเขียน - มองหาคุณค่าชีวิต - ด้วยรักบันดาล นิตานสีขาว ๑-๔ - ด้วยรักและแรงบันดาลใจ นิตานสีขาว ฉบับภาพ - นิตานปลูกฝังคุณธรรม - เคารักษ์ธรรมชาติ ดิน-น้ำ-ลม-ไฟ - คุณธรรมนำความรู้ - แนวทางสู่ความสุข - เกิดความคิด ชีวิตอัจฉริยะ
ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	- ผู้เป็นแบบอย่างการจุดประกายการค้นพบตนเอง การมองโลกในมุมมองใหม่ การนำพาตนเพื่อความเข้าใจและละวางขั้น ๕ สู่การค้นพบสังขาร ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม เจ้าของรางวัลชนะเลิศหนังสือประเภทสารคดีชีวิตจริง - การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ คือ เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เคยประสบพบเจอ ในมุมมองใหม่ - การเปลี่ยนแปลงด้านความคิด คือ มองสิ่งต่างๆ ด้วยความเมตตา เห็นใจ เข้าใจ ยอมรับ แจ่มใส เบิกบาน อ่อนโยน อ่อนน้อม เป็นกุศล - การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม คือ ช่วยเหลือ อุทิศตนเพื่อสังคม เช่น เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์โดยไม่รับค่าตอบแทน ให้คำปรึกษาแนะนำต่อผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เต็มใจ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม เมตตา เอื้อเฟื้อ อุทิศตน ช่วยเหลือสังคม - งานเขียน - เดินสู่อิสรภาพ - ก้าวผ่านความรุนแรง

บุคคลต้นแบบ	การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)
	- การเดินทางสู่ความ เป็นมนุษย์ที่แท้ - อินเดีย จาริกด้านใน ๑ การศึกษาทั้งดงาม - อินเดีย จาริกด้านใน ๒ ภาวะการตรึงเทพ - อินเดีย จาริกด้านใน ๓ ทบทวนชีวิต - พินิจตน - จาริกทางวิญญาณบนแดนพุทธภูมิ - ความจริง ชีวิต ความงาม - Bridge: สะพานข้ามยุคสมัยของ - รงค์ วงษ์สวรรค์ - ประมวลความรัก - เราจะเดินไปไหนกัน - เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง - ไกรลาส การจาริกบนวิถีแห่งศรัทธา - ภาวนา เริ่มต้น ณ ก.ม. ๐
คุณลุงประยงค์ รณรงค์	- แบบอย่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากประสบการณ์ตรง ผู้นำชุมชนที่มี - วิสัยทัศน์ เจ้าของรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำ - ชุมชนและเครือข่าย รางวัลแม่ข่าย สาขาพัฒนาชุมชน และประกาศเกียรติคุณ - ระดับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์ - การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ คือ เรียนรู้สิ่งต่างๆที่เคยประสบพบเจอ ในมุมมองใหม่ - การเปลี่ยนแปลงด้านความคิด คือ มองสิ่งต่างๆ ด้วยความเข้าใจ ยอมรับตาม - ความเป็นจริง ตามกฎไตรลักษณ์ - การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม คือ ช่วยเหลือ อุทิศตนเพื่อสังคมตามกำลัง - ความสามารถ เหตุปัจจัยที่จะกระทำได้ เช่น เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ - ประสบการณ์ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม อุทิศตน ช่วยเหลือสังคม - ผลงาน
	- เครือข่ายทางพารานครศรีธรรมราช - กลุ่มกิจกรรมย่อยฐาน การเชื่อมโยง - เครือข่าย ได้แก่ โรงงานแปรรูป - ยางพารา โรงงานแปรรูปยางไม้เรียง - การทำเกษตรแบบผสมผสาน (สวนสมรม) - แผนแม่บทการพัฒนาทางพารา - เครือข่ายยมนา ได้แก่ โรงอบข้าว โรงสี - โรงงานผลิตแป้งขนมจีน - ธนาคารหมู่บ้านไม้เรียง - ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง - สภาผู้นำชุมชน - แผนแม่บทชุมชนไม้เรียง - เชื่อมโยงแผนชุมชนกับแผนปฏิบัติการ - ชุมชนพึ่งตนเอง - ประสานความร่วมมือภาคีท้องถิ่น - สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน - มหาวิทยาลัยชีวิต

บทที่ ๔

แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ซึ่งประกอบด้วย (๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และ (๓) คุณหญิงประยงค์ วรรณรงค์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมพบว่า กระบวนการสร้างความหมายใหม่ของบุคคลต้นแบบมีขั้นตอนในประเด็นหลัก ๓ ประเด็น ได้แก่ (๑) การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม) (๒) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ และ (๓) การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)

โดยจากการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่ของบุคคลต้นแบบแต่ละท่านใน ๓ ประเด็นหลัก มีดังนี้

๔.๑ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (รูปแบบเดิม)

๑.๑ ประสบการณ์ชีวิต ท่านได้รับแบบอย่างความประพฤติที่ดีมาจากคุณพ่อในด้านความขยัน ตั้งใจ เสียสละ ประหยัด และมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ประกอบกับการเล่นกีฬา ธรรมชาติที่แฝงด้วยคุณธรรมในท่านฟังก่อนนอน และได้มีโอกาสพบกับท่านสตีเวนส์ บาบา นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงของอินเดีย ผู้นำทางจิตวิญญาณและปฏิบัติสมาธิด้วยการพิจารณาแสงสว่าง

ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ถึงแม้จะเกิดในตระกูลที่สูงศักดิ์ แต่ท่านมีอุปนิสัยที่ที่ค่อนข้างเกรในสมัยเด็ก ซึ่งอาจจะมาจากท่านเกิดในสมัยสงครามโลก จึงส่งผลให้ท่านเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับการสู้รบ ต่อสู้ และด้วยฐานะความเป็นอยู่ที่ดี จึงทำให้ท่านได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระดับที่สูง โดยท่านสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศ

ท่านเป็นผู้มีชื่อเสียงและได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งสำคัญที่หลากหลาย อาทิ ท่านได้ทำหน้าที่วิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิง ๒ ลำ

เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย เป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย เป็นนักธุรกิจ ผู้อำนวยการฝ่ายการตลาด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเลขานุการรัฐมนตรี

๑.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนา ท่านมีพื้นฐานหลักธรรมประจำใจคือ ศีล ถึงแม้ท่านจะเป็นเด็กค่อนข้างเกร ทำให้ไม่สามารถประพฤตินอยู่ในหลักแห่งศีลธรรมได้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกข้อ แต่จากการมีแบบอย่างที่ดีอย่างคุณพ่อในด้านความตั้งใจ เสียสละ จึงส่งผลให้ท่านมีหลักพรหมวิหาร ๔ ด้านเมตตาเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญ

๑.๓ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก ดร.อาจง ถือว่ามีประสบการณ์ชีวิตเฉพาะตนที่แตกต่างจากบุคคลท่านอื่น ซึ่งความแตกต่างเฉพาะตนในเชิงปรากฏการณ์วิทยานี้ ส่งผลให้ท่านเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมในรูปแบบเฉพาะตน

การดำเนินชีวิตของท่านมีความสอดคล้องตามหลักทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ กล่าวคือ ท่านได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นที่ต่ำจนรู้สึกเพียงพอแล้วจึงพัฒนาสู่ลำดับขั้นที่สูงต่อไป ดังนี้ ท่านได้รับการตอบสนองด้านร่างกาย ในส่วนของปัจจัย ๔ อย่างเพียงพอต่อความรู้สึกของท่าน ในด้านการอุปโภคบริโภคที่ครบถ้วนตามวิถีทางที่เรียบง่าย ได้รับความปลอดภัย ด้านความเป็นอยู่ พร้อมทั้งได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัวเป็นอย่างดี แต่ในด้านความรู้สึกต้องการยอมรับจากบุคคลอื่น อาจจะยังรู้สึกว่าไม่ได้รับการตอบสนองที่เพียงพอ จึงอาจเป็นอีกหนึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้ในสมัยเด็กของท่านกลายเป็นเด็กที่ค่อนข้างเกร ไม่ตั้งใจเรียน ชอบการชกต่อยกับเพื่อน

๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ
ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

๒.๑ การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา ได้เกิดกระบวนการเมื่อครั้งที่ท่านศึกษาอยู่ที่โรงเรียนในประเทศอังกฤษ โดยลักษณะการเกิดของท่านเป็นไปอย่างรวดเร็วฉับพลัน ภายหลังจากที่ท่านได้ยินเสียงประหลาดในเวลากลางคืนติดต่อกัน ๔ คืน ที่ได้กระตุ้นเตือนถึงความเป็นเด็กเกรของท่าน

ซึ่งสิ่งนี้เองที่ได้เป็นการจุดประกายให้ท่านได้พิจารณาถึงพฤติกรรมความเป็นเด็กเกรไม่ตั้งใจเรียนหนังสือของท่าน และท่านก็ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนให้เข้าห้องสมุดเพื่อหาหนังสือที่เกี่ยวข้องมาอ่าน หลังจากนั้นท่านก็ได้พบกับหนังสือเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิจึงทำให้ท่านตั้งใจปฏิบัติสมาธิอย่างจริงจังและประพฤตินเป็นเด็กดี ตั้งใจเรียน ประพฤตินอยู่ในครรลองของศีลธรรมมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ท่านพบความสุข สงบภายในจิตใจเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และจากปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยพลังแห่งการรักษาศีล และเจริญสมาธิภาวนา จึงทำให้ท่านสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกด้วยเวลาอันรวดเร็ว และได้รับการยอมรับ รวมถึงได้รับตำแหน่งหน้าที่การงาน อันทรงเกียรติหลายตำแหน่งทั้งในแวดวงธุรกิจ การเมือง การศึกษา

ด้วยการได้รับการปลูกฝังคุณธรรมผ่านนิทานของคุณพ่อก่อนนอนประกอบกับแบบอย่างความประพฤติที่ดีงามจึงทำให้ท่านสนใจด้านการเสริมสร้างคุณธรรม รวมทั้ง ท่านได้มีโอกาสพบกับท่านสัตยาไส บาบ่า นักบุญและอธิการบดีมหาวิทยาลัยในอินเดีย จึงทำให้จุดประกายการประกอบอาชีพจากนักการเมือง นักธุรกิจ หันหน้าเข้ามาทำงานในแวดวงการศึกษาอย่างจริงจัง ด้วยการเริ่มต้นที่การปลูกฝังคุณธรรมควบคู่กับการให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของท่านในครั้งนี้ได้เริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจที่เกิดจากสัมมาทิฐิและเปลี่ยนแปลงทางความคิดในการเลิกเป็นเด็กเกเร จนกระทั่งสามารถสร้างผลงานและเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบที่ดีงามจากผลงานที่โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ดังเช่น โรงเรียนที่มุ่งให้ความรู้ควบคู่คุณธรรม ที่รู้จักกันในนามโรงเรียนสัตยาไส

๒.๒ หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ในการเกิดกระบวนการของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา เป็นการเกิดขึ้นด้วยการเริ่มต้นของสัมมาทิฐิในหลักแห่งมรรคมีองค์ ๘ คือ การเห็นถูก เข้าใจถูกต้องตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ประกอบกับการเกิดความเข้าใจว่าพฤติกรรมการเป็นเด็กเกเรซึ่งท่านกำลังปฏิบัติอยู่นั้น ไม่ได้เป็นหนทางที่จะนำพาให้พบกับความสุขหรือเป็นวิธีการแก้ทุกข์ภายในใจที่เกิดจากความต้องการเติมเต็มการยอมรับนับถือจากผู้อื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอริยสัจ ๔ ในการหาหนทางที่จะพ้นไปจากทุกข์ที่เกิดขึ้น

การเริ่มต้นที่ถูกตรงของท่านได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากกัลยาณมิตรคือ อาจารย์ใหญ่ที่โรงเรียนซึ่งท่านได้ศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษขณะนั้น โดยการแนะนำจากอาจารย์ใหญ่ (ปรโตโมหะ) ที่ช่วยให้ท่านได้พบกับการปฏิบัติสมาธิที่ถูกต้อง ซึ่งนับเป็นการได้พบกับศาสนาพุทธอย่างแท้จริงของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา โดยท่านได้ใช้ความพากเพียรพยายามในการปฏิบัติสมาธิอย่างจริงจัง (อินทรีย์ ๕ – พละ ๕) จนเป็นเหตุให้ท่านสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกในเวลาอันรวดเร็ว (อิทัปปัจจยตา)

๒.๓ ปัจจัยเชิงจิตวิทยา ในส่วนของการเติมเต็มในลำดับขั้นความต้องการตามทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ นั้น ท่านก็ได้ถูกคิดขึ้นมาจากการนำสิ่งที่มากระตุ้นเตือนจากการได้ยินเสียงประหลาดที่ดังขึ้นติดต่อกันเป็นเวลา ๔ คืน มาพิจารณาไตร่ตรองและทำให้พบว่าการเติมเต็มความต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่นด้วยการชกต่อยนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ทำให้ชีวิตได้พบกับ

ความสุข ท่านจึงเปลี่ยนแปลงนิสัยอย่างฉับพลัน โดยหยุดพฤติกรรมของเด็กเกร่ ไม่ตั้งใจเรียนหนังสือ แล้วหันมาสนใจและพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของตนในลำดับขั้นที่ ๕ ตามทฤษฎีของมาสโลว์ เมื่อได้ค้นพบว่า แท้จริงท่านต้องการความสงบภายใน ท่านจึงตั้งใจหมั่นฝึกฝนพัฒนาจิตอย่างเต็มที่

การเรียนรู้ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง นั้น ท่านได้เริ่มต้นด้วยการพบเหตุการณ์ประหลาดด้วยการได้ยินเสียงกระด้นเตือนเป็นเวลา ๔ คืน ติดต่อกัน ซึ่งสิ่งนี้ทำให้ท่านได้พิจารณาทบทวนไตร่ตรองถึงสิ่งที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งส่งผลให้ท่านได้พิจารณาความคิดความเชื่อของตนในการประพัตติตนในฐานะชาวพุทธว่าที่ผ่านมานั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร โดยท่านได้มีการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีในขั้นที่ ๑-๓

๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา (รูปแบบใหม่)

๓.๑ หลักธรรมทางพุทธศาสนา จากการเกิดกระบวนการดังกล่าว ทำให้ท่านมีความหนักแน่นและแน่วแน่ในการประพัตติปฏิบัติตนตามครรลองของศีลธรรมอย่างจริงจังมากขึ้น ประกอบกับการมีพื้นฐานจิตใจที่ดี คือ มีคุณธรรมประจำใจ จึงส่งผลให้ท่านมีความรักความเมตตา (พรหมวิหาร ๔) ต่อเพื่อนมนุษย์มากยิ่งขึ้น ด้วยการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นนักธุรกิจ นักการเมือง หันหน้าเข้าสู่วงการศึกษาศึกษาเพื่อปลูกฝังความรู้ควบคู่คุณธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน

๓.๒ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงของ ดร.อาจอง ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงท่านได้เปลี่ยนแปลงในขั้น ๔-๑๐ กล่าวคือ เมื่อท่านได้พิจารณาความคิดความเชื่อของตนแล้ว จากนั้น ท่านก็ได้เปิดใจยอมรับถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งได้พูดคุยขอคำแนะนำกับอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนที่ท่านศึกษาอยู่ จึงได้คำแนะนำให้ไปค้นคว้าหาหนังสือที่เกี่ยวกับการหลักคำสอนของศาสนาพุทธ และเริ่มปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างจริงจัง จนกระทั่งสามารถเปลี่ยนแปลงความรู้สึก ความคิดที่มีต่อสรรพสิ่งในมุมมองที่อ่อนโยน เมตตา

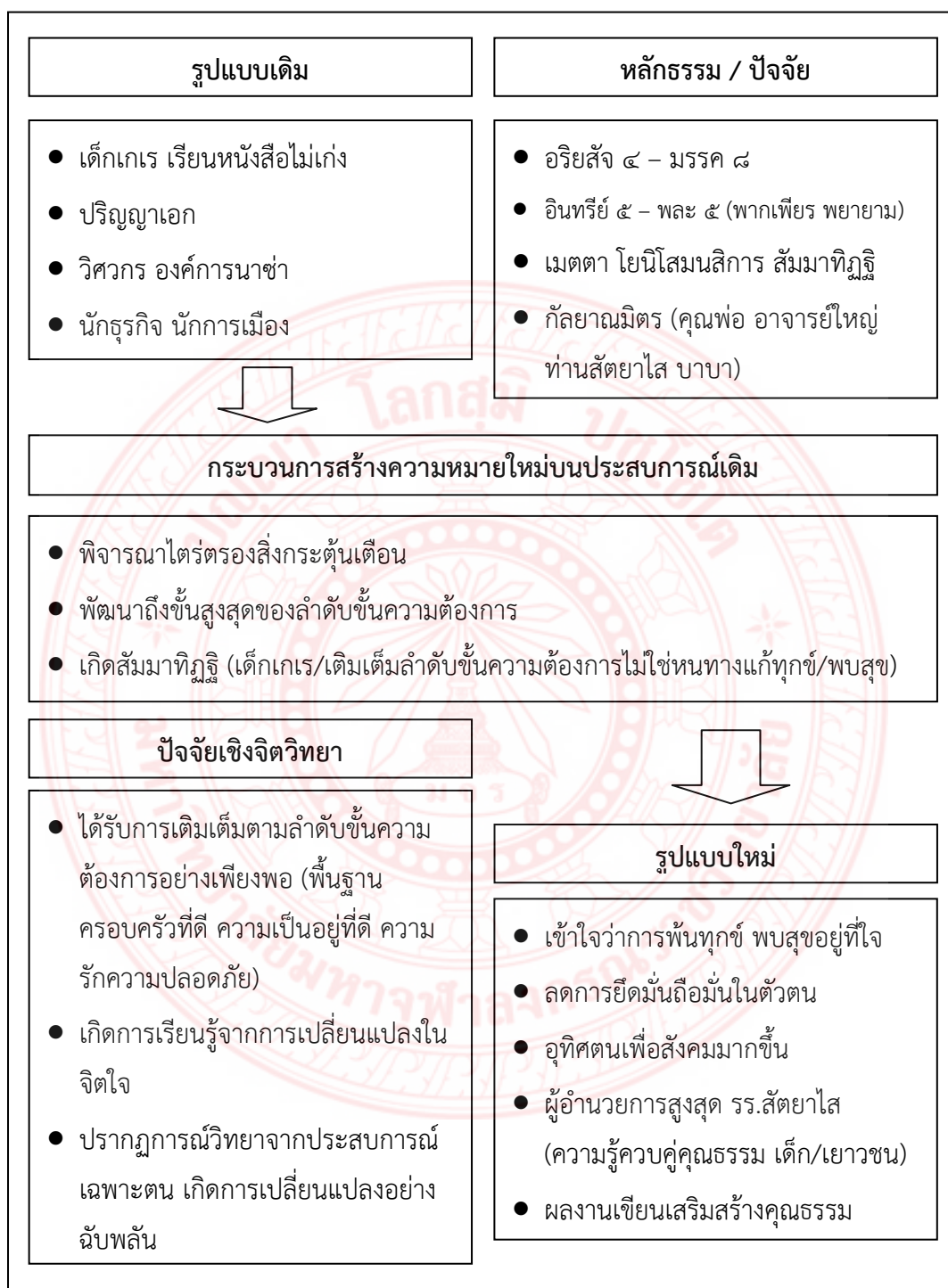
นอกจากนี้ ยังสามารถอธิบายเพิ่มเติมตามในส่วนของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการและทฤษฎีบูรณาการได้ กล่าวคือ ภายหลังจากที่ท่านได้พัฒนาตนเองตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ จนถึงขั้นสูงสุดแล้ว ท่านก็ได้พัฒนาต่อตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์ โดยการลดความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในตัวเองลง และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งท่านได้เปลี่ยนอาชีพของตนมาเป็นผู้ให้ความรู้ควบคู่คุณธรรมแก่เด็กและเยาวชน ในฐานะผู้บริหารสูงสุดของโรงเรียนสัตยาไส ตามแนวทางคำสอนของท่านสัตยาไส บาบา พร้อมทั้งเป็นวิทยากรเผยแพร่ให้ความรู้ และมีผลงานการเขียนที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรมอีกมากมาย

แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

ทุกซ์	- ความไม่สบายใจอันเกิดจากการต้องการการยอมรับจากเพื่อน - คิดว่าหากได้รับการยอมรับจากเพื่อนจะทำให้มีความสุข
รูปแบบ การเปลี่ยนแปลง แบบฉับพลัน	- เกิดการฉกฉวยถึงแสงและเสียงที่มากระตุ้นเตือนในช่วงเวลา ๔ คืบติดต่อกัน ถึงเหตุปัจจัยของการเกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น - การหันมาสนใจศึกษาระบบนิเวศวิทยาของพืชศาสตร์อย่างจริงจัง ด้วยการตั้งใจศึกษาและปฏิบัติสมาธิภาวนา
กระบวนการ เปลี่ยนแปลง	- <u>จิตใจ</u> : เปิดใจยอมรับและเรียนรู้กับเหตุการณ์ประหลาดที่เกิดขึ้น และเปิดใจยอมรับกับความไม่เหมาะสมของพฤติกรรมของตนที่เคยผ่านมา - <u>ความคิด</u> : ลดการยึดติดความคิดเกี่ยวกับความต้องการเป็นที่ยอมรับลง เปลี่ยนความคิดที่เข้าใจผิดมาเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง - <u>พฤติกรรม</u> : การลงมือทำเป็นแบบอย่างด้วยการเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งเรื่องการดำเนินชีวิต การเรียน การทำงาน การถ่ายทอดความรู้ และสร้างสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมควบคู่การให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชน อย่างเต็มที่และ

แผนภาพที่ ๔.๑ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ
ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

และแบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๒ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม

ของ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

๔.๒ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ (รูปแบบเดิม)

๑.๑ ประสบการณ์ชีวิต ท่านได้รับความรักความอบอุ่นจากคุณแม่ แต่ด้วยความแตกต่างกันทางเพศจึงอาจส่งผลให้การแสดงออกและการรับรู้ซึ่งความรักนั้นมีอุปสรรคในการเข้าถึงและรับรู้ความรักความอบอุ่นนั้นได้อย่างเต็มที่ ได้รับความรู้และโอกาสทางการศึกษาจากพระอาจารย์ (พระมหากลีส วรปญฺญ) ทำให้ท่านได้มีโอกาสบวชเรียนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก รวมถึง ได้รับการอบรมความรู้ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจากเกจิอาจารย์หลายท่าน (ปรโตโฆสะ - กัลยาณมิตร)

ฐานะทางบ้านค่อนข้างยากจนจึงทำให้ท่านต้องออกจากโรงเรียนกลางคันในขณะที่ท่านได้ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อมาช่วยทางบ้านทำงานเพื่อหาเงินเลี้ยงปากท้อง ในระหว่างที่ออกมาทำงานช่วยทางบ้าน ท่านก็ได้พบกับประสบการณ์ที่น่าหวาดกลัวหลายอย่าง จนทำให้ท่านเกิดความรู้สึกอยากออกไปจากสภาพที่เป็นอยู่ และท่านได้ตัดสินใจบวชเพื่อหลีกเลี่ยงหนีจากปัญหาที่ต้องเผชิญอยู่แต่ภายในวัดก็ต้องพบเจอกับปัญหาของความทุกข์แตกต่างจากการเป็นฆราวาส

ท่านได้บรรจุเข้ารับราชการในตำแหน่งอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยท่านได้นำความรู้ที่ได้รับจากที่ได้ศึกษาเล่าเรียนจากในตำรา มาสอนสั่งให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ และในขณะนั้นท่านมองว่าการเรียนรู้ตามความรู้ที่ได้จากในตำรา คือ สิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเพียงพอแล้ว

การดำเนินชีวิตของท่าน เป็นไปในลักษณะคล้ายกับสามภรรยาคนอื่นๆ คือ ต้องการสร้างฐานะความเป็นอยู่ที่ดี ในการมีบ้าน มีรถ และเก็บเงินเก็บทองไว้สำหรับเลี้ยงดูบุตรภายในอนาคต และเกษียณอายุราชการตามเวลาที่ควรจะเป็น ซึ่งท่านได้ยึดหลักการดำเนินชีวิตตามช่วงวัยของหลักอาศรม ๔ ของชาวอินเดีย

๑.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนา ท่านได้ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตคือการครองตนให้อยู่ในศีลธรรม ความเป็นอยู่ด้วยความประหยัดอดออมไม่เบียดเบียนใคร ด้วยจิตที่มีความเมตตาเป็นกุศล (พรหมวิหาร ๔) ประกอบกับหลักการเจริญสติในชีวิตประจำวัน และการดำเนินชีวิตตามหลักอาศรม ๔ ของชาวอินเดีย

๑.๓ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก ประสบการณ์ในชีวิตของท่านนั้นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา และด้วยความแตกต่างจากประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของท่าน จึงส่งผลให้พัฒนาการตามทฤษฎีลำดับขั้นของอับราฮัม มาสโลว์ของท่านมีความเป็นเอกลักษณ์ด้วยเช่นกัน คือ ในช่วงวัยเด็กนั้นอาจกล่าวได้ว่าท่านไม่ได้รับการตอบสนองตามลำดับขั้นใน

ขึ้นได้ขึ้นหนึ่งอย่างเพียงพอเลย จนกระทั่งท่านสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกและเข้าทำงานในตำแหน่งอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการเติมเต็มในลำดับขั้นต้นก็เริ่มสมบูรณ์ขึ้น ด้วยอาชีพที่มั่นคงและเงินเดือนที่แน่นอนเป็นกอบเป็นกำไม่ต้องหาเช้ากินค่ำหรือมีความไม่แน่นอนของรายได้ อย่างที่ผ่านมาในสมัยวัยเด็ก ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้รับการเติมเต็มในส่วนของปัจจัย ๔ อย่างพอเพียง ในด้านของที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่ที่เหมาะสม มีสวัสดิการรองรับในยามเจ็บป่วย และมีเงินบำนาญ ภายหลังเกษียณ

การเติมเต็มตามลำดับขั้นของท่าน ได้รับการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ จากลำดับต่ำสู่ลำดับที่สูงขึ้น ท่านเริ่มรู้สึกได้รับความปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่มากขึ้น ได้รับความรู้สึกว่าได้พบกับรักที่แท้จริงภายหลังการสมรสกับภรรยาของท่าน รวมถึงในส่วนของการได้รับการยกย่องนับถือจากบุคคลภายนอก ผ่านหน้าที่การงาน ความมีหน้ามีตาทางสังคมของท่าน

๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๒.๑ การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้เกิดกระบวนการขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปผ่านประสบการณ์ในชีวิตของท่าน ตั้งแต่เมื่อครั้งสมัยวัยรุ่น จากการต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อช่วยที่บ้านทำมาหากินด้วยเหตุที่ฐานะทางบ้านยากจน การออกมาเผชิญโลกภายนอกของท่านทำให้ท่านได้พบเจอกับเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย ทั้งจากที่ตัวท่านเผชิญด้วยตนเอง และจากเพื่อนๆ ของท่าน

ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ท่านคิดว่าการดำเนินชีวิตในโลกของปุถุชนนั้น เป็นสิ่งที่โหดร้ายและหวาดกลัว ท่านจึงต้องการที่จะหนีออกไปจากสิ่งนี้ด้วยการบวช แต่แล้วท่านก็พบว่า การบวชก็ไม่ได้ช่วยให้ท่านหลีกเลี่ยงจากความกลัวนี้ได้ เนื่องจาก ขณะที่ท่านเข้ารับการศึกษาศาสนาที่ประเทศอินเดีย ด้วยความอนุเคราะห์เมตตาช่วยเหลือจากพระอาจารย์ที่ท่านนับถือได้ให้ความเอ็นดูช่วยเหลือในด้านการศึกษาแก่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ จนกระทั่งสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก ด้านปรัชญา ศาสนา ท่านก็ต้องเผชิญกับความกลัวเช่นกัน ถึงแม้จะเป็นในรูปแบบที่แตกต่างออกไป

จากเหตุการณ์ที่ได้ประสบพบเจอต่างมีที่มาจากความคิดที่ว่า เป็นเพราะความยากจนจึงทำให้ท่านเกิดความกลัวและความทุกข์เช่นนี้ ท่านจึงมีความคิดที่ว่าภายหลังจากสำเร็จการศึกษาท่านจะต้องมีงานทำที่มั่นคง มีรายได้ มีสวัสดิการที่ดี รวมถึง มีครอบครัวที่อบอุ่น มีชื่อเสียง หน้าตาทางสังคม มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่ครบครันดังเช่นคนอื่นทั่วไป จึงจะทำให้ท่านพ้นไปจากทุกข์นี้และสามารถทำให้ชีวิตมีความสุขได้

แต่แล้วท้ายที่สุดเมื่อท่านได้มาซึ่งสิ่งที่ท่านคิดไว้ ก็ไม่ได้ทำให้ท่านเกิดความสุขดังที่ท่านหวังไว้ แต่กลับทำให้ท่านมองหาสิ่งใหม่ๆ เพื่อเติมเต็มความสุขเรื่อยไปไม่มีจบสิ้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้

ท่านตัดสินใจ ทั้งชื่อเสียง เงินทอง และสิ่งของนอกกายที่ท่านมาได้ไว้เบื้องหลัง แล้วตัดสินใจออกเดินทางด้วยเท้าโดยไม่พกเงินติดตัว และไม่ขอความช่วยเหลือจากใคร เพื่อเดินทางเชียงใหม่ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่งสร้างชื่อเสียง และเงินทองให้แก่ท่าน ในฐานะอาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถานที่ซึ่งท่านเคยให้ความรู้แก่เด็กนักศึกษาในฐานะอาจารย์ที่สอนสั่งเด็กนักศึกษาตามความเชื่อตามตำราอยู่ภายในห้องสี่เหลี่ยมที่คับแคบ เพื่อเดินทางเพื่อค้นหาความสุขที่ท่านตามหามานาน ด้วยการเดินทางด้วยเท้าจากเชียงใหม่ สู่เกาะสมุยบ้านเกิดของท่านด้วยระยะทางกว่าพันกิโลเมตร

การเดินทางครั้งนี้ของท่านถือเป็นการเริ่มต้นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญ และเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างมาก ว่าท่านจะได้พบกับประสบการณ์หลายอย่างที่ผ่านมาในชีวิตอย่างไม่คาดคิดมาก่อน ซึ่งสิ่งนี้เป็นการเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านได้เป็นอย่างดี ด้วยการใ้การเจริญสติภาวนาในการก้าวเดินทุกย่างก้าว และการเรียนรู้ความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านเองจากสิ่งต่างๆ ที่มากระทบจนเกิดอารมณ์ขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่านในครั้งนี้ได้นำความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดมาสู่ท่านเป็นอย่างมาก เพราะได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่จากเดิมเคยยึดติดและให้ค่ากับสิ่งของวัตถุภายนอกกายว่าสำคัญและจะนำพาให้เราพบความสุขได้ และท้ายที่สุดท่านได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยการลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น ในฐานะแบบอย่างผู้จุดประกายทางความคิดการนำพาตนเองเพื่อค้นพบอิสระภาพภายในใจจนได้รับรางวัลชนะเลิศงานเขียนประเภทสารคดีชีวิตจริง

๒.๒ หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การเกิดกระบวนการของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์นี้ มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมที่ท่านได้ยึดถือในการดำเนินชีวิตประจำวันหรือเป็นหลักธรรมพื้นฐาน ซึ่งถือเป็นหลักธรรมสำคัญอย่างมากในการนำมาซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในของท่าน คือ หลักธรรมในการมีศีลประจำใจ ประกอบกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในชีวิตประจำวัน อันนำไปสู่การเกิดปัญญา ๓ ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา เข้าใจคุณค่าแท้ของสิ่งต่างๆ เช่น เสื้อผ้ามีไว้สวมใส่ ดังนั้น คุณค่าของเสื้อผ้า จึงอยู่ที่การสวมใส่ปกปิดร่างกาย ไม่ใช่อยู่ที่รูปแบบของเสื้อผ้า

รวมถึง การมีจิตใจที่ประกอบด้วยความเมตตา กรุณา เป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิต (พรหมวิหาร ๔) กระบวนการที่เกิดขึ้นนี้ ได้มีสาเหตุที่สำคัญจากความรู้สึกไม่สบายใจ หรือความทุกข์ใจ จึงทำให้ท่านพยายามหาวิธีออกไปจากทุกข์ที่เกิดขึ้นนี้ (อริยสัจ ๔) โดยการเห็นถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาอย่างสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นองค์ประกอบเริ่มต้นสำคัญของมรรคที่องค์ ๘

นอกจากนี้ ในส่วนของหลักอาศรม ๔ ซึ่งท่านได้ถือปฏิบัติเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สำคัญ อีกอย่างหนึ่งก็มีส่วนอย่างมากในการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง เนื่องจาก ท่านคิดว่าในช่วงวัยนี้เป็นช่วงวัยที่เหมาะสมในการออกเดินทางเพื่อแสวงหาความสุข สงบภายในจิตใจ และได้รับการสนับสนุน กำลังใจ ความช่วยเหลือจากกัลยาณมิตร ได้แก่ ภรรยา พระอาจารย์ เพื่อนฝูง ลูกศิษย์ ประกอบกับการที่ท่านมีแรงผลักดันแห่งศรัทธาและพลังใจอันแรงกล้า รวมถึง ความพร้อมด้านร่างกายที่จะปฏิบัติตนเพื่อไปถึงซึ่งการค้นพบหนทางแห่งอิสรภาพทางด้านความคิดและจิตใจ (อินทรี ๕ – พละ ๕) ในการนำพาตนออกจากพันธนาการแห่งการผูกมัดของกิเลสที่ท่านเคยเข้าใจผิดคิดว่าการนำพาตนเองออกจากความยากจนซึ่งท่านต้องเผชิญมาโดยตลอดตั้งแต่เมื่อสมัยเด็ก ด้วยการมีบ้าน มีรถ มีเงินทอง ชื่อเสียง จะสามารถนำพาท่านให้ออกจากความทุกข์ที่ท่านเคยประสบมาตลอด และได้พบกับความสุขได้

๒.๓ ปัจจัยเชิงจิตวิทยา ภายหลังจากที่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้รับการเติมเต็มในลำดับขั้นที่ ๑ – ๒ อย่างเพียงพอแล้ว ในลำดับขั้นที่ ๓ ความต้องการความรักอย่างแท้จริง นอกจากท่านจะได้รับความรักจากภรรยาแล้ว ท่านก็ยังสัมผัสได้ถึงความรักแท้จากคุณแม่ได้ โดยไม่มีความเขินอายเหมือนเมื่อสมัยก่อน ซึ่งสิ่งนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญในการนำพาท่านสู่การพัฒนาในลำดับขั้นที่ ๔ คือ ความต้องการการยอมรับนับถือ โดยการเปลี่ยนแปลงของท่านเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามแต่การเรียนรู้ที่ได้ประสบพบเจอ

ถึงแม้ว่าการพัฒนาตามลำดับขั้นความต้องการของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ จะได้รับการเติมเต็ม แต่ภายในใจลึกๆ ท่านก็ยังรู้สึกว่าคุณยังมีความรู้สึกทุกข์ใจวนเวียนอยู่ กับการเข้ามากระทบของผัสสะภายนอกทำให้ท่านยังเกิดความรู้สึกดีใจ เสียใจ รัก ชอบเกลียด ชัง และยังรู้สึกว่าถึงแม้ท่านจะรู้สึกได้รับการเติมเต็มถึงลำดับขั้นที่ ๔ แล้วก็ตาม แต่ภายในใจของท่านก็ยังรู้สึกว่ายังต้องการพบกับความสุข สงบภายในใจ ซึ่งสิ่งนี้จึงเป็นเหตุให้ท่านหันกลับมาวิเคราะห์พิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงภายในใจของท่านว่า แท้จริงแล้วท่านต้องการสิ่งใด และความสุข สงบที่วุ่นนี้ ท่านจะสามารถตามหาได้จากที่ไหน

ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ท่านลาออกจากการงาน ทั้งตำแหน่งหน้าที่ชื่อเสียงเงินทอง ไร่แปลงหลัง และออกเดินทางด้วยเท้าจากเชียงใหม่ กลับสู่เกาะสมุยบ้านเกิด เพื่อค้นหาความสุข สงบภายในจิตใจของท่าน ซึ่งการเดินทางในครั้งนี้ทำให้ท่านได้พบกับการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจอย่างค่อยเป็นค่อยไป รวมถึง ได้มีโอกาสได้อยู่กับตนเอง ได้ทบทวนประสบการณ์ในอดีตที่ผ่านมาของท่าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาที่ว่า ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตที่ต่างกั้นจะสามารถนำมาซึ่งการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงของแต่ละบุคคลได้

การเรียนรู้ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงโดย ท่านได้มีการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีในขั้นที่ ๑-๓ ท่านได้เริ่มต้นด้วยการค้นพบว่า ปัจจัยภายนอก อย่างเช่น ชื่อเสียง เงินทอง บ้านรถนั้น ไม่สามารถนำพาให้ท่านพ้นจากความทุกข์และพบกับความสุข ที่แท้จริงได้ด้วยการพิจารณาใคร่ครวญถึงความรู้สึกของท่านที่มีต่อปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่ได้มา สนองตอบต่อความต้องการ พร้อมทั้งประเมินต่อสิ่งภายนอกที่ท่านได้รับมาว่าจะสามารถนำพาให้ท่าน สามารถออกจากความทุกข์และพบกับความสุขได้อย่างแท้จริงหรือไม่

๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของดร.ประมวล เพ็งจันทร์ (รูปแบบใหม่)

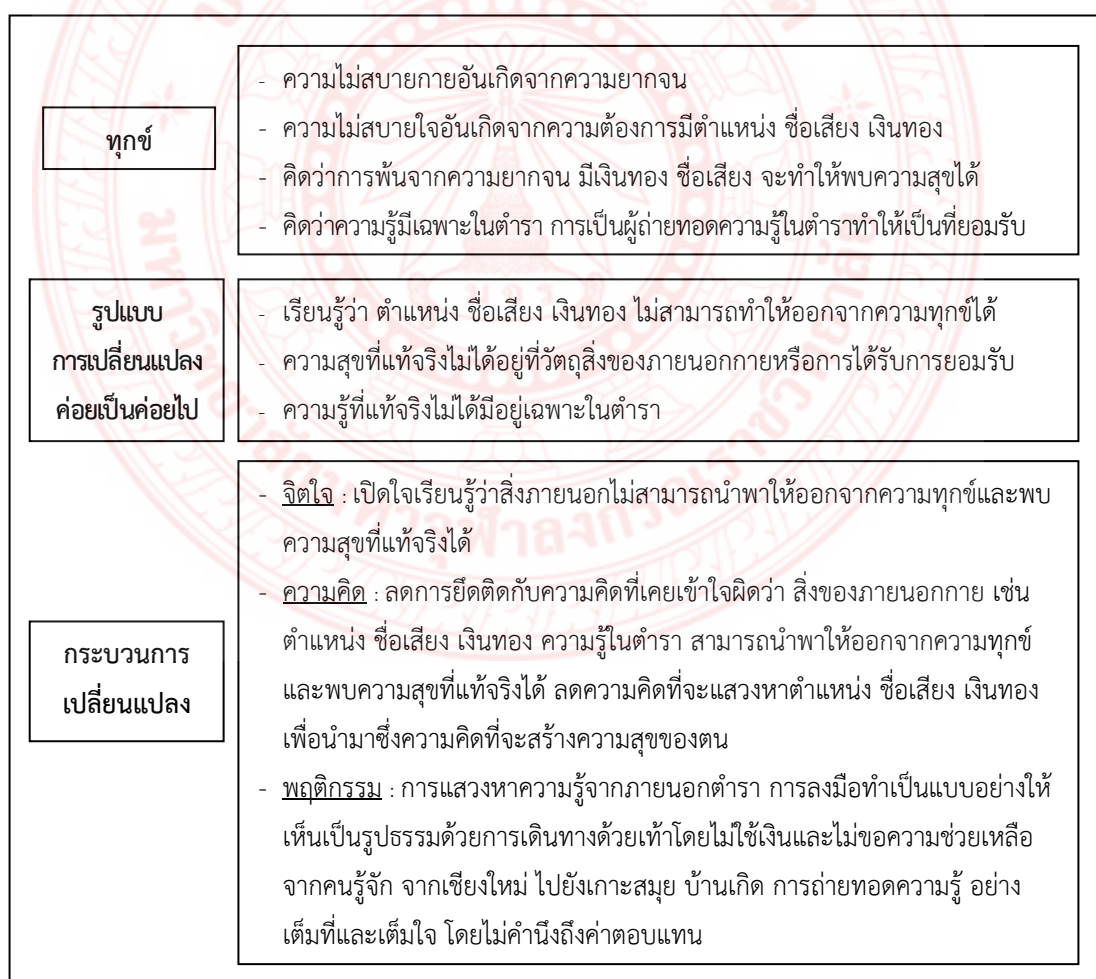
๓.๑ **หลักธรรมทางพุทธศาสนา** ด้วยความพากเพียรพยายามด้วยจิตใจที่เป็นกุศลตั้งมั่น แน่วแน่ พลังใจที่เต็มเปี่ยมในการนำพาจิตใจของตนออกจากความทุกข์ และการเดินทางด้วยเท้าใน ระยะทางกว่าพันกิโลเมตร (อินทรี ๕ – พละ ๕) จึงได้นำพา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ พบกับอภิสราพ ทางจิตใจ กล่าวคือ ลดการยึดมั่นถือมั่นในชื่อเสียงเงินทอง เกียรติยศ และสิ่งต่างๆ ที่สังคมส่วนใหญ่ให้ ค่าว่าสำคัญ และจะได้รับการเคารพยกย่องหากมีสิ่งเหล่านี้ และการมีจุดตั้งต้นที่ดี ย่อมนำมาซึ่ง เป้าหมายที่วางไว้ (อิทัปปัจจยตา)

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้เปลี่ยนแปลงตนเองจากคนที่เคยเดินตามกระแสค่านิยมของ สังคม เป็นผู้ที่นำพาตนเองออกสู่ความเป็นอิสระทางจิตใจ ในการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ใน ของๆ ตนลง และได้อุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้น ด้วยการลงมือปฏิบัติให้เห็นเป็น แบบอย่างได้อย่างเป็นรูปธรรม การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนจากเดิมที่จำกัดเฉพาะในตำรา และในชั้นเรียน เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดจากประสบการณ์จริงได้ทุกที่ ทุกเวลา ทุกเพศ ทุกวัย ด้วยการทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบสองทาง ไม่ใช่ในลักษณะของ อาจารย์อีกต่อไป

๓.๒ **แนวคิดทฤษฎีตะวันตก** ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงท่านได้เปลี่ยนแปลงในขั้น ๔-๑๐ กล่าวคือ เมื่อ ท่านได้เปิดใจยอมรับว่าปัจจัยภายนอกไม่ใช่สิ่งที่สามารถนำพาให้สามารถออกจากความทุกข์และพบ กับความสุขได้อย่างแท้จริงแล้ว ท่านก็ได้ค้นหาหนทางที่จะนำพาให้พบกับความสุขที่แท้จริงตาม แนวทางของพุทธองค์ ด้วยการลาออกจากงาน ละทิ้งชื่อเสียง ตำแหน่ง เงินทอง สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นปัจจัยภายนอก ด้วยการเดินทางด้วยเท้าโดยไม่ใช้เงินและไม่พบกับบุคคลที่รู้จัก จาก เชียงใหม่เพื่อมุ่งสู่เกาะสมุยบ้านเกิดของท่าน โดยระหว่างการเดินทางนี้เองที่ทำให้ท่านได้ค้นพบกับการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ ด้วยจิตใจที่เมตตา กรุณา และเอื้ออาทรต่อสรรพสัตว์

นอกจากนี้ ยังสามารถอธิบายเพิ่มเติมตามในส่วนของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการและทฤษฎีบูรณาการได้ กล่าวคือ ภายหลังจากที่ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ได้ค้นพบความต้องการภายในจิตใจอย่างแท้จริง ท่านก็ได้ออกเดินทางเพื่อตามหาเป้าหมายตามที่วางไว้ด้วยตนเอง จนกระทั่งท่านสามารถนำพาตนเองไปถึงเป้าหมายนั้น คือ ความเป็นอิสระทางจิตใจ จากนั้น จึงเกิดการต่อยอดการเรียนรู้ตามทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ขึ้น ด้วยการลดลงความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตนเอง ไม่แบ่งแยกว่าเขา ว่าเรา ไม่แบ่งแยกแม้กระทั่งกับสัตว์เดรัจฉาน อย่างสุนัขขี้เรื้อนที่ท่านได้มอบความอบอุ่นให้ระหว่างทางที่พบในการเดินทางไปเกาะสมุย และทำประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น ด้วยการเป็นวิทยากรในลักษณะผู้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และได้มีผลงานเขียนที่เป็นประโยชน์ที่ถ่ายทอดในลักษณะของปรากฏการณ์วิทยาอีกหลายเล่ม

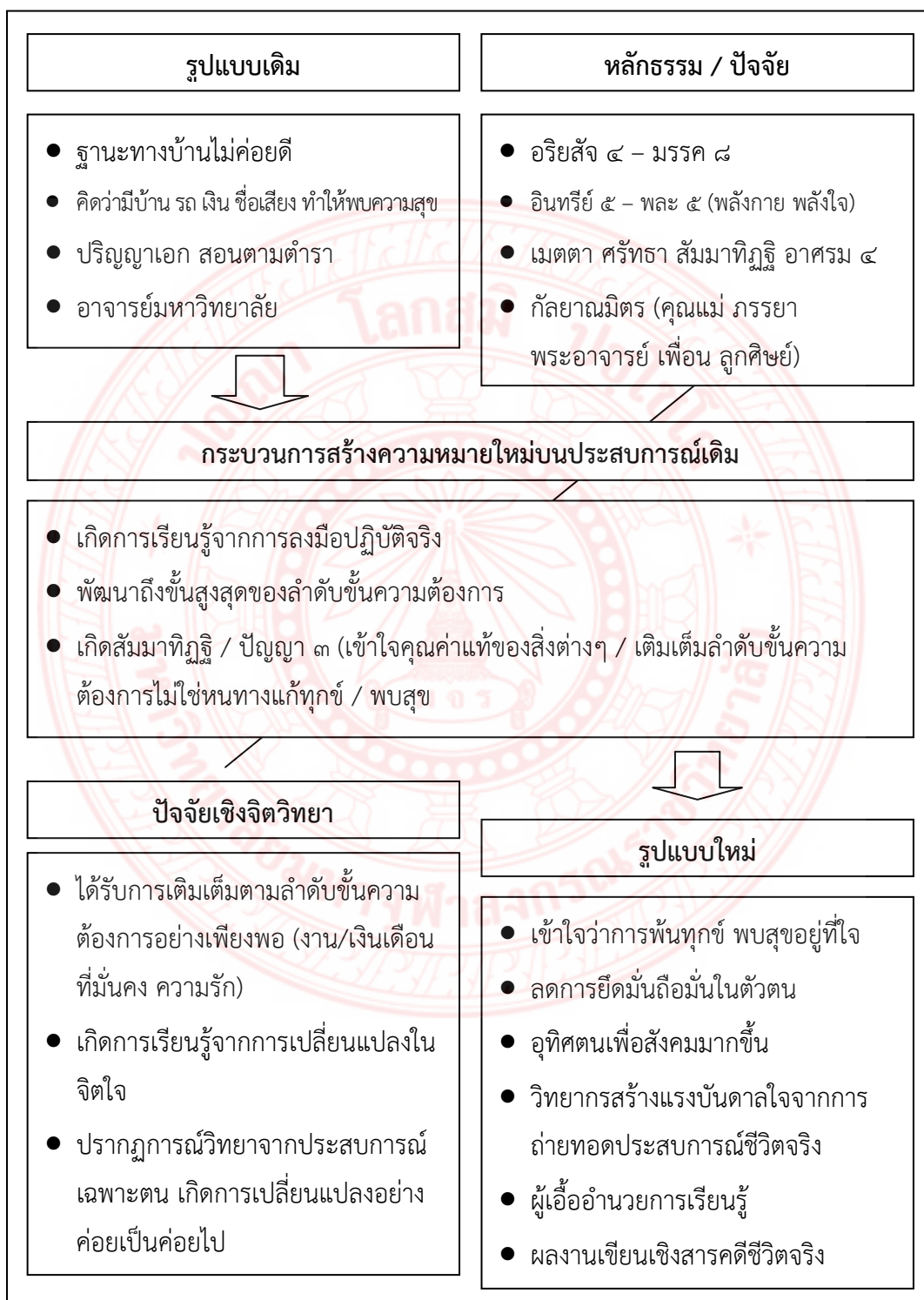
แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๓ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ

ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

และแบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ ดร. ประมวล เพ็งจันทร์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๔ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม
ของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

๔.๓ คุณลุงประยงค์ รมรงค์

๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของคุณลุงประยงค์ รมรงค์ (รูปแบบเดิม)

๑.๑ ประสบการณ์ชีวิต ท่านได้รับแบบอย่างความประพฤติที่ดี รวมถึงวิชาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมจากคุณตา ในสมัยเด็กท่านต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อมาช่วยเหลือที่บ้านในการทำมาหากินเลี้ยงปากท้องในอาชีพชาวสวน เพราะครอบครัวมีฐานะที่ค่อนข้างยากจน ในขณะที่เพื่อนรุ่นเดียวกันได้เรียนหนังสือและได้ประกอบอาชีพรับราชการที่มีรายได้มั่นคง มีสวัสดิการที่ดี

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้คุณลุงต้องดิ้นรนเพื่อหาอาชีพที่มีรายได้ที่แน่นอน เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต ความเป็นอยู่เช่นเดียวกับเพื่อนคนอื่น โดยท่านได้ทำสวนยางพารา สวนสมรม และเลี้ยงสัตว์ ด้วยความเป็นคนที่มีอุปนิสัยใฝ่รู้ ตั้งใจ อดทน จึงทำให้ท่านมีความตั้งใจอย่างมากที่จะสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ให้ได้เช่นเดียวกับอาชีพราชการ แต่ด้วยประสบการณ์ที่ยังไม่เพียงพอจึงทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น ในการประกอบอาชีพดังกล่าว ส่งผลให้ท่านเกิดความรู้สึกท้อแท้ และไม่พร้อมที่จะยอมรับในความผิดพลาดที่เกิดขึ้นนี้

นอกจากนี้ ถึงแม้การดำเนินชีวิตของท่านจะยึดถือตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ก็เป็นไปตามที่ได้กล่าวไว้ในทฤษฎี แต่ยังไม่ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงแก่นสำคัญของหลักการนี้ จึงทำให้คุณลุงยังคงนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้มาใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพได้เพียงบางส่วน

๑.๒ หลักธรรมทางพุทธศาสนา คุณลุงได้ยึดหลักการปฏิบัติสมาธิ ฝึกสติในชีวิตประจำวัน และความเมตตาเป็นหลักธรรมสำคัญในการดำเนินชีวิต

๑.๓ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก การพัฒนาการตามลำดับขั้นความต้องการนั้น คุณลุงมีพัฒนาที่เกิดขึ้นตามประสบการณ์เฉพาะตัวบุคคลที่ผ่านมาซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบเฉพาะตัวตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา

ลำดับขั้นความต้องการของคุณลุงได้รับการเติมเต็มเมื่อการประกอบอาชีพของท่านเริ่มมีรายได้ที่แน่นอนเป็นกอบเป็นกำ และความเป็นอยู่ของทางบ้านเริ่มดีขึ้น ท่านเริ่มรู้สึกถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น ท่านได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว โดยมีภรรยาและบุตรที่ท่านรักคอยให้กำลังใจ แต่ด้วยความต้องการการยอมรับยกย่องจากบุคคลอื่นยังไม่ได้รับการเติมเต็ม จึงส่งผลให้ท่านยังต้องสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพด้วยการทำงานหนักอย่างต่อเนื่อง

๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุงประยงค์ วรรณรงค์

๒.๑ การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม คุณลุงประยงค์ ได้เกิดกระบวนการอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ชีวิตของท่าน เนื่องจากท่านต้องออกมาจากโรงเรียนกลางครั้นในขณะที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ แต่ด้วยความที่เป็นคนมีอุปนิสัยสนใจ ใฝ่เรียนรู้ มานะอดทน จึงทำให้ท่านต้องการมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง เช่นเดียวกับเพื่อนรุ่นเดียวกันที่เรียนจบในระดับที่สูงและได้รับราชการ ด้วยเหตุที่คิดว่า สิ่งนี้จะสามารถทำให้ท่านได้พบกับความสุขและออกจากความทุกข์อันเกิดจากสภาพความยากจนได้

ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ท่านตั้งใจขยันทำงานในอาชีพชาวสวนอย่างเต็มที่ ทั้งจากการลองผิดลองถูก และด้วยความคาดหวังตั้งใจกับความสำเร็จอันเกิดจากความพยายามของท่าน จึงทำให้เมื่อต้องเผชิญกับความผิดพลาดนั้น ท่านจะรู้สึกผิดหวังอย่างมากเนื่องจากไม่สามารถยอมรับได้กับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ด้วยความที่อาจจะยังเข้าใจไม่ถึงถ่วงตามหลักธรรมแห่งพระไตรลักษณ์ที่ว่า ทุกสิ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลง และมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปได้เป็นเรื่องธรรมชาติธรรมดา

แต่ด้วยความที่ท่านมีแบบอย่างที่ดีในการสอนทางโลกและทางธรรม อย่างคุณตาของท่านจึงทำให้ท่านสนใจและเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาได้ไม่ยาก ภายหลังจากที่ท่านต้องเผชิญกับความผิดพลาด จึงทำให้ท่านความคิดเกี่ยวกับความผิดพลาดในมุมมองใหม่ที่ว่า ทุกอย่างสามารถผิดพลาดได้ และเปลี่ยนความผิดพลาดนั้นมาเป็นครูเพื่อสอนให้รู้ว่าสิ่งที่ถูกนั้นเป็นอย่างไร หรือเรียนรู้สิ่งที่ถูกจากข้อผิดพลาด

จากคำสอนของคุณตาได้ปลูกฝังความมีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการดำเนินตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำให้คุณลุงได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ มาสู่แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเต็มรูปแบบ จึงส่งผลให้คุณลุงประสบความสำเร็จในการช่วยเหลือและเป็นแบบอย่างแก่ชุมชน สังคม และประเทศ ในฐานะบุคคลต้นแบบของมหาวิทยาลัยชีวิต และปราชญ์เกษตรรางวัลแมกไซไซ รวมถึง การรับประกันจากใบปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยชื่อดังหลายแห่ง

๒.๒ หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ในเชิงปรากฏการณ์วิทยาที่ผ่านมา ทำให้ท่านได้ทราบถึงความเป็นเหตุปัจจัย (อิทัปปิจจยตา) หลายอย่างที่มีส่วนทำให้ท่านเกิดความรู้สึกทุกขใจต่อการต้องดิ้นรนหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดความทัดเทียมกับเพื่อนคนอื่น และด้วยความทุกขใจจากการควบคุมสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปตามที่ต้องการ (อริยสัจ ๔) คือ ต้องการให้ผลผลิตมีปริมาณที่มากพอเพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น แต่ด้วยประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นจากการ

เรียนรู้ด้วยการลองผิดลองถูกของท่านอย่างมุ่งมั่น จึงทำให้ท่านได้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นล้วนมีที่มาที่ไป ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ (ไตรลักษณ์) ท่านจึงได้เกิดการเรียนรู้จากการเห็นถูก (สัมมาทิฐิ มรรคมองค์ ๘) และเมื่อเกิดการเรียนรู้ จึงทำให้ท่านเกิดการยอมรับได้มากขึ้น และหันย้อนกลับไปมองถึงการเติมเต็มการยอมรับนับถือยกย่องจากบุคคลอื่นว่า ไม่ได้เกิดจากมิตรพัยสินเงินทองที่มากมาย แต่เป็นการทำความเข้าใจถึงความพอดีภายในใจของเรา ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ ท่านยังได้การสนับสนุน ช่วยเหลือ คำแนะนำจากคุณตา ภรรยา และบุตร ในการเป็นกำลังใจที่ตีประกอกับความพากเพียร พยายาม ในการลองผิดลองถูกในสิ่งต่างๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ (อินทรีย์ ๕ – พละ ๕)

๒.๓ ปัจจัยเชิงจิตวิทยา ท่านได้เรียนรู้ในการพัฒนาตนตามลำดับขั้นความต้องการที่สูงขึ้นด้วยการเติมเต็มลำดับขั้นความต้องการขั้นที่ ๔ การยอมรับนับถือยกย่องจากบุคคลอื่นว่า ไม่ใช่ชื่อเสียงเงินทองที่ทำให้ท่านสามารถยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นแล้วจะสามารถส่งผลให้ท่านมีความสุขได้ และสิ่งนี้ไม่ใช่สิ่งที่จะนำพาท่านให้พ้นจากทุกข์ได้ เมื่อท่านเข้าใจถึงเหตุปัจจัยที่ถูกต้องตรงตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาแล้ว ท่านจึงเริ่มค้นหาความต้องการภายในจิตใจที่แท้จริง ซึ่งเป็นการพัฒนาสู่ลำดับขั้นที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของท่านนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เฉพาะตัวบุคคลที่ผ่านมา

การเรียนรู้ของ คุณลุงประยงค์ ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยท่านได้มีการเปลี่ยนแปลงตามทฤษฎีในขั้นที่ ๑-๓ ท่านได้เริ่มต้นด้วยการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในระหว่างประกอบอาชีพเพื่อค้นหาอาชีพและการมีรายได้ที่มั่นคงเหมือนดังเช่นเพื่อนที่ได้รับราชการคนอื่นๆ โดยท่านได้พิจารณาถึงความรู้สึกของท่านที่มีต่อสิ่งที่ไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ รวมถึง พิจารณาทบทวนถึงสิ่งที่ได้ประสบที่มีผลต่อความคิด ความรู้สึกของท่านว่าเป็นเช่นไร

๓. การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของคุณลุงประยงค์ รณรงค์ (รูปแบบใหม่)

๓.๑ หลักธรรมทางพุทธศาสนา ท่านได้ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมองค์ ๘ ด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มุ่งมั่น (อินทรีย์ ๕ - พละ ๕)

๓.๒ แนวคิดทฤษฎีตะวันตก ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงของ คุณลุงประยงค์ ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงท่านได้เปลี่ยนแปลงในขั้น ๔-๑๐ กล่าวคือ เมื่อท่านได้เปิดใจยอมรับว่าข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นว่าสามารถเกิดขึ้นได้ทุกขณะ และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้นั้น ทำให้ท่านเกิดการเรียนรู้ว่า ทุกสิ่งล้วนไม่มีสิ่งใดที่สมบูรณ์แบบและไม่มีความดีที่สามารถบังคับให้

เป็นไปตามที่ต้องการได้ จากนั้น ท่านจึงได้เรียนรู้ที่จะปรับมุมมองความคิดที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในมุมมองใหม่พร้อมทั้งเปิดใจให้ความไม่สมบูรณ์พร้อมเหล่านี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ ยังสามารถอธิบายเพิ่มเติมตามในส่วนของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการและทฤษฎีบูรณาการได้ กล่าวคือ เมื่อท่านได้พัฒนาถึงลำดับขั้นที่ ๕ คือลำดับขั้นสูงสุดตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการจึงทำให้ท่านเข้าใจความต้องการของตนเองที่แท้จริง และทำให้ท่านลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทราบว่าคุณค่าที่แท้จริงไม่ใช่การได้มาซึ่งชื่อเสียงเงินทองการนับหน้าถือตามทางสังคม แต่เป็นการดำเนินชีวิตตามความเข้าใจโลก ด้วยความเป็นอยู่ที่ดีพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง เป็นการอยู่ด้วยความเข้าใจคน เข้าใจธรรมชาติโดยไม่แบ่งแยกหรือคิดทำร้าย ทำลายซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์

เมื่อท่านเกิดความเข้าใจเช่นนี้ จึงทำให้ท่านประกอบอาชีพด้วยความเข้าใจ พร้อมทั้งได้อุทิศตนเพื่อส่วนรวม เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้จากประสบการณ์ชีวิตจริง เป็นบุคคลต้นแบบที่สำคัญของมหาวิทยาลัยชีวิต และเป็นแบบอย่างปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณลุงประยงค์ วรรณรงค์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๕ ดังนี้

ทุกซ์	- ความไม่สบายกายอันเกิดจากความยากจน - ความไม่สบายใจอันเกิดจากการต้องการมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงเหมือนเพื่อน - คิดว่าการพ้นจากความยากจน มีเงินทอง ซื่อเสียง จะทำให้พบความสุขได้ - การไม่พร้อมยอมรับกับความผิดพลาด สิ่งต่างๆ ที่ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง
รูปแบบ การเปลี่ยนแปลง ค่อยเป็นค่อยไป	- เรียนรู้ข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นขณะลองผิดลองถูกในการหาแนวทางประกอบอาชีพ - ทำความเข้าใจว่า ข้อผิดพลาด สิ่งที่ไม่เป็นตามคาดหวัง สามารถเกิดขึ้นได้ - ยอมรับถึงสิ่งที่เกิดขึ้นว่า ไม่สามารถบังคับ ควบคุม ให้เป็นตามที่ต้องการได้
กระบวนการ เปลี่ยนแปลง	- <u>จิตใจ</u> : เปิดใจเรียนรู้ว่าทุกสิ่งไม่สามารถควบคุมให้เป็นตามที่ต้องการได้ - <u>ความคิด</u> : ลดการยึดติดความคิดของตนว่าต้องถูกต้องและจะผิดพลาดไม่ได้ลง ไม่ได้คิดเฉพาะแต่จะสร้างอาชีพให้ตน แต่คิดถึงแนวทางการสร้างอาชีพให้ชุมชนโดยการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย - <u>พฤติกรรม</u> : การลงมือทำเป็นแบบอย่างตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้งการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ การถ่ายทอดความรู้ และช่วยเหลือชุมชนอย่างเต็มที่และเต็มใจ โดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทน

แผนภาพที่ ๔.๕ แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ
คุณลุงประยงค์ วรรณรงค์

และแบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของ คุณ
ลุงประยงค์ วรรณรงค์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๖ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๖ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม
ของ คุณลุงประยงค์ วรรณรงค์

๔.๔ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคล ต้นแบบในสังคมไทย

โดยภาพรวมจากการวิเคราะห์บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ซึ่งประกอบด้วย (๑) ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา (๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และ (๓) คุณลุงประยงค์ วรรณรงค์ ในประเด็นต่อไปนี้ พบว่า

๑. การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม)

จากการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม) นั้น ถึงแม้ว่า บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านจะมีความแตกต่างกันในประสบการณ์วัยเด็ก ระดับการศึกษา และการประกอบอาชีพ หรืออาจกล่าวได้ว่ามีโลกแห่งประสบการณ์ที่แตกต่างกันตามแนวคิดแนวคิด ปราบกฎการณ์วิทยา แต่ด้วยเหตุที่บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านได้มีพื้นฐานจิตใจที่ประกอบด้วยจิตอัน เมตตา เป็นกุศลตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเป็นเหตุชักจูงให้ได้พบปะกับ กัลยาณมิตรผู้ซึ่งได้ให้คำแนะนำที่ดี (ปรโตโฆสะ) จึงสามารถส่งผลให้ท่านสามารถนำสิ่งที่ได้รับจาก เหล่ากัลยาณมิตรมาเพื่อบูรณาการผสมผสานเข้ากับความเป็นตัวตนของบุคคลต้นแบบแต่ละท่าน จนกระทั่งสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมผ่านทางคำพูดและการกระทำในรูปแบบ ของสาธารณะกุศลได้

๒. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคล ต้นแบบ

การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ นั้นพบว่า บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ถึงแม้ว่าจะมีกระบวนการเกิดขึ้นของความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมในลักษณะที่ต่างกันได้แก่ เกิดขึ้นในช่วงวัยที่ต่างกัน เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน ในช่วงเวลาอันสั้น หรือเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่กระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมของทั้ง ๓ ท่านนั้น ได้มีส่วนที่เกี่ยวข้องคล้ายคลึงกันในประเด็นของทฤษฎีตะวันตก คือ ทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์ แนวคิดปราบกฎการณ์วิทยา และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการ เปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์ กล่าวคือ พื้นฐานของทฤษฎีนั้นมีที่มาจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์ คือ เมื่อความรู้สึกเพียงพอเกิดขึ้นภายในจิตใจ หรือการเกิดความรู้สึกที่ว่าตนไม่ สามารถอยู่ในลำดับขั้นความต้องการในลำดับขั้นเดิมอีกต่อไปได้ ก็จะก่อให้เกิดกระบวนการขั้นสูงขึ้น คือ ความต้องการพัฒนาศักยภาพภายในตนให้สูงขึ้นกว่าเดิมคือ ความรู้สึกที่ว่าต้องการหลุดพ้นจาก พันธนาการหรือการยึดติดอยู่เพียงแคในวงแห่งกายของตน หรือการคิดถึงเฉพาะความสุขสบายเฉพาะ

ตน แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกภายในจิตใจที่จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูล และเอื้อประโยชน์ต่อสรรพสิ่งในมุมมองหรือตามแต่ปรากฏการณ์เฉพาะตนจะสามารถเข้าใจ เข้าถึง และแสดงออกมาได้

ซึ่งทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ นั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ในแง่มุมมองของการเข้าใจ เข้าถึง หรือความตระหนักในศักยภาพแห่งตน ตามมุมมองของตน หรือมีความเป็นปัจเจก หรือปัจเจกจัดตั้ง หรือการรับรู้ได้เฉพาะตน ดังนั้น ในการรับรู้ของบุคคลต้นแบบแต่ละท่านที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนจึงส่งผลให้การแสดงออกในการช่วยเหลือสังคมมีรูปแบบ หรือวิธีการที่แตกต่างกันไปตามแต่พื้นฐานประสบการณ์หรือการรับรู้เดิมที่ได้ประสบพบเจอมา แต่ทั้ง ๓ ท่านนั้นได้มีจุดเชื่อมโยงกันในส่วนของผลที่เกิดขึ้นต่อตนเอง คือ การลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนน้อยลง และส่งผลต่อสังคม คือ การมีมุมมองต่อของสิ่งเดิม บุคคลเดิม รวมถึงสภาพแวดล้อมเดิม ในมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไป

กล่าวคือ จากเดิมที่เคยมีมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ในรูปแบบของการยึดผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง หรือคำนึงถึงตนเองมาก่อนสิ่งอื่น บุคคลอื่น ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น สังคม และส่วนรวมมากขึ้น รวมทั้ง มีมุมมองต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ผ่านเข้ามาในชีวิตด้วยความเข้าใจ และยอมรับด้วยสัมมาทิฐิ (มรรคมืองค์ ๘) กับความเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติ ธรรมตามากขึ้น (ไตรลักษณ์) ด้วยความมีจิตใจที่อ่อนโยน เมตตา กรุณา เอื้ออาทร และปรารถนาดีอย่างจริงใจ (พรหมวิหาร) ที่ต้องการจะช่วยเหลือให้สรรพสัตว์พ้นไปจากทุกข์ได้อย่างที่ตนเคยผ่านพ้นมา

๓. การวิเคราะห์รูปแบบใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)

สำหรับในประเด็นการวิเคราะห์รูปแบบใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่) นั้นพบว่า แม้ทุกท่านจะมีความแตกต่างกันในหลายประเด็นก็ตาม แต่ด้วยความมีพื้นฐานครอบครัวและพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม (ไตรสิกขา พรหมวิหาร) จึงส่งผลให้ท่านเกิดแรงผลักดัน และแรงบันดาลใจในการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนไปในทิศทางที่ดี ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตาหรือสิ่งที่ได้กำหนดความเป็นตัวตนของท่าน ด้วยเหตุที่ ทุกท่านต่างล้วนมีความเชื่อมั่น ความศรัทธาในสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ทรงดำเนินเป็นแบบอย่างแนวทางที่ดี นั่นคือ ความเป็นหนึ่งเดียวกันบนหนทางแห่งการรู้แจ้ง หนทางแห่งการหลุดพ้น หนทางแห่งพุทธะ

จากความปรารถนาอันแรงกล้าของท่านนี้เอง ที่เป็นการจุดประกายที่สำคัญในการพัฒนาจิตใจของตนให้หลุดพ้นจากพันธนาการของวงแห่งกาย หรือการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตน ให้เปลี่ยนเป็นการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตนเพียงวงที่แคบนี้ ท่านได้ขยายความรู้สึกนี้ออกสู่สังคมในวงกว้างมากขึ้น ด้วยความตั้งใจจริง ในการเสียสละ เอื้อเฟื้อต่อสังคม การลดการคิดถึงความสุขสบายส่วนตนลง แล้วเปลี่ยนเป็นคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากการช่วยเหลือสังคม

โดยไม่คิดถึงความเหน็ดเหนื่อยอย่างไม่ลดละและไม่ย่อท้อตลอดระยะเวลาที่ยังมีความสามารถของร่างกายจะทำไหว

ซึ่งสิ่งนี้เองที่เป็นสาเหตุสำคัญของการเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบที่ดั่งาม ซึ่งควรนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตและการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต่างๆ ในสังคม

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องใน ๓ ประเด็นหลักดังกล่าวจะพบว่า สามารถนำเสนอแบบจำลองที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมได้ ๒ รูปแบบ คือ

๑. แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

๒. แบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model

๑. แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย เป็นแบบจำลองที่ผู้วิจัยได้จำลองขึ้นจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งได้จากการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ในประเด็นหลัก ๓ ประเด็น ประกอบด้วย (๑) การวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบเดิม) (๒) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์หลักธรรมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา และ (๓) การวิเคราะห์รูปแบบความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (รูปแบบใหม่)

แบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยสามารถบูรณาการองค์ความรู้เพื่อสร้างแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยทั้งสามท่านซึ่งประกอบด้วย (๑) ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา (๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และ (๓) คุณลุงประยงค์ รณรงค์ โดยได้นำจุดร่วมที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันในการเกิดขึ้นของกระบวนการของบุคคลต้นแบบ ดังนี้

การเริ่มต้นของการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ของท่านนั้น เกิดขึ้นจากความทุกข์หรือความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในสิ่งที่ปรารถนาอย่างครบถ้วน ความรู้สึกที่เกิดจากความคาดหวังของตนต่อสิ่งรอบข้าง แล้วไม่ได้รับการตอบสนองตามที่ตนคาดหวัง หรือความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากความหวาดกลัว หวาดระแวง

ความลึกลับสงสัย รวมถึง ความต้องการเติมเต็มความปรารถนาบางอย่างภายในใจให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ซึ่งหากจะเทียบเคียงความทุกข์ในอริยสัจ กับทฤษฎีตะวันตกแล้วอาจจะพบจะใกล้เคียงกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ ซึ่งกล่าวถึง ความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากความต้องการในขั้นพื้นฐานของมนุษย์ดังเช่นปัจจัย ๔ ซึ่งเมื่อความต้องการในขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างเพียงพอหรือเป็นที่พอใจของตนแล้ว ก็เกิดความต้องการได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นที่สูงขึ้นต่อไป จนกระทั่งสูงขึ้นสู่ความต้องการได้รับการพัฒนาศักยภาพในตน หรือเป็นความต้องการพัฒนาภายในจิตใจ

ซึ่งเมื่อกล่าวถึงบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านนั้น ถึงแม้ว่าท่านจะไม่ได้เกิดความทุกข์ขึ้นจากสาเหตุเดียวกัน แต่ความคล้ายคลึงกันของที่มาอันเป็นเหตุให้ท่านพัฒนาจิตใจจนกระทั่งเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมนั้น ก็คือความต้องการหลุดพ้นไปจากสภาพที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบันของแต่ละท่าน กล่าวคือ แต่ละท่านต่างล้วนต้องการลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง ลดการคิดถึงประโยชน์ส่วนตน และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

นอกจากปัจจัยภายใน คือ ตัวของบุคคลต้นแบบที่มีส่วนสำคัญในการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมแล้ว ยังมีปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างให้เกิดกระบวนการดังกล่าว ซึ่งก็คือ การได้มีโอกาสได้พบปะ คบค้าสมาคม และพูดคุย (ปรโตโมสะ) กับกัลยาณมิตร ซึ่งเมื่อท่านได้พบกับกัลยาณมิตรทั้งที่เป็นบุคคลภายในครอบครัว และบุคคลอื่น รวมถึงการได้สนทนาพูดคุยและได้รับคำแนะนำ ให้คำปรึกษาที่ดี อันเป็นเหตุปัจจัยสำคัญ (อิทัปปัจจยตา)

รวมถึงการได้มีการสั่งสมเหตุปัจจัยหรืออิทัปปัจจยตาที่ดีของท่านมา ทำให้ท่านได้พบกับความเห็นที่ถูก ตรงหรือการมีสัมมาทิฐิอันเป็นจุดเริ่มต้นในการเดินทางเข้าสู่กระบวนการแห่งมรรคมีองค์ ๘ อันถือเป็นทางสายกลาง ทางสายเอก ทางสายเดียวในการเข้าสู่หนทางแห่งอริยมรรค ซึ่งนำไปสู่การพ้นทุกข์ได้

และเมื่อเกิดความเห็น ถูก ตรง ตามหนทางแห่งมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ก็จะสามารถส่งผลต่อความมีศรัทธาหรือความเชื่อที่ถูกต้องอันเป็นองค์ประกอบตั้งต้นที่สำคัญในหลักอริยทรัพย์ ๕ และพละ ๕ อันจะนำมาสู่การนำพาให้เกิดกำลังทั้งทางกายและใจ กล่าวคือ เป็นความเชื่อที่เกิดจากปัญญา ซึ่งได้พิจารณาโดยแยบคายแล้วตามหลักแห่งโยนิโสมนสิการ มิใช่ความเชื่อที่เกิดจากการขาดซึ่งปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วน เชื่อตามผู้อื่น หรือเชื่อแบบงมงายไร้เหตุผล อย่างอหิโมกข์ ซึ่งตามหลักแห่งกาลามสูตรได้กล่าวถึงหลักในการเชื่อไว้ ๑๐ ประการว่า (๑) อย่าเพิ่งเชื่อตามสิ่งที่ฟังๆ กันมา (๒) อย่าเพิ่งเชื่อตามที่ทำต่อๆ กันมา (๓) อย่าเพิ่งเชื่อตามคำเล่าลือ (๔) อย่าเพิ่งเชื่อโดยอ้างตำรา (๕) อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกคตา (๖) อย่าเพิ่งเชื่อโดยคาดคะเน (๗) อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกคิต

ตามแนวเหตุผล (๘) อย่าเพิ่งเชื่อเพราะถูกกับทฤษฎีของตน (๙) อย่าเพิ่งเชื่อเพราะมีรูปลักษณะที่ควรเชื่อได้ (๑๐) อย่าเพิ่งเชื่อเพราะผู้พูดเป็นครูอาจารย์ของตน

นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึง ความเชื่อมั่นแน่วแน่ในคุณงามความดีว่าทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สามารถที่จะสละสิ่งของของตนที่มีอยู่ได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งใด ซึ่งศรัทธาในทางที่ถูกที่ควร อาทิ การหมั่นรักษาศีลภาวนา การหมั่นทำทานบริจาคสิ่งของเพื่อผู้อื่น สัตว์อื่น การให้ความช่วยเหลือตามแต่กำลังและโอกาสจะเอื้ออำนวย เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งควรหมั่นฝึกฝนและยึดมั่นอย่างมั่นคงแน่วแน่ ไม่คลอนแคลนอยู่เป็นนิจ เพื่อสามารถเป็นพื้นฐานของการก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมต่อไป

ซึ่งการจะเกิดขึ้นของกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากหลักธรรมเดี่ยวๆ เพียงประการใดประการหนึ่งได้ แต่ต้องอาศัยการผสมผสานหรือการบูรณาการร่วมกันของหลักธรรมหลายประการจนกระทั่งสามารถลดละหรือปล่อยวางความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในความเป็นตัวตนของตนลงได้ และแผ่ขยายความรู้สึกเอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวมได้มากขึ้น

การที่จะสามารถเกิดความรู้สึกข้างต้นได้นั้น ปัจจัยตั้งต้นประการสำคัญประการหนึ่งคือการมีศีล ๕ ประจําใจในฐานะของฆราวาส ศีล คือ การประพฤติดี ประพฤติถูกต้องโดยปราศจากโทษ ขึ้นต้นๆ ทางกาย ทางวาจาของตนที่เกี่ยวกับสังคมและส่วนรวมโดยหลักการพูดอันเป็นองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ (๑) กล่าวแล้วควรแก่กาล (๒) กล่าวแล้วตามสัจจจริง (๓) กล่าวแล้วอย่างอ่อนหวาน (๔) กล่าวแล้วอย่างประกอบด้วยประโยชน์ และ (๕) กล่าวแล้วด้วยเมตตาจิต หรือสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นแก่การเป็นอยู่ จดเว้นการทำร้าย การเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยศีลที่สำคัญของชาวพุทธทั่วไปคือ ศีล ๕ ซึ่งเหตุที่ทำให้บุคคลสำรวมในศีลด้วย ๒ ประการ คือ การพิจารณาโทษของการละเมิดศีล และการพิจารณาอนิสสของศีล

ซึ่งศีลนั้นถือเป็นหลักธรรมตั้งต้นสำคัญของหลักไตรสิกขา ว่าถือเป็นทั้งหมดของพุทธศาสนาในภาคปฏิบัติ ในการนำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตในวิถีของอารยชนหรือที่เรียกว่า อริยมรรค ซึ่งถือเป็นทางสายเอก ทางสายเดียว หรือมัชฌิมาปฏิปทา ในการก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรค

และศีลก็เป็นหลักธรรมสำคัญในการนำไปสู่การเกิดสมาธิ หรือการฝึกบังคับจิตใจของตนให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ให้มากที่สุดตามที่ตนต้องการ ซึ่งสมาธินอกจากจะเป็นการทำจิตให้สงบ บริสุทธิ์ตั้งมั่น แน่วแน่แล้วยังหมายถึง จิตที่มี “กมมนิโย” หรือเป็นจิตที่สมควรแก่การทำงาน อันจะสามารถนำไปสู่การเกิดปัญญา หรือการฝึกฝนอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุดในเรื่องสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริงได้ในที่สุด ปัญญาประกอบด้วย

๑. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาอันเกิดจากการฟัง การอ่าน การได้เรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งเป็นปัญญาขั้นแรกในการนำความรู้เพื่อกำหนดแนวคิดและใช้ประโยชน์ในทางโลก

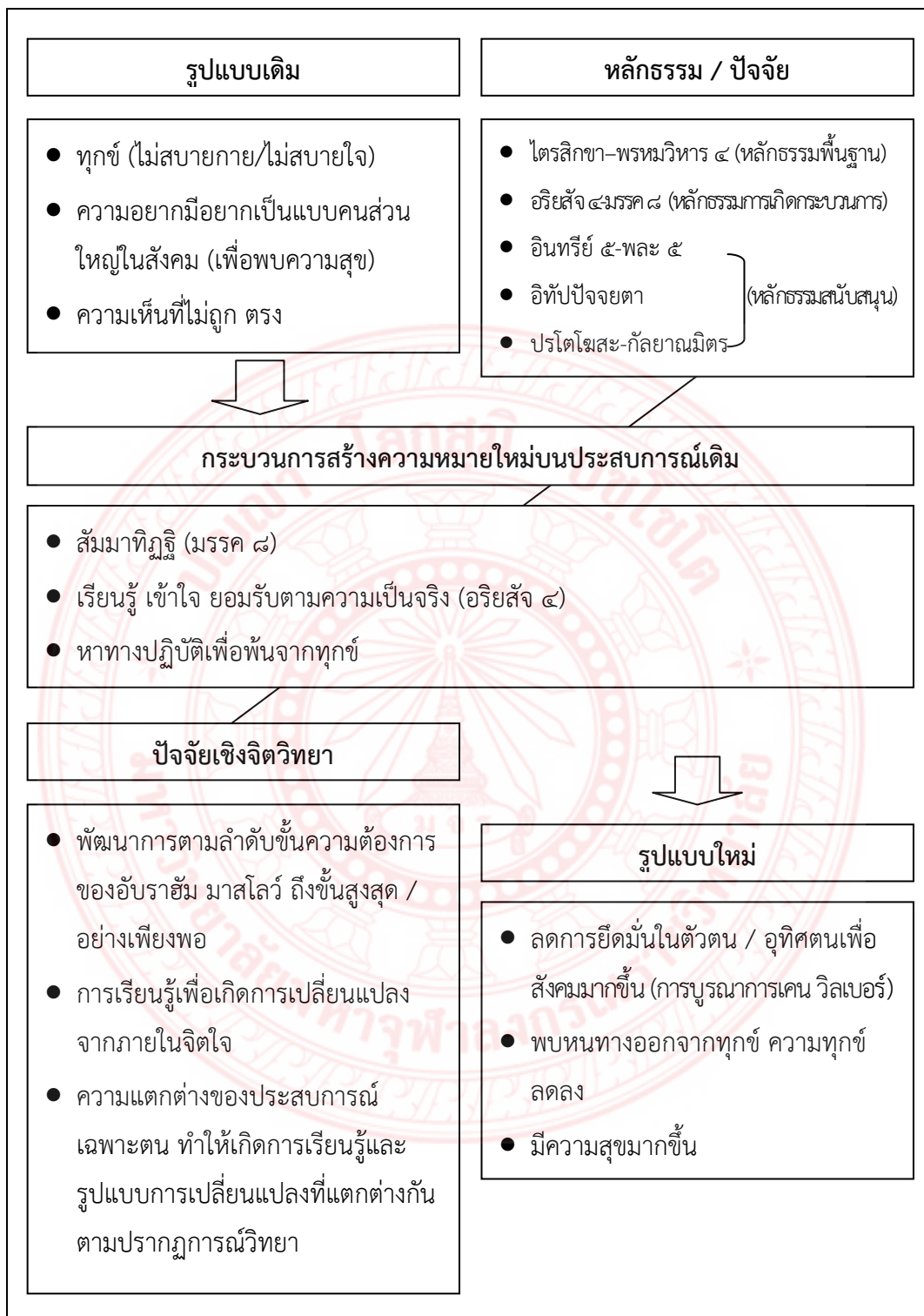
๒. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาอันเกิดจากการนำสุตมยปัญญามาพิจารณาตามเหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองได้

๓. ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาที่ต่อยอดจากสุตมยปัญญา และจินตามยปัญญาเป็นปัญญาอันเกิดจากการปฏิบัติจนรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นปัญญาที่แท้จริง ภาวนามยปัญญาในทางธรรมเพื่อการหลุดพ้นจะเกิดจากการลงมือปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน และวิปัสสนา ส่วนภาวนามยปัญญาในทางโลก คือการลงมือกระทำสิ่งที่ตนเชี่ยวชาญ

ศีลนี้ถึงแม้จะเป็นจุดตั้งต้นของการเกิดสมาธิและปัญญา แต่แนวทางการปฏิบัติอันจะนำไปสู่การเกิดปัญญาของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านนั้นต่างอาศัยรูปแบบการเจริญสติปัญญา ๔ คือ การพิจารณากาย เวทนา จิต และธรรม มาใช้ในการเจริญสติด้วยความวิริยะพากเพียร จนกระทั่งเกิดความตั้งมั่นแห่งจิตคือ สมาธิ และด้วยความวิริยะพากเพียรในการปฏิบัติภาวนา จึงส่งผลให้เกิดภาวนามยปัญญาหรือปัญญาอันเกิดจากการภาวนา ซึ่งถือเป็นปัญญาอันแท้จริงที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรงอันเนื่องจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

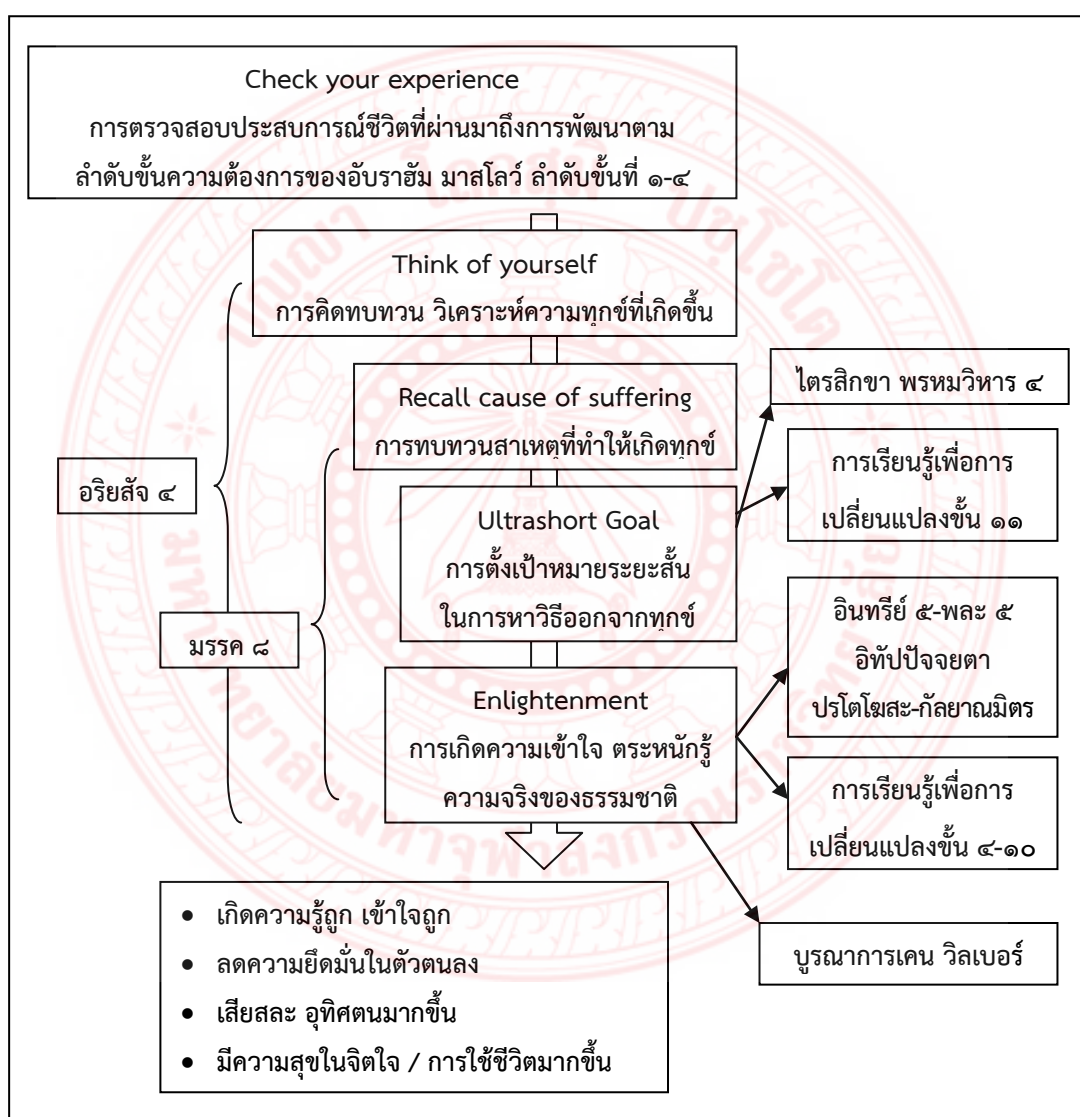
ซึ่งปัญญานี้เป็นปัญญาที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจแก่นแท้ของหลักธรรมในการปฏิบัติ กล่าวคือ การเข้าใจหลักการของพรหมวิหารที่แท้จริง อันเริ่มต้นด้วยหลักความเมตตาด้วยปัญญารวมถึงเข้าใจแก่นแท้ของชีวิต และความเป็นไปของโลกตามกฎแห่งพระไตรลักษณ์ ที่ทุกสรรพสิ่งล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามวัฏจักร เมื่อเกิดความเข้าใจที่ถูก ตรงตามหลักธรรมคำสอนของพระศาสดา จึงส่งผลให้ท่านเกิดความรู้สึกถึงความเท่าเทียม เสมอภาค คล้ายคลึง และสอดคล้องสัมพันธ์กันของสรรพสิ่งทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต จึงทำให้ไม่เกิดความแบ่งแยก หรือลดความรู้สึกถึงความแบ่งแยกระหว่างตัวเรากับสิ่งอื่นๆ ลง เกิดเป็นปรากฏการณ์ หรือประสบการณ์ของแต่ละคน ซึ่งรู้ได้เฉพาะตนขึ้น อันเป็นจุดสำคัญที่จะนำไปสู่ การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่ให้เกิดขึ้นกับประสบการณ์ที่เคยพบเจอในรูปแบบเดิมๆ ของตน และสิ่งนี้เองที่ส่งผลให้ความรู้สึกลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตนลง รวมถึงการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนลดลง การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความรู้สึกสุขกาย สุขใจของตนมากขึ้นตามลำดับ

ซึ่งแบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย สามารถแสดงได้ตามแผนภาพที่ ๔.๗

แผนภาพที่ ๔.๗ แบบจำลองภาพรวมกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม
ของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

และสามารถนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย หลักธรรมพื้นฐาน หลักธรรมของการเกิดกระบวนการ และหลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการ พร้อมทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ ทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมชีโรว์ มาเขียนแสดงความเชื่อมโยงกับแบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model ได้ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๘ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๘ ความเชื่อมโยงแบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model
กับหลักธรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บน
ประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

๒. แบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model

จากแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแบบจำลองการพัฒนาตน ได้ตามแบบจำลอง “C-TRUE Yourself Model” ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ในกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ซึ่งประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การตรวจสอบ พิจารณา ทบทวนประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของตน (Check your experience) ว่าได้รับการตอบสนองตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ ในแต่ละลำดับขั้นอย่างเพียงพอหรือไม่ อย่างไร และมีการพัฒนาจากลำดับขั้นต่ำไปสู่ลำดับขั้นที่สูงขึ้นอย่างไรบ้าง ประกอบด้วย

- การตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย ได้แก่ ปัจจัย ๔ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ว่ามีความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและรู้สึกเพียงพอหรือไม่ อย่างไร
- การตอบสนองความต้องการด้านความปลอดภัย ในด้านความสามารถในการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองได้ ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพียงพอหรือไม่ อย่างไร
- การตอบสนองความต้องการด้านความรักซึ่งไม่ได้หมายถึง เรื่องทางเพศสัมพันธ์ แต่เป็นความรู้สึกว่าได้รับความรักความอบอุ่นจากครอบครัว เพื่อนฝูง หรือบุคคลรอบข้างหรือไม่ อย่างไร
- การตอบสนองความต้องการด้านการยอมรับนับถือ เป็นความรู้สึกว่าตนได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น และจากตนเองหรือไม่ อย่างไร

โดยการตรวจสอบในขั้นตอนแรกนี้ ให้ใช้ข้อมูลประวัติและประสบการณ์ชีวิตส่วนบุคคลเพื่อประกอบการพิจารณา ได้แก่ ฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัว ลักษณะอุปนิสัยของตน การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่การงาน เงินเดือนหรือรายได้ การได้รับการยอมรับจากสังคม และประสบการณ์ชีวิตด้านอื่นที่เกี่ยวข้องของตน

๒. การคิดทบทวน วิเคราะห์ถึงความทุกข์ทางด้านร่างกาย หรือความทุกข์ด้านจิตใจที่ผ่านมาของตน (Think of yourself) ว่ามีความทุกข์ หรือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจหรือไม่ อย่างไรบ้าง

๓. การระลึก ทบทวนถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (Recall cause of suffering) โดยการคิด พิจารณา ค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ทางร่างกาย หรือความทุกข์ทางจิตใจว่า มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยภายในตนเอง

๔. การหาวิธีออกจากทุกข์ที่เหมาะสมด้วยการตั้งเป้าหมายในระยะสั้น (Ultrashort goal) ประกอบด้วย

- การเริ่มต้นจากความเห็นถูก เข้าใจถูก ตรง ตามหลักสัมมาทิฐิ (มรรค ๘) ถึงสภาพความทุกข์ที่เกิดขึ้นว่า แท้จริงแล้วความทุกข์ที่เกิดขึ้นนี้มีเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) มาจากสิ่งใด

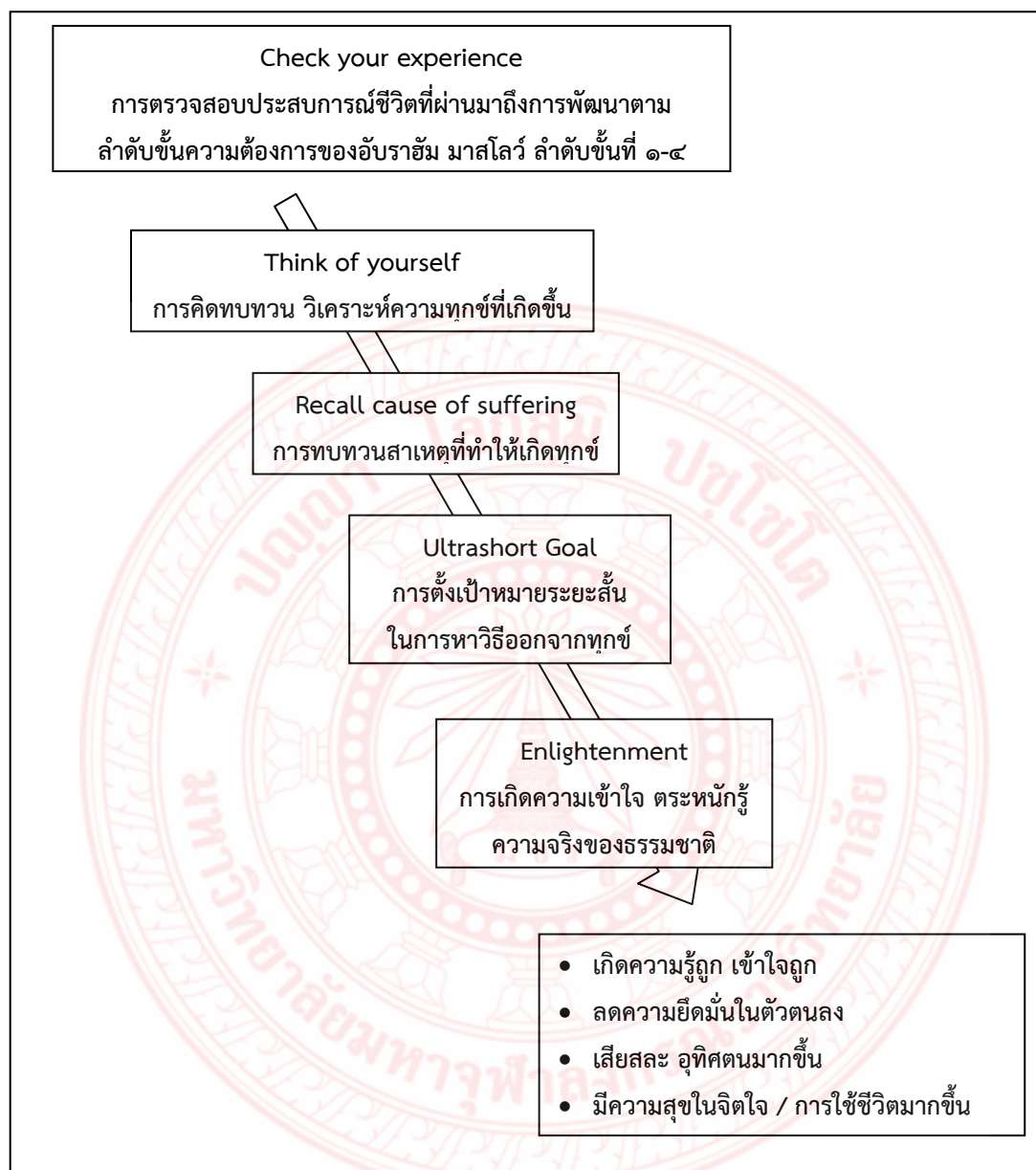
- การมีจิตใจที่เปิดกว้าง พร้อมเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ด้วยจิตใจที่เป็นกลาง โดยปราศจากอคติ

- การดำเนินแนวทางเพื่อหาทางออกจากทุกข์ด้วยจิตใจที่เมตตา (พรหมวิหาร ๔) มีศีลธรรม ด้วยความมีสติ สมาธิ (ไตรสิกขา) ตามหลักแห่งความถูกต้องแห่งมรรค ๘ ด้วยความวิริยะ พากเพียร อุตสาหะทั้งทางร่างกายและจิตใจ (อินทริย์ ๕-พละ ๕)

๕. การเกิดความเข้าใจ การตระหนักรู้ความจริงของธรรมชาติ (Enlightenment) ถึงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ทำให้เกิดปัญญา (ไตรสิกขา) ในการเข้าใจและตระหนักรู้ถึงสภาพความทุกข์ที่เกิดขึ้นว่า มีสาเหตุที่แท้จริงมาจากการยึดมั่นถือมั่นในตนเองมากเกินไป ทำให้ขาดการรับรู้ตามสภาพความเป็นจริง หรือไม่ได้อยู่ในโลกแห่งความจริงของสรรพสิ่ง ที่ล้วนมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่มีสิ่งใดคงทนถาวร หรือไม่มีสิ่งใดที่สามารถบังคับ ควบคุมให้เป็นไปตามความต้องการหรือความคาดหวังของเราได้ และเมื่อการเห็นถูก เข้าใจถูกตามหลักคำสอนของพุทธองค์บังเกิดขึ้น ความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในตนเองก็จะค่อยๆ เบาบางจางคลายลง และจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตา (พรหมวิหาร ๔) จากการหมั่นฝึกฝนก็จะนำพาให้เราสามารถสร้างสรรค์และทำประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมมากขึ้น และก็จะเกิดความสุขภายในจิตใจและชีวิตมากขึ้นด้วยเช่นกัน

หมายเหตุ แบบจำลองนี้เหมาะสำหรับท่านที่มีความสนใจและมีความต้องการ รวมถึงพร้อมที่จะเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับประสบการณ์เฉพาะตนของแต่ละท่าน

แบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model ดังปรากฏตามแผนภาพที่ ๔.๙ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๙ แบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยทั้ง ๓ ท่าน ซึ่งประกอบด้วย (๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้เปลี่ยนชีวิตจากวิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวคิง ๒ ลำขององค์การนาซา เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย เป็นผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ (๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้สร้างแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างในการละทิ้งความสุขทางโลกเพื่อออกค้นหาความสุขที่แท้จริงภายในจิตใจ และ (๓) คุณลุงประยงค์ รณรงค์ ผู้ได้รับรางวัลปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย รางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน ท่านเป็นผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้าและกว้างไกล เป็นบุคคลผู้สร้างสรรค์ผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พบว่า

ถึงแม้บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านจะมีการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ในส่วนของการเกิดและลักษณะของกระบวนการ ปัจจัยที่สนับสนุน การศึกษาการทำงาน ผลงาน รวมถึงครอบครัว และประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมา ซึ่งอาจจะมีแตกต่างกันออกไปตามแต่บริบทและองค์ประกอบแวดล้อมของแต่ละท่าน แต่อย่างไรก็ตาม ทั้ง ๓ ท่านต่างก็มีจุดร่วมหรือส่วนที่คล้ายคลึงกันในประเด็นของหลักธรรมสำคัญทางพุทธศาสนา อันประกอบด้วย

๑. หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ซึ่งทั้ง ๓ ท่านได้ใช้หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือเป็นทั้งหมดของพุทธศาสนาอันจะนำมนุษย์ไปสู่หนทางแห่งอริยมรรคได้ และหลักพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งเป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐในการสร้างความสงบสุขสันติทั้งต่อตนเองและสรรพสัตว์รอบข้าง

๒. หลักธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ซึ่งทั้ง ๓ ท่านได้ใช้หลักอริยสัจ ๔ อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งถือเป็นหลักคำสอนที่ครอบคลุมคำสอนทั้งหมดของพุทธศาสนาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงอันสูงสุดของชีวิต และหลักมรรค ๘ ได้แก่

สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ซึ่งถือเป็นทางสายเอกในการเข้าสู่เส้นทางแห่งอริยมรรค

๓. หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ซึ่งทั้ง ๓ ท่านได้ใช้หลักอินทริย ๕ – พละ ๕ อันประกอบด้วย สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือเป็นหลักธรรมสำคัญในการบำรุงให้กายและใจเกิดพลังกำลังสามารถปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสมควรแก่ธรรมของตน รวมถึงหลักปรโตโฆสะ – กัลยาณมิตร อันหมายถึง การได้คบค้าสมาคมกับมิตรที่ดี พร้อมทั้งได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อันจะสามารถนำพาให้เข้าสู่หนทางแห่งปัญญา และหลักอภัยปัจเจกตา อันหมายถึง หลักธรรมที่กล่าวถึงความเป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง สรรพชีวิตในการเกื้อกูลและนำมาซึ่งการเจริญด้วยศีล สมาธิ และปัญญาเพื่อถึงที่สุดแห่งการหลุดพ้นได้

นอกจากหลักธรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการนำมาซึ่งการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยทั้ง ๓ ท่านแล้ว ยังมีแนวคิด ทฤษฎีของตะวันตกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

๑. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ ซึ่งกล่าวถึง พัฒนาการของมนุษย์ตามลำดับขั้นความต้องการจากลำดับต่ำสุดไปลำดับสูงอันประกอบด้วย ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ความต้องการความนับถือยกย่อง และความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งถึงแม้เหตุปัจจัยในการพัฒนาตามลำดับขั้นของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านจะมีที่มาที่แตกต่างกัน แต่ทั้ง ๓ ท่านต่างก็ได้พัฒนาด้านตนเองจนกระทั่งถึงลำดับขั้นที่สูงที่สุดของทฤษฎี และเข้าสู่การพัฒนาภายในจิตใจตามทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ได้เป็นอย่างดี

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงของแจ๊ค เมซีโรว์ ซึ่งกล่าวถึง ขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยการเปลี่ยนกรอบการอ้างอิงเดิมที่ยังไม่ชัดเจน ไปสู่กรอบการอ้างอิงใหญ่ กว้าง และลึกขึ้น ทำให้สามารถแยกแยะความแตกต่าง สะท้อนและนำเสนอภาพความรู้สึกได้มากขึ้น โดยบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านถึงแม้จะประสบพ้อเจอกับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน อันนำไปสู่การเรียนรู้ การเปิดใจ ยอมรับ และการสำรวจ ค้นหาทางเลือกใหม่ จนกระทั่งเกิดการสร้างความสามารถ ความมั่นใจในบทบาท ความคิด การกระทำในรูปแบบใหม่ แต่ในท้ายที่สุดทุกท่านก็ได้เกิดความเมตตาขึ้นภายในจิตใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และลดความยึดมั่นถือมั่นในตนเองให้น้อยลง

๓. ทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกของมนุษย์ ให้ประสานสอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกันกับสรรพสิ่ง เพื่อการเข้าถึงซึ่งการเรียนรู้และเจริญงอกงามภายในจิตใจ

๔. แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งถือเป็นการสร้างให้เกิดความเข้าใจ การให้ความหมาย และการตีความ ทำความเข้าใจความเป็นปัจเจกของแต่ละบุคคลให้ลึกซึ้ง ชัดเจน ถูกตรงตามความเป็นจริงเพื่อการนำมาซึ่งการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นไปบนโลกแห่งประสบการณ์ของแต่ละท่าน รวมถึง ความเป็นพลวัตรของธรรมชาติแวดล้อมที่ไม่สามารถแยกส่วนออกจากการรับรู้เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาของแต่ละท่าน และการนำมาซึ่งจุดเชื่อมโยงของการเกิดปรากฏการณ์วิทยาของแต่ละท่าน เพื่อเรียงร้อยสู่การหาข้อสรุปของกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทยร่วมกัน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาอันนำมาซึ่งข้อสรุปในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ถึงแม้ปัจจัยแวดล้อมภายนอกของบุคคลต้นแบบจะมีความแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การเรียนรู้และการพัฒนาภายในจิตใจของแต่ละท่านจะต้องแตกต่างกันตามปัจจัยแวดล้อมภายนอก กล่าวคือ การเรียนรู้และการพัฒนาจิตใจของแต่ละท่านนั้นต่างล้วนขึ้นอยู่กับจิตใจเป็นสำคัญ เนื่องจาก จิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเริ่มต้นที่จะส่งผลต่อระบบความคิด ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม อันจะส่งผลต่อการกระทำและคำพูดของบุคคลผู้นั้น ซึ่งหากการเริ่มต้นด้วยความมีกุศลจิตของบุคคล ก็สามารถส่งผลต่อความคิดที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น สัตว์อื่น รวมถึงสิ่งแวดลอมรอบข้าง ให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น ด้วยการถ่ายทอดผ่านการกระทำที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประกอบกับคำพูดอันสุภาพอ่อนโยน เป็นมิตร ให้กำลังใจ ด้วยเจตนาอันเป็นกุศลด้วยความบริสุทธิ์ จริ่งใจ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย ที่ได้ทำการศึกษาโดยได้บูรณาการการศึกษาของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ได้แก่ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ และคุณลุง ประยงค์ วรรณรงค์ โดยทั้ง ๓ ท่านได้เริ่มต้นด้วยทุกข์ที่เกิดขึ้นต่างกรรม ต่างวาระ แต่ด้วยเหตุปัจจัยที่ได้สั่งสมมา จึงส่งผลให้ทั้ง ๓ ท่านได้มีโอกาสพบปะ รับรู้ และพูดคุยกับกัลยาณมิตร อันนำมาซึ่งการได้พบกับหลักธรรมอันนำมาสู่หนทางออกของปัญหา ด้วยสติปัญญา และความพากเพียรพยายาม เพื่อนำมาสู่การเข้าใจชีวิตที่แท้จริง

นอกจากนั้น ทั้ง ๓ ท่านก็ไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่การนำพาตนออกจากปัญหา แต่ท่านยังได้ช่วยให้บุคคลรอบข้างได้พบหนทางออกที่เหมาะสมตามชั้นภูมิของสติปัญญาและเหตุปัจจัยที่เขาเหล่านั้นจะสามารถพัฒนาได้ รวมทั้งท่านยังเป็นบุคคลต้นแบบให้แก่ผู้พบเห็นและผู้สนใจศึกษาเรียนรู้ และนำแนวทางของท่านไปปฏิบัติเพื่อถึงซึ่งการค้นพบทางออกที่เหมาะสมสำหรับตนอีกด้วย

ซึ่งผู้วิจัยได้นำกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่านนี้มานำเสนอผ่านแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม รวมทั้ง

ได้สังเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาตนตามรูปแบบ “C-TRUE Yourself Model” เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

แบบจำลองการพัฒนาตนตามรูปแบบ “C-TRUE Yourself Model” ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นนี้ เกิดจากการนำแบบจำลองกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นจากการศึกษากระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน

โดย “C-TRUE Yourself Model” นี้ ได้นำทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ มาประยุกต์ใช้ในการพิจารณา ทบทวน และปรับปรุงตนเองตามแนวคิดแห่งปรากฏการณ์วิทยา เพื่อนำไปสู่การลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น ตามทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์ โดยการพัฒนาตนเองเพื่อไปถึงซึ่งผลลัพธ์เป้าหมายสุดท้าย จะต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ ความคิด คำพูดและการกระทำ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของ ศีล สมาธิ ปัญญา แห่งไตรสิกขา และความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา แห่งพรหมวิหาร ๔ เป็นหลัก

นอกจากนี้ การจะนำพาตนให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงได้นั้น จะต้องอาศัยหลักธรรมที่สำคัญด้วยการนำพาตนเองให้อยู่ในกลุ่มบุคคลที่เป็นกัลยาณมิตร เพื่อการได้รับฟังและสนทนาที่เป็นประโยชน์ ด้วยการเป็นเหตุปัจจัย แห่งอิทัปปัจจยตา ของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี ประกอบกับการมีความศรัทธา หรือความเชื่อมั่นด้วยการตั้งต้นแห่งศรัทธาด้วยสัมมาทิฐิ ตามหลักเริ่มต้นของมรรคมืองค์ ๘ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตามหลักอริยสัจ ๔ และเมื่อพบหนทางที่จะนำพาตนออกจากความทุกข์แล้ว ก็ต้องหมั่นฝึกฝนปฏิบัติตน ตามหลักแห่งอินทรี ๕ – พละ ๕

กระบวนการของ “C-TRUE Yourself Model” นี้ เริ่มต้นด้วย (๑) การตรวจสอบ ทบทวนประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของตน (Check your experience) ว่าได้รับการตอบสนองตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ ในลำดับขั้นที่ ๑-๔ ว่าเป็นอย่างไร (๒) การคิดทบทวน วิเคราะห์ความทุกข์ที่เกิดขึ้นของตน (Think of yourself) ว่ามีความทุกข์ หรือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจหรือไม่ อย่างไรบ้าง (๓) การระลึก ทบทวนถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (Recall cause of suffering) ว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งใด (๔) การหาวิธีออกจากทุกข์ที่เหมาะสมด้วยการตั้งเป้าหมายในระยะสั้น (Ultrashort goal) โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อประกอบการดำเนินการเพื่อไปถึงเป้าหมายของการออกจากทุกข์ (๕) การเกิดความเข้าใจ การตระหนักรู้ความจริงของธรรมชาติ (Enlightenment) ถึงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในตนเองก็จะค่อยๆ เบาบางจางคลายลง และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น ทำให้มีความสุขในจิตใจและในชีวิตเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แบบจำลองการพัฒนาตน “C-TRUE Yourself Model” นี้ เหมาะสำหรับ ท่านมีความสนใจและมีความต้องการ รวมถึงพร้อมที่จะเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตนเอง ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับประสบการณ์เฉพาะตนของแต่ละท่าน

การดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านนั้น ถือเป็นต้นแบบที่ดีในวิถีทางสำหรับ แนวทางในการวางตัว การดำเนินชีวิตของตนเอง แบบอย่างการดำเนินชีวิตภายในครอบครัว และ แบบอย่างที่ดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

ถึงแม้ว่าทั้ง ๓ ท่าน จะยึดถือข้อปฏิบัติในด้านหลักธรรม รวมถึงการนำแนวคิดทฤษฎีที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันในส่วนของรายละเอียดและความเป็นปัจเจกเฉพาะตน ของแต่ละท่าน ดังเช่น ดร.อาจง ชมสาย ณ อยุธยา ที่มุ่งเน้นหลักความเมตตาและการนำหลักคำ สอนตามแนวทางปฏิบัติของ ท่านสตีลยาไส บาบามาใช้ประกอบการดำเนินชีวิตและแนวทางการ ปลุกฝังคุณธรรม ควบคู่ความรู้ให้แก่เด็กนักเรียนของโรงเรียนสตีลยาไส

ในส่วนของ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ก็ได้นำหลักธรรมตามคำสอนของอินเดียในส่วน ของหลักอาศรม ๔ ที่ได้กล่าวถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามบทบาท และหน้าที่ของแต่ละช่วงวัยซึ่งแสดง ให้เห็นถึงสิ่งที่พึงยึดถือและปฏิบัติตามได้อย่างชัดเจน และถึงแม้ว่าในหลักคำสอนของอาศรม ๔ นั้นจะ มีความเป็นแบบฉบับเฉพาะตัวตามแนวทางของชาวอินเดีย แต่มีความคล้ายคลึงสอดคล้องกับ หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของชาวพุทธดังเช่น ศีล ๕ ขรവാสธรรม หรือธรรมของผู้ครองเรือน รวมถึงหลักธรรมอย่างสัปปุริสธรรม ๗ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมของการวางตัวในแต่ละบทบาท หน้าที่ของแต่ละบุคคล

นอกจากนี้ ในส่วนของคุณลุงประยงค์ รณรงค์ ก็ได้มีความเป็นแบบอย่างเฉพาะตนในการ ยึดถือหลักธรรม ในส่วนของการดำเนินตามแนวทางแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการวางตนตามแนวทางพอดี พอกิน พอเพียง พอประมาณ สำหรับ ในส่วนของแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องถึงแม้ว่าบุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน จะมีหลักแนวคิด ทฤษฎีที่ คล้ายกันแต่รูปแบบการเติบโต เรียนรู้และพัฒนานั้นมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทรอบข้าง ทั้งในส่วนองปัจจัยภายในของแต่ละท่าน รวมถึงปัจจัยภายนอกของบุคคลแวดล้อมรอบข้างที่มีส่วน สำคัญต่อการเติบโตภายในจิตใจ จนกระทั่งส่งผลต่อความคิด คำพูด และการกระทำที่ได้ถ่ายทอดผ่าน ผลงานสาธารณะประโยชน์ของแต่ละท่าน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทั้ง ๓ ท่าน จะมีรูปแบบ แนวทางการดำเนินชีวิต และการ เจริญเติบโต พัฒนาภายในจิตใจที่แตกต่างกัน เนื่องจาก รูปแบบปรากฏการณ์วิทยาของแต่ละท่านที่มี บริบทแตกต่างกัน แต่ทั้ง ๓ ท่าน ก็ได้มีจุดร่วมของการพัฒนาที่คล้ายคลึงกันในแง่ของการพัฒนาตน เพื่อลดละ ปล่อยวางการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนของตนลง และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น

บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่านนั้น นอกจากจะเป็นแรงบันดาลใจในการเป็นต้นแบบแนวคิด และแนวทางปฏิบัติให้แก่บุคคลรอบข้าง รวมถึงผู้วิจัยที่ได้ทำการศึกษาและได้พัฒนาแบบจำลอง การบูรณาการองค์ความรู้ในกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม (C-True Yourself Model) ขึ้นมาเพื่อใช้สำหรับการเป็นอีกแนวทางหนึ่งสำหรับผู้สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการ พัฒนาจิตใจแล้วนั้น เหตุปัจจัยตั้งต้นสำคัญซึ่งทั้ง ๓ ท่าน ได้รับแรงบันดาลใจจากบุคคลต้นแบบท่าน สำคัญยิ่งนั้นก็คือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ซึ่งได้จุดประกายในการก้าวเดินเพื่อหนทางแห่ง การหลุดพ้นจากทุกข์ โดยทั้ง ๓ ท่าน ต่างยึดถือแนวทางและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ อย่างจริงจังเพื่อสั่งสมเหตุปัจจัยในการพัฒนาจิตใจ เพื่อการก้าวเข้าสู่หนทางสายแห่งอริยมรรคได้ อย่างสมบูรณ์พร้อมในท้ายที่สุด

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของบัณฑิต อึ้งรังสี ที่กล่าวไว้ในงานวิจัยของ พระกุประสงค์ สณฺญโต (ราชสี) ^{๓๓๕} ที่กล่าวว่า การที่เราจะสามารถไปถึงจุดหมายที่ต้องการนั้น เรา ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งจะเป็แรงผลักดันให้ไปถึงเป้าหมายได้เร็วขึ้น แต่การที่คนส่วนใหญ่ไม่ สามารถไปถึงเป้าหมายได้ เนื่องจากยังไม่รู้ชัดเจนว่าต้องการอะไร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ที่พบว่า การที่บุคคลต้นแบบสามารถพัฒนาตนในลำดับขั้นของการรู้ถึงความต้องการที่แท้จริง ของตน ในลำดับขั้นสูงสุดตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ และสามารถพัฒนา ต่อยอดตามทฤษฎีบูรณาการของเคน วิลเบอร์ จนสามารถลดการยึดมั่นในตนเองลง และทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวมเพิ่มขึ้นได้นั้น เนื่องจาก การที่บุคคลต้นแบบทั้ง ๓ ท่าน ได้มีเป้าหมายที่ชัดเจนของตนเอง ในแต่ละลำดับขั้นของความต้อการของอับราฮัม มาสโลว์ ตั้งแต่ในลำดับขั้นของความต้อการพื้นฐาน เรื่อยมาจนกระทั่งถึงลำดับขั้นสูงสุดได้

นอกจากนี้ บทความของกุลวีร์ ประภาพรพิพัฒน์ ^{๓๓๖} ที่กล่าวถึงทฤษฎีลำดับขั้น ความต้อการของอับราฮัม มาสโลว์ และพุทธศาสนาตามทัศนะของพระธรรมปิฎกว่า มีแนวคิดเรื่อง มนุษย์ที่ใกล้เคียงกันหลายประการ คือ เห็นว่าธรรมชาติมนุษย์เป็นสิ่งที่ดี มนุษย์มีศักยภาพในการ พัฒนาตนเอง ให้มีความสำคัญด้านร่างกายและจิตใจในกระบวนการพัฒนามนุษย์ รวมทั้ง มุ่งการพัฒนา มนุษย์ให้มีความเข้าใจตนเอง ชีวิต และโลกอย่างแท้จริง

^{๓๓๕} บัณฑิต อึ้งรังสี, *กฎแห่งความโชคดี*, พิมพ์ครั้งที่ ๗ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อินส์ปิริมิวสิค, ๒๕๕๒), หน้า ๒๑.

^{๓๓๖} กุลวีร์ ประภาพรพิพัฒน์, “พัฒนามนุษย์ : ศึกษาเปรียบเทียบทัศนะระหว่างอับราฮัม มาสโลว์ กับพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)”, *วารสารพุทธศาสนศึกษา*, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๔๘.

และบทความของพระชัชวาล ชูตินธโร (โมราเลิศ)^{๓๓๗} ที่ได้กล่าวว่า ความต้องการและความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นการแสดงถึงแรงผลักดันเชิงกลยุทธ์สำคัญของการขับเคลื่อนมนุษย์ที่ส่งผลต่อทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยปัจจัย ๔ ที่พอเพียงตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์ แล้วย่อมสร้างให้เกิดบรรยากาศที่ดีในองค์กรได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาในงานวิจัยนี้พบว่า บุคคลต้นแบบที่ทำการศึกษามีจุดเริ่มต้นในการพัฒนาจิตใจ ตามด้วยความคิด แล้วจึงส่งผลต่อการกระทำและคำพูด เนื่องจากการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบที่ได้ทำการศึกษานี้ มีความละเอียดอ่อน ประณีตเป็นอย่างมากในการเกิดขึ้นของกระบวนการหรือวิธีการ หรือขั้นตอนในการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงวัย และในแต่ละระดับของการพัฒนาจากจิตสู่จิต ก่อนที่จะลดละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และพร้อมเสียสละหรือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ดังนั้น ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นการพัฒนาจิตใจอันเป็นกุศลตามแนวทางของสัมมาทิฐิขององค์พระศาสดาเป็นสำคัญ เพื่อการซึ่งการนำมาซึ่งการจัดทำแผนการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดี ความเอื้ออาทร และความสงบสุขต่อสังคม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การนำรูปแบบการพัฒนาดนไปใช้พัฒนาทรัพยากรบุคคลนั้น สามารถนำไปใช้สำหรับการพัฒนาดนเอง หรือบุคลากรภายในองค์กรได้ ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวจะเหมาะสมอย่างยิ่งกับผู้ที่มีความสนใจและต้องการพัฒนาดนเอง โดยการพัฒนาตนตามรูปแบบของ “C-TRUE Yourself Model” ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

(๑) การตรวจสอบ ทบทวนประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของตน (Check your experience) ว่าได้รับการตอบสนองตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ อับราฮัม มาสโลว์ ในลำดับขั้นที่ ๑-๔ ว่าเป็นอย่างไร

(๒) การคิดทบทวน วิเคราะห์ความทุกข์ที่เกิดขึ้นของตน (Think of yourself) ว่ามีความทุกข์ หรือความไม่สบายกาย ไม่สบายใจหรือไม่ อย่างไรบ้าง

^{๓๓๗} พระชัชวาล ชูตินธโร (โมราเลิศ), “ทางเลือกใหม่ HR การจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธเชิงกลยุทธ์”, วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๗๒.

(๓) การระลึก ทบทวนถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (Recall cause of suffering) ว่ามีสาเหตุมาจากสิ่งใด

(๔) การหาวิธีออกจากทุกข์ที่เหมาะสมด้วยการตั้งเป้าหมายในระยะสั้น (Ultrashort goal) โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อประกอบการดำเนินการเพื่อไปถึงเป้าหมายของการออกจากทุกข์

(๕) การเกิดความเข้าใจ การตระหนักรู้ความจริงของธรรมชาติ (Enlightenment) ถึงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ความรู้สึกยึดมั่นถือมั่นในตนเองก็จะค่อยๆ เบาบางจางคลายลง และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากขึ้น ทำให้มีความสุขในจิตใจและในชีวิตเพิ่มมากขึ้น

ผู้วิจัยมีแนวคิดที่ว่า บุคลากรภายในองค์กรถือเป็นทรัพยากรและองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งหากองค์กรมีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาตนเองทั้งในด้านการตระหนักรู้เกี่ยวกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ สภาพความทุกข์ที่ตนต้องประสบ รวมถึง การคิดหาวิธีการในการนำพาตนออกจากความทุกข์ ตามหลักธรรมแห่งพุทธศาสนาด้วยการมีสัมมาทิฐิเป็นจุดตั้งต้นแล้วนั้น จะสามารถส่งผลให้บุคลากรภายในองค์กรเกิดความรู้สึกมีความสุขเพิ่มมากขึ้น และเมื่อมีความสุขภายในตนเองเกิดขึ้น ก็สามารถส่งผลให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย รวมถึง เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้บรรยากาศการทำงานภายในองค์กรมีความรู้สึกที่ดีขึ้นตามไปด้วยเช่นกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอในประเด็น ดังต่อไปนี้

๑. ควรนำแบบจำลองการพัฒนาตน C-TRUE Yourself Model ดังกล่าว ไปทดลองใช้เพื่อพัฒนาตนเอง หรือนำไปประยุกต์ใช้เพื่อจัดแนวทางการพัฒนาฝึกอบรมทรัพยากรบุคคล

๒. ควรทำการศึกษาบุคคลต้นแบบท่านอื่นที่ยังไม่เคยมีผู้ศึกษามาก่อน เพื่อความหลากหลายของบริบท ในการนำมาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาจิตใจต่อไป

๓. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบบุคคลต้นแบบในสมัยพุทธกาลกับบุคคลต้นแบบในปัจจุบัน เพื่อทราบถึงบริบทที่เกี่ยวข้องในการเป็นเหตุปัจจัยสู่การพัฒนาจิตใจ

๔. ควรทำการศึกษาบุคคลต้นแบบโดยการวิเคราะห์ด้วยหลักธรรมหรือแนวคิดทฤษฎีอื่นๆ อาทิ หลักจริต ๖ เพื่อทราบถึงลักษณะและการนำมาซึ่งการพัฒนาจิตใจของบุคคลในจริตที่แตกต่างกันได้

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดเชิงบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
ซัคเซส มีเดีย จำกัด, ๒๕๔๗.

งามพิศ สัตย์สงวน. การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

จันทร์พั่นเมฆ. ศาสตร์แห่งนพลักษณ์ ไชยปริศนาบุคลิก. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๗.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์,
๒๕๕๕.

ชาย โพธิ์สิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์
พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐.

ณรงค์ โพธิ์พูกษานันท์. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:
โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐.

ธีรวุฒิ เอกะกุล. ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
อุบลราชธานี: วิทยาออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๕๐.

บุญมี เมธางกูร และวรรณสิทธิ์ ไวกะเสวี. คู่มือการศึกษาอิทธิพลต่อสังคม ประเด็นที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๖๖.

ประมวล เพ็งจันทร์. จาริกทางจิตวิญญาณบนแดนพุทธภูมิ. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ,
๒๕๕๖.

ประมวล เพ็งจันทร์. **เดินสู่อิสราภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๓.

_____. **เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๔.

_____. **อินเดีย จาริกด้านใน เล่ม ๑ การศึกษาทั้งดงาม**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๔.

ประเวศ วะสี. **วิถีมุขยในศตวรรษที่ ๒๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แพลนพรีนซ์ตั้ง จำกัด, ๒๕๕๐.

ประเวศ วะสี และคณะ. **ความหลากหลายทางชีวภาพกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๗.

พระครูโฆสิตพุทธิศาสตร์. **ปรัชญาอินเดียเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตฺโต). **จากจิตวิทยา สู่จิตภาวนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๓.

_____. **ถ้ารู้จักพระพุทธศาสนาความสุขต้องมาทันที**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๐. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สว, ๒๕๕๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: จันทรเพ็ญ, ๒๕๕๑.

_____. **พุทธธรรมฉบับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

_____. **มองหนังสือ พุทธธรรม ถามหาอนาคต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พลิติมม์, ๒๕๕๕.

_____. **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๑. กรุงเทพมหานคร: จ.เจริญ อินเตอร์พรีน, ๒๕๕๗.

พระพรหมบัณฑิต. (ประยูร ธมฺมจิตโต). **ขอบฟ้าแห่งความรู้**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระไพศาล วิสาโล. **จิตผลิบาน**. กรุงเทพมหานคร: สายธุรกิจโรงพิมพ์, ๒๕๔๘.

พุทธทาสภิกขุ. **คู่มือมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.

_____. **ดอกไม้งาม ฉบับพิเศษ พุทธทาสวจน**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๓๙.

พุทธทาสภิกขุ. **อิทัปปัจจยตา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไทยควอลิตี้บุ๊กส์ (๒๐๐๖) จำกัด, ๒๕๕๒.

พระธรรมกิตติวงศ์. (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**. กรุงเทพมหานคร: วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘.

พระธรรมธีรราชมหามุนี. (โชดก ญาณสิทธิ). **วิปัสสนากัมมัฏฐาน ภาค ๒**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๒.

พระราชภาวนาวิสุทธิ. (ธมมชโย). **พุทธประวัติ ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ พระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอส. เอ็ม. เค พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๑.

พระสัทธัมมโชติกะธัมมาจริยะ. **สมถกรรมฐานที่ปณี ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๓๙.

พระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ. **วิมุตติมรรค, แปลโดย พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สยาม, ๒๕๕๗.

ภิกษุจันทวิศรภัทร. **ประวัติพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ของมหายาน (โดยสังเขป)**. แปลโดย พระสุตรมหายาน. ชลบุรี: หมื่นคุณธรรมสถาน, ๒๕๔๘.

มูลนิธิพุทธโฆษณ์. **พุทธวจน ฉบับ ๙ ปฐมธรรม**. ปทุมธานี: มูลนิธิพุทธโฆษณ์, ๒๕๕๕.

มนต์ชัย เทียนทอง. **สถิติและวิธีการวิจัยทางเทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๔๘.

รัตนะ บัวสนธ์. **วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: แอล.ที.เพรส., ๒๕๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: หจก. ไอเดียสแควร์, ๒๕๕๓.

รุจิรา มั่งคละศิริ. **โพชฌงค์ องค์ธรรมแห่งการตรัสรู้พุทธวิธีเสริมสุขภาพและดูแลสุขภาพตนเองแบบองค์รวม ธรรมะประยุกต์สำหรับผู้ป่วยโรคมะเร็ง (ฉบับปรับปรุงใหม่ จิตวิทยาแนวพุทธเสริมสติปัญญา รักษาใจ)**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๙.

ว.วชิรเมธี. **มองลึกนักไกลใจกว้าง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๖. กรุงเทพมหานคร: ปราณ, ๒๕๕๔.

วัชระ งามจิตฺตเจริญ. **พุทธศาสนาเถรวาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

วิจารณ์ พานิช. **การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง Transformative Learning**. กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์ พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๕๘.

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา. จิตตปัญญาศึกษา คืออะไร. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

ศิริบุรณ์ สายโกสุม. ทฤษฎีการให้คำปรึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

ส.ศิริรักษ์. ความเข้าใจเรื่องมหายาน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ไทยทิเบต, ๒๕๔๒.

สายฝน ศิลปพรหม. โชคดีมีมงคล. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๕๒.

สุวัฒน์ คงแป้น. วิถีไท วิถีทางสู่ชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๔๕.

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. ทศบารมี ทศพิธราชธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สถาบันการศึกษาสัตยาไส. MQ เด็กกับสติปัญญาทางศีลธรรม ทางรอดของมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร : สถาบันการศึกษาสัตยาไส, ๒๕๔๓.

सानุพันธ์ ดันติศิริวัฒน์. อัจฉริยะบนทางสีขาว ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. กรุงเทพมหานคร: พรีเมียด, ๒๕๔๘.

สุรพล ไกรสรารุณ. สติปัญญา ๔ ฉบับวิเคราะห์-สังเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สุนทร ณ รังสี. ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สุวัฒน์ คงแป้น. วิถีไท วิถีทางสู่ชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๔๕.

สมบุรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์. ดุษฎีปริทรรศน์. บรรณาธิการ พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ขยวีโส). กรุงเทพมหานคร: อาหารการพิมพ์, ๒๕๕๖.

อรทัย มีแสง. ดุษฎีปริทรรศน์. บรรณาธิการ พระราชปัญญาภรณ์ (สิงห์คำ ขยวีโส). กรุงเทพมหานคร: อาหารการพิมพ์, ๒๕๕๖.

แฮร์มัน เฮลเซ. สิทธารถะ. แปลโดย สดใส. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๙.

(๒) บทความ

กนกรัตน์ จิรสังจานุกูล และ ญัฐอนนท์ หงส์วริทธิ์ธร. “ระบบการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยการวิเคราะห์ความหมายแอบแฝงและการจัดกลุ่มข้อความ”.

วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๕) : ๕.

กุลวีร์ ประภาพรพิพัฒน์. “พัฒนามนุษย์ : ศึกษาเปรียบเทียบทัศนะระหว่างอับราฮัม มาสโลว์ กับ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)”. **วารสารพุทธศาสนศึกษา**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๔๓) : ๔๘.

แก้วจิต มากปาน และคณะ. “แนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาตามแนว จิตตปัญญาศึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ขอนแก่น”. **วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ**. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๕) : ๕๙-๖๗.

ชัยยศ เดชสุระ. “การพัฒนาโปรแกรมโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและ หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะนักศึกษาปริญญาบัณฑิต”. **วารสารวิจัย และพัฒนาโดยองค์กร ในพระบรมราชูปถัมภ์**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม- สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๒๑๗.

ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. “จิตวิทยาแนวพุทธ : แนวทางเพื่อการเยียวยาและพัฒนาจิตใจมนุษย์”. **วารสาร วิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย**. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๒) : ๑๘๘.

ฐิติวัธน์ สุขป้อม. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัย ราชภัฏจันทรเกษม”. **วารสารเกษมบัณฑิต**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๕๖-๕๗.

ณัฐชฎา วิจิตรจามรี, “การสร้างความหมายและองค์ประกอบเชิงสร้างสรรค์ของสื่อทัศน์เพื่อ โน้มน้าวใจในการรณรงค์ไม่สูบบุหรี่”, **วารสารปัญญาภิวัฒน์**. ปีที่ จ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๘) : ๘๗.

เทียรพชร พิมพ์ชุมเหล็ก, “แนวคิดธรรม ๔ ประการ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของหน่วยกู้ภัย มูลนิธิธรรมรักษ์ มณีนีรัน จังหวัดชลบุรี”, **วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มิถุนายน-กันยายน ๒๕๕๓) : ๑-๒.

ธนพล พันธเสน. “อิทธิพลของจิตวิวัฒน์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาสังฆาริมทรัพย์แบบ ยั่งยืน”. **วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (มิถุนายน ๒๕๕๐) : ๑๑๕.

บรรลุ ศิริพานิช. “ความเป็นธรรมในสังคม”. **วารสารก้าวใหม่เพื่อคนไทยในชนบท**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๕-๖. (มีนาคม-มิถุนายน ๒๕๕๓) : ๑.

ผาสุก อินทราวุธ. “พระโพธิสัตว์บารมีกับอุดมการณ์สร้างสรรค์สังคม”. **วารสารดำรงวิชาการ**.

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๖) : หน้า ๑๐.

พระชัชวาล ชุตินธโร (โมราเลิศ). “ทางเลือกใหม่ HR การจัดการและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธเชิงกลยุทธ์”. **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๗๒.

พระมหาทรงวุฒิ อายุโท (อิมเอี่ยม เรขา อรัญวงศ์ และพิสมัย รบชนะชัย พูลสุข. “การศึกษาผล การสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพุทธศาสนาและ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”. **วารสารการวิจัยสักทอง**. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๔) : ๑๑๑-๑๒๐.

เพชรตะวัน ธนะรุ่ง และคณะ. “รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านสุขภาพของ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ : กรณีศึกษาชุมชนสวนป่านาบุญ”. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๘๓.

พงศธร สุกัญญาณ และเอมอัสมา วัฒนบุรานนท์. “การจัดการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาเพื่อ พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง เพศศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น”. **วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๓) : ๑๙๘.

ยุภาติ ปณะราช. “การพัฒนาลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ”. **วารสารพฤติกรรมศาสตร์**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๑) : ๑๐๒.

วรพร ศรีสุพรรณ. “การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาสำหรับอนาคต”. **วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : หน้า ๒๗๐.

วีณา เทียงธรรม. “การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา ตามแนวคิด Headgger”. **วารสาร สาธารณสุข**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๗) : ๗๔.

ศิริศักดิ์ นันตี. “การบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามทฤษฎีตะวันตกกับหลักการทาง พระพุทธศาสนา”. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๔๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘) : ๗๕.

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. “การศึกษาและวิจัยด้วยวิธีปรากฏการณ์วิทยา. **วิธีวิทยาการวิจัย**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๒) : ๙-๑๐.

ศุภพร ปรมาภุติ และณัฐสุดา เต้พันธ์. “ผลของกลุ่มจิตวิทยาพัฒนาตนและการปรึกษาแนวพุทธ
ด้วยการใช้รูปภาพเป็นสื่อต่อปัญญาในสตรีหลังการรักษามะเร็งเต้านม”. **วารสาร
พยาบาลศาสตร์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๖) : ๑๙-๒๘.

สุธีร์ รัตนมงคลกุล. “Transformative Learning จากประสบการณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย
การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อแพทยศาสตร์ศึกษาในประเทศไทย”. **วารสาร
ธรรมศาสตร์เวชสาร**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๕ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๔๙๐.

สุเมธ โสพศ. “การศึกษาเครื่องมือจำแนกจริตที่เหมาะสมในการเจริญสติปัญญา”. **วารสาร
บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕) : ๑๗๒-๑๗๘.

เสริมศิริ อัครพุมิพันธ์. “การก้าวข้ามพ้นตัวตนเชิงบูรณาการบนรากฐานพระพุทธศาสนา”.
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕) :
๓๑๓-๓๑๔.

อัญญา ปลดเปลื้อง. “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา”. **วารสารพยาบาลกระทรวง
สาธารณสุข**. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๒-๔.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. “รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คุณค่าความเป็นมนุษย์”.
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๐) : ๑-๑๐.

อุบล เลี้ยววาริณ. “การวิจัยและพัฒนาชุดฝึกความสำนึกผู้คุณเพื่อเสริมสร้างความกตัญญูรู้คุณ
ความรับผิดชอบ และผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวน
สุนันทา”. **วารสารวิจัยและพัฒนา**. ปีที่ ๔ (๒๕๕๕) : ๔.

องค์อร ประจันเขตต์. “การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง : มุมมองในการศึกษาทางการพยาบาล”.
วารสารพยาบาลทหารบก. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙) :
๑๘๐-๑๘๑.

เอี่ยมอร ชลวร. “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**.
ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๕) : หน้า ๑๕๕.

(๓) วิทยานิพนธ์

ชวนนท์ กาญจนสุวรรณ. “ความหมายของชีวิตในทัศนะของประมวล เพ็งจันทร์”. **วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗.

ธนาณ พันธ์เสน. “กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่การพัฒนาองค์กรบริหารแบบยั่งยืน : จากกระบวนการทัศน์อดีต
สู่บูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๕๙.

นฤมล อเนกวิทย์. “การพัฒนาหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาพยาบาล”. **วิทยานิพนธ์**

ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

ณัฐจิตต์ เล่าห์วีระ. “ศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในอินทรีย์ภาวนาสูต”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์**

มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ธัญญานันท์ เนตรธนู. “ผลของการบรรยายบุคคลอิงทฤษฎีมนุษยนิยมสำหรับหญิงตั้งครรภ์แรก
ที่มีต่อความวิตกกังวลและพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านสุขภาพจิต”. **วิทยานิพนธ์**

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

นิลภา สุอังคะ. “ผลของกระบวนการกลุ่มทางจิตวิทยาแบบผสมผสานแนวคิดมนุษยนิยมและ
ปัญญานิยมต่อความคิดเชิงบวกและความสามารถในการเอาชนะอุปสรรคของเยาวชน”.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,

๒๕๕๐.

เนตรนภา เดชหัสติน. “บุคลิกภาพ ความต้องการตามแนวคิดของ Maslow บรรยายการ
กับพฤติกรรมการให้บริการของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลศิริราช”. **วิทยานิพนธ์**

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.

น้ำอ้อย หอมจริง. “ผลของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการคิดแก้ปัญหาตามแนววิธี
ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ ๒ แผนกบัญชีการ วิทยาลัยอาชีวศึกษา
เพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บุญเรือน เทียรทอง. “ทัศนคติและความเข้าใจต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับ
อริยมรรคมีองค์ ๘ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียน
โพธิสารพิทยากร เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ไพรัช ลาวัณยากุล. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์วิธีการศึกษาเพื่อบรรลุนิธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์**
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระกฤษณะ สมนูโต (ราชสี). “การศึกษาหลักความคิดที่สำคัญทางพระพุทธศาสนากับกฎการ
ดึงดูดทางจิตทางจิตวิทยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระครูพิศิษฐ์ชัยโชติ (สำรวย โชติวโร). “ศึกษาวิธีในการปฏิบัติวิปัสสนากรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์**
มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูวิญาณสุนทร (จรินทร์ อาบคำ). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษา วัดตากฟ้า อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระจะจุ ญาณวิชัย (รักษาป่า). “การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นกัลยาณมิตรของพระสารีบุตรเถระ”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระชัยพร จนทวิโส (จันทวงษ์). “ศึกษาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ตามแนวสติปัฏฐาน ๔”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระไพฑูรย์ เมธิโก (หมาบุญ). “การประยุกต์พรหมวิหาร ๔ เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมนัส อคฺคธมฺโม (ก้อนใหญ่). “ภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาเข็มทอง ตนติปาโล (ฤทธิ์สื่อไกร). “ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวทางของพระครูโพธิสารคุณ (ประยงค์ อุปลวรโณ)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาทองมา อรุณรสี (แสงอรุณ). “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาของสำนักอรรถิถาภิธานนิยม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระวีรชน อุตตโร (ชัชวาลย์). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การบริโภคปัจจัย ๔ เพื่อสนับสนุนการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระวรมน ขนติโก (วัดดุมมา). “ศึกษาสัมปชาน ๔ อันเป็นองค์แห่งการบรรลุธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระสุวรรณ สุวณฺโณ (เรืองเดช). “ศึกษาผลการเจริญสติปัฏฐานตามแนวทางปฏิบัติของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโข”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระอานาจ ขนดีโก (ภาคาหาญ). “ศึกษาอริยมรรคในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

มาประเสริฐ มาลี. “การปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์**

ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖.

แม่ชีศุภรภาวดี ณ พัทลุง. “การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาพุทธทาสภิกขุ”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

รักษมล ตั้งคุณกิตติ. “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๗.

วนิดา ขำเขียว. งานวิจัยการวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านการพัฒนามนุษย์จากองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓.

วิไลรัตน์ พุกภาภิรมย์. “ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้ประเมินภายนอกตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ศิวพร ละม้ายนิล, “ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามืด : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา”.

ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.

สุเมธ โสพศ. “การศึกษาเครื่องมือจำแนกจริตที่เหมาะสมในการเจริญสติปัฏฐาน”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สมบุรณ์ เอี่ยมอารีวงศ์. “แบบจำลองกระบวนการผูกพันเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รณรงค์และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์**

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สมสุข นิธิอุทัย. “การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.**

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์. “การพัฒนาเพื่อก้าวข้ามพันตัวตนตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยอิงแนวคิดการเรียนรู้จากการหยั่งรู้ด้วยตนเอง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

อณิวัชร เพชรนรรัตน์. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

อรรถัย มีแสง. “การพัฒนาจิต : แนวคิดและการเปรียบเทียบเชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

อรภัคภา ทองกระจ่างเนตร. “การศึกษาวิเคราะห์สมถิกกับการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๔) ราชกิจจานุเบกษา

ประกาศสำนักงานนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง พรรคนำไทยเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรค ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๒ ตอนที่ ๕๖ ง วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๘.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือกและเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทยประจำปี ๒๕๕๐.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

จิตตินันท์ บุญสถิรกุล. “ผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนวอินทรี ๕ ที่มีต่อการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรี กรณีศึกษารายวิชาจิตวิทยาการศึกษา”. **เอกสารการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ ๕๑.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๖.

จิตรลดา ฝั่งทอง และคณะ. “ผลการสอนแบบอริยสัจ ๔ เรื่องหลักธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนอนุบาลสุริยาอุทัยพิมาย จังหวัดนครราชสีมา”. เอกสารการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ ๒.

จิรัฐกาล พงศ์ภคเฑียร และคณะ. “จิตตปัญญาศึกษา...พลังแห่งการฟื้นฟูและสร้างสรรค์สังคม”. สื่อการประชุมวิชาการประจำปีจิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ ๖, โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๗.

จุฑาทัก หริรักษ์อำรง และประเวศ อินทองปาน. “รูปแบบการบรรลุนิพพานของพระพุทธศาสนาเถรวาทและนิกายเซนเชิงประยุกต์”. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๖. (๒๕๕๗) : ๑๔๘.

“เทคนิคเดลฟาย”. สรุปลองค์ความรู้ที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีหรือจากกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๖. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, ๒๕๕๖, หน้า ๒-๓.

ธรรมบรรยาย พระมหาอภัย อธิปัญโญ. เรื่อง ความหมาย และความสำคัญของสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพานที่ส่งผลต่อพุทธจิตวิทยา. วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ เวลา ๐๙.๓๐-๑๑.๐๐ น.

พัชรี ศิริมาก. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา”. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔ (อัดสำเนา).

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ปลดบ่วงชีวิตพิชิตกรรม หนังสือประกอบการสัมมนาวิชาการชีวิตและความตาย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สามลดา, ๒๕๕๔.

มัลลิกา ตั้งสงบ และคณะ. “จิตตปัญญาศึกษา...พลังแห่งการฟื้นฟูและสร้างสรรค์สังคม”. สื่อการประชุมวิชาการประจำปีจิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ ๖, โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๗.

วลัยทิพย์ สาชลวิจารณ์. “เอกสารประกอบการบรรยายการออกแบบการวิจัย”. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนานักวิจัยแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔ (อัดสำเนา).

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. “จิตตปัญญาศึกษา...พลังแห่งการฟื้นฟูและสร้างสรรค์สังคม”. สื่อการประชุมวิชาการประจำปีจิตตปัญญาศึกษา ครั้งที่ ๖. โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๗.

สันต์ สุวัจนราภินันท์และ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. “ปรากฏการณ์วิทยา : ทบทวนการใช้รากเหง้าและอัตลักษณ์ ในวาทกรรมของสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย”. เอกสารโครงการจัดประชุมวิชาการ ประจำปี ๒๕๕๕, Built Environment Research Associates Conference, BERAC 3, 2012.

สุภาพร ประดับสมุทร และคณะ. “การเกิดปัญหาในกระบวนการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ : กรณีศึกษา”. เอกสารการประชุมวิชาการศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์จิตวิทยาตะวันออก-ตะวันตก ครั้งที่ ๙. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๕๓).

สุวิมล อินทร์บริสุทธิ์ และสมเกียรติ ทานอก. “ผลของการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ ๔ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หน่วยการเรียนรู้แรงและการเคลื่อนที่ที่ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”. เอกสารการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ประจำปี ๒๕๕๖.

โสรัจ โปธิแก้ว. “การประยุกต์อริยสัจ ๔ ของพระพุทธศาสนา กับการศึกษาเชิงจิตวิทยาและจิตรักษา”. รายงานการวิจัยเอกสารจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. บรรยายหลักสูตรจริยธรรม คุณธรรม ธรรมาภิบาลของนักบริหาร. วิทยาลัยการตำรวจ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘.

(๖) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์

จารุพรรณ กุลดิลก แผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.jitwivat.org. [๒ กันยายน ๒๕๕๘].

ชมรมกัลยาณธรรม. การเสวนาธรรม เรื่อง อานุภาพพลังจิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.youtube.com/watch?v=ORZT5iWiC80> [๒ กรกฎาคม ๒๕๕๗].

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม มาสโลว์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.Blogging.com/mainblog.php?id=wbj&month=07-12-2007&group=29&Blog=3>. [๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๕].

แนะนำมหาวิทยาลัยทั่วโลก. วิกีพีเดีย สารานุกรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.sara-dd.com>, Powered by Joomla! and designed by SiteGround web hosting valid xhtml valid css. [๒ กันยายน ๒๕๕๘].

รังษี สุทนธ์. “ความรู้เรื่องอริยสัจ ๔”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.mcutak.com/default.asp?content=contentdetail&id=27640> [๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๘].

โรงเรียนสัตยาไส. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.sathyasaith.org/_m/index.php. [๒ ก.ย. ๒๕๕๘].

สนอง วรอุไร. **สุขยิ่งกว่าสุขเมื่อจิตเป็นอิสระ และธรรมบรรยาย เรื่องปัญญา, สัตยา นารายณ์ โกเอ็นก้า. บทความดัดแปลงจาก ธรรมบรรยาย.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://blogpanya.com/mindset/ปัญญา-3-ประการ-ความสำเร็จ/?page=2> [๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗].

สื่อบำรุงใจ บำรุงความคิด สู่ชีวิตที่เป็นอิสระ เกี่ยวกับ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.freemindbook.com/writer/%87.html> [๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๗].

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. **โครงการศึกษากับมิติจิตใจ.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.dent.psu.ac.th/mind/aajong.html> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๗].

อาร์วายทีไนน์ ชาวออนไลน์. ประมวล เพ็งจันทร์--ชาวประมวล เพ็งจันทร์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.ryt9.com/tag/> [๑ กันยายน ๒๕๕๘].

Edmund Husserl. **Logische Untersuchungen**, แปลโดย สมเกียรติ ตั้งมโน, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.phenomenologyonline.com/glossary/glossary.html#phenomenology [๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].

G.W.F.Hegel. **The Phenomenology of Mind**. Blackmask [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.blackmask.com> [๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๘].

Trans. Antos C. Rancurello, D. B. Terrell, and Linda L. McAlister. London and New York: Routledge. อ้างถึงใน วิชา สาสตราวุธ ปราชญ์การณวิทยา <http://www.philosophy.net/phenomenology/html> [๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๘].

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books

Andrew Shorrock. **The Transpersonal in Psychology, Psychotherapy and Counseling**. New York: Palgrave Macmillan, 2008.

Anita Sarma and André van der Hoek. **A Need Hierarchy for Teams**. California: California University, 2004.

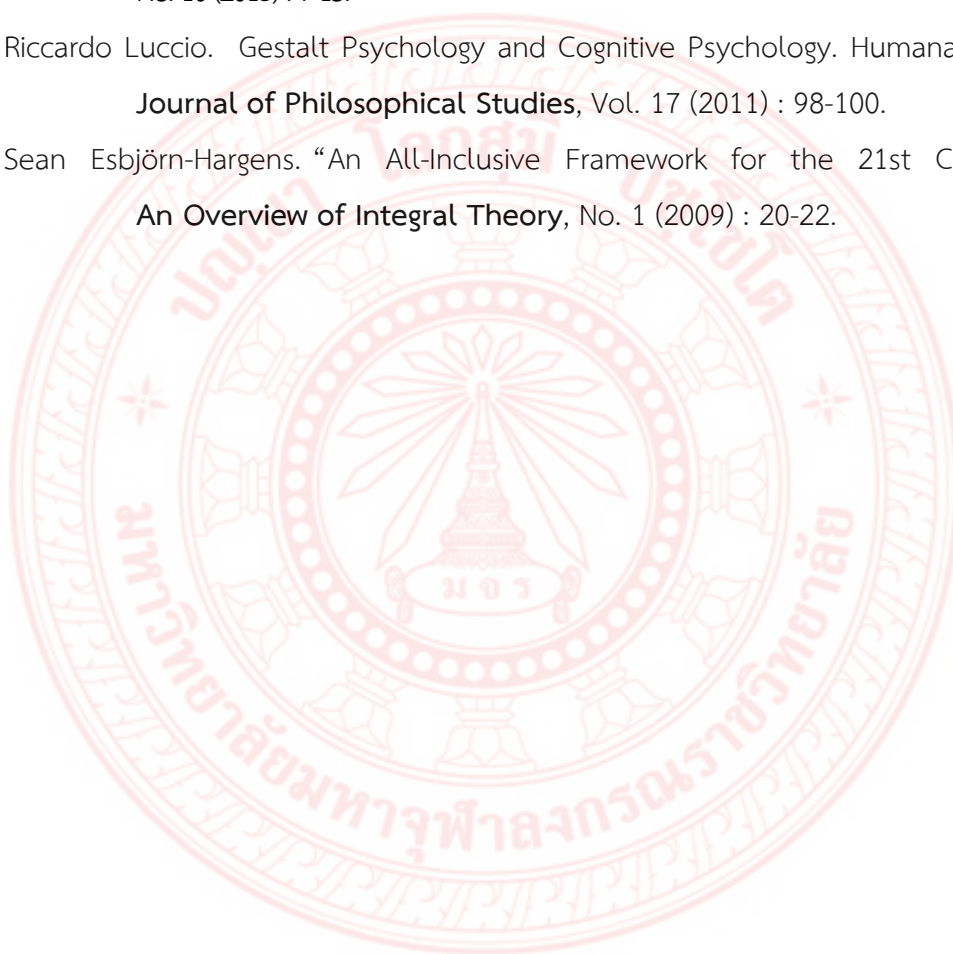
- Brentano, F. **Psychology from an Empirical Standpoint**. tr. By Antos C. Rancurello, D. B. Terrell, and Linda L. McAlister. 2th ed. London: Routledge, 1995.
- Cohen, M.Z. & Omery, A. **School of Phenomenology: Implication for Research**. California: SAGE Publications Inc, 1994.
- Dan Zahavi. **Husserl's Phenomenology**. California: Stanford University Press, 2003.
- D. Martin and K. Joomis. **Text material adapted from, Building Teachers: A Constructivist Approach to Introducing Education**. California: Wadsworth, 2007.
- Foebes, S. **What Holistic Education Claims About Itself; An Analysis of Holistic Schools Literature**. Oxford: American Education Research Association, 2004.
- G.W.F.Hegel. **The Phenomenology of Mind**. London: Swan Sonnenschein, 1910.
- Heidegger, M. **The Basic Problems of phenomenology**. Tr. by Albert Hofstadter. Bloomington: Indiana University Press, 1982.
- Husserl, E. **Logical Investigation**. Tr. by J.N. Findlay. 5th ed. London: Routledge, 2008.
- Ken Wilber. **Eye To Eye: The Quest for the New Paradigm**. third edition revised. Boston: Shambhala, 2001.
- _____. **Integral Psychology : Consciousness, Spirit, Psychology, Therapy**. London: Shambhala, 2000.
- Ken Wilber, Jack Engler & Daniel P. Brown. **Transformative of Consciousness**. Boston: Shambhala, 1986.
- Maslow, A. H. **Motivation and personality**. New York: Harper & Row, 1970.
- Maslow, A. H. **Toward a psychology of being**. New Jersey: Van Nostrand, 1962.
- Meckel, D.J. & Moore, R.L. **Self and Liberation : The Jung / Buddhism Dialogue**. New York: Paulist Press, 1992.
- Merleau-Ponty, M. **Phenomenology of Perception**. Tr. by Colin Smith. 2th ed. London: Routledge, 2014.
- Paul Vincent Spade. **Jean-Paul Satre's Being and Nothingness**. Bloomington: Indiana University, 1996.

- Philip Brownell. **Gestalt Theory A Guide to Contemporary Practice**. New York: Springer Publishing Company, 2010.
- Robert C. Solomon. **In the Spirit of Hegel**. New York: Oxford University Press, 1983.
- Rogers, Carl R.. **Client-Centered Therapy**. Boston: Houghton Mifflin, 1951.
- Sartre, J-P. **Being and Nothingness**. Tr. by Hazel Barnes. 2th ed. New York: Washington Square Press, 1996.
- Stumpf, S. E.. **Socrates to Sartre: a history of philosophy**. 6th ed. Boston: McGraw-Hill, 1999.

(II) Articles

- Applebaum M.H. "Amedeo Giorgi and Psychology as a Human Science". **NeuroQualogy**, Vol. 9 No. 3 (2011) : 521.
- Boyd, R. "Facilitating personal transformations in small group: part I". **Small Group Behavior**, Vol. 20 No. 4 (1989) : 459-474.
- Frances E. Vaughan and Roger Walsh. "Transpersonal Psychology". **Encyclopedia of Psychology: 8 Volume Set**, Vol. 8 (2000) : 111.
- G.W.F.Hegel. Sense-Certainty. **The Philosophical Forum**, Vol. 32 (2001) : 399.
- Hannafin, M.J., Hall, C., Land, S., & Hill, J. Learning in open environments: Assumptions, methods, and implications. **Educational Technology**, Vol. 34 No. 8 (1994) : 48-55.
- J.A.Doull, F.L.Jackson. The Idea of a Phenomenology of Spirit. **Animus**, vol. 8 (2003) : 10-16.
- Kolb, A.Y. & Kolb, D.A. "Learning Style and Learning Spaces: Enhancing experiential learning in higher education". **Academy of Management Learning & Education**, Vol. 4 No. 2 (2005) : 193-213.
- Mezirow, J. "Transformative learning as discourse". **Journal of Transformative Education**, Vol. 1 No. 1 2003 : 31.
- Mogalakwe, M. "The use of documentary research methods in social research". **African sociological review**, vol. 10 No. 1 (2006) : 221-230.

- O'Sullivan, E. W. "Bringing a perspective of Transformative learning to globalized consumptionW. **International Journal of Consumer Studies**, Vol. 27 No. 4 (2003) : 326-330.
- P. Uma and D. Deepa. "A Study on the Personal Attributes in Service Employee Governing Career Success". **Global Journal of Management and Business Studies**, vol. 3 No. 10 (2013) : 7-15.
- Riccardo Luccio. Gestalt Psychology and Cognitive Psychology. Humana. Mente **Journal of Philosophical Studies**, Vol. 17 (2011) : 98-100.
- Sean Esbjörn-Hargens. "An All-Inclusive Framework for the 21st Century". **An Overview of Integral Theory**, No. 1 (2009) : 20-22.

บุคลากรกรม

๑. อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส
วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗
วันที่ ๑๕ – ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘
๒. ประมวล เพ็งจันทร์ อธิการบดีภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
วันที่ ๒ – ๕ กันยายน ๒๕๕๗
วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๕๘
วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘
วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘
๓. ประยงค์ รณรงค์ ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน รางวัลแมกไซไซ
วันที่ ๑๕ – ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๗
วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๗
วันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๕๘
วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๘

สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง และบทสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลอื่นเพิ่มเติม

๑. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ประกอบด้วย
 - (๑) ศิษย์เก่าชายอายุ ๒๔ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๓ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สาขานักจัดการงานอีเวนต์และการโรงแรม
 - (๒) ศิษย์เก่าหญิง อายุ ๒๐ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๗ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหิดล คณะพยาบาลศาสตร์
 - (๓) ศิษย์เก่าหญิง อายุ ๒๐ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๖ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหิดล คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
 - (๔) ศิษย์เก่าหญิง อายุ ๒๑ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๖ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ สาขาภาษาอังกฤษ

- (๕) ศิษย์เก่าชาย อายุ ๒๑ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๖ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยศิลปากร คณะดุริยางคศิลป์
- (๖) ศิษย์เก่าชาย อายุ ๒๔ ปี ซึ่งสำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๓ ประกอบอาชีพนักแสดง
- (๗) ผู้ปกครองของศิษย์เก่าหญิงอีกหนึ่งท่าน ซึ่งมีอายุ ๒๐ ปี สำเร็จการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จากโรงเรียนสัตยาไสรุ่นที่ ๗ ซึ่งได้เข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยจี้หนาน ประเทศจีน ในคณะศิลปศาสตร์ สาขาการสอนภาษาจีน

หมายเหตุ บทสัมภาษณ์จากงานวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๕๗ ของ รัชมล ตั้งคุณกิตติ เรื่อง ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๒. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ประมวล เพ็งจันทร์ ประกอบด้วย

- (๑) สมหวัง แก้วสุฟอง อาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- (๒) สมปอง เพ็งจันทร์ อาจารย์ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒ กันยายน ๒๕๕๗.
- (๓) พรศิลป์ รัตนชูเดช อาจารย์ภาควิชาพุทธศาสนศึกษา ฐฎบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗
- (๔) สิริธารณ์ พูลพิพัฒน์ นิสิตปริญญาเอก สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗
- (๕) อีรวรรณ แก้วด้วง นักศึกษาปริญญาเอก สาขาจิตวิทยาให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๗ มีนาคม ๒๕๕๘
- (๖) ขวณท์ กาญจนสุวรรณ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗, ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘
- (๗) ภารดล พรอานวย อดีตลูกศิษย์ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ ๑ ใน ๑๒ คนค้นคนเจ้าของกิจการร้าน นอร์ธ เกต จ.เชียงใหม่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๗, ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๗

๓. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ประยงค์ รณรงค์ ประกอบด้วย

- (๑) วิจิตร คหะวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนไม้เรียง ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗
- (๒) สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต ๖ กันยายน ๒๕๕๗
- (๓) สุภาส จันทร์หงส์ รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน โครงการ
มหาวิทยาลัยชีวิต ๖ กันยายน ๒๕๕๗
- (๔) รมย์ธีรา น้อยประเสริฐ นักศึกษารุ่นแรก ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต จ.สมุทรสงคราม ๖ กันยายน ๒๕๕๗
- (๕) บัณฑิต พันพลากร นักศึกษาหลักสูตรชุมชน ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน
โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต จ.เชียงราย ๖ กันยายน ๒๕๕๗
- (๖) จริยา โชคประสิทธิ์ ธุรกิจส่วนตัว ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗
- (๗) แนนบ รณรงค์ แม่บ้าน ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗
- (๘) ต่วน มีสาย พ่อบ้าน ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๗

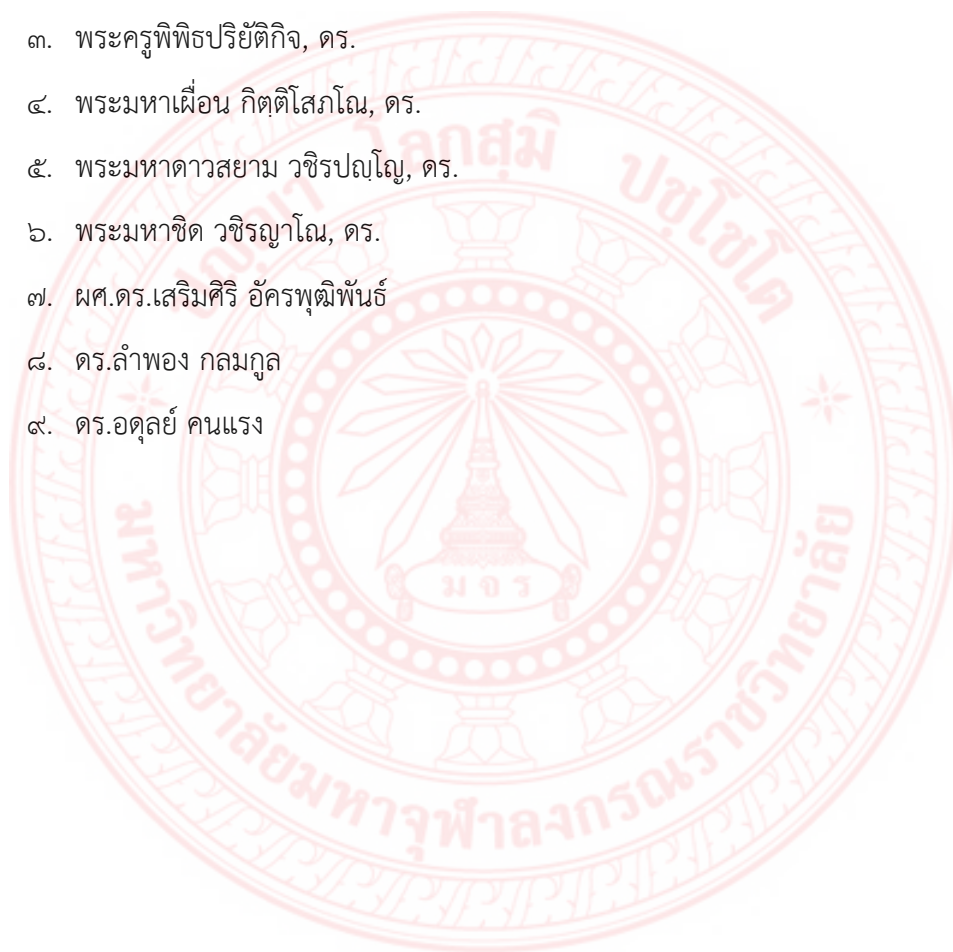

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

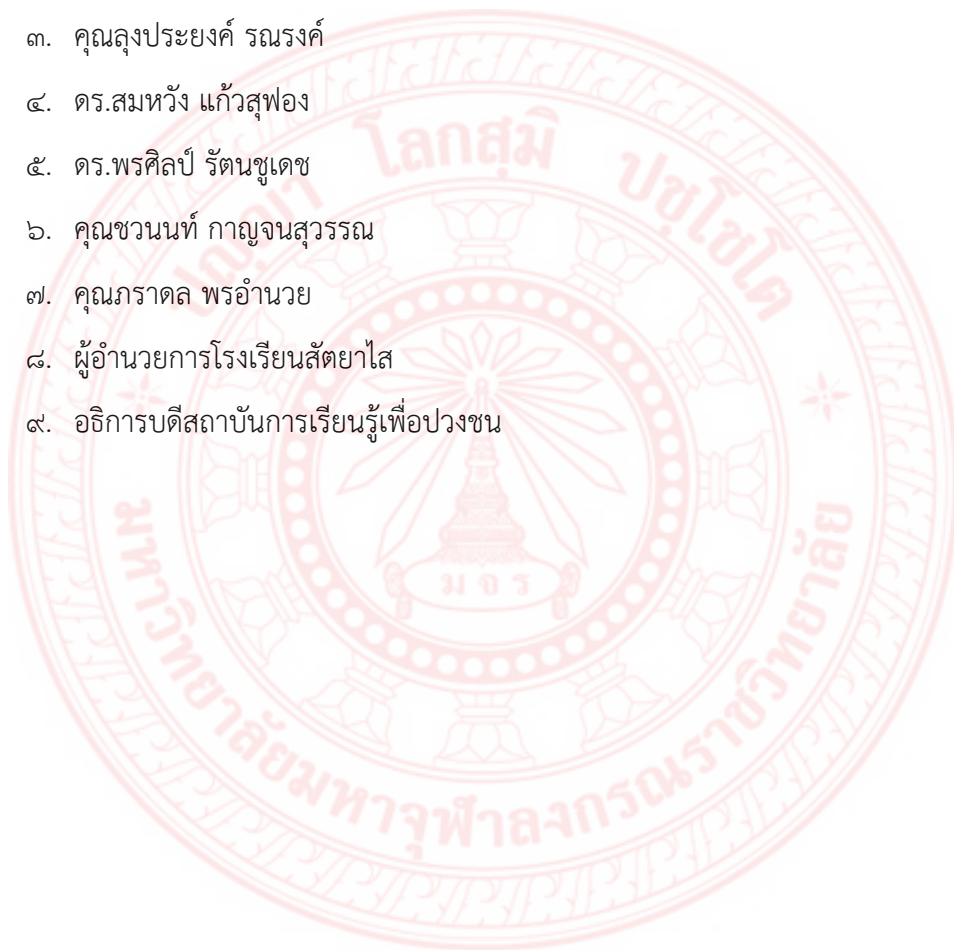
๑. พระมหาสุทิตย์ อาภากร, ดร.
๒. ผศ.ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครือดง
๓. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ดร.
๔. พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, ดร.
๕. พระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา, ดร.
๖. พระมหาชิต วชิรญาณ, ดร.
๗. ผศ.ดร.เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์
๘. ดร.ลำพอง กลมกุล
๙. ดร.อดุลย์ คนแรง

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

๑. ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา
๒. ดร.ประมวล เพ็งจันทร์
๓. คุณลุงประยงค์ รณรงค์
๔. ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง
๕. ดร.พรศิลป์ รัตนชูเดช
๖. คุณชวนนท์ กาญจนสุวรรณ
๗. คุณภราดร พรอานวย
๘. ผู้อำนวยการโรงเรียนสัตยาไส
๙. อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

๑. กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม หมายถึง ขั้นตอน วิธีการ แนวทาง หรือรูปแบบในการนำมาซึ่งการเกิดกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาภายในจิตใจในทิศทางที่ดีขึ้น การให้ความสำคัญต่อทักษะที่มีต่อสรรพสิ่งที่ได้ปฏิสัมพันธ์ในความหมายใหม่ที่ดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ถึงเหตุ-ปัจจัย เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรง รวมถึงลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้นการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์นั้น ผู้สัมภาษณ์ได้ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย และคำอธิบายประกอบเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ นั่นคือ จะใช้คำว่า “กระบวนการเรียนรู้”

๒. บุคคลต้นแบบที่การสัมภาษณ์ หมายถึง บุคคลที่ถือสัญชาติและกำเนิด อาศัยพำนักอยู่ในประเทศไทย นับถือศาสนาพุทธ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียง ประสบความสำเร็จ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ยอมรับ และได้รับยกย่อง เป็นแบบอย่างที่ดี รวมถึง มีทัศนคติ หลักการ แนวคิดในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถช่วยเหลือตนเองและส่วนรวมได้ประกอบด้วย

(๑) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา

(๒) ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

(๓) คุณลุงประยงค์ รณรงค์

๓. แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามนี้ เป็นคำถามแบบปลายเปิดแบบกึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และสอบถามของผู้วิจัย ซึ่งจะปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเนื้อหาหรือข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์และสอบถามตามความเหมาะสมกับบุคคลที่สัมภาษณ์หรือสอบถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามหัวข้องานวิจัย โดยภาษาที่ใช้ในการสัมภาษณ์และสอบถาม อาจปรับเปลี่ยนตามบทบาท สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์และสอบถาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ถูกต้อง และสามารถให้ข้อมูลได้ตรงและครบถ้วนที่สุด รวมถึงบริบทในการสัมภาษณ์และสอบถามนั้น ก็จะปรับเปลี่ยนตามประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละท่าน หรือตามทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งเป็นแนวคิดทฤษฎีหนึ่งซึ่งผู้วิจัยได้นำมาประกอบในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

๔. แบบฟอร์มการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นเพื่อประกอบงานวิจัยชิ้นนี้ ได้พัฒนาขึ้นจากคำถามของการวิจัย ซึ่งคณะกรรมการในการสอบโครงร่างงานวิจัย (Proposal) จำนวน ๕ ท่าน รวมถึง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๔ ท่าน ได้ร่วมกันพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดหลักแนวคำถามในการวิจัยนี้ มาใช้เพื่อสร้างแบบฟอร์มการเก็บรวบรวมข้อมูล

๕. ประเด็นข้อคำถามและคำอธิบายข้อคำถาม ประกอบด้วย

(๑) แบบสัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ

แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นในลักษณะคำถามปลายเปิดแบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์บุคคลต้นแบบในประเด็นเกี่ยวกับ (๑) หลักธรรมทางพุทธศาสนา และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (๒) การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (๓) กระบวนการหรือขั้นตอนการสร้าง ความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ (๔) ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้บุคคลต้นแบบเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม

ข้อคำถาม	คำอธิบายข้อคำถาม
๑. ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา หรือ ปัญหาอุปสรรค ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับ กระบวนการตื่นรู้	หมายถึง ประสบการณ์ชีวิต เหตุการณ์ ปัญหาอุปสรรคที่ผ่าน มาโดยภาพรวม ที่ไม่ได้เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ
๒. เหตุปัจจัย เหตุการณ์ หรือบุคคลท่านใด ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือส่งผลให้ ท่านเกิดความต้องการเปลี่ยนแปลง ตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น	หมายถึง เหตุการณ์ เหตุปัจจัย หรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีอิทธิพลต่อการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ ซึ่งในข้อคำถามข้อนี้ จะ เป็นการชี้เฉพาะเจาะจงถึงเหตุการณ์ เหตุปัจจัย หรือบุคคลที่มี ส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะ (ซึ่งจะละเอียดกว่าข้อที่ ๑)
๓. ท่านได้ใช้หลักธรรมใดบ้าง ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน	หมายถึง หลักธรรม หรือองค์ธรรมที่บุคคลต้นแบบได้ยึดเป็น หลักหรือแนวทางในการดำเนินชีวิต ใช้เป็นแนวทางประกอบ ในการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลใน ส่วนของหลักธรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบ
๔. ท่านได้มีการปฏิบัติเจริญสติ เจริญสมาธิภาวนาในชีวิต ประจำวัน หรือการปฏิบัติภาวนา ในรูปแบบอย่างไรบ้าง	หมายถึง การสัมภาษณ์เพื่อทราบถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการ ได้นำหลักปฏิบัติสมาธิภาวนาว่าได้ใช้วิธีปฏิบัติในรูปแบบใด เป็นไปในรูปแบบของการเจริญสติในชีวิตประจำวัน หรือเป็น การปฏิบัติสมาธิภาวนาในรูปแบบ เพื่อให้ผู้วิจัยทราบถึง ลักษณะของการเกิดขึ้นของปัญญาวุฒา เป็นปัญญาแบบ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา หรือภาวนามยปัญญา

ข้อคำถาม	คำอธิบายข้อคำถาม
	เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงตามหลักคำสอนของพุทธองค์นั้นต้องเป็นปัญหาที่เกิดจากภาวนามยปัญหา คือ ปัญหาทางธรรม เป็นปัญหาที่สามารถช่วยลตละกิเลส (โลภะ โทสะ โมหะ) ได้ ในขณะที่ปัญหาที่เกิดจากสุตมยปัญหา ยังเป็นปัญหาทางโลก ซึ่งเป็นปัญหาที่เน้นให้เกิดความฉลาดทางโลก กล่าวคือ (๑) สุตมยปัญหา เป็นปัญหาที่รู้ลักษณะต่างๆ รู้ค่านิยมของคำศัพท์ (๒) จินตามยปัญหา เป็นปัญหาที่ใช้หลักไตรลักษณ์เข้ามากำกับ (๓) ภาวนามยปัญหา เป็นปัญหาในการลตละกิเลสให้เบาบางลงได้ **ซึ่ง สติ คือ ความไม่ประมาท นั้นจะเป็นจุดตั้งต้นของกุศลจิต
๕. การเกิดกระบวนการตื่นรู้ของท่านในด้าน (๑) จิตใจ (๒) ความคิด และ (๓) พฤติกรรม เป็นอย่างไรบ้าง และลักษณะการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หรือเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในเวลาไม่นาน	หมายถึง ลักษณะของการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ เป็นไปในลักษณะเช่นไร เป็นไปในลักษณะของการค่อยๆ เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยต้องอาศัยระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงที่ยาวนาน หรือเป็นไปในลักษณะของการเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ฉับพลัน อย่างพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ และในส่วนของการเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงด้าน (๑) จิตใจ คือ การเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลง เนื่องจาก จิตเป็นนายกาย เป็นบ่าว ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินไป หรือการเกิดขึ้นของกุศล หรืออกุศล ซึ่งหากจิตใจนั้นเริ่มต้นด้วยจิตอันเป็นกุศลอย่างถูก ตรง และแท้จริง (เกิดจากภาวนามยปัญหา) จะเป็นจิตที่เปี่ยมด้วยศีล จะสามารถนำไปสู่ (๒) ความคิด คือ การเกิดขึ้นแห่งปัญหาที่ถูกตรงตามหลักธรรมคำสอนของพุทธองค์ หรือมีความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) อันจะนำไปสู่การเกิด (๓) พฤติกรรม คำพูด ที่มีความเป็นสัมมาในข้อต่างๆ ตามมาด้วย **ซึ่งการเกิดกุศลจิต เป็นการเกิดเมตตา คือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น สัตว์อื่น
๖. หลักธรรมใดบ้าง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการตื่นรู้ของท่าน	หมายถึง หลักธรรม หรือองค์ธรรมที่มีผล หรือมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของหลักธรรมที่เกี่ยวกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ

ข้อคำถาม	คำอธิบายข้อคำถาม
๗. ท่านรู้สึกว่าคุณเองมีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร ภายหลังจากเกิดกระบวนการเรียนรู้	หมายถึง ความเปลี่ยนแปลง หรือความแตกต่าง หรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นของบุคคลต้นแบบ ก่อน และ หลัง เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม มีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
๗.๑ ท่านรู้สึกว่าคุณเองมีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจเป็นอย่างไร ภายหลังจากเกิดกระบวนการเรียนรู้	หมายถึง การมีจิตอันเป็นกุศล จิตที่เป็นกุศล มีความสดชื่น แจ่มใส เบิกบาน มีความสุขมากขึ้น
๗.๒ ท่านรู้สึกว่าคุณเองมีการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดเป็นอย่างไร ภายหลังจากเกิดกระบวนการเรียนรู้	หมายถึง การเกิดสัมมาทิฐิ โดยการพิจารณาตามกฎแห่งไตรลักษณ์กำกับ จนกระทั่งสามารถเกิดเป็นปัญญาทางธรรม คือ ปัญญาที่สามารถลบละกิเลสได้ (ปัญญาในลักษณะของภาวนามยปัญญา) มิใช่ปัญญาที่เกิดในลักษณะของปัญญาทางโลก การมีมุมมอง การพัฒนาภายในจิตใจ การให้ความสำคัญต่อทักษะที่มีต่อสรรพสิ่งที่ได้ปฏิสัมพันธ์ในความหมายใหม่ เกิดการเรียนรู้ถึงเหตุ-ปัจจัย เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรง รวมถึงลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น
๗.๓ ท่านรู้สึกว่าคุณเองมีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมเป็นอย่างไร ภายหลังจากเกิดกระบวนการเรียนรู้	หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คำพูด ในการดำเนินชีวิต และการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น สัตว์อื่น ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการลดละความคิดถึงประโยชน์ส่วนตน การคิดเห็นแก่ตัว เป็นการช่วยเหลือ เผื่อแผ่ผู้อื่น และสัตว์อื่นมากขึ้น วิธีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ หรือความเป็นไปของ ความเปลี่ยนแปลงของโลก ความรัก เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือต่อคน สัตว์ สิ่งมีชีวิต สิ่งของมากขึ้น
๘. ประโยชน์ หรือสิ่งที่ได้รับภายหลังจากเกิดกระบวนการเรียนรู้ในประเด็นต่อไปนี้เป็นอย่างไ	หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นที่เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น สัตว์อื่น
๘.๑ ภายหลังจากเกิดกระบวนการเรียนรู้ของท่านเกิดประโยชน์ต่อครอบครัวอย่างไร	หมายถึง การเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้แก่บุคคลภายในครอบครัว ซึ่งถือเป็นสถาบันเริ่มต้นที่สำคัญของสังคม
๘.๒ ภายหลังจากเกิดกระบวนการเรียนรู้ของท่านเกิดประโยชน์ต่อสังคมอย่างไร	หมายถึง การเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้แก่บุคคลในสังคมในวงกว้าง การช่วยเหลือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ สาธารณกุศล

(๒) แบบสัมภาษณ์บุคคลผู้นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง

การสัมภาษณ์บุคคลผู้นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง เป็นการใช้ข้อความในการสัมภาษณ์ที่คล้ายคลึงกันกับการสัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ แต่ไม่ได้เจาะลึก หรือละเอียดเท่ากับการสัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ เนื่องจาก บุคคลผู้นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง ยังไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับที่สูงเท่ากับบุคคลต้นแบบ และการสัมภาษณ์บุคคลผู้นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง เป็นการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบว่ามีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปใช้พัฒนา และเกิดประโยชน์ได้จริง เป็นการยืนยันข้อมูลแบบสามเส้า

ข้อความ	คำอธิบายข้อความเพิ่มเติม
ทักษะต่อบุคคลต้นแบบ	
๑. ท่านมีความคิดเห็นต่อแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบในประเด็นต่อไปนี้หรือไม่	เป็นการสัมภาษณ์เพื่อเป็นการยืนยันสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้า เกี่ยวกับแนวคิดหรือ แนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบที่ดี กระทั่งมีผู้นำแนวทางปฏิบัติของท่านมาใช้เป็นแบบอย่าง
๑.๑ ท่านมีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบอย่างไร	เป็นการสัมภาษณ์เพื่อเป็นการยืนยันสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้า เกี่ยวกับรูปแบบการใช้ชีวิตของบุคคลต้นแบบ เช่น การเรียนรู้ทำความเข้าใจตนเอง การจัดการกับปัญหาอุปสรรค การควบคุมอารมณ์ ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อแนวคิดหรือการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย ซึ่งเป็นการยืนยันว่า รูปแบบในการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี กระทั่งมีผู้นำแนวทางปฏิบัติของท่านมาใช้เป็นแบบอย่าง
๑.๒ ท่านมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการใช้จ่ายของบุคคลต้นแบบอย่างไร	เป็นการสัมภาษณ์เพื่อเป็นการยืนยันสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้า เกี่ยวกับรูปแบบการใช้จ่ายของบุคคลต้นแบบ เช่น ความประหยัด พอเพียง บัญชีครัวเรือน ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อแนวคิดหรือการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย ซึ่งเป็นการยืนยันว่า รูปแบบในการใช้จ่ายของบุคคลต้นแบบสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี กระทั่งมีผู้นำแนวทางปฏิบัติของท่านมาใช้เป็นแบบอย่าง
๑.๓ ท่านมีความคิดเห็นต่อการปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมของบุคคลต้นแบบอย่างไร	เป็นการสัมภาษณ์เพื่อเป็นการยืนยันสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้า เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมของบุคคลต้นแบบ เช่น ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อแนวคิดหรือการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย ซึ่งเป็นการยืนยันว่า การปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมของบุคคลต้นแบบสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี

ข้อคำถาม	คำอธิบายข้อคำถามเพิ่มเติม
	กระทั่งมีผู้นำแนวทางปฏิบัติของท่านมาใช้เป็นแบบอย่าง
๒. ท่านมีความคิดเห็นต่อผลงานของบุคคลต้นแบบอย่างไร อย่างไร	เป็นมุมมองของผู้ที่นำแนวคิดของบุคคลต้นแบบมาใช้เป็นแบบอย่าง ซึ่งการสัมภาษณ์ในคำถามนี้ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบถึงผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ เช่น งานเขียน งานสาธารณะประโยชน์ ของบุคคลต้นแบบ ซึ่งมีอิทธิพลหรือเกิดประโยชน์ต่อสังคมไทย เพื่อเป็นการยืนยันสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้า
ทัศนะต่อตนเอง	
๑. เหตุปัจจัยใดที่ทำให้ท่านนำแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของท่าน	เป็นมุมมองของผู้ที่นำแนวคิดของบุคคลต้นแบบมาใช้เป็นแบบอย่าง ซึ่งการสัมภาษณ์ในคำถามนี้ เพื่อสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้าที่ว่า เนื่องจากการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบนั้นมีคุณค่าควรแก่การนำไปเป็นแบบอย่างจึงทำให้ตนได้ยึดถือปฏิบัติตาม
๒. ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของท่านในประเด็นต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไรบ้าง	เป็นมุมมองที่มีต่อตนเองของผู้ที่นำแนวคิดของบุคคลต้นแบบมาใช้เป็นแบบอย่าง ซึ่งการสัมภาษณ์ในคำถามนี้ เพื่อสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้าในประเด็นของความเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบที่มีอิทธิพลต่อคนในสังคม ใน
๒.๑ ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่างอย่างไร	ความเป็นแบบอย่างในประเด็นของ (๑) การดำเนินชีวิต เช่น การเรียนรู้ทำความรู้จักตนเอง การจัดการปัญหาอุปสรรค การควบคุมอารมณ์ (๒) การใช้จ่าย เช่น ความประหยัด พอเพียง ชาญฉลาด เรือ และ (๓) การปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เช่น ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
๒.๒ ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับรูปแบบการใช้จ่ายของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่างอย่างไร	
๒.๓ ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ต่อสังคมสิ่งแวดล้อมของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่างอย่างไร	
๓. ท่านรู้สึกว่าคุณเองมีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไรบ้าง ภายหลังจากที่ได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่าง	หมายถึง ความเปลี่ยนแปลง หรือความแตกต่าง หรือพัฒนาการที่เกิดขึ้นของบุคคลต้นแบบ ก่อน และ หลัง เกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม มีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง
๓.๑ ภายหลังจากที่ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่าง ท่านมีการเปลี่ยนแปลง	หมายถึง การมีจิตอันเป็นกุศล มีความสดชื่น แจ่มใส เบิกบาน มีความสุขมากขึ้น

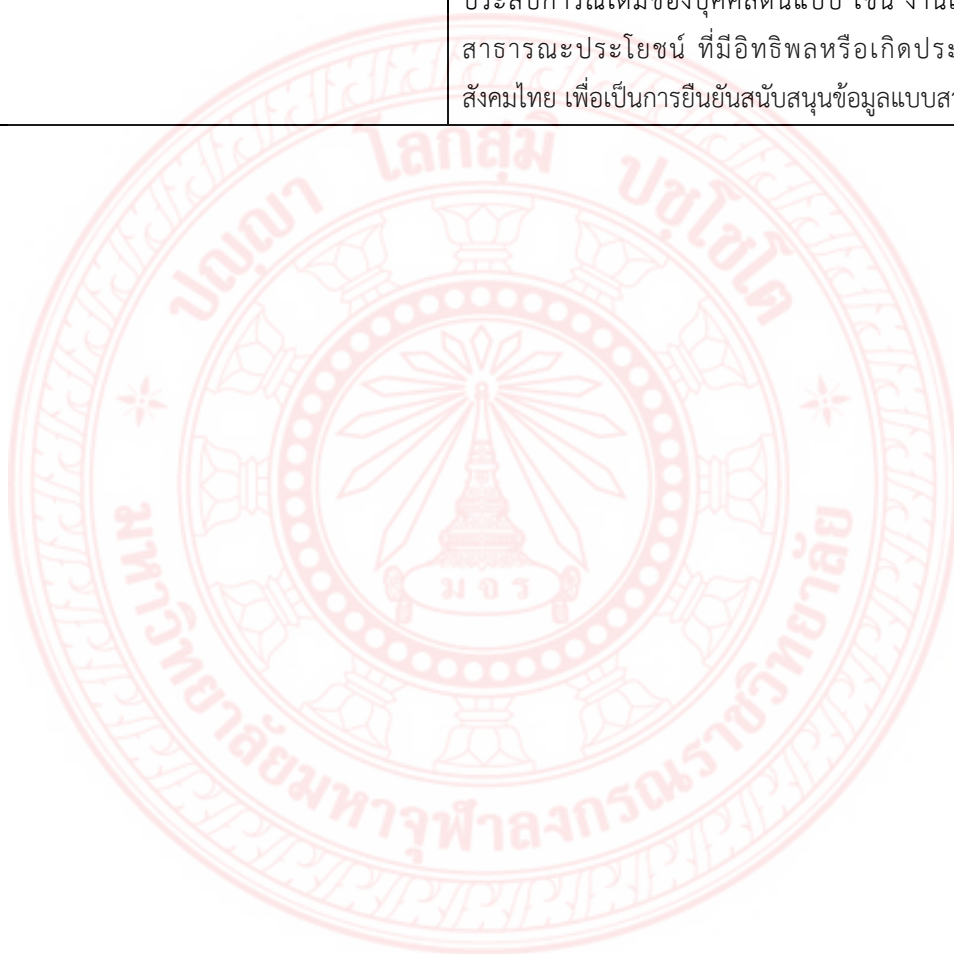
ข้อคำถาม	คำอธิบายข้อคำถามเพิ่มเติม
ด้านจิตใจเป็นอย่างไร	
๓.๒ ภายหลังจากที่ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่าง ท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดเป็นอย่างไร	หมายถึง การมีมุมมอง การพัฒนาภายในจิตใจ การให้ความสำคัญต่อทักษะที่มีต่อสรรพสิ่งที่ได้ปฏิสัมพันธ์ใน ความหมายใหม่ การลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น การเกิดสัมมาทิฐิ โดยการพิจารณาตามกฎแห่งไตรลักษณ์ กำกับ จนกระทั่งสามารถเกิดเป็นปัญญาทางธรรม คือ ปัญญาที่สามารถลดละกิเลสได้ (ปัญญาในลักษณะของ ภาวนามยปัญญา) มิใช่ปัญญาที่เกิดในลักษณะของปัญญาทางโลก
๓.๓ ภายหลังจากที่ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่าง ท่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมเป็นอย่างไร	หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม คำพูด ในการดำเนินชีวิต และการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น สัตว์อื่น ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการลดละความคิดถึงประโยชน์ส่วนตน การคิดเห็นแก่ตัว เป็นการช่วยเหลือ เพื่อแม่ผู้อื่น และสัตว์อื่นมากขึ้น การมีวิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ความเป็นไปของ ความเปลี่ยนแปลงของโลก ความรัก เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือต่อสิ่งมีชีวิต สิ่งของมากขึ้น

(๓) แบบสอบถามทักษะของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อบุคคลต้นแบบ

การสอบถามทักษะของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อบุคคลต้นแบบ เป็นการสอบถามที่ไม่ได้เจาะลึก หรือละเอียดเท่ากับการสัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ เนื่องจากเป็นแบบสอบถามที่ต้องการทราบถึงมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต้นแบบว่า เขาเหล่านั้นมีมุมมอง ทักษะ หรือความรู้สึกต่อบุคคลต้นแบบอย่างไรบ้าง เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลแบบสามเส้า

ข้อคำถาม	คำอธิบายข้อคำถามเพิ่มเติม
ทักษะต่อบุคคลต้นแบบ	เป็นมุมมองของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการสอบถามในคำถามนี้เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบถึง แนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบในประเด็น (๑) การดำเนินชีวิต เช่น การเรียนรู้ทำความเข้าใจตนเอง การจัดการปัญหาอุปสรรค การควบคุมอารมณ์ (๒) การใช้จ่าย เช่น ความประหยัด พอเพียง บัญชีครัวเรือน และ (๓) การปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เช่น ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบความเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบ เพื่อเป็นการยืนยันสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้า
๑. ท่านมีความคิดเห็นต่อแนวคิดหรือแนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบในประเด็นต่อไปนี้หรือไม่	
๑.๑ ท่านมีความคิดเห็นต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลต้นแบบอย่างไร	
๑.๒ ท่านมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการใช้จ่ายของบุคคลต้นแบบอย่างไร	
๑.๓ ท่านมีความคิดเห็นต่อการปฏิสัมพันธ์ต่อ	

ข้อคำถาม	คำอธิบายข้อคำถามเพิ่มเติม
สังคม สิ่งแวดล้อมของบุคคลต้นแบบ อย่างไร	
๒. ท่านมีความคิดเห็นต่อผลงานของบุคคล ต้นแบบอย่างไร	เป็นมุมมองของบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งการสอบถามในคำถามนี้ เพื่อนำมาใช้ เป็นข้อมูลประกอบถึงผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ที่เกิดขึ้น ภายหลังการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบ เช่น งานเขียน งาน สาธารณะประโยชน์ ที่มีอิทธิพลหรือเกิดประโยชน์ต่อ สังคมไทย เพื่อเป็นการยืนยันสนับสนุนข้อมูลแบบสามเส้า

ภาคผนวก ง

การให้ความหมายรหัสคำทางหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ
กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบใน
สังคมไทย

รหัสคำ	อธิบายความหมาย
กลุ่มคำ : หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต	
๑. หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)	- ศีล คือ การสำรวมระวังทางกาย วาจา ใจ เป็นการฝึกศึกษาด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ เป็นผู้มีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ - สมาธิ คือ การฝึกบังคับจิตใจให้อยู่ในสภาพที่สงบ บริสุทธิ์ ตั้งมั่น แน่วแน่ว่าสามารถจะทำประโยชน์ให้มากที่สุดตามที่ต้องการ และเป็นจิตที่สมควรแก่การงาน เป็นการฝึกศึกษาทางจิตใจ พัฒนาคุณธรรม เสริมคุณภาพจิต รู้จักใช้ความสามารถในกระบวนการสมาธิ เป็นผู้มีสัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ - ปัญญา คือ การฝึกฝนจิตให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และสมบูรณ์ในสิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริง ประกอบด้วย สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการฟัง อ่าน เรียนรู้จากผู้อื่น) จินตามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการนำสุตมยปัญญามาพิจารณา) และภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติจนรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง) เป็นผู้มีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ
- ปฏิบัติสมาธิ ด้วยหลักสติปัฏฐาน ๔ (จุดที่ควรใช้สติคอยกำกับดูแลทั้ง ๔ คือ กาย เวทนา จิต ธรรม-พิจารณา ขั้น ๕)	- กาย คือ มีสติระลึกรู้กาย ลมหายใจ อิริยาบถลี ร่ากาย สามสืบสองธาตุสี่ ขากศพเก้าประเภท รู้ถึงกิจของตน สิ่งที่มีประโยชน์ที่ควรมุ่งหมาย - เวทนา คือ มีสติระลึกรู้เวทนา รู้ความสุข ทุกข์ เฉยๆ เวทนาที่อิงกามคุณและไม่อิงกามคุณ การเกิดและการดับไปของเวทนา - จิต คือ มีสติระลึกรู้จิต พิจารณาความโลภ โมหิ โภภ ความโกรธ โโมภร ความหลง โม่หลง ความหดหู่ฟุ้งซ่าน ความไม่หดหู่ ฟุ้งซ่าน เข้าถึงฌาน เข้าไม่ถึงฌาน เป็นสมาธิ ไม่เป็นสมาธิ

รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	หลุดพ้น ไม่หลุดพ้น การเกิดและการดับไปของสภาวะทางจิตแต่ละอย่าง - ธรรม คือ มีสติระลึกรู้ธรรม มีสติรู้ชัดถึงอาการปรากฏ การเกิดขึ้นและการดับไปของอาการปรากฏต่างๆ คือ นิเวรณ ๕ (ความพอใจในกามคุณ การคิดร้ายผู้อื่น ความหุดหู่ขี้เมษา ความฟุ้งซ่านและรำคาญใจ ความลึงเลสงสัย) อุปาทานขันธ ๕ (รูป-ร่างกาย เวทนา-ความรู้สึก อารมณ์ สัญญา-ความจำได้ สังขาร-สภาพที่เกิดกับใจ การปรุงแต่ง วิญญาณ-ใจ) อายุตนะภายในและภายนอก ๖ คู่ (ตามองเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรับรส ร่างกายสัมผัสวัตถุ จิตรับรู้ธรรมารมณ์) โพชฌงค์ ๗ (สติ อัมมวชิระ วิริยะ ปิตี ปัสสัทธิ สมาธิ อุเบกขา) อริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) มรรค ๘ (สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ)
๒. พรหมวิหาร ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา)	- เมตตา คือ ความมีน้ำใจ เกื้อกูล ปรารถนาให้เกิดประโยชน์สุขต่อสรรพสัตว์ - กรุณา คือ การแผ่ใจไปรับรู้ต่อสรรพสัตว์ที่เกิดทุกข์ การถ้อยถอนความทุกข์ของผู้อื่นให้หมดไป - มุทิตา คือ การแสดงความชื่นชมยินดีต่อผู้อื่นเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับผลดี - อุเบกขา คือ การวางเฉย เป็นกลาง เมื่อสรรพสัตว์ได้รับผลจากการกระทำนั้นๆ ของตน ระงับความเศร้าโศกเสียใจยินดี คล้อยตามเมื่อสรรพสัตว์เสวยวิบากกรรมของตน
๓. อาศรม ๔ (พรหมจารี คฤหัสถ์ วณปรีสถ์ สันยาसी)	- พรหมจารี คือ ช่วงวัยเรียน การตระหนักรู้ถึงหน้าที่ การฝึกฝนเรียนรู้ให้กระจ่างในธรรมะ - คฤหัสถ์ คือ ช่วงวัยที่ชีวิตมีเป้าหมายที่การครอบครองสิ่งต่างๆ เพื่อเสพเสวยรสชาติแห่งชีวิตที่ได้มีได้เป็นเช่นนั้น ช่วงวัยแห่งกามะ ความปรารถนาความหมายอันดีงามแห่งชีวิต - วณปรีสถ์ คือ ช่วงวัยแห่งความมั่นคงด้านทรัพย์สินความสำเร็จ อำนาจ ความรู้ การได้ข้ามพ้นอำนาจแห่งกาม - สันยาसी คือ ช่วงสุดท้ายแห่งชีวิตที่มีเป้าหมายอยู่ที่การหลุด

รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	พ้นจากการติดข้อง การรัดรั้งต่างๆ เป็นความผ่องใสเบิกบานของจิตที่ได้สัมผัสรู้ถึงการล่องลัดไปของชีวิตที่เคยได้ถือครองไว้
๔. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	- ความพอเพียง คือ ความพอประมาณ (ความพอดี ยินได้บนขาของตนเอง ทางสายกลาง) ความมีเหตุมีผล(การตัดสินใจด้วยเหตุผล สติ ความรู้ตัว) ความมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่พอดี (การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง สามารถสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงได้) - เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ (การมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เพื่อเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง) ความรอบคอบ ความระมัดระวัง (การวางแผน โดยสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาการมาพิจารณาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มีสติ ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในการนำแผนปฏิบัติที่ไปปรับใช้) - เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต (ความมีพฤติกรรมที่ตรงต่อเวลา หน้าที่ วิชาชีพ จริ่งใจ ไม่ลำเอียง บริสุทธิ์ใจ) ความอดทน (การรักษาปกติภาวะของตนจากสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบ มีความมั่นคงหนักแน่น ไม่หวั่นไหว การแบ่งปัน (การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งทางจิตใจ และวัตถุสิ่งของ ไม่สร้างความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น)
กลุ่มคำ : หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	
๑. อริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค)	- ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ปัญหาเรื่องราวต่างๆ ที่บีบคั้นจิตใจ ความคับข้องใจ - สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ สาเหตุของปัญหา คือ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา (ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น) ภวตัณหา (ความอยากให้สภาวะนั้นคงอยู่) วิภวตัณหา (ความไม่อยากได้ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น อยากให้สิ่งที่มีอยู่นั้นสลายไป) - นิโรธ คือ ความดับทุกข์ เป็นภาวะที่สิ้นไปแห่งปัญหา

รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	เป็นภาวะไร้อุทกข์ที่ปรากฏขึ้น - มรรค คือ ทางดับทุกข์ เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อกำจัดสาเหตุแห่งปัญหา เป็นขั้นตอนของการลงมือกระทำจริงๆ
๒. มรรค ๘ (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ)	- สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ความเข้าใจอย่างทั่วถึงเกี่ยวกับทุกข์ว่าทุกข์นั้นเป็นอย่างไร ความรู้ อริยสัจ ๔ เห็นไตรลักษณ์ รู้กุศลและกุศลมูล รู้อกุศลและอกุศลมูล เห็นปัจจัยสมุปบาท - สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ ความใส่ใจถูกต้อง การคิดหาทางออกจากทุกข์ตามกฎหมายแห่งเหตุผลที่เห็นชอบมาแล้ว ซึ่งเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากสิ่งที่มีมนุษย์ไม่พึงประสงค์ มีกุศลวิตก ๓ คือ ความตรึกนึกถึงความฉลาด เป็นความนึกคิดด้วยปัญญา มีปัญญาเป็นเครื่องควบคุมความคิดโดยการพิจารณาถึงโทษภัยของสิ่งต่างๆ คือ เนกขัมมวิตก (ความตรึกปลดปล่อยจากวัตถุกามและกิลีสกาม อาจถึงคิดจะออกบวชในศาสนา) อพยยาบาทวิตก (ความตรึกออกจากความอาฆาตพยาบาท และปลุกฝังความรัก ความเมตตา ความอดทน อภัย มองเห็นสรรพสัตว์เป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน) อวิหิงสาวิตก (ความตรึกออกจากการไม่ประทุษร้ายเบียดเบียน เป็นความตรึกที่เกิดจากความกรุณา สงสาร เห็นใจในความทุกข์ยากของสรรพสัตว์ คิดที่จะช่วยเหลือให้สรรพสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยากพ้นจากทุกข์) - สัมมาวาจา คือ วาจาชอบ การพูดจาถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง ผู้อื่น มีวจีสุจจริต ๔ คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ - สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ ถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง ผู้อื่น มีกายสุจจริต ๓ คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกาม - สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ ดำรงชีพถูกต้อง ไม่เป็นโทษต่อตนเอง ผู้อื่น เว้นจากมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ - สัมมาวายามะ คือ พยายามชอบ พากเพียรถูกต้อง ใจที่บากบั่นที่จะก้าวหน้า ไม่ถอยหลังจากทางในการดำเนินตามมรรค

รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	การมีอิฐฐานอย่างแรงกล้า มีสัมมปัธาน ๔ คือ การมุ่งมั่นทำความชอบ คือ สังวรปทาน (เพียรระวังการกระทำอกุศล) ปทานปทาน (เพียรละเลิกอกุศลที่กำลังกระทำอยู่) อนุรักษปทาน (เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว) ภาวนापทาน (เพียรเจริญกุศลธรรมให้ยิ่งขึ้น) - สัมมาสติ คือ ระลึกชอบ การระลึกประจำใจที่ถูกต้อง ระลึกแต่สิ่งที่เกื้อหนุนแก้ปัญหาที่จะแทงตลอดในอวิชชาที่ครอบงำกายและธรรมที่เกี่ยวข้องกับกาย เจริญสติปัฏฐาน ๔ คือ มีสติระลึกกาย มีสติระลึกเวทนา มีสติระลึกจิต มีสติระลึกธรรม - สัมมาสมาธิ คือ จิตมั่นชอบ การตั้งใจมั่นถูกต้อง เป็นอาการของใจที่รวมกำลังเป็นจุดเดียวจนกล้าแข็งพอที่จะเกิดปัญญาที่จะรู้แจ้งแห่งอวิชชา เป็นการพักผ่อนของใจ มีนิมิต ๔ คือ มีอารมณ์สัดเสียบจากอารมณ์ภายนอก ดับสุข ดับทุกข์ทางกายหมดสิ้น ไม่มีความเกี่ยวข้องกับร่างกาย มีอารมณ์สว่างไสว กายกับจิตไม่ข้องเกี่ยวกัน จะสามารถเห็นกายในกาย
กลุ่มคำ : หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย	
๑. อินทรีย์ ๕ (ธรรมที่เป็นใหญ่ ๕ ประการ) (สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา) พละ ๕ (หลักการบำรุงให้ใจมีพลัง) (ศรัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ)	- สัทธา คือ ความเชื่อ เชื่อเฉพาะสิ่งที่ควรเชื่อ สิ่งที่มีความสมเหตุสมผล โดยการพิจารณาแล้วด้วยปัญญา (โยนิโสมนสิการ) คือ คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ คิดแบบสามัญลักษณ์ (คิดแบบรู้เท่าทันความเป็นไปตามธรรมดาของสรรพสิ่ง) คิดแบบอริยสัจ (คิดแบบแก้ปัญหาเพื่อหาวิธีดับทุกข์) คิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ (คิดตามหลักการและเป้าหมายที่ตั้งไว้) คิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก (คิดโดยทำความเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนตามหลักความจริง) คิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คิดแบบเร้ากุศล คิดแบบอยู่กับปัจจุบัน คิดแบบวิวัชชวาท (คิดแบบแยกส่วนประกอบโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย) และเชื่อตามหลักกาลามสูตร คือ อย่าเพิ่งเชื่อตามที่ฟังๆ กันมา อย่าเพิ่ง

รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	เชื่อตามที่ทำต่อๆ กันมา อย่าเพิ่งเชื่อตามคำเล่าลือ อย่าเพิ่งเชื่อโดยอ้างตำรา อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกเดา อย่าเพิ่งเชื่อโดยคาดคะเน อย่าเพิ่งเชื่อโดยนิกคิตตามแนวเหตุผล อย่าเพิ่งเชื่อเพราะถูกกับทฤษฎีของตน อย่าเพิ่งเชื่อเพราะมีรูปลักษณะที่ควรเชื่อได้ อย่าเพิ่งเชื่อเพราะผู้พูดเป็นครูอาจารย์ - วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม กล้าลงมือทำในสิ่งอันเป็นกุศล - สติ คือ ความระลึกได้ เป็นการระงับยับยั้งซึ่งใจ เป็นความไม่ประมาท - สมาธิ คือ ความตั้งมั่นแห่งจิต สภาวะที่จิตมั่นคงไม่หวั่นไหวตามอารมณ์ต่างๆ ภายนอก - ปัญญา คือ ความรู้ทั่วถึงเหตุผลอย่างกระจ่างชัด ความรู้ บาบ บุญคุณโทษ ความไม่หลงใหลมงาม - ศรัทธาผละ คือ ความเชื่อมั่นแน่วแน่ในคุณงามความดี เชื่อว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ศรัทธาในทางพุทธศาสนามี ๔ อย่าง คือ กัมมสัทธา คือ ความเชื่อเรื่องกรรม กฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง ผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการลงมือกระทำ ไม่ใช่การอ้อนวอน หรือรอคอยโชคชะตา วิปากสัทธา คือ เชื่อว่ากรรมที่กระทำแล้วย่อมมีผล และผลย่อมต้องเกิดจากเหตุ กัมมัสสกตาสัทธา คือ เชื่อว่าสัตว์ย่อมมีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยผลของวิบากกรรมตามแต่กรรมของตน ตถาคตโพธิสัทธา คือ เชื่อความตรัสรู้ของพุทธเจ้า มั่นใจในพระองค์ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะทรงพระคุณทั้ง ๔ ประการ มนุษย์หากฝึกฝนด้วยดี สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง - วิริยผละ คือ การมีความเพียรพยายามตลอดเวลาด้วยจิตใจที่เข้มแข็งเบิกบาน บนพื้นฐานของปัญญาไม่ใช่ทำตามความบงการของกิเลส - สติผละ คือ การมีสติควบคุมยับยั้งในการกระทำสิ่งอันควรไม่ควร ตามหลักธรรมคำสอนของพุทธองค์ - สมาธิผละ คือ การรวมกันเข้าของศรัทธา วิริยะ สติ เพื่อความ

รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	ตั้งมั่นของจิต - ปัญญาพละ คือ การเกิดปัญญาพิจารณาถึงความเป็นไตรลักษณ์ของสังขาร การมีปัญญาตามหลักธรรมคำสอนของพุทธองค์ คือ ปัญญา ๓ คือ สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการฟัง อ่าน เรียนรู้จากผู้อื่น) จินตามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการนำสุตมยปัญญามาพิจารณา) และภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติจนรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง)
๒. ปรัตยโฆสะ – กัลยาณมิตร	- ปรัตยโฆสะ คือ การรับฟังคำพูด คำแนะนำ คำชี้แจง การเรียนรู้จากข้อมูลอันเป็นประโยชน์ เป็นเหตุเป็นผล เป็นกุศล จนกระทั่งเกิดปัญญาพิจารณาได้ตามข้อเท็จจริง - กัลยาณมิตร คือ การคบหาสมาคมกับบุคคลอันเป็น กัลยาณมิตรธรรม ๗ คือ ปิโย (น่ารัก) ครุ (น่าเคารพ) ภาวนีโย (น่าเจริญใจ) วัตตา (รู้จักพูด) วณิกขโม (พร้อมรับฟัง) คัมภีรญจะกะถัง กัตตา (ชี้แจงเรื่องราวลึกซึ้งให้เข้าใจได้) โน จัญญานะ นิโยชะเย (ไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย)
๓. อิทัปปัจจยตา	- อิทัปปัจจยตา คือ ความเข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลของสรรพสิ่ง เชื่อว่าทุกสิ่งล้วนเกิดจากเหตุปัจจัย ไม่มีสิ่งใดสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่น

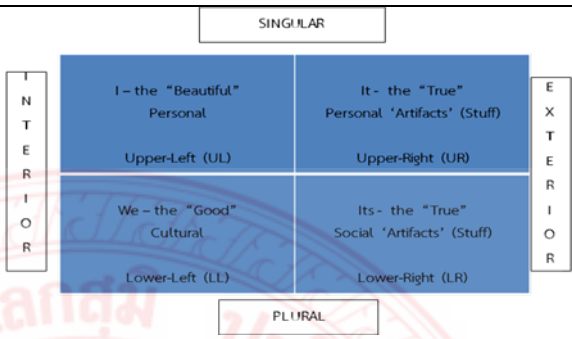
ภาคผนวก จ

การให้ความหมายรหัสคำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

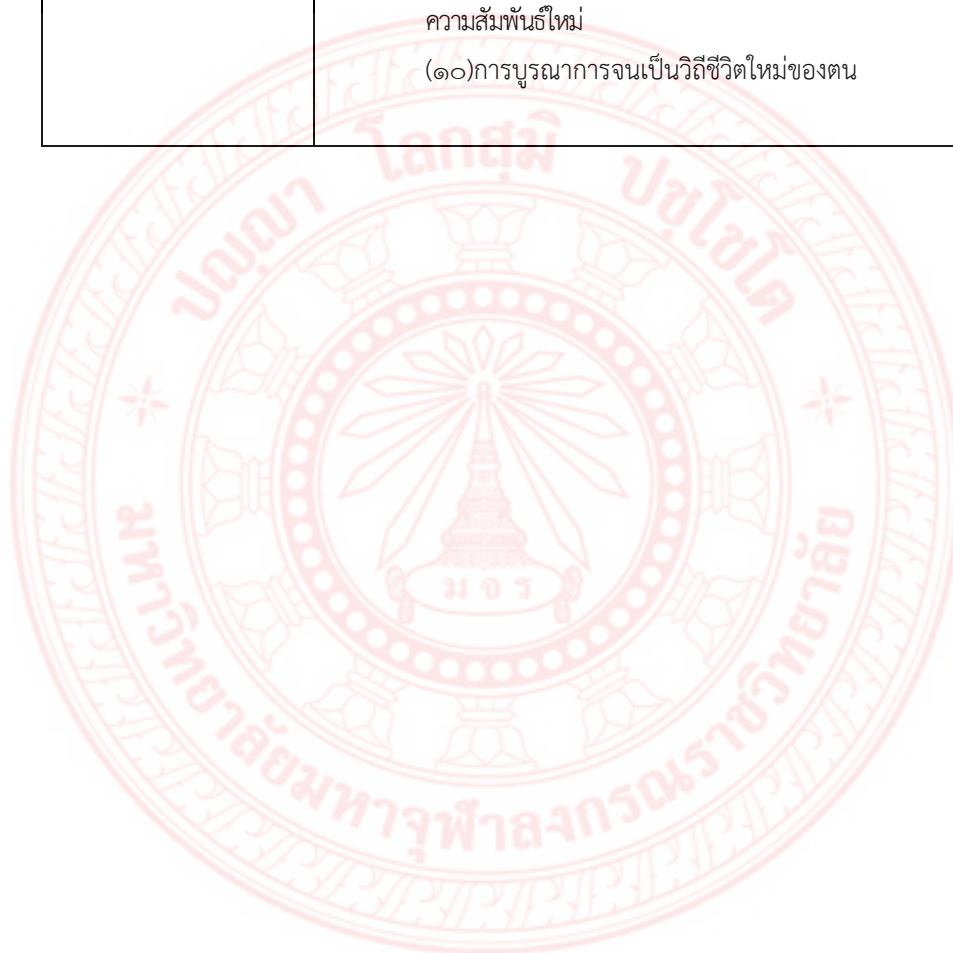
กลุ่มคำ : แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
รหัสคำ	อธิบายความหมาย
๑. ทฤษฎีลำดับขั้น ความต้องการ ของอับราฮัม มาสโลว์	- ความต้องการด้านร่างกาย คือ ปัจจัย ๔ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) - ความต้องการความปลอดภัย คือ ความสามารถในการช่วยเหลือตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น - ความต้องการความรัก ความเป็นเจ้าของ คือ ความรักที่แท้จริง ความรู้สึกที่ดี ไม่ใช่เรื่องเพศสัมพันธ์ - ความต้องการความนับถือยกย่อง คือ ความต้องการความนับถือตนเอง ความต้องการความนับถือจากผู้อื่น - ความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง คือ ความสามารถในการรับรู้ ศักยภาพ ความสามารถของตน - เมื่อมีพัฒนาการตามลำดับขั้นครบทั้ง ๕ ขั้นตอน ไม่ได้หมายความว่ามีความสุข แต่จะทำให้สามารถรู้จักวิธีการจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองได้ด้วยเหตุผลอย่างเหมาะสม และสามารถพัฒนาสู่ทฤษฎีการบูรณาการของ เคน วิลเบอร์ได้ต่อไป
๒. ทฤษฎีบูรณาการของ เคน วิลเบอร์ (ร่างกาย จิตใจ จิต วิญญาณ ด้านที่ซ่อนเร้น ในใจ จริยธรรมบูรณา การ ด้านอื่นๆ)	- ร่างกาย คือ กาย ๓ ประเภท คือ (๑) กายหยาบ (gross) คือ ร่างของกายที่มองเห็นเป็นตัวเรา (๒) กายละเอียด (subtle) คือ พลังงานรูปหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการหยั่งรู้ ความรู้สึก ความคิด ความตั้งใจ ความปรารถนา อารมณ์ ได้แก่ พลังชีวิต พลังกายละเอียด พลังทางเพศ อารมณ์ พลังใจ พลังจิตวิญญาณ (๓) กายทิพย์ (causal) คือ พลังที่มีอยู่ในตัวรู้และเกิดทุกขณะ อยู่ในส่วนลึกของทุกคน เป็นสภาวะที่ปรากฏเมื่อเจริญสมาธิภาวนา

กลุ่มคำ : แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	 โภชนาการบูรณาการ - จิตใจ คือ การฝึกปฏิบัติที่เน้นเรื่องมุมมองของชีวิตที่เปิดกว้างหรือแบบบูรณาการ การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีที่ยืนหรือมีจุดยืนของตนเอง ได้แสดงออกอย่างปลอดภัยระหว่างการพัฒนา กรอบทฤษฎีบูรณาการของการปฏิบัติด้านจิตใจ - จิตวิญญาณ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นโดยตรงกับจิต เป็นการค้นพบตนเอง ความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ ความเป็นเช่นนั้น อาจมีความหมายเดียวกับพลังชีวิต ความรักความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ หรือสภาวะจิตขั้นสูง การปฏิบัติเพื่อจิตวิญญาณของตนเอง เพื่อจิตวิญญาณของผู้อื่น และเพื่อจิตวิญญาณของสรรพสิ่ง - ด้านที่ซ่อนเร้นในใจ คือ การช่วยให้ความรู้สึกด้านมืดที่ซ่อนไว้ในจิตไร้สำนึกของตนได้คลายออก ซึ่งหากความรู้สึกด้านมืดนี้ไม่หลุดพ้นเป็นอิสระ ยังจมอยู่กับความทุกข์ จะไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ขั้นตอนการกะเทาะด้านมืด คือ การเผชิญหน้ากับปัญหา การพูดคุยกับปัญหา และการพูดกับตนเองในสิ่งที่ต้องการจะเป็น - ด้านจริยธรรมบูรณาการ คือ จริยธรรมเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติทุกวัน

กลุ่มคำ : แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง					
รหัสคำ	อธิบายความหมาย				
	เป็นศิลปะของคนดี เป็นกรอบในการคิดพิจารณาเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับชีวิต เป็นการทำให้โลก โดยพิจารณาเรื่อง (๑) คุณค่าพื้นฐาน คือ ความเท่าเทียมกันของคุณค่าในตัวตน (๒) คุณค่าที่แท้จริง คือ คุณค่าที่เป็นเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาดน (๓) คุณค่าสมมติ คือ การให้คุณค่าสมมติกับบางสิ่ง จรรยาบรรณการ - ด้านอื่นๆ ในหมวดที่เหลือ เช่น การงาน ความสัมพันธ์ ความรัก ครอบครัว การเงิน เพื่อน เพศ หรืออื่นๆ <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="text-align: center; vertical-align: top;"> UPPER LEFT Interior-Individual "I" Employee motivation and knowledge Patient motivation and knowledge Provider motivation and knowledge </td><td style="text-align: center; vertical-align: top;"> UPPER RIGHT Exterior-Individual "IT" Employee standards Employee behaviors </td></tr> <tr> <td style="text-align: center; vertical-align: top;"> LOWER LEFT Interior-Collective "WE" Corporate culture Shared beliefs and mental Models among employees, patients, providers, and other stakeholder </td><td style="text-align: center; vertical-align: top;"> LOWER RIGHT Exterior-Collective "ITS" Systems to facilitate such activities as utilization management, claims payment, disease management, billing, records management, etc. </td></tr> </table> ทฤษฎีบูรณาการกับการบริหารจัดการสาธารณสุข	UPPER LEFT Interior-Individual "I" Employee motivation and knowledge Patient motivation and knowledge Provider motivation and knowledge	UPPER RIGHT Exterior-Individual "IT" Employee standards Employee behaviors	LOWER LEFT Interior-Collective "WE" Corporate culture Shared beliefs and mental Models among employees, patients, providers, and other stakeholder	LOWER RIGHT Exterior-Collective "ITS" Systems to facilitate such activities as utilization management, claims payment, disease management, billing, records management, etc.
UPPER LEFT Interior-Individual "I" Employee motivation and knowledge Patient motivation and knowledge Provider motivation and knowledge	UPPER RIGHT Exterior-Individual "IT" Employee standards Employee behaviors				
LOWER LEFT Interior-Collective "WE" Corporate culture Shared beliefs and mental Models among employees, patients, providers, and other stakeholder	LOWER RIGHT Exterior-Collective "ITS" Systems to facilitate such activities as utilization management, claims payment, disease management, billing, records management, etc.				

กลุ่มคำ : แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	 ทฤษฎีบูรณาการกับการบริหารการเงิน
๓. ทฤษฎี ปรากฏการณ์ วิทยา (ความแตกต่างตาม บริบทของแต่ละ บุคคล เพื่อนำไปสู่ แก่นร่วมของ ปรากฏการณ์)	- การเข้าใจหรือให้ความหมายในสิ่งที่รับรู้ตามมุมมองหรือการให้ค่าตามประสบการณ์เดิมของผู้รับรู้ - ความแตกต่างตามบริบทของแต่ละบุคคล - ปรากฏการณ์จะมีแก่นร่วมของปรากฏการณ์แม้แต่ละคนจะมีปรากฏการณ์ที่แตกต่างกัน
๔. ทฤษฎีการ เรียนรู้เพื่อการ เปลี่ยนแปลง ของแจ๊ค เมซีโรว์	- เป็นการเปลี่ยนโลกทัศน์ กระบวนการสู่ความตระหนักรู้สมมติฐานความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ ทำความเข้าใจ และรู้สึกเกี่ยวกับโลกอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความเคยชิน ไปสู่มุมมองที่ยอมรับความแตกต่าง แยกแยะและบูรณาการมากยิ่งขึ้นจนกระทั่งสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง - มี ๑๐ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) การให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามมุมมองเดิมของตน (๒) การตรวจสอบอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง (๓) การประเมินสมมติฐาน ความคิด หรือความเชื่อของตนอย่างจริงจัง (๔) การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลง แลกเปลี่ยนกับผู้อื่น (๕) การสำรวจ ค้นหาทางเลือกในการกระทำใหม่ (๖) การวางแผนการกระทำใหม่

กลุ่มคำ : แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
รหัสคำ	อธิบายความหมาย
	(๗) การหาความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามแผน (๘) การเริ่มทดลองทำตามบทบาทใหม่ในชีวิตจริง (๙) การสร้างความสามารถ ความมั่นใจในบทบาท การกระทำ และความสัมพันธ์ใหม่ (๑๐) การบูรณาการงานเป็นวิถีชีวิตใหม่ของตน

ภาคผนวก ฉ

การวิเคราะห์ข้อคำถามแยกตามประเด็นในกรอบแนวคิดการวิจัย
กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย

แบบฟอร์มการเก็บรวบรวมข้อมูล ๓ แบบ ประกอบด้วย

๑. แบบบันทึกข้อมูล
๒. แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
๓. แบบสังเกตการณ์

๑. แบบบันทึกข้อมูล

๑.๑ แบบบันทึกข้อมูลของบุคคลต้นแบบ

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์กระบวนการ ฯ (ตามกรอบแนวคิด)
	ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (วัยเด็กและครอบครัว การศึกษา การทำงาน ผลงานและ รางวัล)
	๑. ชื่อ-สกุล	
	๒. วัน เดือน ปีเกิด	
	๓. การศึกษา	
	๔. อาชีพ	
	๕. ครอบครัว	
	๖. ผลงาน / ประสบการณ์ ทำงาน / การศึกษาดูงาน	
	๗. เกียรติประวัติ / เครื่องราชอิสริยาภรณ์	
- ปัจจัยส่งเสริมการเกิด กระบวนการสร้างความ หมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม - ขั้นตอนการเกิด กระบวนการสร้างความ หมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม	ส่วนที่ ๒ ข้อมูลประสบการณ์ของ บุคคลต้นแบบ	
	๑. บทสัมภาษณ์ ประกอบด้วย	
	- บทสัมภาษณ์จาก รายการ / งาน	
	- ที่มาของแหล่งข้อมูล	
	- ประสบการณ์ที่ถ่ายทอด เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธ จิตวิทยา)

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์กระบวนการ ๑ (ตามกรอบแนวคิด)
	- การเรียนรู้ที่บุคคลต้นแบบได้รับจากประสบการณ์ที่ผ่านมา	- หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต - หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- ความแตกต่างของบุคคลต้นแบบก่อนและหลังเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม - ความเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบที่ส่งผลกระทบต่อแนวคิดหรือการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย	ส่วนที่ ๓ ข้อมูลสรุปผลงาน	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (ผลงานและรางวัล การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา) - หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต - หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
	๑. งานเขียน ประกอบด้วย	
	- หนังสือ / บทความเรื่อง	
	- เนื้อความในงานเขียนเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ.....	
- ผลงานอันเป็นที่ประจักษ์ ที่เกิดขึ้นภายหลังการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบที่มีอิทธิพลหรือเกิดประโยชน์ต่อสังคมไทย	๒. งานสาธารณะประโยชน์ ประกอบด้วย	
	- สถานศึกษา / ชุมชน ชื่อสถานที่	
	- ที่ตั้ง	
	- สรุปผลงานของบุคคลต้นแบบในการช่วยเหลือสังคม	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (ผลงานและรางวัล การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา)
- ความเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบที่ส่งผลกระทบต่อแนวคิดหรือการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย	๓. งานวิทยากร / ผู้นำแนวคิด ถ่ายทอดความรู้ (บรรยาย / ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง)	
	- งาน / หน่วยงาน / โครงการ	
	- สถานที่	

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์กระบวนการ ฯ (ตามกรอบแนวคิด)
	- ที่มาของแหล่งข้อมูล	
	- สรุปลักษณะเป็นแบบอย่าง ของบุคคลต้นแบบที่ ส่งผลต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (ผลงานและรางวัล การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธ จิตวิทยา)

๑.๒ แบบบันทึกข้อมูลบุคคลผู้นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง

(กรณีที่มีข้อมูลเชิงเอกสาร)

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์กระบวนการ ฯ (ตามกรอบแนวคิด)
	ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป	
	๑. ชื่อ-สกุล	
	๒. การศึกษา	
	๓. อาชีพ	
	๔. ผลงาน / ประสบการณ์ ทำงาน	
- ปัจจัยส่งเสริมการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม - ขั้นตอนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม - ความแตกต่างของบุคคลต้นแบบก่อนและหลังเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม - ความเป็นแบบอย่างของ	ส่วนที่ ๒ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการนำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา) - หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต - หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
	๑. บทสัมภาษณ์ ประกอบด้วย	
	- บทสัมภาษณ์จาก รายการ / งาน	
	- ที่มาของแหล่งข้อมูล	
	- ประสบการณ์ที่ ถ่ายทอดเป็นเรื่องราว เกี่ยวกับ.....	
	- การเรียนรู้ที่ได้รับจาก บุคคลต้นแบบที่นำมาสู่ เกิดขึ้นของเรื่องมหานี้	

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อความถาม	ประเด็นวิเคราะห์กระบวนการ ฯ (ตามกรอบแนวคิด)
บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย		
- ความเป็นแบบอย่างของ บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย	ส่วนที่ ๓ ข้อมูลสรุปผลงาน	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธ จิตวิทยา) - หลักธรรมพื้นฐานในการ ดำเนินชีวิต - หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุนการเกิด กระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
	๑. งานเขียน ประกอบด้วย	
	- หนังสือ / บทความ เรื่อง	
	- เนื้อความในงานเขียน เป็นเรื่องราว เกี่ยวกับ	
	- สิ่งที่คุณเขียนต้องการ ถ่ายทอดให้ผู้อ่าน ได้รับทราบ	
	๒. งานสาธารณะประโยชน์ ประกอบด้วย	
	- สถานศึกษา / ชุมชน ชื่อสถานที่	
	- ที่ตั้ง	
	- สรุปผลงานของคุณที่นำ แนวคิดบุคคล ต้นแบบเป็นแบบอย่าง	
	๓. งานวิทยากร / ผู้นำแนวคิด ถ่ายทอดความรู้ (บรรยาย / ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง)	
	- งาน / หน่วยงาน / โครงการ	
	- สถานที่	
	- ที่มาของแหล่งข้อมูล	
	- สรุปเนื้อหาที่ได้ถ่ายทอด	

๒. แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

๒.๑ แบบสัมภาษณ์บุคคลต้นแบบ

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
- ปัจจัยส่งเสริมการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	๑. ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา หรือปัญหาอุปสรรค ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่าน เป็นอย่างไรบ้าง	- หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต - หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
	๒. เหตุปัจจัย เหตุการณ์ หรือบุคคลท่านใดที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือส่งผลให้ท่านเกิดความต้องการเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น	
	๓. ท่านได้ใช้หลักธรรมใดบ้าง ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	
- กระบวนการ ขั้นตอนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	๔. ท่านได้มีการปฏิบัติเจริญสติ เจริญสมาธิภาวนาในชีวิตประจำวัน หรือการปฏิบัติภาวนาในรูปแบบอย่างไรบ้าง	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา) - หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
	๕. การเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่านในด้าน (๑) จิตใจ (๒) ความคิด และ (๓) พฤติกรรม เป็นอย่างไรบ้าง และลักษณะการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะเช่นไร ลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หรือเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในเวลาไม่นาน	
	๖. หลักธรรมใดบ้าง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของท่าน	
- ความแตกต่างของบุคคลต้นแบบก่อนและหลังการเกิดกระบวนการสร้าง	๗. ท่านรู้สึกว่าคุณมีการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่อไปนี้อย่างไร ภายหลังจากเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	- ประวัติบุคคลต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา)

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
ความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม	๗.๑ ความเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เช่น จิตที่เป็นกุศล มีความสดชื่น แจ่มใส เบิกบาน มีความสุขมากขึ้น	
	๗.๒ ความเปลี่ยนแปลงด้านความคิด เช่น การมีมุมมอง การพัฒนาภายในจิตใจ การให้ความสำคัญต่อทักษะที่มีต่อสรรพสิ่งที่ได้ ปฏิสัมพันธ์ในความหมายใหม่ เกิดการเรียนรู้ถึงเหตุ-ปัจจัย เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น	
	๗.๓ ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม เช่น วิธีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ หรือความเป็นไปของความเปลี่ยนแปลงของโลก ความรัก เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือต่อคน สัตว์ สิ่งมีชีวิต สิ่งของมากขึ้น	
- ความเป็นแบบอย่างของบุคคลต้นแบบที่ส่งผลกระทบต่อแนวคิดหรือการดำเนินชีวิตของ	๘. ประโยชน์ หรือสิ่งที่ได้รับภายหลังจากการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมในประเด็นต่อไปนี้เป็นอย่างไ	- ประวัติบุคคลต้นแบบฯ (ผลงานและรางวัล)
	๘.๑ ประโยชน์ต่อครอบครัว เช่น การเป็นแบบอย่างให้สมาชิกในครอบครัว	
	๘.๒ ประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเป็นแบบอย่างให้ชุมชน การช่วยเหลือสังคม การทำสาธารณะประโยชน์	

๒.๒ แบบสัมภาษณ์บุคคลผู้นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการ (ตามกรอบแนวคิด)
- ความเป็นแบบอย่างของ บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย	ทักษะต่อบุคคลต้นแบบ	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลง เชิงพุทธิจิตวิทยา) - หลักธรรมเกี่ยวกับการ สร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุน การเกิดกระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง
	๑. ท่านมีความคิดเห็นต่อแนวคิดหรือ แนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบใน ประเด็นต่อไปนี้อย่างไร	
	๑.๑ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น การเรียนรู้ ทำความเข้าใจตนเอง การจัดการกับปัญหา อุปสรรค การควบคุมอารมณ์	
	๑.๒ เกี่ยวกับรูปแบบการใช้จ่าย เช่น ความ ประหยัด พอเพียง บัญชีครัวเรือน	
- ผลงานอันเป็นที่ ประจักษ์ที่เกิดขึ้น ภายหลังการเกิด กระบวนการสร้าง ความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมของ บุคคลต้นแบบที่มี อิทธิพลหรือเกิด ประโยชน์ต่อสังคมไทย	๑.๓ เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เช่น ความเมตตา ความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (ผลงานและรางวัล)
	๒. ท่านมีความคิดเห็นต่อผลงาน เช่น ง านเขียน งานสาธารณะประโยชน์ของ บุคคลต้นแบบอย่างไร	
- ปัจจัยส่งเสริมการเกิด กระบวนการสร้าง ความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม	ทักษะต่อตนเอง	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลง เชิงพุทธิจิตวิทยา) - หลักธรรมเกี่ยวกับการ สร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุน การเกิดกระบวนการฯ
	๑. เหตุปัจจัยใดที่ทำให้ท่านนำแนวคิดหรือ แนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบไปใช้ เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของท่าน	
- ความเป็นแบบอย่างของ บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ	๒. ท่านได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติ ของบุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่างใน การดำเนินชีวิตของท่านในประเด็น ต่อไปนี้อย่างไรบ้าง	

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
บุคคลในสังคมไทย	๒.๑ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น การเรียนรู้ ทำความรู้จักตนเอง การจัดการปัญหา อุปสรรค การควบคุมอารมณ์	- แนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง
	๒.๒ เกี่ยวกับรูปแบบการใช้จ่าย เช่น ความ ประหยัด พอเพียง บัญชีครัวเรือน	
	๒.๓ เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เช่น ความเมตตา ความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	
	๑. ท่านรู้สึกว่าคุณเองมีการเปลี่ยนแปลงใน ประเด็นต่อไปนี้อย่างไรบ้าง ภายหลังจาก ที่ได้นำแนวคิด หรือแนวทางปฏิบัติของ บุคคลต้นแบบไปใช้เป็นแบบอย่าง	
	๓.๑ ความเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เช่น จิตที่ เป็นกุศล มีความสดชื่น แจ่มใส เบิกบาน มีความสุขมากขึ้น	
	๓.๒ ความเปลี่ยนแปลงด้านความคิด เช่น การ มีมุมมอง การพัฒนาภายในจิตใจ การให้ ความสำคัญต่อทักษะที่มีต่อสรรพสิ่งที่ได้ ปฏิสัมพันธ์ในความหมายใหม่ การลด ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนลง และทำ ประโยชน์ต่อส่วนรวม มากขึ้น	
	๓.๓ ความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม เช่น วิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติ ความเป็นไปของความ เปลี่ยนแปลงของโลก ความรัก เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือต่อสิ่งมีชีวิต สิ่งของ มากขึ้น	

๒.๓ แบบสอบถามทัศนะของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อบุคคลต้นแบบ

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
- ความเป็นแบบอย่างของ บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย	ทัศนะต่อบุคคลต้นแบบ	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลง เชิงพุทธจิตวิทยา) - หลักธรรมเกี่ยวกับการสร้างฯ - หลักธรรมสนับสนุน การเกิดกระบวนการฯ - แนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง
	๑. ท่านมีความคิดเห็นต่อแนวคิด หรือ แนวทางปฏิบัติของบุคคลต้นแบบใน ประเด็นต่อไปนี้อย่างไร	
	๑.๑ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น การเรียนรู้ ทำความรู้จักตนเอง การจัดการปัญหา อุปสรรค การควบคุมอารมณ์	
	๑.๒ เกี่ยวกับรูปแบบการใช้จ่าย เช่น ความ ประหยัด พอเพียง บัญชีครัวเรือน	
	๑.๓ เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เช่น ความเมตตา ความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	
- ผลงานอันเป็นที่ ประจักษ์ที่เกิดขึ้น ภายหลังการเกิด กระบวนการสร้าง ความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิมของ บุคคลต้นแบบที่มี อิทธิพลหรือเกิด ประโยชน์ต่อสังคมไทย	๒. ท่านมีความคิดเห็นต่อผลงาน เช่น งานเขียน งานสาธารณะประโยชน์ ของ บุคคลต้นแบบอย่างไร	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (ผลงานและรางวัล)

๓. แบบสังเกตการณ์

๓.๑ แบบสังเกตการณ์บุคคลต้นแบบ

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
- ความแตกต่างของ บุคคลต้นแบบก่อนและ หลังการเกิด	๑. วจนภาษา	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลง
	๑.๑ คำพูด	
	๑.๒ น้ำเสียง	

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
กระบวนการ สร้างความหมายใหม่บน ประสบการณ์เดิม - ความเป็นแบบอย่างของ บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย	๒. อวจนภาษา	เชิงพุทธจิตวิทยา)
	๒.๑ ทำทาง การวางตัว	
	๒.๒ สายตา แววตา	
	๒.๓ การเคลื่อนไหวอิริยาบถใหญ่ (ยืน เดิน นั่ง นอน)	
	๒.๔ การเคลื่อนไหวอิริยาบถย่อยอื่นๆ	
	๒.๕ ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เช่น คน สัตว์ สิ่งของ	
	๓. อื่นๆ	
	๓.๑ การแต่งกาย	
	๓.๒ สิ่งของ เครื่องใช้	
	๓.๓ อื่นๆ เช่น จิตใจ ความคิด พฤติกรรม	

๓.๒ แบบสังเกตการณ์บุคคลผู้นำแนวคิดบุคคลต้นแบบเป็นแบบอย่าง

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
- ความเป็นแบบอย่างของ บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย	๑. วจนภาษา	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลง เชิงพุทธจิตวิทยา)
	๑.๑ คำพูด	
	๑.๒ น้ำเสียง	
	๒. อวจนภาษา	
	๒.๑ ทำทาง การวางตัว	
	๒.๒ สายตา แววตา	
	๒.๓ การเคลื่อนไหวอิริยาบถใหญ่ (ยืน เดิน นั่ง นอน)	
	๒.๔ การเคลื่อนไหวอิริยาบถย่อยอื่นๆ	
	๒.๕ ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เช่น คน สัตว์ สิ่งของ	
	๓. อื่นๆ	
	๓.๑ การแต่งกาย	
	๓.๒ สิ่งของ เครื่องใช้	

๓.๓ แบบสังเกตการณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องต่อบุคคลต้นแบบ

ประเด็น (ตามคำถามในการวิจัย)	ข้อคำถาม	ประเด็นวิเคราะห์ กระบวนการฯ (ตามกรอบแนวคิด)
- ความเป็นแบบอย่างของ บุคคลต้นแบบที่ส่งผล กระทบต่อแนวคิดหรือ การดำเนินชีวิตของ บุคคลในสังคมไทย	๑. วจนภาษา	- ประวัติบุคคล ต้นแบบ (การเปลี่ยนแปลง เชิงพุทธจิตวิทยา)
	๑.๑ คำพูด	
	๑.๒ น้ำเสียง	
	๒. อวจนภาษา	
	๒.๑ ท่าทาง การวางตัว	
	๒.๒ สายตา แววตา	

ภาคผนวก ข

การวิเคราะห์ข้อมูลบุคคลต้นแบบตามประเด็นในรอบแนวคิดการวิจัย

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รมรงค์
๑. หลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต			
● หลักไตรสิกขา	- ศีล ๕ ในการดำเนินชีวิต การถ่ายทอด ฝึกฝนแก่ครูและนักเรียนโรงเรียนสัตยาไส เช่น การไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ การรับประทานอาหารมังสวิรัติ - สติปัฏฐาน การนั่งสมาธิพิจารณาทุกวินาที - ภาวนามยปัญญา การเกิดปัญญาจากการเจริญภาวนา หรือนั่งสมาธิจนเกิดปัญญาในการไขปัญหาด้วยตนเอง (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- การสำรวมระงับกาย วาจา และใจให้บริสุทธิ์ การดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งสติในชีวิตประจำวัน การเจริญสติปัฏฐาน ๔ - การพิจารณาอารมณ์ที่ขุนมัวด้วยสติทุกครั้งในขณะก้าวเดิน (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘)	- ใช้การรักษาศีล ๕ อย่างเคร่งครัด ทั้งยังเป็นแบบอย่างการปฏิบัติให้กับญาติพี่น้องภายในครัวเรือน รวมถึงเพื่อนบ้าน โดยท่านมักจะฟังการบรรยายธรรม ควบคู่กับการเจริญสมาธิภาวนาในการพิจารณา กายที่เปลี่ยนแปลงไปอันเกิดจากการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปผ่านลมหายใจเข้าและออก (สัมภาษณ์ ประยงค์ รมรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
● พรหมวิหาร ๔	- ต้องการช่วยเหลือสรรพสัตว์ต่างๆ ให้พ้นทุกข์ (การเสวนาธรรม เรื่อง อานุภาพ พลังจิต . [อ อ น ไ ล น์]. http://www.youtube.com/watch?v=ORZT5iWiC80 [๒ ก.ค. ๒๕๕๗]. - การแผ่เมตตาต่อสรรพสัตว์ การถ่ายทอดแก่ครูและนักเรียนโรงเรียนสัตยาไส (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- การช่วยเหลือเกื้อกูลสรรพสัตว์ต่างๆ (สัมภาษณ์ สมหวัง แก้วสุพอง, อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘) (ประมวล เพ็งจันทร์, เดินสู่อิสระภาพ, หน้า ๓๑๗-๓๑๘.)	- ยึดหลักความเมตตา กรุณา ให้ผู้อื่นเป็นสุข และความปรารถนาช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นไปจากสภาวะแห่งความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ อันเนื่องมาจากการไม่สมบูรณ์พร้อมของปัจจัย ๔ โดยท่านได้ให้ความช่วยเหลือที่บริสุทธิ์ และจริงใจ ต่อผู้ที่ประสบความเดือดร้อนในทุกรูปแบบเท่าที่ความสามารถของท่านกระทำได้ (สัมภาษณ์ ประยงค์ รมรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
● อาศรม ๔	×	- การดำเนินชีวิตตามคติความเชื่อของชาวอินเดีย การดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย (สุนทร ณ รังสี, ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์	×

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รมรงค์
		มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔-๒๖ (ประมวล เพ็งจันทร์, เดินสู่ อิสรภาพ, หน้า ๒๔-๒๕.) (พระครูโฆสิตพุทธิศาสตร์, ปรัชญา อินเดียเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๙๒.)	
● ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง	×	×	- ท่านได้ยึดปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของพระบาทสมเด็จพระ พระเจ้าอยู่หัวเป็นหลักธรรมสำคัญ ในการดำเนินชีวิต เนื่องจาก ท่าน มีความคิดว่า หากผู้คนในสังคม สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยลำแข้ง ของตนเอง ก็จะไม่เกิดการ เบียดเบียนกันขึ้นภายในสังคม และจะนำมาซึ่งความสงบสุขใน สังคมได้ในที่สุด (สุวัฒน์ คงแป้น, วิถีไท วิถีทางสู่ ชุมชนพึ่งตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้าง เสริมสุขภาพ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๘๙- ๒๙๘)
๒. หลักธรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม			
● อริยสัจ ๔	- ท่านได้พิจารณาความไม่สบาย ใจที่เกิดขึ้น และพบว่าสาเหตุ ของทุกข์ที่ทำให้ท่านไม่สบาย ใจนั้น คือ ความประพฤติกที่ไม่ ถูกต้องเหมาะสมของท่าน และ เมื่อค้นพบเหตุแห่งทุกข์ท่านจึง ได้หาหนทางในการออกจาก ทุกข์ โดยการตัดสินใจว่าจะ เปลี่ยนแปลงตนเองใหม่ (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- ใช้วิธีการตั้งคำถามและหา คำตอบเพื่อเกิดกระบวนการ เรียนรู้ - ได้สกัดออกซึ่งอำนาจหรือความรู้ ในการใช้ตัดสินใจผิดทั้งต่อ ตนเองและผู้อื่น ด้วยการใช ปัญญา ๓ ในส่วนของภาวนามย ปัญญา หรือความรู้ที่เกิดจาก จิตซึ่งได้สัมผัสรู้ความหมายของ สภาวะนั้นโดยตรง โดยไม่ได้ผ่าน การคิดจินตนาการ (สัมภาษณ์ สมหวัง แก้วสุฟอง	- การพิจารณาถึงสาเหตุที่แท้จริง แห่งทุกข์ที่เกิดขึ้น และเรียนรู้จาก สิ่ง ที่ เกิด ขึ้น นี้ ตาม ความ เป็นจริง (สัมภาษณ์ ประยงค์ รมรงค์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๘)

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
		อาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา และชวนนท์ กาญจนสุวรรณ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗)	
● มรรค ๘	- เป็นจุดตั้งต้นแห่งสัมมาทิฐิ หรือความเห็นที่ถูกต้อง ใน มรรคซึ่งถือเป็นทางสายกลาง ของหนทางแห่งพุทธะ เช่น จึง ส่งผลให้ท่านเกิดความสงบนิ่ง ตั้งมั่นภายในจิตใจ ภายหลัง จากที่ได้ฝึกด้วยตนเองเป็น เวลาหนึ่งเดือน ท่านเกิด ความรู้สึกสบายใจ มีความสุข และเลิกทะเลาะชกต่อยกับ เพื่อน ใครด่าว่าอย่างไรท่านก็ ยิ้ม ไม่เกิดความรู้สึก วิตกกังวลอีก เวลาเรียน หนังสือก็มีสมาธิ สามารถจดจำ สิ่งที่เรียนได้อย่างง่ายดาย จาก ที่สอบได้ที่ทำๆ ก็เปลี่ยนเป็น สอบได้ที่หนึ่ง เรียนจบระดับ ปริญญาตรีโดยใช้เวลาเพียง ๒ ปี พร้อมกับการได้รับปริญญา โทซึ่งมหาวิทยาลัยได้มอบให้ ไปพร้อมกัน (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- การเริ่มต้นด้วยความเห็นที่ ถูกต้อง เป็นการมีสติระลึกอยู่ กับปัจจุบัน (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗)	- การเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วย การเริ่มต้นด้วยความเห็นถูก จน สามารถแก้ไขปัญหา หาทงออก ปรับสภาพจิตใจหรือวางใจต่อ สภาพปัญหาที่ต้องประสบได้อย่าง ถูกต้อง เหมาะสมหรือเกิดความ สมดุล ขึ้น ภายใน จิต ใจ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอิสระ สามารถพึ่งตนเองรวมถึงเป็นที่พึ่ง ของผู้อื่นได้ (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๘)
๓. หลักธรรมสนับสนุนการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม			
● อินทรีย์ ๕ – พละ ๕	- การมีพละ ๕ หรือพลังทางใจที่ เข้มแข็งก็ถือเป็นปัจจัย สนับสนุนหลักต่อการเกิด กระบวนการสร้างความหมาย	- การมีหลักธรรมแห่งอินทรีย์ ๕ และพละ ๕ ในการใช้ชีวิตตาม แนวทางที่สวนกระแสค่านิยม และสังคมปัจจุบัน ซึ่งท่านมั่นใจ	- คุณลุงยังได้กำลังในส่วนของ อินทรีย์ ๕ และพละ ๕ ในการเป็น ปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้การ ปฏิบัติอันเอื้อให้เกิด การ

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
	ใหม่ได้เช่นกัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงได้เริ่มต้นจากภายในจิตใจก่อนที่จะเชื่อมโยงมาสู่สมอง ความคิด และจึงแสดงออกทางพฤติกรรม คำพูด ซึ่งจุดเปลี่ยนครั้งแรกของท่านเกิดจากการสนับสนุนของหลักพละ ๕ กล่าวว่่า พลังแห่งศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และพลังแห่งปัญญา (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	ว่าเป็นการนำพาตนเองเพื่อให้หลุดพ้นจากพันธนาการหรือการครอบงำของสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจ (สัมภาษณ์ ภราดร พรอำนวนัย, เจ้าของกิจการร้าน นอร์ธ เกต, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๗)	เปลี่ยนแปลงภายในจิตใจของท่าน ในส่วนของ การมีความสัทธาในเรื่องของการทำความดี รักษาศีล เอื้อประโยชน์ต่อการช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง ด้วยการปฏิบัติที่มุ่งมั่นแน่วแน่อย่างไม่ลดละความตั้งใจและความพยายาม ด้วยความวิริยะ ด้วยสติ และความจดจ่อต่อเนื่องในการกระทำตามเป้าหมายภายในใจของท่าน ตามการดำเนินไปด้วยหลักของเหตุและผล บนพื้นฐานของปัญญา (สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
● โปรโตโมส – กัลยาณมิตร	- คุณพ่อที่ปลูกฝังการเล่านิทานสอดแทรกคุณธรรมก่อนนอนทุกคืนในสมัยที่ท่านยังเป็นเด็ก - กัลยาณมิตรที่สำคัญของท่านซึ่งถือเป็นครูบาอาจารย์ผู้มีคุณธรรมและเมตตาจิตอีกสองท่านคือ อาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนในประเทศอังกฤษ (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗) และ ท่านสัตยาไส บาบานักบุญ และ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอัมมีชื่อเสียงในอินเดีย (รักษมล ตั้งคุณกิตติ, “ความคงทนในการเรียนรู้เพื่อสร้างอุปนิสัยที่ดีงาม : กรณีศึกษาศิษย์เก่าโรงเรียนสัตยาไสที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖”. หน้า ๙๔.)	- คำสอนและความเมตตาช่วยเหลือจากพระอาจารย์ในการสอนสั่งทางธรรมและการให้โอกาสทางการศึกษาถึงระดับปริญญาเอก - คำสอนของเกจิอาจารย์เกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน - ได้รับกำลังใจ แรงสนับสนุน และความเข้าใจจากบุคคลแวดล้อม อาทิ จากภรรยา ลูกศิษย์ เพื่อนร่วมอุดมการณ์ และจากบุคคลอื่นซึ่งท่านได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์พูดคุย พบปะด้วย (สัมภาษณ์ สมปอง เพ็งจันทร์ อาจารย์ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒ กันยายน ๒๕๕๗) สัมภาษณ์ พรศิลป์ รัตนชูเดช อาจารย์ภาควิชาพุทธศาสนดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา	- คุณตาหรือที่คุณลุงมักจะเรียกท่านว่าพ่อเฒ่าเขียนซึ่งท่านผู้นี้ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรที่สำคัญในการช่วยส่งเสริมให้คุณลุงเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจขึ้น ด้วยหลักคำสอนทั้งทางโลกและทางธรรมที่สอนคุณลุงเกี่ยวกับด้านหมอยา การหัดเขียนอ่าน (สม บูรณ์ เอื้อ ม อ ร ี ว ง ค์, “แบบจำลองกระบวนการผุดบังเกิดแห่งสังคมตื่นรู้จากการก้าวข้ามของบุคคล : ศึกษากรณีประยงค์ รัตนรงค์ และชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรม”. หน้า ๑๔๘-๑๔๙.)

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
		มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑๕ กันยายน ๒๕๕๗) สัมภาษณ์ สิริธารณ์ พูลพิพัฒน์ นิสิตปริญญาเอก สาขา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๑๘ กันยายน ๒๕๕๗)	
● อิทธิปัจจัยตา	- การสร้างความเป็นเหตุและปัจจัยในการเป็นพื้นฐานจิตใจที่ดีงามอันเป็นอิทธิปัจจัยตาในการเริ่มต้นกล่าวคือ ท่านเป็นผู้ที่มีเมตตา ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักพรหมวิหารที่สำคัญอย่างยิ่งในการเอื้อประโยชน์ อันเกิดจากจิตใจที่เปี่ยมด้วยความรัก ความปรารถนาดี การมีไมตรีจิต ความเห็นอกเห็นใจ ความต้องการสร้างความสุขให้เกิดแก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ ความเมตตาถือเป็นธรรมพื้นฐานของจิตใจ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอันจะทำให้เกิดการมองโลกในแง่ดี มีความหวังดีซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจ ยอมรับความเป็นตัวตนของอีกฝ่ายหนึ่งโดยปราศจากอคติ ปราศจากความโกรธ ความเกลียด (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- ความเป็นเหตุปัจจัย หรืออิทธิปัจจัยตา เกี่ยวกับการมีแรงจูงใจ บุคลิกลักษณะภายในของ ดร.ประมวล ซึ่งได้แก่ ความกล้าหาญ ความศรัทธา และความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในการดำเนินตามแนวทางสายแห่งพุทธะ (สัมภาษณ์ ภราดร พรอำนวย, เจ้าของกิจการร้าน นอร์ธ เกต, ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- ความเป็นอิทธิปัจจัยตาของคุณลุงประยงค์ในการสร้างบุคลิกลักษณะของคุณลุงประยงค์ รัตนรงค์ ที่เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ เป็นผู้ที่ไม่แสวงหาความรู้ มีความสามารถ ประสบการณ์ ความตั้งใจจริง กล้าคิดกล้าทำ ความอดทนไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ในหน้าที่ผู้นำชุมชน โดยคุณสมบัติโดยส่วนตัวที่ท่านใช้ในการบริหารงานและดูแลลูกทีมซึ่งเป็นชาวบ้านภายในชุมชนที่เข้าร่วมกลุ่มนั้นคือ ความรัก เมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์ ปราชญ์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
๔. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง			
● ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของอับราฮัม	- ได้รับการเติมเต็มตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการอย่างรู้สีกว่าเพียงพอ - พัฒนาการตามทฤษฎีจนถึง	- เข้าใจความจริงว่า การเติมเต็มตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการไม่สามารถนำพาให้พบความสุขได้	- การเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ - ได้รับการเติมเต็มตามลำดับขั้นอย่างเพียงพอ เกิดความเข้าใจ

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
มาสเตอร์	ลำดับขั้นสูงสุด - พัฒนาต่อในลำดับที่สูงขึ้นตาม ทฤษฎีบูรณาการ (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๗)	- การพัฒนาในแต่ละขั้นตามความ ต้องการอย่างเพียงพอ - พัฒนามตามทฤษฎีลำดับขั้นความ ต้อง การ เพื่อ ค ้น พ บ การ เปลี่ยนแปลงภายในจิตใจ - พัฒนาต่อในลำดับที่สูงขึ้นตาม ทฤษฎีบูรณาการเพื่อพบความสุข ที่เกิดขึ้นจากภายใน (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘)	ตามลำดับขั้นตอนจนถึงลำดับขั้นที่ สูงสุดของทฤษฎี - เรียนรู้ความว่าทุกสิ่งสามารถเกิด ความไม่สมบูรณ์พร้อมได้ - พัฒนาต่อในลำดับที่สูงขึ้นตาม ทฤษฎีบูรณาการ (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
• ทฤษฎี บูรณาการ ของ เคน วิล เบอร์	- การคิดองค์รวม แบบไม่แยก ส่วน - ปรับเปลี่ยนทัศนะที่มีต่อตนเอง และสิ่งรอบข้าง - จิตที่ฝึกด้วยพลังแห่งสมาธิ ที่ เกิดความรู้สึกเมตตา กรุณา - การแผ่เมตตา - ไม่ได้คิดถึงแต่เพียงตนเองเป็น ที่ตั้ง (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- การผสมรวมองค์ประกอบที่มี อยู่อย่างแยกส่วน - การใช้ชีวิตจำกัดของอิสระด้าน จิตใจที่มีต่อสรรพสิ่ง และ สรรพชีวิต - เกิดการภาวนาในการเมตตา เสียสละเพื่อสรรพสิ่ง รวมถึงสละ กิเลสภายในจิตใจของตน - การพิจารณาคุณค่าพื้นฐาน ความเท่าเทียมกันของคุณค่าที่ แท้จริง (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘)	- การทำความเข้าใจจากจิตที่ไม่รู้สู่ จิตที่รู้ เข้าใจถูกต้อง - การเรียนรู้ถึงความไม่สมบูรณ์ พร้อมของทุกสิ่ง - การเข้าใจการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปของสรรพสิ่ง - การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติ - การเมตตา แบ่งปัน (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
• ทฤษฎี ปรากฏ การณ์วิทยา	- การเกิดความหมายภายในใจ อันเกิดจากพลังของสมาธิ (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- การเกิดความหมายในใจอันเกิด จากการภาวนาด้วยจิตใจที่ผ่องใส เบิกบาน (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘)	- การเกิดความหมายภายในใจอัน เกิดจากความเข้าใจ การยอมรับ ความบกพร่อง ความไม่สมบูรณ์ พร้อมของธรรมชาติ (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
๕. ประวัติบุคคลต้นแบบ			
• ประสพการณ์ชีวิตของบุคคลต้นแบบ			
- วัยเด็กและ ครอบครัว	- เป็นเด็กที่ค่อนข้างเกรี้ยวกร้าว ทะเลาะวิวาท ชกต่อยกับเพื่อน - ได้รับแบบอย่างจากคุณพ่อ เรื่อง ความขยัน ตั้งใจ เสียสละ	- มีฐานะครอบครัวที่ไม่ค่อยดีต้อง ออกมาช่วยที่บ้านทำมาหากิน ตอน ป. ๔ - ได้พบพระอาจารย์ผู้รู้ช่วยเหลือ	- มีฐานะครอบครัวที่ไม่ค่อยดีต้อง ออกมาช่วยที่บ้านทำมาหากินตอน ป. ๔ - ได้รับแบบอย่างและการสอนสั่ง

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
	ประหยัชีวิตเรียบง่าย - คุณพ่อเล่านิทานปลูกฝังคุณธรรม (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	ด้านการศึกษา ได้รับแบบอย่างความรักความเมตตาจากคุณแม่ (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗)	วิชาทางโลกและทางธรรมจากคุณตา (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
- การเปลี่ยนแปลงเชิงพุทธจิตวิทยา	- เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันอายุ ๑๕ ปี - หลังจากนั้นเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปเรื่อยมา - เกเร หลังจากการปฏิบัติสมาธิเกิดปัญญา เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม มีเมตตา (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	- เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นเรื่อยมา - หวาดกลัว พลังของการปฏิบัติภาวนา เกิดปัญญา เข้าใจโลก หายหวาดกลัว มีเมตตา (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗)	- เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นเรื่อยมา - ไม่พอใจกับความไม่สมบูรณ์พร้อมของสรรพสิ่ง พลังของการปฏิบัติภาวนา เกิดปัญญา เข้าใจโลก เกิดความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและเป็นไปของโลก มีเมตตา (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
● ฐานความรู้ของบุคคลต้นแบบ			
- การศึกษา	- ระดับปริญญาเอก	- ระดับปริญญาเอก	- ระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ได้รับรางวัลและประกาศเกียรติคุณระดับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์
- การทำงาน	- จากเดิมเป็นนักวิทยาศาสตร์ พลิกชีวิตเป็นครูผู้นำแนวคิดคุณธรรมนำความรู้	- จากเดิมเป็นอาจารย์ภาคปรัชญา พลิกชีวิตเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์จริงในการเข้าใจชีวิต	- จากเดิมเป็นชาวนา พลิกชีวิตเป็นเจ้าของรางวัลแมกไซไซ ผู้นำเสนอปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากประสบการณ์ตรง
- ผลงานและรางวัล	- วิศวกรผู้คิดค้นระบบควบคุมการลงจอดบนดาวอังคารของยานอวกาศไวกิ้ง ๒ ลำขององค์การนาซ่า ครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกมนุษย์และประเทศไทย - ผู้บริหารสูงสุดโรงเรียนสัตยาไส อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี โรงเรียนต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามวิถีทางท่านสัตยาไส บาบานักบุญ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอัมมีชื่อเสียงในอินเดีย	- เจ้าของรางวัลชนะเลิศหนังสือประเภทสารคดีชีวิตจริง - ผู้เป็นแบบอย่างการจุดประกายการค้นพบตนเอง - การมองโลกในมุมมองใหม่ - การนำพาตนเพื่อความเข้าใจและละวางขั้น ๕ สู่การค้นพบสัจธรรมตามแนวทางคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ประมวล เพ็งจันทร์, เติมนู อิศรภาพ, หน้า ๔๙๘-๕๑๐)	- ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรผู้นำชุมชนและเครือข่าย รางวัลแมกไซไซ สาขาพัฒนาชุมชน - ผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ก้าวหน้ากว้างไกล - ผู้สร้างสรรค์ผลงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (สุวัฒน์ คงแป้น, วิถีไท วิถีทางสู่

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
	(สา นุ พันธ์ ตันติศิริวัฒน์ , อัจฉริยะบนทางสีขาว หน้า ๑๒๒, ๑๕๕, ๑๔๗)		ชุมชนพึ่งตนเอง, หน้า ๒๘๙-๒๙๘)
- ความเป็น แบบอย่าง ของบุคคล ต้นแบบ	- ผู้เป็นต้นแบบแนวทางการ เรียนรู้และปลูกฝังคุณธรรมนำ ความรู้	- ผู้เป็นต้นแบบแนวคิด การดำเนิน ชีวิตต่อบุคคลอื่นในสังคมไทย	- ผู้เป็นต้นแบบแนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง
๖. หลักธรรม ที่เกี่ยวกับ กระบวนการ สร้าง ความ หมายใหม่ บนประสบ การณ์เดิม	ไตรสิกขา-มรรค ๘ สติปัฏฐาน ๔ เมตตา ปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร อินทรีย์ ๕-พละ ๕ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	คติ ความ เชื่อ ขาว อิน เตีย : อาศรม ๔ : พรหมจารี คฤหัสถ์ วนปรสถ์ สันยาสิ (ลำดับขั้นความ ต้องการ มาสโลว์) ไตรสิกขา-มรรค ๘ เมตตา สติปัฏฐาน ๔ อินทรีย์ ๕-พละ ๕ ชั้น ๕	อิทัปปัจจยตา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อริยสัจ ๔
๗. กระบวน การสร้าง ความ หมายใหม่ บนประสบ การณ์เดิม	เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันตอน อายุ ๑๕ ปี และเปลี่ยนแปลง อย่างค่อยเป็นค่อยไปเรื่อยมา ด้วยเหตุปัจจัย (อิทัปปัจจยตา) ไตรสิกขา มีศีลประจำใจ ปฏิบัติ สมาธิ และเกิดปัญญา โดยมี สัมมาทิฐิ (มรรค ๘) เป็นจุดตั้ง ต้น พิจารณาส่ิงที่เกิดขึ้น หมั่น ฝึกฝนพัฒนาด้วยอินทรีย์ ๕- พละ ๕ (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไปเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงวัยรุ่น ปัญญา ๓ - สุต ม ย ป ญ ญา จ า ก การศึกษาผลงานเขียน เช่น สิทธิธรรมา - จินตามยปัญญา จากการ คิดจินตนาการตาม - ภาวนามยปัญญา การลงมือ ปฏิบัติจริงด้วยตนเองจน เกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง เช่น การเดินจากเชียงใหม่ ไปเกาะสมุย - การศึกษา โดยใช้การพิจารณา ก่อนนำหลักคำสอนของพระ อาจารย์ เช่น ท่านโคเอ็นก้า หลวงปู่ชา หลวงพ่อเทียน หลวงปู่ดุลย์มาประยุกต์ใช้ - การเรียนรู้จากประสบการณ์ ที่ผ่านมา	เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป เรื่อยมาตั้งแต่ช่วงวัยเด็กด้วยเหตุ ปัจจัย (อิทัปปัจจยตา)การปฏิเสธ ความจริงหรือความผิดพลาดที่ เกิดขึ้น เรียนรู้กฎไตรลักษณ์ โดยใช้ การพิจารณาหมั่นฝึกฝนพัฒนาด้วย อินทรีย์ ๕-พละ ๕ (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
		- เพื่อพิจารณาชั้น ๕ - หมั่นฝึกฝนด้วยอินทรีย์ ๕-พละ ๕ - การสร้างเหตุปัจจัย เมตตา ทาน (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗)	
๘. ปัจจัยที่ส่งเสริมการเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	<u>ปัจจัยภายใน</u> เมตตา โยนิโสมนสิการ สัมมาทิฐิ (มรรค ๘) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง <u>ปัจจัยภายนอก</u> โปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร จากการเล่านิทานปลูกฝังคุณธรรมของคุณพ่อ อันเป็นเหตุปัจจัยที่ดี (อิทัปปัจจตา) (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	<u>ปัจจัยภายใน</u> กล้าหาญ ศรัทธา เชื้อมั่น อติถิภาวนิยม อิทัปปัจจตา (บูรณาการ) เมตตา <u>ปัจจัยภายนอก</u> โปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร กำลังใจจากภรรยา ลูกศิษย์ เพื่อนร่วมอุดมการณ์ บุคคลอื่นที่ได้พบปะพูดคุย อันเป็นเหตุปัจจัยที่ดี (อิทัปปัจจตา) (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗)	<u>ปัจจัยภายใน</u> มีวิสัยทัศน์ ใฝ่ความรู้ มีความสามารถ มีประสบการณ์ ตั้งใจจริง กล้าคิด กล้าทำ อดทน เมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ <u>ปัจจัยภายนอก</u> โปรโตโฆสะ-กัลยาณมิตร กำลังใจจากคุณพ่อ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ชุมชน (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์, ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
๙. ความแตกต่างก่อนและหลังเกิดกระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิม	<u>ก่อนการเปลี่ยนแปลง</u> เป็นเด็กเกเร ทะเลาะวิวาทชกต่อย เรียนไม่เก่ง สอบได้ที่สุดท้าย <u>หลังการเปลี่ยนแปลง</u> จิตใจ คือ เรียนรู้อะไรต่างๆ ที่เคยประสบพบเจอ ในมุมมองใหม่ ความคิด คือ มองสิ่งต่างๆ ด้วยความเมตตา เห็นใจ พฤติกรรม คือ ช่วยเหลือ อุทิศตนเพื่อสังคม เช่น ก่อตั้ง รร.สัตยาไส (สัมภาษณ์ อาจอง ชุมสาย ณ	<u>ก่อนการเปลี่ยนแปลง</u> กังวล กระวนกระวาย หวาดกลัว หวาดระแวง ลังเล สงสัย รู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย <u>หลังการเปลี่ยนแปลง</u> จิตใจ คือ เรียนรู้อะไรต่างๆ ที่เคยประสบพบเจอ ในมุมมองใหม่ ความคิด คือ มองสิ่งต่างๆ ด้วยความเมตตา เห็นใจ เข้าใจ ยอมรับ แจ่มใส เบิกบาน อ่อนโยน อ่อนน้อม เป็นกุศล พฤติกรรม คือ ช่วยเหลือ อุทิศตนเพื่อสังคม เช่น เป็นวิทยากร	<u>ก่อนการเปลี่ยนแปลง</u> การปฏิเสธ ยอมรับความจริง ในความผิดพลาด <u>หลังการเปลี่ยนแปลง</u> จิตใจ คือ เรียนรู้อะไรต่างๆ ที่เคยประสบพบเจอ ในมุมมองใหม่ ความคิด คือ มองสิ่งต่างๆ ด้วยความเข้าใจ ยอมรับตามความเป็นจริง ตามกฎไตรลักษณ์ พฤติกรรม คือ ช่วยเหลือ อุทิศตนเพื่อสังคมตามกำลังความสามารถ เหตุปัจจัยที่จะกระทำได้ เช่น เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ (สัมภาษณ์ ประยงค์ รัตนรงค์,

	ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา	ดร.ประมวล เพ็งจันทร์	คุณลุงประยงค์ รัตนรงค์
	อยุธยา, ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๗)	ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์โดยไม่รับค่าตอบแทน ให้คำปรึกษาแนะนำต่อผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เต็มใจ (สัมภาษณ์ ประมวล เพ็งจันทร์, ๒ กันยายน ๒๕๕๗)	๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๗)
๑๐.ความเป็นแบบอย่างบุคคลต้นแบบ	สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ แบบอย่างต่อเด็กนักเรียน ครู ผู้ปกครอง เมตตา เอื้อเพื่อ อุทิศตน ช่วยเหลือสังคม แบบอย่างต่อเด็กนักเรียน ครู ผู้ปกครอง	ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม แบบอย่างต่อลูกศิษย์ เพื่อนร่วมอุดมการณ์ ผู้ที่ได้เสวนา ฟังบรรยาย เมตตา เอื้อเพื่อ อุทิศตน ช่วยเหลือสังคม แบบอย่างต่อภรรยา ลูกศิษย์ เพื่อนร่วมอุดมการณ์ ผู้ที่ได้เสวนา ฟังบรรยาย	ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม แบบอย่างต่อครอบครัว ชุมชน ผู้ที่ได้เสวนา ฟังบรรยาย อุทิศตน ช่วยเหลือสังคม แบบอย่างต่อครอบครัว ชุมชน ผู้ที่ได้เสวนา ฟังบรรยาย
๑๑.อิทธิพลของบุคคลต้นแบบที่มีต่อสังคมไทย	- รร.สัตยาไส บาบ่า แบบอย่าง รร.ต้นแบบคุณค่าความเป็นมนุษย์ การศึกษาควบคู่คุณธรรม การสอนตามแนววิถีพุทธ อนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม <u>งานเขียน</u> - มองหาคุณค่าชีวิต - ด้วยรักบันดาล นิตานสีชาว ๑-๔ - ด้วยรักและแรงบันดาลใจ นิตานสีชาว ฉบับภาพ - นิตานปลูกฝังคุณธรรม - เราชักษ์ธรรมชาติ ดิน-น้ำ-ลม-ไฟ - คุณธรรมนำความรู้ - แนวทางสู่ความสุข - เกิดความคิด ชีวิตอัจฉริยะ	- ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม <u>งานเขียน</u> - เดินสู่อิสรภาพ - การเดินทางสู่ความเป็นมนุษย์ที่แท้ - อินเดียจาริกด้านใน ๑ การศึกษาที่งดงาม - อินเดีย จาริกด้านใน ๒ คารวะภารตครุฑ - อินเดีย จาริกด้านใน ๓ ทบทวนชีวิต พินิจตน - จริกทางวิญญาณบนตมพุทธภูมิ - ความจริง ชีวิต ความงาม - ก้าวผ่านความรุนแรง - Bridge: สะพานข้ามยุคสมัยของรงค์ วงษ์สวรรค์ - ประมวลความรัก - เราจะเดินไปไหนกัน - เรียนรู้และเปลี่ยนแปลง - หนังสือ ไกรลาส การจาริกบนวิถีแห่งศรัทธา - หนังสือ ภาวนา เริ่มต้น ณ ก.ม. ๐	<u>ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม ต้นแบบชุมชนตัวอย่าง</u> - เครือข่ายทางพารนครศรีธรรมราช - กลุ่มกิจกรรมย่อยฐาน การเชื่อมโยงเครือข่าย ได้แก่ โรงงานแปรรูปยางพารา โรงงานแปรรูปยางไม้เรียง การทำเกษตรแบบผสมผสาน (สานสมรม) - แผนแม่บทการพัฒนาทางพารา - เครือข่ายยมนา ได้แก่ โรงอบข้าว โรงสี โรงงานผลิตแป้งขนมจีน - ธนาคารหมู่บ้านไม้เรียง - ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง - สภาผู้นำชุมชน - แผนแม่บทชุมชนไม้เรียง - เชื่อมโยงแผนชุมชนกับแผนปฏิบัติชุมชนพึ่งตนเอง - ประสานความร่วมมือภาคีท้องถิ่น - สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน มหาวิทยาลัยชีวิต

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ ส.ง

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.อาจง ชุมสาย ณ อยุธยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างดียิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วยจะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

อนุญาตให้สัมภาษณ์ได้
๑๐๐๐๗

สำนักงานบัณฑิตศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ . ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕

ผู้ประสานงาน : นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี โทร. ๐๘๔-๕๕๔-๙๔๔๑ email : chajaja2002@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ ศธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวไมพร เจริญศรีบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างดียิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วยจะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

อ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.สิริวัฒน์

สำนักงานบัณฑิตศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕

ผู้ประสานงาน : นางสาวไมพร เจริญศรีบุรี โทร. ๐๘๔-๕๕๔-๙๔๔๑ email : chajaja2002@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๙๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน คุณประยงค์ ธรรมรงค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นบุคคลต้นแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างดียิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขออนุญาตเคราะห้จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้ินิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วยจะขอพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวัฒน์ ศรีศรีเรือง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

ขอแสดงความนับถือ
ขอฝากและสัมภาษณ์ได้ตามขอบเขต

Chai Sorn
(นางประยงค์ ธรรมรงค์)

สำนักงานบัณฑิตศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕

ผู้ประสานงาน : นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี โทร. ๐๘๔-๕๕๔-๕๔๔๑ email : chajaja2002@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ ๙๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างดียิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วยจะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีเรือง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

สำนักงานบัณฑิตศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา

โทร. ๐๓๕-๒๔๘๒๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕

ผู้ประสาน : นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี โทร. ๐๘๔-๕๕๔-๕๔๔๑

email : chajajaj2๐๐๕@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ ๘๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

๓๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.พรศิลป์ รัตนชูเดช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวชไมพร เจริญครบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๕ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่
ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างดียิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
สัมภาษณ์ พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วย
จะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความ
อนุเคราะห์ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

สำนักงานบัณฑิตศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา

โทร. ๐๓๕-๒๔๘๒๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕

ผู้ประสาน : นางสาวชไมพร เจริญครบุรี โทร. ๐๘๔-๕๕๔-๙๔๔๐

email :chajaja2๐๐๘@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/ ๙๙

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณชวนนท์ กาญจนสุวรรณ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่
ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างดียิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
สัมภาษณ์ พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วย
จะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความ
อนุเคราะห์ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

สำนักงานบัณฑิตศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา
โทร. ๐๓๕-๒๔๘๒๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕
ผู้ประสาน : นางสาวชไมพร เจริญศรีบุรี โทร. ๐๘๔-๕๕๔-๙๔๔๑
email : chajajaw2๐๐๕@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๓๐๔.๔/ ๕๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณภราดร พรอานวย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวไมพร เจริญศรีบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็น
ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ พร้อมทั้งมีผลงานอันเป็นที่
ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้อย่างดียิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
สัมภาษณ์ พร้อมทั้งเก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วย
จะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน เวลา และสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความ
อนุเคราะห์ ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีศรีเรือง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

สำนักงานบัณฑิตศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา
โทร. ๐๓๕-๒๔๘๒๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕
ผู้ประสาน : นางสาวไมพร เจริญศรีบุรี โทร. ๐๘๔-๕๙๔-๙๔๔๑
email : chajaja2๐๐๔@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๖๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสัตยาไส

ด้วย นางสาวชมพร เจริญครบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง
“กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้ในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า โรงเรียนสัตยาไส
จังหวัดลพบุรี เป็นโรงเรียนต้นแบบการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และคุณค่าความเป็นมนุษย์ พร้อมทั้งมี
ผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้ในเรื่องดังกล่าวได้
อย่างยิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลในการ
วิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้ในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วย จะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้ วัน และเวลาใน
การดำเนินการเก็บข้อมูลตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวัฒน์ ศรีศรีเรือง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

สำนักงานบัณฑิตศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา
โทร. ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕

ผู้ประสานงาน : นางสาวชมพร เจริญครบุรี โทร. ๐๘๔-๕๙๔-๙๔๔๑ email : chajaja2002@yahoo.com

ที่ ศธ ๖๑๐๔.๔/๕๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน อธิการบดีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ด้วย นางสาวไมพร เจริญครบุรี รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๓๘๕๔ นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย
เรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายใหม่บนประสบการณ์เดิมของบุคคลต้นแบบในสังคมไทย” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตพิจารณาแล้วเห็นว่า สถาบันการ
เรียนรู้เพื่อปวงชน เป็นสถาบันการศึกษาต้นแบบมหาวิทยาลัยชีวิต การช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งมี
ผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับ สามารถให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวได้
อย่างยิ่ง

ในการนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตดำเนินการ
เก็บข้อมูลในการวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวต่อไปด้วย จะขอบพระคุณยิ่ง ทั้งนี้
วัน และเวลาการดำเนินการเก็บข้อมูลตามแต่ท่านจะพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวัฒน์ ศรีเครือตอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา

สำนักงานบัณฑิตศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาจิตวิทยา

โทร. ๐๓๕-๒๔๘๒๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๘ , ๐๘๙-๐๕๒-๔๗๔๕

ผู้ประสาน : นางสาวไมพร เจริญครบุรี โทร. ๐๘๔-๕๙๔-๙๔๔๑

email : chajajaw00@yahoo.com

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล

นางสาวชไมพร เจริญครบุรี

วัน เดือน ปี เกิด

วันที่ ๑๖ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๑

ที่อยู่ปัจจุบัน

๘๘/๑๔๔ เดอะสตาร์คอนโด ปี ต.บางเขน อ.เมือง จ.นนทบุรี

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน

นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ

ประวัติการทำงาน

มกราคม ๒๕๔๗ – เมษายน ๒๕๕๓

นักทรัพยากรบุคคลปฏิบัติการ สำนักงาน ก.พ.

พฤษภาคม ๒๕๕๓ – กันยายน ๒๕๕๙

นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ สำนักงาน ก.พ.

ตุลาคม ๒๕๕๙ – ปัจจุบัน

นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการ กระทรวงสาธารณสุข

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๙

มัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนกัลยาณวัตร

พ.ศ. ๒๕๔๔

ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๔๕

ป.วศ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

พ.ศ. ๒๕๔๖

ศษ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เริ่มเข้าศึกษา

๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

วันสำเร็จการศึกษา